

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
COĞRAFYA ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

723226

ORTA ÖĞRETİMDE COĞRAFYA ÖĞRETMENİ PROFİLİ
VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ IŞIĞINDA MÜFREDAT
DEĞERLENDİRİLMESİ (KONYA İLİ ÖRNEĞİ)

DOKTORA TEZİ

123226

DANIŞMAN
Prof. Dr. Akif AKKUŞ

Hazırlayan
Caner ALADAĞ

T.C. YÖKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

KONYA 2003

ÖZET

Teknolojik gelişmeler ve buna bağlı olarak bilgi akışının yaygın ve hızlı bir şekilde gerçekleştiği günümüzde, ülkeler eğitimde hedef belirlerken bu gelişmelerin etkisinden kaçmamaktadır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hedefleri, hep çağı yakalamak olmuştur. Bu sebeple ülkeler millî politikalarında, çağın gereklerine ayak uyduracak insan gücünü yetiştirmeye yönelik hedefler oluşturmaktadır. Eğitimin toplum yapısının oluşturulması ve geliştirilmesindeki önemi bilindiğine göre, eğitim sürecinin nasıl gerçekleştirileceği konusu gündeme gelmektedir. Bu süreçte ise, öğretim programları ve bu programların uygulamaya konulmasında kılavuzluk görevi üstlenen öğretmenlerin rolü son derece önemlidir.

Bilim ve teknolojiye ortaya çıkan gelişmelerin eğitim programlarına yansımalarını tespit etmek ve program geliştirme çalışmalarına katkıda bulunabilmek, ancak uygulanan programların çeşitli yönleriyle değerlendirilmesi sonucu mümkün olabilmektedir. Programları en iyi şekilde gözlemleyebilecek olanlardan birisi, muhakkak ki uygulanmasında en önemli görevi üstlenen öğretmenlerdir. Öğretmenlerin programla hedeflenen sonuçlara ulaşılabilmedeki katkıları da, elbetteki onların profilleriyle sıkı sıkıya ilişkili bir durumdur.

Öğretmen ne kadar yetenekli, alan bilgisi ve meslekî formasyonu ne kadar iyi de olsa; bu yeteneklerini pratikte sergileyebilmesi, sorunsuz ya da sorunlarını büyük ölçüde aşmış olmasına bağlıdır. Öğretmenin cansız bir varlık olmadığı göz önüne alındığında, onun sosyal, ekonomik vs. olaylardan etkilenmemesi mümkün değildir.

Toplumun dinamik yapısı ve dünyada bir çok alanda gerçekleşen hızlı gelişmeler dikkate alındığında; öğretim programlarının uzun süre aynı kalması, hedeflenen nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi noktasında büyük bir eksikliğe yol açmaktadır. Bu yüzden programların değerlendirilerek, varsa eksik ve aksayan yönlerinin düzeltilmesi yoluna gidilmesi bir ihtiyaç olarak gözükmektedir.

Program değerlendirmenin çeşitli şekilleri vardır ve bunlardan biri de eğitim-öğretimde en önemli saç ayaklarından birini oluşturan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak yapılanıdır. Belki ürün açısından bakıldığında öğrenci görüşlerine göre değerlendirme, daha sağlıklı olarak düşünülebilir. Ancak öğretmenler de programın

yürütülmesindeki rolleriyle bağlantılı olarak, sağlıklı bir gözlem yapabilecek ve öneriler getirebilecek konumdadırlar.

Bu araştırma ile, öğretmenlerin 2001-2002 yılı itibarıyla hem profillerini hem de onların yürürlükte olan programın geliştirilmesine yönelik görüş ve önerileriyle meslekî konulardaki sıkıntı ve taleplerini belirlemek amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda coğrafya öğretmenlerine, profillerini belirlemek ve onların program hakkındaki düşünceleri ve önerilerini ortaya koymaya yardımcı olacak kapalı ve açık uçlu sorular ile önermelerden oluşan anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket soruları profil belirleme, programla ilgili değerlendirme, program geliştirmeye yönelik öneriler ve açık uçlu olmak üzere dört kategoride düzenlenmiştir.

Araştırmanın verileri, Konya ili merkez ilçelerinde görev yapan orta öğretim coğrafya öğretmenlerine uygulanan anket sonucu elde edilen bulgulara dayanmaktadır. Elde edilen verilere göre coğrafya öğretmenleri, meslekî yönden teknoloji kullanımı dışında, kendilerini yeterli görmektedirler. Ekonomik problemler toplumun büyük bir kesiminde olduğu gibi öğretmenlerin de en önemli sorunlarındanıdır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu ekonomik düzey olarak, ülke standartlarının altında olan (çiftçi, işçi gibi) ailelerin çocuklarıdır. Öğretmenlerin hemen tamamı mesleği severek yapıyor olmalarına karşın, başta ekonomik durum olmak üzere çeşitli sorunlarının bulunduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca bilgisayar kullanımı, internet hizmetlerinden yararlanma, tatil yapabilme ve eğitim harcamalarına pay ayırabilme gibi noktalarda çoğunlukla olumsuz görüş bildirmişlerdir. Bunun yanı sıra öğretmenler, coğrafya öğretiminde gerekli olan çeşitli materyal eksikliğinden ve dolayısıyla kullanılmadığından yakınmaktadır.

Öğretmenlerin programa bakış açıları genel olarak olumludur. Bununla birlikte, teknoloji kullanımı eksikliği, istatistikî bilgilerin yenilenmemesi, coğrafya derslerinin üniversite sınavında öneminin azalması neticesinde öğrencilerin coğrafyaya olan ilgilerinin istenilen düzeyde olmaması gibi çeşitli noktalarda eleştirilerde bulunmuşlardır.

Programa eleştiri olarak, hemen hemen tamamının görüş birliğinde olduğu nokta lise I. sınıf için belirlenen içerik ile ayrılan süre arasındaki uyumsuzluktur. Bunun yanı sıra büyük çoğunlukla aynı görüşü paylaştıkları konular, programın geliştirilmesi yönünde kendilerine sunulan önermeler ve profilleriyle ilgili olan ekonomik sorunlardır. Ayrıca programdan çıkarılmasının daha iyi olacağı ve programda yer almasını gerekli gördükleri konularla ilgili çeşitli öneriler getirmişlerdir.

Sonuç olarak, öğretmenlerin profilleri mesleğin önemine uygun düzeyde değildir. Program konusunda genel görüş, programın uygulanabilir olduğu fakat küçük çapta da olsa revize edilmesinin gerektiği şeklindedir. Programın geliştirilmesi noktasında, kendilerine program geliştirme ve uygulamadan önce hizmet içi eğitim verilmesiyle, programla ilgili görüşlerinin alınması şeklindedir. En önemli eleştirilerinden birisi de seslerinin yetkili mercilere ulaşmaması ya da ulaştığı halde dikkate alınmıyor olmasıdır. Örneğin; zümrelerde dile getirdikleri eksik ya da aksayan noktalar raporlar halinde kendilerinden istenmesine rağmen, dikkate alınmamaktadır.

ABSTRACT

Nowadays, the time is thought to be formation of information society age and related to this information flow is worldwide and quick. While countries are determining their goals, it is inevitable that they are influenced by these changes. Less developed and developing countries' goal has been seizing the future. For that reason countries constitute goals which aim to grow up qualified man power in their national policies. But how is this possible? In this process, the teacher's role is essential in order to create sufficient teaching programs.

It is possible to notice the projections of developments of science and technology to education programs by evaluation of such programs. This task should be done by teachers. It is related to their profiles.

Teachers should practice their skills in their fields that's why they have to overcome their problems. It is inevitable that teacher is influenced by social, economical events.

If the dynamic structure of the society and developments throughout world are noticed, the education programs need to be updated. Thus, it is a need to make the programs progressed it they need to be.

There are several ways to evaluate programs, one these is to take the teachers into consideration. Perhaps the students can also assess the programs, but the teachers are the most essential components of the program.

This research aimed not only to determine the profile of teachers in 2001-2002 but also to determine their occupational problems. A scale has been conducted to geography teachers in order to determine their profiles and their thoughts about the program by asking open and close ended questions.

Research data are endured by conducting scale which is done by geography teachers in Konya center districts. According to data geography teachers see themselves sufficient except using technology. Economical problems are big issue among teachers. Teachers are spring of lower-middle class families.

Moreover they made negative sight in using computer, gaining Internet services, having vocation etc. In addition, teachers critiqued about absence of material in geography education.

Teachers' point of view to program is generally positive. However, they made comments on absence of using technology, not updating statistical data etc.

As critique against program, the point is the disharmony between curriculum and the time given to the level geography. The teachers offered some subjects which can be out of the program and they made offers about subject which can be included in the program.

As a result, teachers profiles are not appropriate to the importance of the occupation. General sight about program says that program can be applied but it needs revision. In the development of the program, they said that they needed adjustment programs. The most important critiques that their comments are ignored by officials. For example; their reports given to official are not taken into consideration.

ÖNSÖZ

Her toplum kendisini oluşturan bireyleri, yapısına uygun ve amaçları doğrultusunda yetiştirmek ister. Toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına göre şekillenecek olan yetişmiş insan gücünün oluşturulması ise, eğitim-öğretimden geçmektedir.

Eğitim-öğretim sürecinde en önemli hedef, toplumun ihtiyacı olan yetişmiş insan gücü kaynağını oluşturmaktır. Bireylerin yetişmesinde ve davranışlarının istenilen yönde değişme ve gelişme göstermesinde, sosyal bilimlerin etkisi, gözlenebilen, fakat fen bilimleri gibi deney veya rakamlara dökülemeyen bir sonuçtur.

Sosyal bilimler içinde yer alan coğrafya da bireylerin genel kültürlerini oluşturmada önemli bir yere sahiptir. Yaşadığı coğrafyayı, bu coğrafyanın toplum ve birey hayatı üzerindeki etkilerini, dünyayı, uzayı vb. insanlar coğrafya ilmi sayesinde öğrenmektedirler. Coğrafya ilminin ortaya çıkışı da zaten insanların çevrelerini kavrama ve sorgulamaları neticesinde olmuştur.

Coğrafya ilminin genel kültürü oluşturma amacı ile okutulduğu orta öğretim kurumlarında ise coğrafya eğitim-öğretiminin verilmesi noktasında, öğretmenlerin ve öğretim programlarının yeri tartışılmaz bir öneme sahiptir. Tabii ki, herhangi bir konuyu bilmek yetmemekte, o konuyu başkalarına öğretebilmek için farklı becerilere ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla öğretmenlere düşen görev, hem konu alanını bilmek hem de bu alanı öğrencilere öğretme becerisini göstermektir. Eğitim-öğretim sürecinin önemli saçı ayaklarından birini teşkil eden öğretmenlerin meslekî yeterliliklerinin istenilen düzeye kavuşturulması bu yüzden çok önemlidir.

Bunun yanı sıra verilmek istenen coğrafya eğitimi konusunda, öğretim programının niteliği de son derece önemlidir. Belli bilgi basamaklarından oluşan öğretim programlarının millî eğitim politikasının hayata geçirilmesi açısından gerekliliği, yıllardır yapılan program geliştirme çalışmalarından da ortaya çıkmaktadır.

Öğretmenlik mesleği ve öğretim programları; toplumun dinamik yapısı ve çağın gereklerine paralel olarak sabit kalmadığı için, eksikliklerin giderilmesine yönelik olarak sürekli daha iyiyi elde etme çalışmaları yapılmaktadır.

Bu nedenle öğretmenlik mesleğinin çağın ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesi ve gerekli donanımlara sahip olması, öğretim programlarının da çeşitli yönleriyle (içerik,

öğrenme-öğretme süreci, değerlendirme vs.) değerlendirilerek, eksik ve aksayan yönlerinin belirlenip düzeltilmesi ve geliştirilmesine yönelik olarak sürekli daha iyiyi yakalama çalışmalarının sürdürülmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, amaçlanan bu noktalarda yapılacak olan yeni düzenleme ve aksaklıkların giderilmesi konularına bir nebze de olsa katkı sağlayabilmeye yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın başlangıcından itibaren, gerçekleşmesi sürecinde rehberlik hizmetinde bulunan ve her türlü katkıyı sağlayan değerli hocam sayın Prof. Dr. Akif Akkuş'a, bir eğitim bilimci olarak araştırmanın her safhasında bilgi ve yardımlarına başvurduğum sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet Saban'a, değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Adnan PINAR'a, eğitim bilimciler olarak yine yardımlarını gördüğüm Yrd. Doç. Dr. İsa Korkmaz ile maddi-manevî desteğini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Şakir Berber'e ve bilgilerinden istifade ettiğim bölümümüz öğretim elemanlarına teşekkür ederim. Bunun yanı sıra oda arkadaşı olarak her aşamada fikir alışverişinde bulunduğum Arş. Görv. Tahsin Tapur'a, emeği geçen Öğr. Görv. Fatih Delen'e ve katkılarından dolayı bütün öğretmenlere son derece müteşekkirim. Ayrıca, her zaman desteğini yanımda hissettiğim ve yeterince vakit ayıramadığım eşim ile oğluma da teşekkürü bir borç biliyorum.

Konya 2003

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	x
1. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2. Problem.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Tanımlar.....	6
2. BÖLÜM	7
İLGİLİ LİTERATÜR	7
2.1. Öğretmenlik Mesleği	7
2.1.1. Öğretmenlerde Bulunması Gereken Yeterlikler	9
2.1.2. Öğretmen Yetiştirme	12
2.2. Orta Öğretimde Coğrafya Öğretimi.....	14
2.2.1. Coğrafya Öğretiminin Amaçları	18
2.2.2. Coğrafya Öğretiminde Yöntem ve Stratejileri.....	22
2.2.2.1. Coğrafya Öğretiminde Stratejiler	22
2.2.2.2. Coğrafya Öğretiminde Yöntem ve Teknikler	25
2.2.3. Coğrafya Öğretiminde Araç-Gereç Kullanımı	33
2.2.4. Türkiye'de Orta Dereceli Okullarda Okutulan Coğrafya Derslerinin İçeriği.....	34
2.2.5. Orta Öğretimde Coğrafya Öğretim Programları.....	38
2.2.5.1. Program Geliştirmeye Duyulan İhtiyaç.....	39
2.2.5.2. Program Geliştirmede Organizasyon.....	42
2.2.5.3. Program Geliştirmede Öğretmenlerin Katılımı ve Önemi	43
2.2.5.4. Cumhuriyetten İtibaren Geliştirilmiş Orta Öğretim Coğrafya Öğretim Programları	44
2.3. Program Değerlendirilmesi.....	60
2.4. İlgili Araştırmalar	61
3. BÖLÜM	72
YÖNTEM	72
3.1. Evren ve Örneklem.....	72
3.2. Verilerin Toplanması.....	72
3.3. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi	74
4. BÖLÜM	75
BULGULAR VE YORUM	75
4.1. Profile Ait Bilgiler	75
4.1.1. Kişisel Bilgiler.....	75
4.1.2. Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Özelliklere Ait Bilgiler	79

4.1.3 Meslekî Bilgiler	90
4.1.3.1. Yöntem ve Teknikleri Kullanma	98
4.1.3.2. Ölçme ve Değerlendirme	102
4.1.3.3. Öğretim Materyallerinden Yararlanma	105
4.2. Programa İlişkin Bilgiler	110
4.2.1. Genel	110
4.2.2. Konu Alanı	114
4.2.3. Teknolojik Gelişmelerin Programda Yer Alması	116
4.2.4. Ders Kitapları	117
4.3. Program Geliştirmeye İlişkin Bilgiler	119
4.4. Açık Uçlu Soruların Değerlendirilmesi	123
5. BÖLÜM	132
SONUÇ VE ÖNERİLER	132
5.1. Sonuçlar	132
5.1.1. Öğretmen Profiline İlişkin	132
5.1.2. Programa İlişkin Bilgiler	141
5.2. Öneriler	143
5.2.1. Profile İlişkin	143
5.2.2. Programa İlişkin	144
KAYNAKLAR	147
EKLER	161
EK:1 Anket Soruları	162
EK: 2. Coğrafya Öğretim Programları	169
EK: 3 Türkiye'de Sınıf Geçme Yönetmeliği'ni Uygulayan Orta öğretim Okullarında Okutulan Coğrafya Derslerinin Okul Türüne Göre Dağılımı	185
Ek : 4 Anket Uygulanan Okullar	186
Ek : 5 Kaymakamlık Olurları	187

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Görev yapılan okul türü.....	72
Tablo 2. Cinsiyet dağılımı.	75
Tablo 3. Yaş durumunu.	76
Tablo 4. Çalışılan okuldaki görev durumu.	76
Tablo 5. Meslekteki tecrübe.	77
Tablo 6. Bitirilen lise.	77
Tablo 7. Öğrenim durumu.	78
Tablo 8. Mezun olunan üniversite ile fakülte veya yüksek okul.	78
Tablo 9. Öğretmenlik mesleğini seçme şekli.....	79
Tablo 10. Çocukluğun tamamını veya büyük bir bölümünün geçirildiği yer.....	79
Tablo 11. Babanın öğrenim durumu.....	80
Tablo 12. Annenin öğrenim durumu.	80
Tablo 13. Babanın mesleği.	81
Tablo 14. Annenin mesleği.....	81
Tablo 15. Yetişmiş olunan aile şekli.....	82
Tablo 16. Yetişilen ailedeki çocuk sayısı.	82
Tablo 17. Medeni durum.	82
Tablo 18. Eşlerin öğrenim durumu.....	83
Tablo 19. Eşlerin çalışma durumu.	83
Tablo 20. Eş mesleği.....	83
Tablo 21. Çocuk sayısı.	84
Tablo 22. Okuyan çocuk sayısı.....	84
Tablo 23. Araba sahibi olma durumu.	85
Tablo 24. Oturulan evin durumu	85
Tablo 25. Ortalama aylık gelir düzeyi.	86
Tablo 26. Elde edilen gelikle tatil yapabilme durumu.	86
Tablo 27. Aylık gelirden eğitim harcamasına pay ayırabilme durumu.	87
Tablo 28. Bilgisayar sahibi olma durumu.	87
Tablo 29. Evde veya okulda internet hizmetlerinden yararlanabilme.	88
Tablo 30. Son bir yılda okunan kitap.....	88
Tablo 31. Kültürel etkinlikler.	89
Tablo 32. Hobiler.....	89

Tablo 33: Haftalık ders yükü.	90
Tablo 34. Öğretmenlik mesleğini sevip seymeme durumu.	90
Tablo 35. Üniversite sınavına tekrar girilse aynı tercihin yapılıp yapılmayacağı durumu.	91
Tablo 36. Çalışma ortamı ile ilgili en önemli sorun.	91
Tablo 37. Meslekî Özelliklerle İlgili Sorular.....	92
Tablo 38. Meslekî Özelliklerle İlgili Sorular.....	94
Tablo 39. Kullanılan yöntem ve teknikler.	98
Tablo 40. Coğrafya öğretiminde uygulanan yöntemlerin yeterliliği	102
Tablo 41. Değerlendirme Teknikleri	102
Tablo 42. Değerlendirme Soruları	104
Tablo 43. Öğretim materyalleri.	105
Tablo 44. Program Ait Genel Değerlendirme.....	110
Tablo 45. Konu Alanı (İçerik)	114
Tablo 46. Coğrafya alanı ile ilgili yeni gelişmelerin programda yer alma durumu.	116
Tablo 47. Yeni teknoloji ve gelişmelerle ilgili uygulamalara programda yer verilme durumu.....	117
Tablo 48. Ders Kitapları	117
Tablo 49. Programın tanıtılması ve uygulanmasıyla ilgili hizmet içi eğitimin gerekliliği.	119
Tablo 50. Coğrafya dersi öğretim programının uygulanmasına yardımcı olacak bilgisayar programlarına duyulan ihtiyaç.....	119
Tablo 51. Hedefler	120
Tablo 52. Coğrafya öğretim programına ilave edilmesi gerekli görülen son gelişme ve yenilikleri içeren konular	121
Tablo 53. Coğrafya öğretim programında temel bilgi niteliğinde olmayıp, öğrencinin ilgisini çekmeyen ve güncelliğini kaybettiği için programdan çıkarılması düşünülen konular.	122
Tablo 54. Öğrencilerin coğrafya dersi ile ilgili yetenek ve yönelimlerine cevap verecek nitelikteki materyallerin hazırlanmasının gerekliliği.....	123
Tablo 55. Gelişen teknolojilere uygun materyallerin hazırlanmasını gerekliliği.	123

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Her toplumun, kendisini oluşturan bireylerden beklentileri vardır. Çağı yakalama amacıyla olan Türk toplumunun da bireylerden beklentileri dünyadaki gelişmelere paralel olarak artmaktadır. Bireylerin, toplumun ve çağın ihtiyacı olan beklentilere cevap verebilecek şekilde yetişmeleri için bazı süreçlerden geçmeleri gerekmektedir. Günümüzde bireyin en önemli ihtiyaçlarından biri eğitim, toplumun ise iyi eğitim almış, nitelikli insan gücüdür. Nitelikli insan gücünü oluşturabilmenin en önemli kaynağını ise eğitim faaliyetleri teşkil eder. Çağdaş ve demokratik bir toplumda, eğitim-öğretim faaliyetlerinin hem bireylerin gelişmesine hem de toplumun kalkınmasına yönelik olması temel bir özelliktir. Bu noktadan hareketle eğitimin en başta gelen görevleri, toplumun kültürel mirasını gelecek kuşaklara aktarmak, bireylere toplum değerlerini ve toplum hayatında üstlenecekleri rolleri öğretmek, akılcı ve ideal düşünmenin yolunu öğretmek onların doğal ve toplumsal çevreyi bilimsel ilkeler doğrultusunda değerlendirmelerine ışık tutmaktır.

Günümüz toplumunun ihtiyacı olan insan profili, dünün toplumlarının ihtiyacı olan insan profilinden farklıdır. Küreselleşme, bilim ve teknolojiye gelişme, bilgi toplumunun gerektirdiği insan gücü profilini belirleyen temel etken olmuştur. Bu gelişmelere bağlı olarak eğitim sürecinin niteliği ve niceliği üzerinde tartışılmaya başlanmış ve eğitimde yeniden yapılanma gündeme gelmiştir. 2000'li yıllarda teknolojiyi kullanabilmek hem eğitimciler hem de öğrenciler için kazanılması gereken önemli bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü, teknoloji bilgiye ulaşmada, bilgiyi kullanmada, bilgi üretmede, bilgiyi paylaşmada ve yayabilmede son derece önemli bir araçtır.

Günümüzde eğitim sistemleri, bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler ve toplumun ihtiyaç duyduğu yetişmiş insan gücü çerçevesinde yeniden şekillenmektedir. Öğretmen yetiştirme sistemleri de bu gelişmelerden doğrudan etkilenmekte ve programlar, eğitim-öğretim süreçleri ve altyapı bakımından alternatif yaklaşımlar gündeme gelmektedir. Ülkemizde de öğretmen eğitimi alanındaki yeni gelişmeler ve millî eğitim sisteminin ihtiyaç duyduğu nitelikli öğretmeni yetiştirme çalışmaları çerçevesinde eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması gündeme gelmiş ve Yüksek Öğretim Kurulunun

girişimleriyle eğitim fakültelerindeki lisans programları yeniden düzenlenmiştir. Bu yeniden yapılanma ile eğitim fakültelerinin lisans programları yeniden geliştirilmiş ve bu programların 1998-99 öğretim yılından itibaren tüm eğitim fakültelerinde uygulanması süreci başlamıştır.

Ülkemizin ihtiyaç duyduğu öğretmeni yetiştirme ve öğretmen eğitiminin niteliğini geliştirme yönünde önemli bir adım olan yeniden yapılanmanın amacına ulaşabilmesi için, eğitim fakültelerinin desteklenmesi ve yeni yapı doğrultusunda fakültelerin gelişmesine yönelik YÖK tarafından bir Öğretmen Yetiştirme Milli Komitesi oluşturulmuştur. Bu komitenin önemli görevlerinden biri, gelişmiş ülkelerdeki öğretmen eğitimi programlarını incelemek ve eğitim fakültelerinin bu yönde yapılandırılmasına yol gösterecek etkinliklerde bulunmaktır. Gelişmiş ülkelerde, öğretmen eğitimi veren kurumların kalite kontrolünün yapılması ve bu çerçevede öğretmen eğitiminde kaliteyi artırıcı önlemlerin alınması sürecinde “akreditasyon” kavramının önemli bir yeri vardır. Ülkemizde de eğitim fakültelerinde verilen öğretmen eğitiminin akreditasyonunun yapılması ve bu çerçevede kaliteyi artırıcı bazı girişimlerde bulunulması gündeme gelmiş, bu amaçla oluşturulan Öğretmen Yetiştirme Milli Komitesi bu anlamda eğitim fakültelerinin akreditasyonuna ilişkin çalışmalarını sürdürmektedir.

Bireylerin toplum hayatında üstlenecekleri rollerin belirlenmesinde özellikle orta öğretim kademesinin önemi oldukça fazladır. Orta öğretim çağları öğrencilerin geleceğe yönelik planlarının az çok şekillenmeye başladığı, bireyin daha bağımsız ve akılcı düşünmek yanında ufkunun genişlediği bir döneme rastlamaktadır. Bu nedenle hem orta öğretim programlarının hem de bu programların yürütücüleri olarak kılavuzluk görevi üstlenen öğretmenlerin, bireylerin eğitim-öğretim süreci ve toplum hayatının düzenlenmesi ve gelişmesindeki rolleri hafife alınabilecek bir konu değildir.

Toplumun dinamik bir yapıya sahip olması, eğitim programlarının en önemli bölümünü oluşturan öğretim programlarının da dinamik olmasını gerektirmektedir. Bu nedenle hem öğretim programlarının hem de bu programların yürütülmesinde kılavuzluk görevini üstlenmiş olan öğretmenlerin sürekli yeniliklere açık olması kaçınılmaz bir durumdur. Ülke sınırlarının sabit kalmadığı, sıcak ve soğuk savaş dönemlerinde oluşturulan paktlar ve ittifakların dağıldığı veya değiştiği, 20-30 yıl öncesinde birbirleriyle hiç ilişkisi bulunmayan ülke ya da toplumların bugün ortak menfaatlerde buluşabildiği, küreselleşmenin bir sonucu olarak iletişim ve ticaretin hızla gelişip

yayıldığı bir dünyada coğrafya öğretim programlarının da yeniliklere açık olması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle öğretim programları, bir taraftan toplumun problemleri ve gereksinimleri, diğer taraftan da çocukların ve gençlerin sorunları, ilgileri, istekleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır.

İstenilen düzeyde hazırlanan bir program, kavrama ve uygulamaya yönelik sürekli ve canlı, öğrenci merkezli, sadece konu başlıklarını değil, uygulamaya yönelik çalışmaları da içermeli, en önemlisi değişebilir ve günün şartlarına uyarlanabilir olmalıdır.

Bilgiye ulaşma, bilgiyi üretme, bilgiden yararlanma ve bilgiyi teknolojiye dönüştürme çabaları, günümüzde ve gelecekte bunları gerçekleştirmeye çalışan ileri ve uygar toplum olarak nitelendirilen “bilgi toplumu” kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu olgu aynı zamanda gelişmenin ve kalkınmanın da bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bilgiyi araştıran, bilgiden yararlanan ve bilgiyi teknolojiye dönüştüren insanların yetişebilmesinin yolu eğitimden geçmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Mili Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel orta öğretim kurumlarında kültür dersleri arasında yer alan coğrafya derslerinde bireylere kazandırılmak istenen içerik ve davranışlar, öğretim programları vasıtasıyla sağlanmaktadır. Programdan beklenen hedeflere ulaşılmasında en önemli unsur ise programın planlı bir şekilde yürütülmesi görevini üstlenmiş olan öğretmenlerdir.

Öğretim programının hazırlanması esnasında ulaşılması istenen hedefler ve gerçekleşmesi düşünülen davranış değişiklikleri gibi konularda, istenilen sonuçların elde edilip edilmediği ancak değerlendirme sonucunda ortaya çıkmaktadır. Değerlendirme bir süreç ya da süreçler dizisidir ki, genelde programı, programa dayalı eğitim kaynaklarını kabul etme, değiştirme ya da ortadan kaldırma kararını içermektedir. Planlanan ya da beklenenin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek amacıyla değerlendirmenin yapılması gerekliliktir. Program değerlendirme; programın tasarlandığı, geliştirildiği, uygulandığı ve istenilen sonuçlara ulaşılıp ulaşılamadığını ortaya koymak amacıyla yapılır. Geçerli ve güvenilir kriterlerle yapılan değerlendirmelerin, var olan programın aksak ve eksik yönlerinin tespitinde ve yeni programların geliştirmesinde çok önemli bir yeri vardır.

Elbetteki program değerlendirmelerde gerçekleştirilen faaliyet sonucu elde edilen ürüne yani öğrencilerin kazanımlarına bakmak da çok önemlidir. Ancak bu çalışmada

program değerlendirmenin sadece bir ayağını oluşturan öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmen görüşlerine dayanılarak yapılan değerlendirme, program uygulamaya konulmadan yapılabileceği (yansıtıcı değerlendirme) gibi uygulamaya geçildikten sonra da yapılabilir. Programın başarılı ve zayıf yönlerini ortaya koyacak bilgileri toplamanın amacı programa devam, programı gözden geçirme ya da yeni bir aşamaya geçme konusunda program geliştirmecilere bilgi vermektir.

Bugün artık batılı ülkelerde coğrafyacilar, öğretmenlik mesleği yanında, fiziksel ve ekonomik plânlamalarda da yer almaktadırlar. Ülkemizde ise gerek coğrafya dersi gören orta öğretim öğrencileri gerekse kamuoyu için coğrafya yeryüzünde bulunan bazı yer adları ve bunlarla ilgili bazı rakamları ezberlemek ile atlas ve haritalara bakmaktan ibaret gibi görülmektedir. Aslında bilginin bugünkü üretim hızı karşısında okullarımızda çok az olgu geçerliliğini koruyabilir durumdadır. Bu nedenle bu konuda coğrafya öğretmenlerinin mesleklerine ve coğrafya öğretimine bakışları göz önüne alınarak coğrafya müfredatı ve müfredatın işlenişinde ortaya çıkan aksaklıkların ortaya çıkarılarak düzeltilmesi noktasında katkı yapmak hedeflenmiştir. Ayrıca bu çalışma ile uygulanmakta olan coğrafya öğretim programının eksik ve aksayan yönleri (içerik, öğretim teknikleri, ölçme ve değerlendirme, araç-gereç kullanımı, ders kitapları v.s.) belirlenmeye çalışılarak, bundan sonra yapılacak olan öğretim programlarına olumlu katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

1.2. Problem

Eğitim programlarının geliştirilmesi alanında çalışmalar yapan bilim adamları, eğitim programlarının amaç, içerik, yöntem ve değerlendirme boyutlarının bir bütün oluşturduğunu ve bu boyutların birbiriyle koordineli olduğu görüşünü paylaşmaktadırlar. Bu yüzden bir eğitim programı hazırlanırken; (1) programın amacı nedir? (2) bu amacı gerçekleştirebilmek için hangi konulara yer verilmelidir? (3) hangi öğretme tecrübelerine ve öğretim yöntemlerine yer verilmelidir? ve (4) değerlendirilmesi gereken sonuçlar nelerdir? gibi temel sorulara cevap aranarak şekillendirilir. Bu noktadan hareketle, bu araştırmada cevabı aranan sorular şunlardır:

1. Coğrafya öğretmeni profili nasıldır?

2. Coğrafya öğretmenlerinin uygulanmakta olan coğrafya öğretim programı hakkındaki görüşleri nelerdir?

Alt problemler

Profile ilişkin olarak coğrafya öğretmenlerinin,

- Sosyo-ekonomik ve kültürel durumları nasıldır?
- Lisans düzeyinde aldıkları eğitim yeterli midir?
- Hizmet içi eğitimle ilgili faaliyetleri nelerdir?
- Öğretimde başvurdukları yöntemler ve araç-gereçler nelerdir?

Program değerlendirmeye ilişkin olarak coğrafya öğretmenlerinin,

- Programın amaçları hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Programın içeriği hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- Programın uygulanmasında başvurulan ders kitaplarıyla ilgili fikirleri nelerdir?
- Programın geliştirilmesine ilişkin önerileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde coğrafya öğretimi önemini giderek kaybetmekte, alanlarına göre bazı orta öğretim kurumlarında sadece 1. sınıflarda okutulmakla sınırlandırılmaktadır. Temelde pozitif bir bilim olan coğrafya, bazı araştırma konuları bakımından fen bilimlerine, bazılarında ise sosyal bilimlere yaklaşır. Uyguladığı düşünce sistemini ilkeleri ile şekillendirir ve coğrafi mantıkla yorumlayarak toplumun sosyal, ekonomik ve teknik sorunlarını çözümlenmeyi kolaylaştıran öneriler getirir. Bu nedenle coğrafyanın eğitim sistemimiz içinde ilköğretimden üniversiteye kadar aslında çok özel bir yerinin olması gerekir. Çevremizde bulunan ve olup biten her şey, coğrafyanın konusunu teşkil ettiğine göre coğrafya herkes için büyük bir önem taşımaktadır.

Araştırma ile coğrafya öğretmenlerinin aktüel durumu ve coğrafya öğretim programı bizzat uygulayanlar olarak onların değerlendirmeleriyle elde edilecek bulgular, günümüzde coğrafya öğretmenlerinin günlük ve meslekî yaşantılarındaki istek ve beklentilerinin ortaya konmasına ışık tutacaktır. Ayrıca öğretmenlerin, öğretim programları hakkındaki kanaatleri ortaya konmuş olacaktır. Bu çalışma da, ileride oluşturulacak olan öğretim programları ve öğretmenlik mesleğinin özendirilmesi yanında, bu mesleğin toplumumuzda layık olduğu yeri almasına katkıda bulunacağı düşüncesi

etkili olmuştur. Eğitimde amaçlar, içerikler, öğretim yöntemleri ve değerlendirme, eğitim programları ile tespit edilir ve uygulamaya konur. Eğitim programları ve programların sürekli yenilenerek geliştirilmesi bu nedenle büyük bir önem taşımaktadır.

1.4. Tanımlar

Orta öğretim: Temel eğitime dayalı, 15-18 yaş grubundaki öğrenciler için değişik programlarla en az üç yıllık eğitim veren genel, meslekî ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsayan örgün eğitim kurumlarının ortak adıdır. 1973 yılında kabul edilen değişikliğin ancak 1997-1998 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konması ile daha önce 3+3 şeklinde orta okul ve lise veya dengi okullardan oluşan orta öğretim, bu tarihten itibaren 8 yıllık temel eğitime dayalı, çeşitli programlar uygulayan liselere dönüşmüştür.

Coğrafya: Coğrafya doğada oluşan fiziksel, sosyal ve ekonomik olayları ve bu olayların canlı hayatı ile ilişkisini dağılışı, nedensellik ve karşılaştırma prensipleri çerçevesinde araştıran ve sonuçlarını sentez olarak sunan bir bilimdir.

Öğretmen: Öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanarak, öğrenim etkinliklerini gerçekleştiren, öğrencide istendik davranışların gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendiren ve okul denilen sosyal sistemin en stratejik parçalarından birisidir.

Profil: Genellikle, yandan görünüş, kısa özgeçmiş gibi sözlük anlamının dışında kullanılan bu kavram günlük hayatta, iletişim kurma becerisi, sosyo-ekonomik durum, eğitim düzeyi, gibi bütün özelliklerin ifade edilmesi için kullanılan bir kavramdır. Örneğin: Günümüz kadın profili, yönetici (lider) profili v.s. gibi.

Öğretim Programı: Bireyde istendik davranış değişikliği meydana getirmek amacıyla yapılan tüm etkinlikleri kapsayacak şekilde oluşturulmuş, belli öğretim basamağındaki çeşitli sınıf ve derslerde okutulacak konuları, amaçlarını ve her dersin sınıflara göre haftada kaç saat okutulacağını gösteren kılavuzdur.

Program Değerlendirme: Programın tasarlandığı, geliştirildiği, uygulandığı ve istenen sonuçlara ulaşip ulaşmadığını ortaya koymak amacıyla, doğru ve uygun araçlar kullanılarak gerçekleştirilen bir iştir. Değerlendirme sonucunda programın, zayıf ve güçlü yönleriyle, etkili olup olmadığı ortaya çıkar.

2. BÖLÜM

İLGİLİ LİTERATÜR

Öğretmen profili kavramı öğretmenin, meslek bilgisi, alan bilgisi, sosyo-ekonomik ve kültürel durumu gibi bütün yönleriyle ele alınmasını kapsamaktadır. Bu bölümde öğretmenlik mesleğinin genel özellikleri, coğrafya öğretmeni profili ve öğretmenlerin program değerlendirilmesine ilişkin literatür incelenerek tartışılmaktadır.

2.1. Öğretmenlik Mesleği

Öğretmenlik mesleğinin tanımını tam olarak yapabilmek için bu kavramın hayat bulduğu eğitim kavramının iyi bilinmesi gerekmektedir. Eğitimin farklı pek çok tanımına rastlanmaktadır. Alkan'a (1979) göre, "çağdaş anlamda eğitim kavramı; (1) davranış değişimi, (2) bireyin belirli hedefler yönünde maksatlı olarak kendi yaşantıları yoluyla davranışlarını değiştirmesi, (3) bireysel yeteneklerin çeşitli yönlerden birey ve toplum için uygun ve dengeli olarak geliştirilmesidir" (s. 4). Benzer şekilde, Büyükkaragöz, Muşta, Yılmaz ve Pilten (1997), "eğitim, toplumun ve başka insanların etkisiyle bir insanın kendi davranışlarında değişimler oluşturması sürecidir" (s. 1) demektedir. Diğer taraftan, Sönmez (1994) eğitimi, "fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyokimyasal değişiklikler oluşturma sürecidir" (s. 2) şeklinde tanımlamaktadır.

Öğretmenlik mesleği her topluma ve farklı kültüre göre farklı gelişim göstererek insanlık tarihi ile süregelmiştir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 43. maddesine göre öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve yönetimle ilgili görevlerini üzerine alan özel bir uzmanlık mesleği olarak tanımlanmaktadır.

Eğitim-öğretim faaliyetleri insanın yeryüzünde var oluşu ile başlamış, fakat öğretmenliğin bir meslek olarak benimsenmesi ancak yerleşik hayata geçilmesinden sonra gerçekleşmiştir. Öğretmenlik mesleğinin tarihi konusunda kesin bilgi verebilmek imkânının olmadığı, ancak belli evrelerden geçtikten sonra günümüzde bir meslek halini aldığı bilinmektedir.

Bir eğitim sisteminin en önemli unsuru, öğretmendir. Eğitim sisteminin başarısı, temelde sistemi işletip uygulayacak olan öğretmenlerin ve diğer eğitim personelinin niteliklerine bağlıdır. Hiçbir eğitim modeli, o modeli işletecek personelin üzerinde hizmet üretemez. Bundan dolayı, bir okul, ancak içindeki öğretmenler kadar iyidir denilebilir.

Öğretmenlik, alan bilgisi yanında, öğretmeyi (öğretim yöntem ve tekniklerinde bilgi ve beceri sahibi olmayı) ve öğrenciyi bir bütün olarak anlamayı (öğretmeye motive etmeyi) gerektiren oldukça karmaşık bir uzmanlıktır (Arı ve Saban, 2000). Öğretmen, araştırmalar sonucu geliştirilen, devletin eğitim politikasını uygulamaya koyan, uygulama sonuçları ile bu politikayı etkileyen, eğitimde uzmanlık çalışmalarında ve araştırmalardan yararlanan, ancak aynı zamanda bu çalışmalara problem sağlayan önemli bir kişidir (Sünbül, 2001, s. 226). Öğretmen, insan davranışı oluşturma veya davranış bilimleri alanında görevi olağanüstü güç ve karmaşık olan, bir uzman, bir teknisyendir (Alkan, 1979, s. 73). Öğretmen sadece yeterli düzeyde bilgi aktaran kişi değil aynı zamanda davranışlarıyla, tutumlarıyla öğrenci başarısını sağlayacak etkilere sahip etkinlikler düzenleyebilecek ve öğretimde etkili olan bireydir (Varış, 1988. s.117).

Eğitimi gerçekleştirecek kişiler öğretmenlerdir. Planlı eğitimde, eğitimin amaçlarına göre işleminde öğretmen tüm diğer kişilere göre en stratejik noktadadır. Günümüzde öğretmenler, öğrencilerin çok çeşitlenmiş bilgi kaynaklarından sağladıkları bilgilerin ve edinimlerin değerlendirilmesini, seçimini ve sentezini yapabilecek zihinsel ve eğitsel yeterliliklere malik olmak zorundadırlar. Öğretmenler artık bilgi kaynağı olmaktan çıkmış bilgilerin nasıl ve nerede kullanılacağını; birey, toplum ve insanlığın gereksinmeleriyle olan ilişkisini, içinde yaşanılan çağın ve toplumun gereklerine uygunluğunu araştırmaya, yaşamı bütün insanlar için değerli kılmak konusunda çaba harcamaya yönelmiştir. Bu da öğretmenliğin nitelik sorununu gündeme getirmektedir (Duman, 1991, s. 268).

Eğitim ve öğretimin temelini oluşturan öğretmenin toplum içerisindeki rolünde ve görevinde son derece büyük anlamlar yer almaktadır. Günümüzde öğretmenin görevleri ortaya koyulamayacak kadar çok boyutlu ve karmaşıktır. Aynı zamanda öğrencilerin beklentilerinin de belirleyici rol oynadığı görev boyutu, değişim gösteren çağ ile birlikte farklılaşmakta ve yeni bakışlara ihtiyaç hissettirmektedir. Yapılan araştırmalar günümüzde öğretmenlere eskiye nazaran daha önemli ve farklı görevler yüklendiğini ortaya koymaktadır.

Günümüzde çağdaş eğitim-öğretim ilkelerine uygun olarak görev yapmak isteyen bir öğretmen sadece ders veren, ders anlatan, sınav yapan ve not veren bir kişi olarak görülmemeli; ders verme yanında organize etme, yönetme, rehberlik, izleme ve değerlendirme görevlerini de üstlenmiş olmalıdır (Temel, 1988, s. 21)

Oğuzkan (1989a, s. 41) çağdaş öğretmenin özelliklerini;

- Değerleri geliştiren,
- Kaynak arayan,
- Güçlükleri, sorunları teşhis eden,
- Disiplinler arası bağlantı kuran,
- İnsan ilişkilerini geliştiren,
- Meslek seçimi ve boş zaman uğraşları üzerine danışmanlık yapan,
- Çevrenin incelenip öğrenilmesine yardım eden,
- Mesleğe hazırlıkta öğrencilere yardımcı ve önder olan,
- Öğretme-öğrenme konusunda uzman sayılan,
- Geleceğe yönelik süreçlerden ve eldekilerden yararlanmasını bilen, kimseler olarak tanımlamaktadır.

Başarılı öğretmen, öğretim programının amaçlarında gösterilen özellikleri öğrencilere kazandıracak nitelikte öğretim yapan öğretmendir (Sünbül, 2001, s. 226). Coğrafya öğretmeni ise çalıştığı eğitim kurumunda, öğrencilere coğrafya ile ilgili eğitimi, MEB tarafından onaylanan öğretim programları ve ilgili mevzuatlar çerçevesinde hangi bilgi, beceri, tutum ve davranışların, hangi yaş düzeylerindeki öğrenci gruplarına, hangi yöntemlerle kazandırılacağını bilen ve uygulamaya çalışan kimsedir.

2.1.1. Öğretmenlerde Bulunması Gereken Yeterlikler

Alan Bilgisi

Öğretmen, alanına ilişkin temel bilgilere (kavram, olgu, ilke, genelleme, yasa, model, kuram vb.) hakim olmalı ve gerekli oldukça alanındaki bilgilerini daha üst düzeye çıkarma konusunda beceri sahibi olmalıdır.

Öğretme -Öğrenme Sürecini Yönetme

Plan Yapma ve Ders Hazırlığı

- Hedef davranışları açık bir şekilde ifade etme,
- Dersi, ilgili davranışsal hedeflere eriştirecek biçimde planlama,
- Dersi, çeşitli öğretme- öğrenme etkinliklerinden yararlanacak şekilde planlama,

- Uygun öğretme- öğrenme araç gereçlerini seçme veya hazırlama,
- Öğrenmelerin sürekliliğini ve aşamalılığını sağlama.

Öğretim Yöntemlerinden Yararlanma

- Öğrencilerin yaşlarına, önceki öğrenme düzeylerine uygun çeşitli öğretim yöntemlerinden yararlanma,
- Sınıftaki bütün bireylerle etkileşim kurma,
- Öğretme- öğrenme tekniklerini ve araç gereçlerini uygun ve etkili kullanma,
- Bilişim teknolojilerinden yararlanma.

İletişim Kurma

- Açık olarak tanımlanmış ve kolayca anlaşılabilen yönergeler ve açıklamalar sunma ve bunları öğretme-öğrenme sürecinde uygun şekilde zamanlama,
- Zamanında ve etkili sorular sorma,
- Sesini etkili şekilde, dili, duruma uygun biçimde ve gereken somutluk-soyutluk düzeyinde kullanma,
- Öğrencilerden gelen dönütlere (feedback) duyarlı olma ve bunlardan yararlanma.

Sınıf Yönetimi ve Öğrencilerle İlişkiler

Geleneksel yapıdaki öğretmenlerin etkin sınıf yönetimi konusundaki kendilerine yönelttikleri temel soru, öğrencilere benim istediklerimi nasıl yaptırabilirim? sorusu olmuştur. Aslında öğretmenlerin kendilerine yöneltmeleri gereken temel soru, sınıftaki her öğrencinin sağlıklı gelişimini sağlayacak bir sınıf ortamını nasıl oluşturabilirim? Ya da sınıfımı nasıl demokratik bir topluluk haline getirebilirim ki; sınıftaki her öğrenci kendisinin değerli olduğunu, kendisine saygı duyulduğunu ve sınıftaki diğer üyelerin kendisine ihtiyacı olduğunu hissetsin? sorusu olmalıdır (Saban, 2000, s. 51).

Sınıf Yönetimi ve Öğrencilerle İlişkiler Konusunda Öğretmen;

- Derslerini amaçlı ve düzenli bir biçimde sürdürme,
- Derslerini zamanında ve etkili bir şekilde başlatma ve bitirme,

- Öğrencilere ve konuya uygun nitelikte bireysel öğretim, grup ve sınıf öğretimine yönelik yöntemlerden yararlanma,
- Öğrencilerle etkili öğretme-öğrenme etkileşimi kurma,
- Öğrencilerin dikkatini çekme, onları öğrenmeye güdüleme,
- Kesinti ve müdahaleler karşısında uygun önlemler alma,
- Gerçekçi ve iyi hedefler belirleme; bunların gerçekleşme derecelerini objektif ve güvenilir bir biçimde değerlendirme, sonuçları kendini geliştirmede kullanma,
- Sınıfta, öğrencilerin kendilerini ifade edebilmelerine imkân sağlayacak demokratik bir ortam oluşturma gibi özelliklere sahip olmalıdır.

Öğrencilerin Öğrenmelerini Değerlendirme ve Kayıt Tutma

- Öğrencilerin ürünlerini kısa zamanda puanlama ve sonuçları, öğrencinin nasıl gelişeceğine ilişkin dönütlerle birlikte verme,
- Öğrencinin ilerleyişini, ulusal normları, varsa uygun olan diğer ölçütleri kullanarak değerlendirme,
- Yapılan etkinliklerin ve sağlanan gelişmenin kayıtlarını tutmalıdır.

Rehberlik Hizmetleri

- Okul yönetimi ile ilgili ilke ve işlemleri bilme,
- Kendi grubundaki öğrencilerle güven verici ilişkiler kurma ve onların sağlıklı, dengeli kişilik geliştirmelerinden sorumluluk duyma,
- Bireysel ihtiyaçlara ve grup ihtiyaçlarına duyarlı olma,
- Okuldaki öğrenci kişilik hizmetlerine (rehberlik çalışmaları ve ders dışı etkinlikler) katkıda bulunmalıdır.

Kişisel ve Meslekî Özellikler

- Zamanı iyi kullanma,
- Danışma, önerilerden yararlanma,
- Diğer öğretmenlerle iyi iş ilişkileri kurma,

- Mesleğiyle ilgili diğer öğretmenlerle bilgi alışverişinde bulunma,
- Toplantı, hizmet-içi eğitim, araç-gereç hazırlama gibi okul etkinliklerine katılma,
- Öğrenci velileriyle iyi ilişkiler kurma,
- Okulun tümünü ilgilendiren etkinliklere katılma,
- Kendi performansı üzerinde düşünme ve gelişme için uygun girişimlerde bulunma,
- Meslekî davranış ve görünüm standartlarına uymalıdır (Barth ve Demirtaş, 1997, s. 10).

Yıllar boyunca yapılan ders programlarının geliştirilmesi ve planlama çalışmalarında, en önemli noktayı ders konularının seçimi ve organizasyonu oluşturmuştur. Buna karşılık, bu derslerin hangi tür etkinliklerle öğretileceğinin seçimi ve düzenlenmesi, tamamen öğretmenlerin inisiyatiflerine ve özel becerilerine bırakılmıştır. Halbuki, öğretme sürecinin bu önemli ve en karmaşık yönü tesadüflere bırakılmaz (Fidan, 1996, s. 2). Çünkü, programlar ne kadar iyi ve mükemmel hazırlanırsa hazırlansın, onları gerçekleştiren asıl faktör öğretmenlerdir. Bu nedenle öğretmenlere, programın amaçlarını gerçekleştirebilecek biçimde, nasıl etkili öğretme ve ders anlatma becerileri kazandırılacağı hayati öneme sahiptir.

2.1.2. Öğretmen Yetiştirme

Cumhuriyet dönemine kadar öğretmen yetiştirme çabaları pek çok yenilemeler ve düzenlemelerle devam etmiştir. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet kurulduktan sonra Türkiye'de yaşanan sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel değişimlerle birlikte eğitim ve öğretimin büyük bir sorun olduğu ortaya çıkmış, öğretmen yetiştirme sorunu acil olarak ele alınmıştır.

Atatürk'ün "Muallimler, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır... Yeni Türkiye'nin inkılaplarını siz teyit edeceksiniz" sözü hem öğretmenlik görevinin önemini belirtirken, hem de bu görevin Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği için ne derece hayati bir öneme sahip olduğunu vurgulanmaktadır.

Öğretmenlik, 13 Mart 1924 tarihinde 439 sayılı Orta Tedrisat Muallimleri Kanununun 1. maddesine göre meslek olarak kabul edilmiştir. 22 Mart 1926 tarihli, 789 sayılı Maarif Teşkilatına dair kanun ile okul kuruluş sistemleri yenilenmiş ve orta öğretim okulları liseler, orta mektepler, ilk muallim mektepleri ve köy muallim mektepleri olarak belirlenmiştir (Cicioğlu. 1985, s. 6). Bununla birlikte Gazi Eğitim Enstitüsü 1926 yılında açılmıştır. Orta okullara öğretmen yetiştirmek için 1929'da Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü kurulmuştur. Bu dönemde lise öğretmenleri Yüksek Muallimin Mektebinde yetiştirilmişlerdir.

Daha sonraları öğretmen yetiştiren kurumlar farklı isimler almışlarsa da genelde Eğitim Enstitüleri ve Yüksek Öğretmen Okulları adlarını taşımaktadırlar. 1982 Anayasası ile birlikte bu kurumlar üniversiteye dahil edilmiştir ve halen eğitim fakülteleri adıyla eğitime devam etmektedirler. Günümüzde de öğretmen yetiştiren fakültelerin eğitim programlarının yeniden yapılandırılmasına ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar büyük bir yoğunlukla sürdürülmektedir.

Öğretmen yetiştiren kurumlar üniversitelere devredilmeden önce, öğrenci alımında, öğrenim görmek üzere başvuran adayların bilişsel hazırbulunuşluk düzeyinin yanı sıra bedensel bir takım özelliklerini de değerlendirmeye tabi tutuyorlardı. Sağlam bir karakter ve vatan sevgisinin yanında, güçlü bir sözlü ve yazılı anlatım yeteneği de aranan nitelikler arasındaydı ve bu gibi konularda adayların mezun oldukları orta öğretim kurumunun olumlu görüş bildirmesi gerekiyordu. Fakat mülakat yönteminin 1970'lerin ikinci yarısında politik tercihlerle öğrenci alımı için kullanılması, bu uygulamanın sonunu getirmiştir. Böylece öğretmen yetiştiren kurumlar, adayların öğretmen olup olamayacağına bakılmaksızın öğrenci kabul etmeye başlamıştır.

Milli Eğitimi Geliştirme Projesi (MEGP) kapsamında, MEB ve YÖK iş birliğinde eğitim fakültelerinde öğretmen yetiştirme süreci, 4306 sayılı yasa ile uygulamaya giren, sekiz yıllık ilköğretimin getirdiği öğretmen ihtiyacı da dikkate alınarak, kısa ve uzun vadede ihtiyaç duyulacak öğretmenlerin yetiştirilmesi amacıyla, öğretmen yetiştirme programları yeniden düzenlenmiştir. 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlayan yeni sistemde; orta öğretim Fen, Matematik ve Sosyal Alan öğretmenlerinin tezsiz yüksek lisans (3,5+1,5=5 yıl veya 4+1,5=5,5 yıl) seçeneğiyle yetiştirilmesi esası getirilmiştir.

Ayrıca her çocuğun nitelikli bir öğretmen tarafından yetiştirilmesi için gerekli olan, kalite güvence sistemi anlamına gelen akreditasyon kapsamında, MEB ve öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumu temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu grup, pilot olarak seçilen bazı eğitim fakültelerinde konu ile ilgili gerekli görülen çalışmaları yürütmektedir.

Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarında uygulanan programları denetleyen, değerlendiren, geliştiren ve YÖK'ün öğretmen yetiştirme ile ilgili kararları oluşturmasında danışma organı olarak faaliyet gösteren "Öğretmen Yetiştirme Türk Millî Komitesi" vardır ve bu komitede MEB'nin 5 üyesi yer almaktadır.

Yine MEB'nin ilgili birimleri ile üniversite temsilcilerinden oluşturulan komisyon tarafından öğretmen yetiştirme politikalarının belirlenmesinde, hizmet öncesi eğitiminde, öğretmenlerin seçiminde, denetlenmesi ve performanslarının değerlendirilmesinde, kendilerini geliştirmelerinde, hizmet içi eğitimlerinde kullanılmak üzere öğretmen yeterlilik göstergeleri çalışmaları yapılmaktadır.

İlk ve genel orta öğretime öğretmen yetiştiren kurumlar, Tanzimat'tan bugüne, uzun vadeli bir planlamanın sonunda köklü bir yapılanmaya gidememiş ve yaklaşık her on yılda bir, teşkilat, program vb. yönünden yeniden yapılandırılmıştır. Bunlar çoğu kez, yaşanan sorunları çözmeyi amaçlamışlarsa da, genellikle geçmişteki birikimleri yok kabul ettikleri için, getirdikleri çözümler de kalıcı olmamıştır.

2.2. Orta Öğretimde Coğrafya Öğretimi

Orta öğretim kavramının 1973 yılında kararlaştırılan fakat ancak 1997-1998 öğretim yılında yürürlüğe konulabilen uygulamaya kadar beş yıllık temel eğitime dayalı 3+3 yıllık yani eski adıyla ortaokul ile lise ve dengi meslek okullarından oluşurken, günümüzde zorunlu temel eğitimin 8 yıla çıkarılmasıyla tanımı da değişmiştir. Yeni tanımıyla orta öğretim 8 yıllık temel eğitim sonrası gençlere eğitim-öğretim verilen lise ve dengi meslek okullarını kapsamaktadır.

Cumhuriyet ile birlikte başlatılan eğitim çalışmalarının esasını millî, çağdaş ve laik bir eğitim sistemi kurmak, yaymak ve bunun için gerekli olan vasıtaları temin etmek teşkil etmiştir. Bu noktada öncelikle çözüm getirilmesi gerekli sorun, bugüne kadar eğitim veren okulların farklı olan amaç, kuruluş ve işleyişlerini bir araya getirmek, yani eğitim ve öğretimde birliği sağlamak olmuştur. Bunu sağlamak amacıyla 3 Mart 1924'te Tevhid-i

Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla birlikte bütün okullar Maarif Vekaletine bağlanmıştır.

Coğrafya ilminin fen bilimleriyle de yakınlığı olmasına rağmen ülkemizde sosyal bilimler içerisinde değerlendirilmektedir. Sosyal Bilimler insanlara zengin bilgi kaynağı sağlaması, dünya üzerinde yaşayan ve bu gezegenin onlara getirdikleri hakkında fikir vermesi açısından da önemlidir. Bilimler, insanların yaşam koşulları hakkında sezgiler geliştirir. Bütün bunlar, insanın dünyaya bakışı ve dünya üzerindeki yeri ile, diğer bölgeler ve kültürlerdeki insanların nasıl ve hangi şartlar altında yaşadıkları, doğanın gücünü nasıl kontrol ettikleri, düşünmeyi ve plan yapmayı nasıl öğrendikleri konularında bilgiler verir (Gardner, Demirtas ve Doğanay, 1997, s. 13).

Akkuş'a (1998) göre; "coğrafya, insanla tabii ortam arasındaki etkileşimi dağılışı, karşılaştırma ve nedensellik ilkelerini kullanarak araştıran ve sonuçlarını sentez olarak veren bir bilim dalıdır" (s. 1). Atalay (1992) ise, coğrafyayı "yeryüzünün şekillenmesini, şekillenmede etkili olan amilleri ve yeryüzünde canlı hayatı oluşturan, insan, bitki, hayvan toplulukları ile doğal ortam arasındaki ilişkileri ve bunların dağılışını inceleyen bir bilim dalı" olarak tarif etmektedir (s. 1). Şahin'e (1998a) göre ise, "coğrafya, insanın içinde yaşadığı çevrenin doğal özelliklerini, insan-doğal çevre etkileşimini ve bu etkileşim sonucu insanın ortaya koyduğu beşerî ve ekonomik etkinlikleri kendi prensipleri çerçevesinde inceleyerek sonuçlarını açıklayan bilimdir" (s. 3). Doğanay'ın (1993) tarifine göre de; "coğrafya, coğrafi fenomenlerin, başka bir ifade ile coğrafya ilmine araştırma konusu olan olayların tanıtımı ile birlikte, bunların oluşma nedenleri, sonuçları, insanlarla olan ilişkileri, yeryüzü genelinde veya belli bir bölgedeki dağılım düzenlerini de araştırmaktadır" (s. 4).

Günümüzdeki anlamı ile coğrafya, yeryüzünün şekillenmesini ve bu şekillenmede etkili faktörleri, yeryüzündeki canlı hayatı oluşturan insan, hayvan ve bitki toplulukları ile ortam arasındaki dağılışı inceleyen bir bilim dalı olarak tarif edilebilir (Alkan, C., Atalay, İ., Özçelik, D. A., ve Atalay, L., 1991, s. 2).

Bütün bu tanımlarda, coğrafyanın gerçek fonksiyonunun ne olması gerektiği belirtilmiş olmasına rağmen, günümüzde özellikle orta öğretim kurumlarında coğrafya derslerinin öneminin bu şekilde algılandığı ve uygulandığını söylemek mümkün değildir.

Cumhuriyetin ilanından itibaren, coğrafya derslerinde ağırlıklı olarak Türkiye Coğrafyası konuları okutulmuştur. Bu uygulama, 1987 yılına kadar sürdürülmüştür.

Ancak 1987-1988 öğretim yılında uygulamaya konulan öğretim programlarında coğrafya dersleri hem ders sayıları ve hem de ders kredileri itibariyle azaltılmış, konular iyice yüzeyselleştirilmiştir. Bu öğretim programına göre, Ticaret ve Endüstri Meslek liselerinden coğrafya dersleri kaldırılmıştır ve liselerin fen bölümlerinin ikinci ve üçüncü sınıflarında seçmeli ders konumuna getirilmiştir. Üniversite giriş sınavlarında, fen puanına göre yükseköğretim kurumuna kaydolmak isteyen fen bölümü öğrencileri, coğrafya dersini önemsiz görerek bu dersi çoğunlukla seçmemişlerdir.

Temelde öğrencilere yakın çevrelerinden başlayarak ülkelerini ve dünyayı tanıtmayı, doğal ortamı tüm özellikleriyle tanıtarak, insanla doğal ortam arasındaki ilişkileri en doğru biçimde öğretmeyi amaçlayan coğrafya dersleri ülkemizde değişik orta öğretim programlarında farklı şekillerde okutulmaktadır.

Ülkemizdeki orta dereceli okullarda yürütülen coğrafya öğretimi, ilk defa 1941 yılında yapılan Birinci Türk Coğrafya Kongresinde alınan kararlara uygun olarak planlı bir hale getirilmiş, dersler ve içerikleri tespit edilmiş ve bu program bazı değişikliklerle 1987 yılına kadar sürmüştür. 1987 yılında yapılan bazı değişikliklerle orta dereceli okullarda coğrafya dersleri adeta yetersiz bir program halini almıştır (Alkan ve diğerleri, 1991).

Türkiye'deki coğrafya eğitim-öğretiminin düzenli bir şekle getirilmesi açısından, 1941 yılında yapılan I. Türk Coğrafya Kongresi büyük öneme sahiptir. Bu kongrede yer adları, coğrafi terimler ve coğrafi bölge adları gibi bazı konularda birlik sağlanmıştır.

Liselerimiz ve dengi meslek okullarında 1950-1970 devresinde, Genel Coğrafya, Ülkeler Coğrafyası ve Türkiye Coğrafyası adları ile I. II. ve III. sınıflarda, iyi olarak değerlendirilebilecek coğrafya programları uygulanmıştır. 1973 yılında yürürlüğe konan modern programlamarla birlikte orta öğretim programlarında coğrafya derslerinin önemini büyük ölçüde kaybettiği görülmektedir. Bu dönemde, ortaokullarda Coğrafya, Tarih ve Yurttaşlık dersleri birleştirilerek Sosyal Bilgiler dersi adı altında okutulmaya başlanmıştır. Liselerde ise fen programlarına daha fazla ağırlık verilmesi amacıyla coğrafya dersleri lise I. sınıfa toplanmış, bazı önemli bilgiler de programdan çıkarılmıştır. Bu uygulama, 1980'e kadar sürmüştür. Bu devrede yapılan yeni düzenlemelerle, ortaokullarda okutulan Sosyal Bilgiler derslerinin yerine Milli Coğrafya, Milli Tarih ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri okutulmaya başlanmıştır. Liselerde ise coğrafya dersleri, lise I. II. ve III. sınıflara dağıtılmıştır. 1940-1987 devresinde orta öğretim basamaklarında uygulanmış olan coğrafya öğretim programları, verilmesi gereken coğrafya kültürü

açısından, nispeten doyurucu programlardır. 1987-1988 öğretim yılında uygulamaya konulan orta öğretim müfredat programında ise coğrafya dersleri adeta göstermelik ders olarak kabul edilmiştir. Coğrafya dersleri, ticaret ve endüstri meslek liselerinden tamamen kaldırılmış, liselerin iki ve üçüncü sınıf fen bölümlerinde seçmeli ders durumuna getirilmiş, sadece orta okulların bir ve ikinci sınıfları ile, liselerin birinci sınıfları ve lise iki ve üçüncü sınıfların edebiyat bölümlerinde okutulmuştur. Uzun yıllardan beri, orta öğretim coğrafya öğretim programlarında okutulan ve en köklü bilimlerden biri olan coğrafya dersleri, her program değişikliği yapıldığında biraz daha ihmal edilerek, orta öğretimdeki önemi giderek azaltılmıştır (Doğanay, 1989).

Dördüncü eğitim şurası ile başlayan sekiz yıllık eğitim tartışmaları 1973'lere kadar rafa kaldırılmıştır, yine bu tarihten sonrada gerekliliği, uygun görülmesine rağmen uygulama cesareti gösterilememiştir. Son olarak 18 Ağustos 1997 tarihinde 23084 sayılı resmî gazetede yayımlanan 4306 sayılı yasaya göre, 1997-1998 eğitim-öğretim yılında kesintisiz sekiz yıllık eğitime geçilmesiyle birlikte, orta öğretimin birinci kademesi olarak bilinen orta okullar, ilköğretimin ikinci kademesi olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte orta okullarda okutulan Milli Coğrafya I ve Milli Coğrafya II dersleri de kaldırılmıştır. Bu derslerde okutulan konular daraltılarak, 1973-1980 devresinde olduğu gibi Milli Tarih ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri ile birlikte Sosyal Bilgiler dersi olarak değiştirilmiştir. Dolayısıyla liselerin dışında coğrafya adı altında okutulan bir ders kalmamıştır.

Türkiye'de orta dereceli okullarda 2001-2002 yılı itibariyle okutulan coğrafya derslerine gelince, Coğrafya 1-2, Ülkeler Coğrafyası, Türkiye Coğrafyası (fizikî), Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1-2 şeklindedir. Bu derslerin sınıflara göre dağılımı da okulların türüne göre değişiklik göstermektedir (bkz.Ek. 3).

MEB'de sınıf geçme yönetmeliğini uygulayan orta öğretim kurumlarından lise, bazı derslerin öğretimini yabancı dille yapan resmi okullar (Anadolu liseleri) ile yabancı dil ağırlıklı lise ve Anadolu Öğretmen Liselerinin;

Fen Bilimleri Alanında; Coğrafya 1-2 dersleri IX. sınıfta ortak genel kültür dersi olarak okutulmaktadır.

Sosyal Bilimler Alanında; Coğrafya 1 -2 dersleri IX. sınıfta ortak genel kültür dersi olarak, Türkiye Coğrafyası (Fiziki) ve Ülkeler Coğrafyası X. sınıfta, Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1 -2 XI. sınıfta alan dersi olarak okutulmaktadır.

Türkçe -Matematik Alanında; Coğrafya 1-2 dersleri IX. sınıfta ortak genel kültür dersi olarak, Türkiye Coğrafyası (Fiziki) X. sınıfta, Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1 -2 XI. sınıfta alan dersi olarak okutulmaktadır.

Yabancı Dil Alanında; Coğrafya 1-2 dersleri IX. sınıfta ortak genel kültür dersi olarak, Türkiye Coğrafyası (Fiziki) X. sınıfta, Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1 -2 XI sınıfta alan seçmeli dersleri olarak okutulmaktadır.

Sanat (Resim-Müzik) Alanında; Coğrafya 1-2 dersleri IX. sınıfta ortak genel kültür dersi olarak, Türkiye Coğrafyası (Fiziki) X. sınıfta, Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1-2 XI. sınıfta alan seçmeli dersleri olarak, Ülkeler Coğrafyası dersi XI. sınıfta seçmeli ders olarak okutulmaktadır.

Spor Alanında; Coğrafya 1-2 dersleri IX. sınıfta ortak genel kültür dersi olarak, Türkiye Coğrafyası (Fiziki) X. sınıfta, Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1-2 XI. sınıfta alan seçmeli dersleri olarak okutulmaktadır.

Fen Liselerinde; Coğrafya 1-2 dersleri IX. sınıfta ortak genel kültür dersi olarak, Türkiye Coğrafyası (Fiziki) X. sınıfta, Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1-2 XI. sınıfta alan dersi olarak okutulmaktadır.

Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Sanat (Resim-Müzik) Bölümünde; Coğrafya 1-2 dersleri IX. sınıfta ortak genel kültür dersi olarak, Türkiye Coğrafyası (Fiziki) X. sınıfta, Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1-2 XI. sınıfta alan/bölüm seçmeli dersleri olarak okutulmaktadır.

Meslek Liselerinde; Coğrafya 1-2 dersi IX. sınıfta ortak genel kültür dersi olarak okutulmaktadır.

2.2.1. Coğrafya Öğretiminin Amaçları

1739 Milli Eğitim Temel Yasası'nda, Türk Milli Eğitim sisteminin genel ve özel amaçları, temel ilkeleri, eğitim sisteminin genel yapısı, her derece ve türdeki kurum ve kuruluşları, öğretmenlik mesleği, okul bina tesisleri, eğitim araç ve gereçleri, eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumlulukları yer almaktadır.

Bu yasaya göre; Türk Millî Eğitimi'nin genel amacı, Türk milletinin bütün bireylerini;

1. Atatürk ilke ve devrimlerine Anayasa’da ifade edilen Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe, karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgî, yeti ve yetenekleri doğrultusunda geliştirmek, gerekli bilgi, beceri, davranış ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırma yoluyla hayata hazırlamak, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamaktır.

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek, hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmak hedeflenmektedir.

MEB tarafından, 1997 yılında başlatılmış olan; tüm eğitim düzey ve türlerinde, çağın gereklerine ve toplumun gereksinimlerine uygun, öğrenci-merkezli eğitim öğretim yapılması, hiçbir nedenle hiçbir bireyin eğitim süreci dışında kalmaması ve öğretmenlerin meslekî gelişim ve istihdam koşullarının iyileştirilmesini sağlayacak çok yönlü ve geniş kapsamlı çalışmalar yapılmaktadır. Bireyin, evrendeki değişimin yanı sıra çok kısa aralıklarla, büyük boyutlarda değişen ya da gelişen mesleklere uyumunu sağlayacak, hedef kitlesi tüm toplum olan bir sürekli eğitimin uygulamasının yaygınlaştırılması hedeflenmektedir.

2000’li yıllarda eğitim düzeylerindeki nicel ve nitel hedefler, Avrupa Topluluğu ve OECD ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş ülkelerin ölçütleri ve ülkemizin gereksinimleri dikkate alınarak şu şekilde belirlenmiştir;

- Nüfusumuzun eğitim düzeyinin, köyde ve şehir merkezlerinde yaşayan kadın ve erkekler için eşitlenmesi.

- Eğitimin her düzey ve türünde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması.
- Eğitimin her düzeyinde Avrupa Birliği göstergelerinin yakalanması.
- Eğitimde kalitenin ve eğitim sisteminin nitel verimliliğinin yükseltilmesi.
- Eğitimin her düzeyinde öğrenci başarısının artırılması.
- Tüm eğitim kurumlarında okul kitaplıklarının geliştirilmesi ve işlerlik kazandırılması.
- Eğitim sisteminin her düzeyinde uzmanlık hizmetlerine yer verilmesi, genel hedefler olarak belirlenmiştir.
- Eğitimin her kademesinde teknolojinin sağladığı olanaklardan, özellikle bilgisayar teknolojisinden azami ölçüde yararlanılarak, uzaktan eğitim yöntemlerinin geliştirilmesi.

Orta öğretim ile ilgili özel stratejilerde ise;

- Orta öğretimde okul çeşitliliği yerine program çeşitliliğine yer verilmesi.
- Küçük yerleşim birimlerinde farklı programların bir arada sunulduğu çok programlı liselere ağırlık verilmesi.
- Eğitim sisteminin, amaçlarını gerçekleştirebilmesi, hedeflerine ulaşabilmesi ve kendini sürekli geliştirebilmesi için; yönetim süreçlerinin işleyişinde ve karar alma mekanizmalarında etkinliği artıracak çalışmalar yürütülmektedir ve bunlardan birisi de İl-İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri Yönetim Bilgi Sistemi (İLSİS); il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinin işlevlerinin bilgi teknolojisi desteğiyle yürütülmesi amacıyla kurulan bir yönetim enformasyon sistemidir.

Millî eğitim temel kanununa göre orta öğretimin amaç ve görevleri, Millî Eğitim'in genel amaçlarına ve ilkelerine uygun olarak, bu görevler yerine getirilirken, öğrencilerin istek ve kabiliyetleri ile toplumun ihtiyaçları arasında bir denge sağlanır. Yukarıda sayılan genel amaçlara paralel olarak, orta öğretim kurumlarında coğrafya öğretim programının amaçları TTKB'nın 27-4-1998/64 sayılı kararı ile, "Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği"ni uygulayan orta dereceli okulların lise ortak dersler grubu içerisinde yer alan 4 (dört) kredi saatlik "Coğrafya 1-2" ders programının 9-9-1992/277 sayılı

kararla 1992-1993 öğretim yılından itibaren denenip geliştirilmek üzere uygulamaya konulan örneğine göre kabul edilerek şöyle sıralanmaktadır (MEB, 1998, s. 146- 834):

Öğrencilere;

1. Yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve dünyayı tanıtmak; onlarda vatan, millet ve insanlık sevgisini daha bilinçli, daha köklü kılmak.
2. Türkiye'nin dünya üzerindeki yerini ve önemini belirterek onlarda, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygusunu geliştirmek.
3. Çeşitli coğrafya olaylarının (tabii, beşerî, ekonomik) yeryüzündeki dağılışlarını, bunların sebep ve sonuç ilişkilerini ve yeryüzü, canlılar, özellikle insan hayatı üzerindeki etkilerini belirterek, olayların farklı dağılışı sonunda yeryüzünde meydana gelmiş olan değişik karakterdeki alanların özelliklerini kavratmak.
4. İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı ilişkilerini, insan topluluklarının yaşama yerlerini ve geçinme yollarını inceleyerek onların, yurdumuzun ekonomik kalkınmasında faydalı birer eleman olarak yetişmelerini sağlamak.
5. İnsanın yaşama alanı olan yeryüzünün coğrafi şartlarını, imkân ve kaynaklarını ki; bu imkân ve kaynakların sınırsız olmadığını, bu sebeple onların israfından kaçınmak gerektiğini kavratmak; tabiatı sevdirmek ve onu koruma alışkanlığını kazandırmak.
6. Milletlerin refah ve mutluluklarının coğrafi çevreden yararlanma derecesinin ne kadar olduğunu, yurdumuzun henüz işlenmemiş olan tabii kaynaklarının ne kadar geniş alanı teşkil ettiğini örnekleriyle belirtmek.
7. Buldukları tabii çevrenin, bölgenin, diğer bölgelerin ve bütünüyle Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına yarayan yerüstü ve yeraltı kaynakları ile turistik zenginliklerini tanıtmak.
8. Çeşitli haritaları, resimleri, istatistik, grafik ve diyagramları yorumlamayı, bunlardan yararlanmayı öğretmek ve onlarda plan, kroki ve özellikle Türkiye haritası çizme becerisini geliştirmek.
9. Öğrencilerin, millî servet kaynaklarımızı koruma ve değerlendirme gereğine inanmış ve bu yolda alışkanlıklar kazanmış vatandaşlar olarak yetişmelerini sağlamak.

10. Öğrencileri, yurdumuzun ve milletimizin sorunları üzerine eğilen, bunları inceleyip ve bu sorunların yurt ve millet yararına çözümlenmesine içtenlikle katılan aydın olarak yetiştirmek.

Orta öğretim kurumlarında okutulan, Türkiye Coğrafyası (Fiziki), Ülkeler Coğrafyası, Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası adlı diğer coğrafya derslerinin amaçlarına ise, TTKB'nın 8-7-1992/190 sayılı kararı ile yukarıdaki amaçların yanı sıra şunlar ilave edilmiştir (TD. cilt, 55, sayı, 2366, 14-09- 1992):

11. Komşu ve uzak ülkeleri, ülkemizi ilgilendiren yönleri ile tanıtmak. Ülkeleri birbirleri ile karşılaştırarak onlar hakkında bilgi kazandırmak.

12. Milletlerin birbirlerine muhtaç oldukları ve birbirleriyle işbirliği yapmak zorunda olduklarını, ortak sorunlarının karşılıklı iyi niyet ve çabalarla çözülebileceğini kavratmak.

13. Türkiye'nin başlıca tarımsal, endüstri ve ticari ilişkileri hakkında bilgi kazandırırken, dünya milletleri arasındaki ekonomik bağları inceleyerek, ülkemizin dünya ekonomisindeki yerini ve önemini kavratmak.

Bugün ülkemizde hemen herkesin, özellikle aydınların bir kısmının da konuşmalarında sık sık “Türkiye'nin jeo-stratejik önemi” ya da sözün gelişi olarak “bu ülkenin bulunduğu coğrafya” gibi sözlere o kadar çok rastlanmaktadır ki, bu konuşmalara bakıldığı zaman insanda bu ülkede coğrafya öğretiminin son derece ciddiye alındığı gibi bir düşünce yerleşmektedir. Oysa durum hiç de böyle değildir ve coğrafya öğretimi geçmişten günümüze giderek önemini yitiren bir şekilde devam edegelmektedir.

2.2.2. Coğrafya Öğretiminde Yöntem ve Stratejileri

2.2.2.1. Coğrafya Öğretiminde Stratejiler

En basit anlamda strateji, ders ile ilgili seçilmiş olan öğrenme etkinliklerinin düzenlenmesi anlamına gelir (Barth ve Demirtaş, 1997, s. 46). Clark ve Starr'a göre strateji (yaklaşım), ilgili konunun seçimini, konunun kendi içinde analizini ve sentezini, ayrıca konunun öğretiminde psikolojik temele göre hangi öğrenme modelinin uygulanacağını belirlenmesini kapsar (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996, s. 69). Bu nedenlerden dolayı, bir öğretmenin, derslerinde hangi yöntemleri uygulayacağı,

öğretmenin benimsemiş olduğu öğretim yaklaşımının (stratejisinin) ne olduğuna bağlıdır. Başlıca öğretim stratejileri ya da yaklaşımları genelde dört ana grupta toplanmaktadır.

a- Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi

Bu yaklaşım ya da strateji, bilginin aktarılması, kavram, ilke ve genellemelerin tanımlanmasında okullarda çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Sunuş yoluyla öğretim yaklaşımının etkili olabilmesi için şu hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

a- Organize edici bilgiler kullanılmalı;

b- Derste işlenecek konuların ana hatları verilmeli ve öğrencilerin görebileceği bir yere yazılmalı,

c- Derste kullanılacak önemli tanımların anlamları verilmeli,

d- Ahlatımda, bol ve değişik örnek kullanılmalı,

e- Anlatım resim, şema, grafik, harita, küre gibi görsel araçlarla desteklenmeli,

f- Anlatılan konuda geçen kavramlar ve ilkeler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde önemle durulmalı,

g- Öğrenciye kazandırılacak bilgiler, anlamlı şekilde organize edilmiş bir bütünlük göstermelidir.

Öğrenciler ezberlemeye teşvik edilmemeli, kitaptaki ifadeleri aynen tekrar etmeleri yerine, kendi ifadeleriyle söylemeleri sağlanmalıdır (Fidan, 1996, s. 96).

b- Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi

Adından da anlaşılacağı gibi bu öğretim stratejisi, öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda öğretmenin asıl işlevi bilgi aktarmak değil, problem çözmeyi, öğrenme işini kolaylaştıran etkinlikleri düzenlemek ve uygulanmasını sağlamaktır. Problemin cevabını bulmak öğretmenin değil, öğrencinin işidir. Keşfetme yoluyla öğretim olarak da bilinen bu tür yaklaşımda işe, öğrencideki keşfetme isteğini harekete geçirmekle; bunun için de öğrencilerin meraklanmasını sağlamakla başlanmalıdır.

Keşfederek öğrenmede, içerik öğrencilere tamamlanmış şekilde verilmez. Asıl hedeflenen öğrencilerin içeriği bulması ve problemin çözümüne ulaşmasıdır. Buluş yoluyla öğretim stratejisi, tümevarım yoludur. Öğretmen yönlendirici, öğrenci ise etkin olarak öğrenmeyi gerçekleştiren konumdadır. Bu stratejide, grupla çalışma, soru-cevap,

gösterip yaptırma, tartışma, coğrafi gezi-gözlem ve küçük grup tartışması yöntemleri etkili olarak kullanılabilir

c- Araştırma Yoluyla Öğretim Stratejisi

Bu öğretim stratejisi, tamamen öğrencilerin araştırma ve inceleme yapmasına ağırlık veren bir yaklaşımdır. Öğrenciler, kazandırılacak amaçlarla ilgili olumlu veya olumsuzluklar oluşturur ve bunlar üzerinde tartışır. Öğretmen bu stratejide yol gösterici ve yönlendirici bir rehber konumundadır. Bu şekilde öğrenciler, problem çözme ve karar alma, karar verme gibi kritik davranışları kendileri uygulayarak öğrenmiş olurlar. Problemleri doğrudan öğrenciler çözmeye çalıştıkları için öğretmen, öğrencileri daha çok düşünmeye yöneltme görevinde bulunur.

d- Tam Öğrenme Stratejisi

“Okulda Öğrenme Yaklaşımı” adı da verilen ve Bloom tarafından geliştirilen bu strateji, doğrudan doğruya toplu öğretimin geliştirilmesine yöneliktir (Fidan, 1996, s. 101). Bu yaklaşım, hemen hemen bütün öğrencilerin, okullarda hedeflenen davranışları öğrenebilecekleri temeline dayanır. Eğer öğrenciler öğrenme işine duyarlı yaklaşırlarsa ve öğrencilere uygun öğrenme koşulları oluşturulursa okullarda öğretilmek istenenleri bütün öğrenciler öğrenebilirler. Bloom’un bu amaçla geliştirdiği modele göre, öğrencinin öğrenme geçmişi çok önemlidir. Çünkü belli bir dönemde gerçekleştirilen öğrenmeler, daha sonraki dönemlerde öğrenilecek olanların temelini oluşturur.

Öğrenmeyi belirleyen değişkenleri etkileyerek tam öğrenmeyi sağlayan üç önemli etken şunlardır:

- a- Kazandırılacak hedef davranışların öğrenilebilmesi için gerekli ön koşul, öğrenmelerin önceden gerçekleşmiş olma derecesi,
- b- Öğrencinin kendini öğrenmeye verme, öğrenme sürecine katılma derecesi,
- c- Uygulamadaki görünümü ile öğretimin, öğrencinin ihtiyaçlarına uygunluk derecesidir.

Tam öğrenme stratejisi, ders içi faaliyetler açısından her konu alanı düzeyinde ve öğrenci seviyesinde etkili olarak kullanılabilir. Birçok yöntemi kapsadığı için, bütün yöntem ve teknikler, bu öğretme yaklaşımı ile kullanılabilir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996, s. 75).

Yukarıda bahsedilen dört stratejiden birincisi öğretmen merkezli, diğerleri ise öğrenci merkezli yaklaşımlardır. Öğretmen merkezli stratejilerin çağdaş eğitim anlayışındaki yeri çok az olmalıdır. Çünkü çağdaş öğrenme ve öğretme, öğrencinin edilgen değil, tam tersine aktif katılımını gerektiren bir öğrenme üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Çoğu anlaşılması zor olan, soyut olgu ve kavrama dayalı coğrafya konularının öğretimindeki problem de bu noktada başlamaktadır. Sunuş yoluyla anlatılan bir kavram ve konu, öğrenciler tarafından sadece geçici olarak ezberlenmektedir. Coğrafya öğretimiyle ilgili olarak okullarda yapılan bir çok araştırma, öğretmenin yönetiminde ve liderliğinde ders işlemeye dayalı anlatım yönteminin yaygın olduğunu göstermiştir. Geçmişteki ve günümüzdeki pasif öğretim yöntemlerinin bir sonucu olarak öğrenciler, görevlerinin bilgi üretmek değil, bilgi edinmek olduğunu düşünmektedirler. Öğretmenler ise görevlerinin öğrencilerine bilgi üretme yollarını bulmada yardımcı olmak yerine sahip olduğu bilgiyi nakletmek olduğuna inanmaktadırlar. Böylece ortaya bilgi üreticisi ve bilgi tüketicisi gibi iki ayrı unsur çıkmaktadır. Sonuçta üretici ne kadar üretirse üretsin, tüketici ihtiyaç duyduğu oranda ve istediği kadar alacaktır. Bu durum ise eğitimdeki kasıtlı ve istendik davranış değişikliklerini sağlamada, daha başlangıçta yenik düşmek anlamına gelmektedir (Taşlı, 1997, s. 23).

Bu sebeplerden dolayı coğrafya öğretmenleri, bazı coğrafi kavram ve bilgileri öğrencilere hazır olarak aktarmadan önce öğrencilerin, bu bilgilerin ne kadarını almaya hazır bulduklarını dikkate almalıdırlar.

2.2.2.2.. Coğrafya Öğretiminde Yöntem ve Teknikler

Yöntem; “belli bir amaca ulaşmak için izlenen yoldur”. Eğitim ve öğretimde amaçlanan hedeflere ulaşılması belli yöntemlerin uygulanmasına bağlıdır. Öğretim yöntemleri iki bölümde incelenmektedir. Bütün derslerde ortak olarak kullanılabilen genel öğretim yöntemleri ve her dersin, her konunun kendine has olan özel öğretim yöntemleridir. Sadece genel öğretim metotları vermek, öğretim metotları konusunda oluşturulmaya çalışılan genel performansı vermeye yetmemektedir. İyi bir öğretmen, işleyeceği konunun, öğrencilerin ve dershanenin özelliklerine göre en uygun yöntem, teknik, araç ve gereçleri seçebilmelidir.

Başlıca öğretim yöntemleri; anlatım (takrir), soru-cevap, problem çözme, gösteri, gezi-gözlem, tartışma ve deney vs. olarak sayılabilir. Coğrafya dersinde her konu için geçerli olan uygun tek bir yöntem yoktur, yerine ve zamanına göre uygulanacak yöntem ve teknikler vardır. Öğretmen, derste uygulayacağı yöntem veya teknikle ilgili hazırlıkları önceden yaparsa, öğretimdeki başarısı artacaktır.

İnsanların çok farklı yollarla öğrendikleri, her bireyin farklı ve kendine özgü (duyma, görme, okuma, tartışma ve katılım gibi) bir öğrenme şekli olduğu bilinmektedir. Bazı öğrenciler dersi dinleyerek birçok şeyi öğrenip hatırlarken, bazıları aynı başarıyı, okuyarak ya da doğrudan yaparak ve katkıda bulunarak gösterebilir. Yine bir kısmı da, dinleyerek veya tartışarak daha iyi öğrenip hatırlarlar. Önemli olan öğrencinin öğrenme ve anlamayı başarabilmesi için kendisine verilen konu üzerinde herhangi bir şekilde çalışma yapabilmesidir. Bu yüzden öğretimin amacı, öğrencinin bu yoğunlaşmayı sağlaması için yardımcı olmaktır (Barth ve Demirtaş, 1997, s. 31).

Coğrafya öğretiminde kullanılan yöntemleri genelde iki grupta toplamak mümkündür, (a) Direkt yöntemler: Bunlar coğrafi olguların; derslik dışında işlenmesinde etkili olan yöntemlerdir. Örneğin; gezi-gözlem yöntemi gibi. (b) İndirekt yöntemler: Bu yöntemler öğrencinin coğrafi kültürü ve coğrafi kavramları kazanmasını sağlayan diğer yöntemlerdir.

a- Anlatım Yöntemi

Öğretmenin ders boyunca bir konuya ilişkin bilgileri, karşısında pasif bir şekilde bulunan öğrencilere aktarmasına dayanan yöntemdir. Sunuş yolu stratejisi temel alındığı zaman, ona uygun yöntem de çoğu zaman anlatımdır.

Sosyal Bilimlerde verilecek sözel bilgiler, kavramlar ve ilkeler anlatım yöntemi ile kazandırılabilir. Hele grup büyük, anlatılacak kavram ve ilkeler soyut ise, anlatım metodunu kullanma zorunluluğu artar.

Bu metot, öğrencilerde fazla bir ön hazırlık gerektirmediği, öğretmeni oldukça özgür bıraktığı, içinde birçok başka metot ve tekniklerin de kullanılmasına müsaade ettiği için, öğretmenlerin de en çok tercih ettiği metottur. Ancak öğretmenin iletişim yeteneğiyle bağlantılı olduğundan, öğretmenin iletişim tekniklerini iyi bilmesi gereklidir.

Bütün bilimlerde olduğu gibi coğrafyada da bu yöntemin büyük önemi vardır. Diğerlerinden farkı; coğrafi anlatım dilinin kullanılması ve çok sayıda araç ve gereçten

yararlanarak öğretim yapılmasıdır. Konu içinde geçen kavram, terim ve deyimler tahtaya yazılmalıdır ve açıklanmalıdır. Anlatım şekil, tablo, araç ve gereçlerle zenginleştirilmeli ve yeri geldikçe kullanılmalı; öğrenciye de kullanılmalıdır. Soyut kavramları anlatmada yine şekillerden yararlanır. Ses tonu iyi kullanılmalı ve anlatım tek düzelikten kurtarılmalıdır.

Bu yöntem uzun yıllar boyunca en gözde yöntem olarak tek başına uygulanmıştır. Günümüzde ise, öğrencilerin pasif olarak oturmalarına neden olduğu, onlara düşüncelerini açıklama ve soru sorma fırsatı vermediği için sıkıcı ve en etkisiz yöntem olarak kabul edilmektedir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996, s. 78).

En büyük avantajı zaman ve masraf bakımından daha ekonomik olmasıdır. Yani kısa sürede çok sayıda kişiye, oldukça fazla bilgi aktarılabilmesidir. Ancak, öğretmen merkezli olması, duyu organları içinde sadece kulağa hitap etmesi, öğrencileri ezberle teşvik etmesi gibi etkenler bu yöntemin etkisini azaltmaktadır. Çünkü bu yöntemde, öğrenciler akıl yürüterek problem çözme becerisini kazanamamaktadırlar.

Coğrafya derslerinde geçen coğrafi terimlerin veya olguların çoğunluğu soyuttur. Bu nedenle, anlatım yöntemiyle bunlar açıklanırken özellikle kesit, grafik gibi yardımcı şekiller kullanarak bunların somutlaştırılması zorunludur (Doğanay, 1993, s. 123).

b- Soru - Cevap Yöntemi

Öğretmenin formüle ettiği soruları öğrencilerin sözel olarak cevaplamalarına dayanan bir öğretim yöntemidir. Öğretmen dersin akışını hazırlamış olduğu sorularla yönlendirir. Bu yöntemde iyi bir öğretmen neyi, ne zaman soracağını bilmelidir. (Küçükahmet, 1989, s. 45).

Sorular, değerlendirme amacına hizmet etmekten ziyade öğrencilerin işlenen konu hakkında ne düşündüğünü anlamaya ve dersin işlenişini kolaylaştırmaya yönelik olmalıdır. Bu metodun tek başına kullanılması, yani dersin baştan sona soru-cevap tarzında götürülmesi oldukça zordur. Bu nedenle, genelde düz anlatım yöntemi ile ortak kullanılmalıdır.

En önemli özelliği, öğrencileri güdülemesi, pasif durumdan kurtarması ve düşünmelerine işlenen çerçevede yön verilmesine yardımcı olmasıdır. Ezberlemeyi ortadan kaldırdığı için, öğrencilerin konuya karşı dikkat ve ilgilerini artırır, derse istekle

katılmalarını sağlar. Coğrafyadaki soyut kavram ve olgular ancak bu şekilde etkili olarak öğretilir. Fakat öğretmenlerin, bu yöntemde en çok bilgi ve değerlendirme düzeylerindeki soruları kullanmaları, analiz, sentez ve uygulama düzeylerini ikinci plana iten önemli bir sorunu teşkil etmektedir.

Örneğin atmosfer anlatılırken, ozon tabakasının görevi belirtildikten sonra bu bilgiyi öğrenciden geri isteyen sorular yerine, ozon tabakasının incelmesinin dünya üzerindeki etkisinin neler olabileceğine ilişkin sorular sorulmalıdır (Alkan ve diğerleri, 1991, s. 60).

c- Problem Çözme Yöntemi

Çoğunlukla, araştırma yoluyla öğretme stratejisi içinde kullanılan bu yöntem, okulda, öğrencilerin problem çözme yeteneklerinin gelişmesini sağlayacak öğretim etkinliklerini içermektedir. Problem çözme, bir amaca erişmekte karşılaşılan çeşitli güçlüklerin yenilmesidir. Öğrenciler problem çözmeye imkân verici fırsatlar sayesinde yeteneklerini keşfeder ve geliştirirler. Öğretmenler, problem çözmeye dayalı öğrenme etkinliği planlarken, her etkinlik için öğrenci düşünmesini farklı düzeylerde destekleyen açık ve net olarak ifade edilmiş amaçları belirlerler. Öğretmenler öğrenmenin etkili olarak yürütülebilmesi için, bu süreçte birer “bilişsel rehber” rolüne bürünürler (Saban, 2000, s. 196). Problem çözme metodu, öğrenci merkezli, öğrencide ilgi ve güdülemeyi arttıran, kalıcı öğrenmeler oluşturan, bilimsel yöntemi kullanmayı öğreten bir yöntemdir, hem bireysel hem de grupla çalışma metodu olarak kullanılabilir.

Çağdaş insanın en önemli özelliklerinden biri, karşılaştığı problemleri bilimsel bilgi ve metotlara göre çözebilmesidir. Çocuklara bu alışkanlığın verilebileceği en uygun yer ise okullar ve derslerdir. Okulda problem çözme metodu ile yapılacak dersler, öğrencilerde hem okul sıralarında hem de daha sonra, karşılaştığı problemleri buna göre çözme alışkanlığı meydana getirecektir. Sadece fen ve teknik bilimlerde değil, sosyal bilimlerde de problemin bilimsel bilgi ve metotlarla çözülmesi gerekir. Okulda işlenen birçok konuda, bu metot rahatlıkla kullanılabilir.

Bu yöntem, bilimsel araştırmayı temel alır ve coğrafya öğretiminde önemli bir yeri vardır. Bu yöntemin uygulanmasında tüme varım, tümdengelim, analiz, sentez gibi akıl yürütme yöntemlerinin birlikte uygulanması gerekir. Uygulanması zor bir yöntemdir. Coğrafyada konular işlenirken problem çözmenin, tüm basamaklarından yararlanır. Tümevarım ve tümdengelim öğrenciye genelleme yapma becerisi kazandırır, bilimsel

düşünme gücünü geliştirir. Örneğin; alt yapı ve gecekonduların sorunlarından yola çıkarak nüfus artışı ve planlaması kavramlarına ulaşılması gibi. Coğrafi araştırmalarda zaten bu yöntem uygulanmaktadır. Sorun, aynı anlayışı orta öğretim kurumlarındaki coğrafya öğretimine taşıma ve indirgemedir yaşanmaktadır. Bu da sonuçta, coğrafya öğretmenlerinin sahip olduğu etkili öğretme ve ders anlatma becerilerini ön plana çıkarmaktadır.

d- Gezi-Gözlem Yöntemi

Gözlem, öğrencilerin eşya, olay ve varlıkların doğrudan kendilerinden bilgi edinmelerini, bilimsel bir araştırmayla ilgili temel becerileri kazanmalarını sağlayan etkili bir öğretim yöntemidir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996, s. 98)

Gezi-gözlem öğretiminde, özellikle coğrafya öğretiminde en fazla kullanılması gereken yöntemlerin başında gelmektedir. Çünkü coğrafi araştırmaların en önemli bilgi kaynağı gezi gözlem faaliyetleridir. Buna karşılık, orta öğretimde hemen her derste gezi-gözlem yapılmasını sağlayacak fırsatlar olduğu halde tercih edilmemektedir. Halbuki bu yöntem, öğrencilerde var olan inceleme ve araştırma yapma eğiliminin bilimsel bir temel almasını sağlar. Özellikle etkili bir coğrafya öğretimi için, gezi-gözlem gerektiren konular kitaptan okutulmuş veya anlatılarak değil, mutlaka gezi-gözleme dayandırılarak öğretilmelidir.

Akademik düzeyde coğrafya araştırmalarının esasını oluşturan bu yöntem, şartlar el verdiği ölçüde, orta öğretimde coğrafya öğretiminde de uygulanırsa çok yararlı olur. Ancak çok zaman alması, maddi yük getirmesi ve daha bir çok olumsuz nedenlerle sık sık uygulanamamaktadır. Gözlem öğrenciyi yavaş yavaş bilimsel araştırmaya yöneltir. Çevre, insan ve olaylar arasında ilişki kurar. Gezi ve gözlem dikkatli bir planlama sonucu yapılmalıdır. Gezi öncesi hazırlık yapılır, gezi planı yapılır ve gezide uygulanacak esaslar belirlenir. Gezi sonrasında değerlendirme yapılır. Bu yöntem, sınıf öğretiminden gerçek öğretime doğru bir aşamadır. Uygulanması zor olsa bile, gezi-gözlem metodunun pek çok yararları vardır. Bunların en önemlisi bilimsel araştırma yönteminin en köklülerinden ve en önemlilerinden olan gözlem fikrinin yavaş yavaş öğrencilerde yerleşmeye başlamasıdır. Buna, çevre- insan ve olaylar arasında ilişki kurma düşüncesinin kökleşmesi gibi, önemli bir başka yararı da eklemek gerekir (Doğanay, 1993, s. 127).

Yakın çevre gezileriyle, bir yörenin doğal zenginliğinin nasıl değerlendirildiği, yanlış arazi kullanımının olup olmadığı, eğer varsa bunun boyutları ve alınması gerekli

önlemler üzerine yapılacak tartışmalar arazide yapılan gezi ve gözlemlere dayandırılmalıdır (Alkan ve diğerleri, 1991, s. 61). Sınıfta gezi- gözlem sonuçlarının değerlendirilmesi, öğrenciler arasında bir tartışma ile sağlandığında, kalıcı ve etkili coğrafya öğretimi yapılmış olur.

Coğrafya, bir uygulama bilimidir. Teorik bilgilerin uygulama aşamasına getirilmesi şarttır. Coğrafya'nın konusunu yeryüzü teşkil eder ve dolayısıyla uygulama sahası da yeryüzüdür. Bu sebeple, coğrafya dersi işlenirken, mutlaka arazi çalışmalarına önem verilmelidir. Gözlem gezisi yöntem olarak ele alındığında, basit bir ziyaretten ibaret değildir. Burada edinilecek tecrübenin öğrenci açısından yararlı ve değerli olması için en önemli husus öğretmenin hazırlığı ve ön incelemesidir.

e- Gösteri (Demonstrasyon) Yöntemi

Bu yöntemde; öğretmen öğrencilerin önünde bir şeyin nasıl yapılacağını gösterir. Gösteri ve anlatma, açıklama esasına dayandığı için, hem görsel, hem işitsel iletişim kullanılır. Bu yöntem coğrafyayı ezber olmaktan kurtarmaya yardımcı olur. Yöntemin uygulanmasında bol araç, gereç kullanılır, şekiller çizilir, araziden, kart postallardan, taş, toprak, maden, ürün ve bitki örneklerinden haritalardan, atlaslardan yararlanılır.

Coğrafya dersinde fizikî, ekonomik, siyasî vb. harita çizimlerinde, kroki ve plan çizimlerinde öğretmenin öncelikle çizim inceliklerini göstermesi, yaptığı işlemleri aşama aşama tahtaya yazması; daha sonra öğrencilere yaptırması, gösterip yaptırmadır.

f- Tartışma Yöntemi

İki veya daha çok kişinin belli konularda fikirlerini ortaya koyarak konuşmalarına dayanan bu metot, insanlar arası ilişkilerde en çok kullanılan, metottur. Birçok derslerde tartışma ortamları sık sık ortaya çıkar veya öğretmen gerektiği noktalarda usta bir şekilde konunun tartışılacağı bir ortamı oluşturabilir.

Öğrencilerin birbirlerinin bilgi ve düşüncelerini öğrenme, kendi bilgilerini gözden geçirme ve düzeltme, yıkıcı olmadan eleştirme ve sorunları uygar bir şekilde çözüme yeteneği kazandıkları bu metot, öğretmenin zamanında ve yerinde müdahalesiyle rahatlıkla kullanılabilir.

Burada, tartışma konu ve problemlerini seçerken, öğrenciler arasında gerginlik yaratmayacak, onların bilgi ve ilgileri içinde kalan, genelde ders konuları ile ilgili başlıklar seçilmeli, tartışmanın fizikî ortamı hazırlanmalı, uygun teknikler seçilmelidir.

Öğrenciler, bu yöntemde bildiklerini, düşündüklerini açıkça ortaya koyma imkânına kavuştukları için sorunlar ve konu üzerinde sağlıklı çözüm önerileri üretebilirler. Tartışmalarda asıl amaç, öğrencilerin tartışması değil, kendi fikirlerini ortaya koymaları olmalıdır. Tartışma yöntemi kullanımında, sınıftaki etkileşimin diğer yöntemlerdekinden daha fazla olduğu belirlenmiştir (Küçükahmet, 1989).

Barth ve Demirtaş'a göre, bir coğrafya dersinde tartışma yönteminde dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır (1997, s. 5-7):

Öğretmen;

1. Tartışmanın hedeflerini açıkça belirtmelidir. Kısaca, öğrenciler kendilerinden beklenen şeylerin neler olduğunu bilmelidir. Örneğin "bu günkü tartışma konusu çevredir" denilebilir.

2. Tartışılacak konunun gelişimi için tavsiyelerde bulunmalıdır. "önce Türkiye'deki çevre sorunlarına neden olan etmenlerden başlayabilirsiniz" denebilir.

3. Bütün sınıfın tartışmaya katılımını ve öğrencilerin farklı düzeylerde soru sorma becerilerini kullanabilmelerini sağlamalıdır.

4. Ne kadar önemsiz olursa olsun, öğrencinin katılımını desteklemelidir, öğrencinin dikkatini mümkün olduğunca çok çekebilmek için, soru sormasını teşvik etmelidir. Öğrencinin coğrafi olgu ve olaylarla ilgili iyi sorular sorması, tartışmanın işe yaradığını gösterir.

5. Tartışmanın ne kadar süreyle devam edeceğini belirtmelidir. Mesela Türkiye'deki sorunları beş dakika daha tartışılacak" denilebilir.

6. Öğrenciler ve öğretmen; tartıştıkları konuları özetlemelidir. Eğer öğretmen öğrencilerin anlayıp anlamadıklarını denemek isterse, en iyi yol özet istemektir.

7. Tartışma değerlendirilmelidir. Neyin tam, neyin eksik olduğu, nelerin geliştirilmesi gerekliliği tartışılmalıdır.

Şüphesiz ki, yukarıdaki faktörler göz önünde tutularak yapılacak coğrafi içerikli her çalışma, orta öğretim kurumlarındaki coğrafya derslerini ezbere dayalı, sıkıcı ve monotonluktan büyük ölçüde kurtaracaktır. Öğrencilerin coğrafi olayları, kendi istek ve görüşleriyle daha kalıcı öğrenip yorumlamasını sağlayacaktır.

g- Grupla Çalışma Yöntemi

Grupla çalışma yöntemi çalışma sonunda bir ürün elde etmeyi sağlar. İşbirliğine dayalı öğrenim olarak adlandırılan grupla çalışmada, öğrenci grubun amacına yönelik olarak bizzat çalışmalara katılmalıdır. Bu yöntemde gruptaki her öğrencinin, çalıştığı konu üzerinde grubun diğer üyelerini bilgilendirme halinde %90'lara varan öğrenme ve hatırlama düzeyine ulaşılabilir.

Grupla çalışmanın basamakları şöyle sıralanmaktadır (Büyükkaragöz ve Çivi, 1996, s. 87):

1. Grupların teşkili,
2. Konuların paylaşılması,
3. Grup içi çalışma,
4. Aktarma (Konunun sınıfta incelenmesi),
5. Değerlendirme.

Coğrafya öğretiminde sık kullanılması gereken yöntemlerden biri de grupla çalışmadır. Çünkü bu yöntem, aynı zamanda kişilerin sosyal gelişimini ve değişimini de sağlar. Böylece, coğrafya derslerinde hiç konuşmayan pasif öğrencilerin, diğer öğrencilerle etkileşime girmesi, aktif hale gelmesi sağlanır.

h- Beyin Fırtınası

Bir gruba ait öğrencilerin, açık fikirli olarak, bir konu, olay veya problem durumu hakkında düşüncelerini ve mantıklı olup olmadığı endişesine kapılmadan olabildiğince çok sayıda fikir üretmelerini sağlamak olarak tanımlanabilir (Saban, 2000, s. 193).

Beyin fırtınası tekniğinin uygulanabilmesi için öğrencilerin öğretilecek konu hakkında ön bilgilere sahip olmaları ve öğrenme konusunun birden fazla çözüm yolunun bulunması ön şarttır. Teknik uygulamasında öğretim konusu öğrencilere sorulur, öğrenciler değişik ve orijinal fikirlerini söylerler. Bu fikirler birkaç öğrenci tarafından not alınır. Son olarak not alınan bu fikirler sınıf ortamında tartışılır ve uygun fikirler tespit edilir. Günümüzde moda haline gelen “arama toplantıları” kısmen beyin fırtınası tekniğini

çağrıştırmaktadır. Arama toplantılarında da toplantıya katılanlar toplantının konusu ili ilgili fikirlerini ortaya koyarak en doğrunun bulunmasına çalışılmaktadır.

Coğrafya öğretiminde çeşitli yöntemler ve ilkeler konuların özelliklerine göre, zamana ve eldeki imkanlara göre değişmekle beraber, bir bütün olarak uygulanır. Coğrafyada en çok kullanılması gereken şu yöntemdir denilebilecek bir tek yöntem yoktur. Coğrafya öğretiminde beklenen yararın sağlanması, özellikle, görsel, işitsel, sezgisel yöntemlerin birlikte uygulanmasına bağlıdır.

2.2.3. Coğrafya Öğretiminde Araç-Gereç Kullanımı

Eğitim-öğretimde araç gereç kullanımı, eğitim içerisinde ayrı bir alan olarak eğitim teknolojisi adıyla ele alınmaktadır. Çilenti; eğitim teknolojisini davranış bilimlerinin iletişim ve öğrenme ile ilgili ulaşılabilir insan gücünü ve insan gücü dışı kaynakları uygun yöntem ve tekniklerle akıllıca ve ustaca kullanıp, sonuçları değerlendirerek, bireyleri, eğitimin özel amaçlarına ulaştırma yollarını inceleyen bilim dalı olarak tanımlamaktadır (Çilenti, 1988, s. 29).

Öğretme-öğrenme sürecinde etkililiği ve kalıcılığı arttırmak açısından öğretim ortamı ve materyallerinin önemi büyüktür. Bilginin sunulmasında ne kadar fazla duyu organına hitap ediliyorsa, öğrenme süreci, o oranda kısalacak ve öğrenme oranı da artacaktır (Sezer, 2002, s. 14).

Değişik öğretim materyallerinin öğretme-öğrenme sürecindeki işlevleri ve etkililik dereceleri farklıdır. Dolayısıyla, hangi yaşta olursa olsun, bir konu ile ilgili yeni şeylerin öğretilmesine somut mesajlarla başlanıp öğrenenin ilerlemesine paralel olarak soyutlaştırılan mesajlarla devam edilmesi ve bu çerçevede öğrencinin mümkün oldukça çok duyu organının öğrenme işlemine katılacağı etkinliklerin düzenlenmesi, öğrenmenin daha iyi olmasını sağlayacaktır (Yalın, 2000).

Öğrenme-öğretme sürecinde genelde öğretimi desteklemek amacıyla kullanılan öğretim materyalleri, eğer konularla bağlantısı sağlanarak ve amacına uygun kullanılırsa sadece bir duyu organına hitap etmeyip, görselliği sağlamasıyla, öğretim sürecini zenginleştireceği gibi, öğrenmeyi de hem daha kalıcı kılacak hem de arttıracaktır.

2.2.4. Türkiye'de Orta Dereceli Okullarda Okutulan Coğrafya Derslerinin İçeriği

Orta öğretimde 9. 10. ve 11. sınıflarda okutulan coğrafya derslerinin içeriği genel olarak Genel Coğrafya, Ülkeler Coğrafyası, Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası, Türkiye Fiziki Coğrafyası konularından oluşmaktadır. Bu derslerde okutulması 6-9-1999 gün ve 8706 sayılı genelgesiyle kararlaştırılan ders kitapları ise şu şekildedir (Haziran 2001- 2525 sayılı Tebliğler dergisi):

Lise coğrafya

Coğrafya: A. Duru, İ. Benligirayoğlu, S. Aras, S. Durak, S. Kılıçarslan MEB yay.

Coğrafya: Mehmet Baranaydın Final yay. İstanbul.

Coğrafya: Prof. Dr. İbrahim Atalay İnkılap kitabevi, İstanbul.

Coğrafya (1-2): Prof. Dr. Cemalettin Şahin, Ders kitapları, İstanbul.

Coğrafya: Prof. Dr. Sırrı Erinç, Altın kitabevi, İstanbul.

Coğrafya: Yrd. Doç. Dr. Asım Çoban, Tutibay Ltd. Şti. Ankara.

Coğrafya: Celal Aydın, Doğan Yay. Ankara.

Lise Türkiye Coğrafyası

Türkiye Coğrafyası (Fizikî): O. Aksoy, A. Duru, S. S. Olgun, S. Aras, V. Çalışkan, MEB yay.

Türkiye Coğrafyası (Fizikî): Prof. Dr. İbrahim Atalay İnkılap kitabevi, İstanbul.

Türkiye Coğrafyası (Fizikî): Celal Aydın, Doğan Yay. Ankara.

Ülkeler Coğrafyası

Ülkeler Coğrafyası: H. Çelik, A. Mercan, K. Ünel, Y. Yürük, MEB yay.

Ülkeler Coğrafyası: Prof. Dr. Selami Gözenç, Celal Aydın, Doğan Yay. Ankara.

Ülkeler Coğrafyası: Prof. Dr. İbrahim Atalar, İnkılap kitabevi, İstanbul.

Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası

Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası: S. Aras, V. Çalışkan, MEB yay.

Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası: Celal Aydın, Doğan Yay. Ankara.

Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası: Prof. Dr. C. Şahin, Prof. Dr. H. Doğanay, Ders kitapları, İstanbul.

Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası: Prof. Dr. İbrahim Atalay, İnkılap kitabevi, İstanbul.

Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası (1-2): Yusuf Erdoğan, Sek yay. Ankara.

Derslerin sınıflara göre dağılımı ve konu başlıkları şu şekildedir: (bkz. Ek.2)

Coğrafya 1-2

Coğrafya öğretim programlarında, lise birinci sınıflarda okul türü ayırımı gözetmeksizin ortak genel kültür dersi olarak okutulması öngörülen coğrafya dersi, iki bölüme ayrılmış, birinci yarıyılıda Coğrafya I ve ikinci yarıyılıda Coğrafya II adıyla yer almaktadır.

Coğrafya I, içerik olarak genel coğrafya konularından oluşmaktadır. Konular toplam beş ünite şeklinde verilmiştir. Girişte, Coğrafyanın Konusu ve Bölümleri, sonra Yeryuvarlağı ünitesinde, Yeryuvarlağının Evrendeki Yeri, şekli, boyutları, paralel, meridyen, enlem, boylam ve yerin hareketleri ile bu hareketlerinin sonuçları açıklanmaktadır.

İkinci ünite harita bilgisi konusuna yer verilmiş, haritalar, ölçekler, haritalarda yüzey şekillerinin gösterilmesi ve haritalardan nasıl faydalanılacağı konuları işlenmektedir.

Üçüncü sıradaki İklim ünitesinde, Atmosfer ve Özellikleri, İklim ve İklim Elamanları açıklandıktan sonra Türkiye'nin iklim özellikleri anlatılmakta, daha sonra da yeryüzündeki başlıca iklim tipleri ve tabii bitki örtüsü konuları işlenmektedir.

Dördüncü ünite ise, Yeryuvarlağının Yapısı ve Yer Şekillerinin Oluşumu ile ilgili konular yer almaktadır. Yeryuvarlağının yapısı ve jeolojik zamanlar hakkında verilen bilgilerin ardından yeryüzünün biçimlenmesinde etkili olan iç kuvvetler hakkında verilen bilgilerle ünite devam etmektedir. Konu akışı içerisinde Türkiye'nin jeolojik yapısı ile iç kuvvetlerin etkisiyle oluşmuş morfolojik birimlere de değinilmektedir. Daha sonra deprem, Türkiye'de deprem ve depremden korunma yolları izah edilmekte, Türkiye'de ovalar ve platolar ele alınmaktadır.

Coğrafya I dersinin son ünitesi yeryüzünün biçimlenmesinde etkili olan dış kuvvetler konusuna ayrılmıştır. Taşların Çözülmesi, Toprak Oluşumu ve Türkiye'deki Başlıca Toprak Çeşitleri, Yer Göçmeleri ve Kaymalar, Toprak Erozyonu, Akarsular, Türkiye'de Yeraltı Suları ve Kaynaklar, Türkiye'de Karstik Sular, Aşındırma ve Biriktirme Şekilleri, Göller ve Oluşumları, Türkiye'de Buzullar ve Oluşturduğu Şekiller, Türkiye'de Rüzgarların Oluşturduğu Şekiller, Denizlerde Hareket (dalgalarda, akıntılar, gelgit, Türkiye'de Dalgalarda ve Akıntılarının Oluşturduğu Şekiller) konu başlıkları ünite içerisinde yer almaktadır.

Coğrafya II dersi Türkiye coğrafyası ile ilgili konuları içermektedir. Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Yeri ve Önemi, Coğrafi Bölge, Bölüm, Yöre Kavramları, Coğrafi Bölgeleri Oluşturan Faktörler, Türkiye'nin İdari Bölümleri konularının izah edildiği giriş bölümünün ardından Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesi, Bölgenin Coğrafi Özellikleri, Bölgenin Bölümleri, Bölgenin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Bölgenin Türkiye Turizmindeki Yeri konu başlıkları altında ünite de işlenmektedir.

Türkiye Coğrafyası (Fiziki)

Orta öğretim okullarının onuncu sınıfında okutulan Türkiye Coğrafyası dersinde, içerik olarak Türkiye'nin fizikî coğrafya özelliklerinin işlendiği konulardan oluşmaktadır, konular beş ünite de ele alınmıştır.

Birinci ünite de, Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri başlığı altında, Türkiye'nin Dağları, Ovaları ve Platoları, Oluşumları, Özellikleri ve Türkiye'deki Coğrafi Dağılımları, Türkiye'de Akarsuların Oluşturduğu Şekiller, Karstik Şekiller, Buzulların Oluşturduğu Yer Şekilleri, Rüzgarların Oluşturduğu Yer Şekilleri, Dalga ve Akıntıların Oluşturduğu Şekiller, Yer Göçmeleri ve Yer Kaymaları, Türkiye'de Toprak Erozyonu ve Korunma Yolları konuları ele alınmaktadır.

II. ünite de, Türkiye'nin Akarsularının Genel Özellikleri, Döküldükleri Yelere Göre Başlıca Akarsuları, Akarsu Havzaları, Akarsuların Rejimleri, Göller ve Oluşumları, yeraltı suları ve kaynakları, kaplıcaları ve maden suları konularından oluşmaktadır.

Üçüncü ünite Türkiye'nin iklimine ayrılmıştır. Ünite de Türkiye'nin İklimini Etkileyen Faktörler, İklim Elemanları, Hava Tahminleri ve Türkiye'de İklim Çeşitleri konuları anlatılmaktadır.

Dördüncü üniteyi, Türkiye'nin Bitki Örtüsü konusu oluşturmaktadır. Ünitenin içeriği Ormanlar, Maki, Bozkır, Yüksek Dağ Çayırları, Türkiye'de Ağaçlandırma Çalışmaları ve Ağaçlandırmanın Önemi şeklinde sıralanmaktadır.

Son ünite de ise, Türkiye topraklarının oluşumu ve başlıca toprak tiplerine yer verilmektedir.

Ülkeler Coğrafyası

Orta öğretim okullarının onuncu veya on birinci sınıflarında okutulan Ülkeler Coğrafyası dersi dokuz ünite den oluşmaktadır. Bu derste, Türkiye'nin en yakın olan komşularından başlanarak dünyanın fizikî ve siyasî bölünüşlerine göre seçilmiş değişik

ülkelerin coğrafi özellikleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Ayrıca milletlerarası kuruluşlar ve Türkiye'nin bu kuruluşlarla olan ilişkilerine de yer verilmektedir.

Dersin I. ünitesi Komşularımız başlığıyla, komşularımızın coğrafi özellikleri hakkında bilgiler içermektedir. II. ünite Başlıca Orta Doğu Ülkeleri, III. ünite Balkan Ülkeleri, IV. ünite Başlıca Avrupa Ülkeleri, V. ünite Başlıca Afrika Ülkeleri, VI. ünite Amerika'nın Başlıca Ülkeleri, VII. ünite Asya'nın Başlıca Ülkeleri, VIII. ünite Okyanusya başlıklarını taşımakta ve bu kıtalarda yer alan değişik ülkeler coğrafi özellikleri ve Türkiye ile olan ilişkileri bakımından değerlendirilmektedir.

Son ünite de Milletlerarası Kuruluşlar ve Türkiye başlığını taşımaktadır. Bu ünite de, Birleşmiş Milletler, NATO, Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Avrupa Konseyi ve Avrupa Topluluğu (AT) hakkında bilgiler verilmektedir. Aynı zamanda Türkiye'nin bu kuruluşlarla olan ilişkileri bu ünite de açıklanan konular arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1-2

Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası I dersi iki bölüm ve üç ünite den oluşmaktadır. Birinci bölüm Türkiye'de nüfus konusuna ayrılmıştır. Giriş olarak nüfus, Nüfus Coğrafyası ve Nüfus Coğrafyası'nın coğrafya bilimi içerisindeki yerinden bahsedilmektedir. Dersin birinci ünitesinde Türkiye'nin nüfus özellikleri hakkında verilen bilgiler yer almaktadır. İkinci ünite de, Türkiye'de nüfus hareketleri ve bunu etkileyen faktörler hakkında bilgi verilmektedir.

Dersin ikinci bölümü Türkiye'de Yerleşme konusuna ayrılmıştır. Yerleşme Coğrafyası ve Gelişimi, Yerleşme Alanı ve Yerleşme Alanını Sınırlayan Faktörler genel anlamda izah edildikten sonra, tek ünite de Türkiye'de Yerleşme konusu, Türkiye'de Yerleşmenin Tarihçesi, Türkiye'de Yerleşme Şekilleri, Şehirlerin Gelişmeleri ve Sorunları, Türkiye'de Mesken Tipleri konu başlıkları altında anlatılmaktadır.

Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası-2, dersinin giriş bölümünde Türkiye ekonomisini etkileyen faktörlerden bahsedilmektedir. Bu ders, Türkiye'nin ekonomik özelliklerinin anlatıldığı sekiz ünite den oluşmaktadır. Birinci ünite de Türkiye'de Tarım konusu işlenmektedir. Konunun detayına, Türkiye Topraklarından Yararlanma, Türkiye'de Tarımı Etkileyen Faktörler, Tarla ve Bahçe Kültürleri, Tarımın Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi konu başlıkları altında değinilmektedir.

İkinci ünite Türkiye'de Hayvancılık konusu yer almaktadır. Ünite içerisinde Türkiye'de hayvancılığı etkileyen faktörler, Türkiye'de hayvan varlığı ve coğrafi dağılışı ile su ürünleri hakkında bilgiler verilmektedir.

Türkiye'de Ormanlar ve Orman İşletmeciliği konusu dersin üçüncü ünitesinde yer almaktadır. Bu ünite Türkiye'de ormanların coğrafi dağılışı, ormanlardan yararlanma ve orman ürünleri, ağaçlandırma, ormanların önemi ve korunması, ormancılığın ülke ekonomisindeki yeri ve önemi açıklanmaktadır.

Dördüncü ünite diğer bir ekonomik zenginlik olan Türkiye'nin madenleri ve enerji kaynakları konusu işlenmektedir. Türkiye'de bulunan bazı madenler ve enerji kaynakları hakkında bilgiler verilmekte, daha sonra da, madenciliğin ve enerji üretiminin Türkiye ekonomisindeki yeri ve önemi anlatılmaktadır.

Beşinci ünite Türkiye'de Endüstri konusuna ayrılmıştır. Ünite içerik olarak, Endüstrinin Kurulması İçin Gerekli Şartlar, Türkiye'de Endüstrinin Kuruluş ve Gelişimi, Türkiye'de Endüstri Kolları ile Endüstrinin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi hakkında verilen bilgilerden oluşmaktadır.

Altıncı ünitenin konusunu Türkiye'de Ulaşım teşkil etmektedir. Ünite içerisinde, Türkiye'de Ulaşımı Etkileyen Tabii ve Beşerî Faktörler, Türkiye'de kara, deniz, hava ulaşımı ve hava limanlarımız hakkında bilgi verilmektedir.

Türkiye'de Ticaret konusu yedinci ünite olarak işlenmektedir. Bu ünite, İç Ticaret, Dış Ticaret ve Transit Ticaret konuları hakkında bilgi verilmektedir.

Dersin son ünitesi Türkiye'de Turizm konusuna ayrılmıştır. Türkiye'de Turizm Konusu, Türkiye'de Turizmi Etkileyen Faktörler, Türkiye'nin Turistik Değerleri, Türkiye'de Turizmin Gelişimi, Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi başlıkları altında incelenmektedir. Ünitenin sonunda Anarşi ve Terörle Mücadelede Türkiye'de Kişilere Düşen Görevler başlığı altında, Türkiye için önemli bir konuya değinilmiştir.

2.2.5. Orta Öğretimde Coğrafya Öğretim Programları

Toplumun gelişen koşullara ayak uydurabilmesini sağlamak ve çağdaş insan profilini yaratabilmek için, eğitim, öğretim ve ders programlarının sürekli olarak yeniliklere açık olması ve günün şartlarını yakalayabilmesi, hatta ileriye yönelik olması

gerekmektedir. Eğitim programlarının dinamizmini uygun süreçlerle yönlendirmek suretiyle insan gücünü toplumun ihtiyacına uygun nitelikte yetiştirmek mümkün olacaktır.

Bilimsel ve teknolojik gelişmelere hergün bir yenisinin eklendiği çağımızda, bu gelişmelerin ve sonuçlarının insanlara aktarılması ve daha önceden var olan bilgilerin bazılarının yenileriyle yer değiştirmesi gerekmektedir. Eğitim programlarının uygulanabilirliğini sağlayan, öğretim programları ve öğretim programlarının yaşama geçirilmesinde rol oynayan ders programlarının geliştirilmesi, bilimsel ve teknolojik yeniliklerin insanlara aktarılmasını sağlayan bir köprü niteliğindedir.

Geleceğin, eğitime yapılan yatırımdan geçtiğinin farkında olan gelişmiş ülkeler, eğitim programları hazırlarken, bu programların ülke kalkınmasına nasıl bir katkıda bulunabileceğini de sürekli göz önünde tutmaktadırlar. Bu yönüyle eğitim programlarının hazırlanması konusu son derece önemlidir. Cumhuriyet dönemi eğitim sisteminin kuruluşundan itibaren, öğretim programları bir çok defa değiştirilmiştir ve program geliştirme çalışmaları da sosyal hayatla bağlantılı olarak sürekli devam etmektedir. Ancak eğitimin amaçları, konu alanı (içerik), öğretim süreçleri, yöntem ve tekniklerinin birlikte ele alındığı çalışmalara 1950'li yıllara kadar geçilememiştir. Elbetteki bu tarihe kadar bir takım değişimler olmuştur, ancak her değişim beraberinde gelişmeyi getirmemiştir. Program geliştirme çalışmalarının daha etkili olabilmesi için program geliştirme uzmanlarının, araştırmacıların ve özellikle de uygulamada yer alanların bu süreçte bulunmaları gerekmektedir.

2.2.5.1. Program Geliştirmeye Duyulan İhtiyaç

Eğitim kurumlarının esas görevi, genç ve yetişkinlere kaliteli bir eğitim hizmeti sunabilmektir ve bu görevi başarıyla yerine getirebilmeleri için, yapacakları eğitim faaliyetlerini ayrıntılı olarak planlamaları gerekmektedir. Öğrencilerin davranışlarında istenilen değişikliği meydana getirebilmek amacıyla kapsamlı ve ayrıntılı olarak yapılan öğretimi planlama ve değerlendirme çalışmaları, eğitim literatüründe program ve öğretim tasarımı olarak tanımlanmaktadır.

Program ve öğretim tasarımı sistemi aşağıdaki boyutları kapsamaktadır;

1. Programı planlama,
2. Eğitim ihtiyacını değerlendirme,

T.C. İZMİR İLİ
EĞİTİM BAKANLIĞI
İZMİR İLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
EĞİTİM VE ÖĞRETİM BAKANLIĞI

3. İçeriği analiz etme,
4. İçeriği seçme ve düzenleme,
5. Öğretim stratejisini belirleme,
6. Öğretim kaynaklarını ve öğretim yöntemlerini geliştirme,
7. Değerlendirme ve geri bildirim sonuçlarına göre gerekli düzenlemeleri gerçekleştirmedir (Doğan, 1997, s. 3).

Çağımızda bilgi ve teknolojinin gelişmesi ve hızla yayılmasına bağlı olarak, ÷lkemizde de çeşitli alanlarda hızlı bir değişim meydana gelmektedir. Eğitimin temel işlevlerinden biri olan toplumun ihtiyaç duyduğu niteliklerde bireylerin yetiştirilmesi işlevinin sağlanabilmesi için eğitim programlarının da toplumun gelişme trendine uygun olarak geliştirilmesi gerekmektedir.

MEB'da program geliştirme etkinlikleri; hedefler ve öğrencilere kazandırılacak davranışların belirlenmesini içeren çok yönlü ve devamlılık arz eden bir süreç olarak ele alınıp uygulanmaktadır. Bu süreçte ulaşılacak hedefler ve öğrenilecek içeriğe ilişkin kararlar verildikten sonra, çeşitli öğrenme ve öğretme yöntemlerinin seçilmesi, öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve değerlendirme esaslarının belirlenmesi yer almaktadır.

Geliştirilen eğitim ve öğretim programlarında, bireyin ve toplumun gereksinimlerinin karşılanması, kuram ve uygulamanın bütünleştirilmesi ile eğitimsel süreçlerde bireyin merkeze alınması, konuların derinliğine öğretilmesi, konuların disiplinler arası yönünün daha çok vurgulanması ve öğrenciye zengin yaşantı ortamının sağlanması gibi yaklaşımlar üzerinde durulmaktadır. Ayrıca geliştirilen programlarda Avrupa Birliği (AB) ÷lkelerinin eğitim standartları da göz önünde bulundurulmaktadır. Öğretim programlarının geliştirilmesinde artık kurumsal iş birliği ve çoklu katılımın esas alınması ilke olarak benimsenmektedir.

Program geliştirme çalışmaları sosyo-ekonomik, teknolojik ve kültürel faktörler ile yerel, bölgesel ve uluslar arası boyutlarda ele alınmaktadır. Toplum, birey ve konu alanı olarak özetlenen bu temeller, her ders alanı ve sınıf düzeyi için geliştirilerek programların genel çatısı oluşturulmaktadır.

Program geliştirmeye duyulan ihtiyaaca öğrenci, okul şartları, yeni bilgi ve teknolojik değişmeler, toplumsal ihtiyaç ve değişmeler olmak üzere dört değişik açıdan bakılabilir (Oliver, 1977, s. 22-35).

Öğrenci: Eğitim sisteminin girdisi olan öğrencilerin önceden belirlenmiş davranışlara en verimli şekilde ulaşmaları gerekmektedir. Bu davranışlara ulaşmayı engelleyici faktörler araştırılıp, tespit edilerek, mevcut programının geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında öğrencilerin okul içi problemleri, onların başarısızlık oranları, bir üst sınıf veya kurumda başarı dereceleri ile mezunların işe veya bir üst kuruma girme imkanları araştırılıp ortaya çıkarılarak olumsuzluklar varsa mevcut programda gerekli düzenleme ve geliştirme faaliyetleri yapılmalıdır.

Okul şartları: Programda amaçlanan davranışları öğrencilere en verimli biçimde kazandırmayı amaçlayan okulların mevcut şartları bu amacı gerçekteşirmede önemlidir. Okulda uygulanan programlar, mevcut araç-gereçler, fizikî mekan, bütçe, öğretmen ve öğrenci sayıları, öğretmen nitelikleri gibi şartlara uygun olmalıdır. Bu amaçla merkezi örgütten gelen programların okul şartlarına uygun olması amaçıyla geliştirilmesi gerekmektedir.

Yeni Bilgi ve Teknolojik Değişmeler: Bilim ve teknoloji alandaki hızlı değişmeler eğitim ve toplumu etkilemektedir. Dünya öylesine hızlı değişmektedir ki, hem eğitimin hem de sosyal düzenin bu değişmelere ayak uydurması gerekmektedir (Alkan, 1991). Okullarda uygulanan programlar yeni bilgi ve teknolojik değişmelere duyarlı olmalı ve bu değişmeler gerektiği zaman programlara yansıtılmalıdır. Programın yeni bilgi ve teknolojik değişmelere uygun olması için program geliştirme çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Toplumsal İhtiyaç ve Değişmeler: Toplumun ihtiyaç duyduğu niteliklere uygun bireyler yetiştirmeyi amaçlayan eğitim sistemi, toplumsal ihtiyaçlara karşı duyarlı olmalıdır. Günümüzde bilim ve teknolojiye hızlı değişme ve gelişmeler toplumun yapı ve ihtiyaçlarında değişikliklere yol açmaktadır. Okullarda uygulanacak programların toplumsal ihtiyaç ve değişmelere uyum sağlayabilmesi için program geliştirmeye ihtiyaç vardır.

Sonuç olarak program geliştirme ülkedeki tüm değişme ve gelişmelere paralel olarak devam eden sürekli bir etkinliktir. Eğitim sisteminin gerek ülke, gerek bölge ve

gerekse okul şartlarında, öğrenciler ve toplumda meydana gelecek değişmelere uyumlu olması için program geliştirmeye ihtiyaç vardır.

2.2.5.2. Program Geliştirmede Organizasyon

Program geliştirme her açıdan uzmanlık, bilgi ve beceri gerektiren devamlı ve kapsamlı bir süreçtir. Bu nedenle program geliştirilirken bir ekip çalışmasına ihtiyaç duyulur. Bu ekip içerisinde başta alan uzmanları ve profesyonel eğitimciler olmak üzere uzmanlar grubu ile programdan etkilenen tüm gruplar (öğretmen, öğrenci, veli, müfettiş, idareci v.b.) gruplar yer almalıdır. Geçmişte program geliştirmede alan uzmanlarının rolü büyük iken diğer grupların fazla bir etkilerinin olmadığı görülmekteydi. Ancak uzmanlar tarafından önerilerin programlarda içeriğin çok akademik ve konuların birbirleriyle ilişkisiz olduğu görülmüş ve bu olumsuzlukların görülmesiyle, günümüzde program geliştirmeye alan uzmanıyla beraber programdan etkilenen tüm grupların imkanlar ölçüsünde katılımları sağlanmaya çalışılmaktadır.

Ancak program geliştirmede işbirliğinin sağlanması oldukça güç bir iştir. Her şeyden önce programdan etkilenen grupların organize edilmeleri ve program geliştirmeye katılmalarının sağlanmasında çok büyük zorluklar bulunmaktadır. Buna rağmen program geliştirmenin etkili olmasında bu grupların sağladığı önemli faydalar nedeniyle bu zorlukların üstesinden gelmek gerekmektedir.

Program geliştirmede organizasyon yerel düzey ve merkezi düzey olmak üzere iki düzeyde oluşmaktadır. Merkezi düzeyde oluşturulan organizasyonlarda genellikle ülkenin temel nitelikleri ve ihtiyaçlarına uygun olarak programların ana çatısı belirlenir. Yerel düzeyde ise merkezde belirlenen esaslar doğrultusunda yörenin ilgi, ihtiyaç ve kapasitesine uygun olarak programlar geliştirilir.

Ülkemizde programlar merkezi organizasyonlarda geliştirilmektedir. Program hazırlama ve geliştirme görevi Talim ve Terbiye Kuruluna verilmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu bu görevlerini yerine getirmek için ilgili alanlarda program geliştirme komisyonları kurmaktadır. Bu komisyonlarda hazırlanan programlar tüm ülkede aynen uygulanmaktadır.

2.2.5.3. Program Geliştirmede Öğretmenlerin Katılımı ve Önemi

Program geliştirmenin başarılı ve etkili olması için programdan etkilenen tüm gruplar ile eğitim uzmanları ve alan uzmanlarının katılımları önemlidir. Program geliştirme hakkında kararlar verme ve katılım sosyal, kurumsal, öğretimsel ve bireysel olmak üzere başlıca dört düzeyde olmaktadır. Sosyal düzeyde katılanlar ulusal veya yerel program kurul ve komitelerinden oluşur. Kurumsal düzeyde yöneticiler, aileler ve öğretmenlerin önemli rolleri vardır. Öğretimsel düzey, öğrenci grupları ile öğretmenlerden oluşur. Bireysel düzey ise öğrencilerin sınıf tecrübelerinden oluşmaktadır. Bu düzeyler içerisinde öğretmenlerin en önemli rolü şüphesiz ki öğretimsel düzeyde olmaktadır. Burada öğretmenler programların uygulanması konusunda öğrencilerle birlikte karar verirler. Diğer düzeylerde de öğretmenlerin önemli derecede katkıları bulunmaktadır.

Eğitim ve öğretimde başarının en önemli unsuru olan öğretmen, öğretimin sınıfta amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmesinde birinci derecede sorumlu ve etkilidir. Aynı zamanda öğretmenlere, öğrencisini etkin, yaratıcı ve yapıcı olarak yetiştirme sorumluluğuda yüklenmiştir (Küçükahmet, 1989, s. 3). Öğretmenler bu sorumluluklarını yerine getirirken mevcut eğitim programı doğrultusunda çeşitli faaliyetler icra eder. Ancak başta öğretmenler olmak üzere programdan etkilenen diğer grupları dikkate almadan hazırlanan programlar ne kadar gösterişli olursa olsun, sonuçta sınıf kapısı kapandığı zaman öğretmen beceri ve kavrayışı ile öğrenciler için en kaliteli öğrenme yaşantılarını eğitim programından çok daha iyi tespit eder. Böylece bir kural olarak, öğretmen program geliştirmenin can damarı olan, program materyallerini bulan ve geliştiren, program amaçlarına ulaşma yollarını ortaya çıkartan, sınıfta değişiklikleri başlatan ve deneyen kişidir.

Program geliştirme uygulamalı ve kapsamlı bir araştırma süreci olduğundan, bu konuda başarı, büyük ölçüde öğretmenin iyi yetişmesine bağlı olmasına rağmen, program geliştirme dersinin öğretmen yetiştiren kurumların programlarına girmesi ancak 1964 yılında olmuştur. Bu tarihte Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji Bölümünde program geliştirme dersi konulmuştur. Daha sonra 1970 yılından itibaren Ankara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinde bu ders okutulmaya başlanmıştır (Varış, 1983, s. 213). Toplam 11 üniversitede program geliştirme uzmanı yetiştirilmekteyken, günümüze gelindiğinde,

bu bölümler lisans düzeyinde kapatılarak, bu alanda uzmanlaşmak isteyen adaylara yüksek lisans ve doktora imkânı sağlanmıştır.

Program geliştirmede öğretmenler hem merkez hem de okul düzeyinde etkin görevler almalıdırlar. Öğretmenlerin katılımıyla merkez örgütünde geliştirilen programların okul ve çevre şartlarına uyarlanabilir hale getirilmesinde öğretmenlerin rolü büyüktür.

Program geliştirme çalışmaları Milli Eğitim Bakanlığı merkez örgütü içerisinde Talim ve Terbiye Kurulu tarafından yürütölmektedir. Talim ve Terbiye Kurulu programların hazırlanması ve geliştirilmesi için komisyonlar oluşturmaktadır. Ancak program geliştirmenin yerel düzeyde planlanması ve yerine getirilmesi gerektiği konusunda çeşitli görüşler ortaya atılmıştır. Bunun sonucunda 1995 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı yerel kurumların komisyonlar kurarak program geliştirme çalışmalarını yürütmelerini sağlamak amacıyla bir yönetmelik çıkarılmıştır (MEB Tebliğler Dergisi, 1995/2428). Bu yönetmelik doğrultusunda il millî eğitim müdürlükleri tarafından üniversitelerden davet edilen elemanların da bulunduğu komisyonlar oluşturularak program taslakları hazırlanmış, ancak bu taslaklar hayata geçirilme noktasında pek dikkate alınmamıştır. Son yıllarda program geliştirme ve program hazırlama görevi EARGED'ne bırakılmıştır ve onayı Talim ve Terbiye Kurulundan geçmektedir.

Program geliştirme faaliyetlerinin devamlı ve kapsamlı bir şekilde yürütölebilmesi için öğretmenlerin program geliştirme faaliyetlerinin öneminden haberdar olmaları gerekmektedir. Zira öğretmenler programlarda etkinliğini arttırdıkça eğitim programı da gelişecektir.

2.2.5.4. Cumhuriyetten İtibaren Geliştirilmiş Orta Öğretim Coğrafya Öğretim Programları

Ülkemizde Cumhuriyetin ilanıyla birlikte 1924 yılında çıkarılan Tevhidi Tedrisat Kanunu ile tüm öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde toplanmış ve okullarda uygulanan programlar üzerinde kapsamlı değişiklik yapılmıştır. Programlar üzerinde ilk çalışmalar 1924-1930 yılları arasında yapılmıştır. Bu yıllarda bütün okulların temel felsefesi, yeni yetiştirilecek nesillere Cumhuriyet rejimi ve bu rejimin fazilet ve nimetlerini benimsetmeyi gerçekleştirmek olmuştur. Bu programların, her şeyden önce, millî bir nitelik taşımaları dikkat çekmekleedir. Daha sonra 1950'li yıllarda yapılan

programlarda ise daha çok dünyaya ve gelişmiş ülkelere açılma eğilimi ağırlık kazanmış, öğrencilere eskiye göre daha fazla bilgi yükleme ve entellektüel insan yetiştirme düşüncesi ön planda tutulmuştur. Ancak bu programlar eğitim programı anlayışından çok, dersleri ve konuları listeleyerek bunlara ayrılacak zamanı belirten müfredat programı anlayışıyla hazırlanmış programlardır. Bu dönemlerde orta öğretim kurumlarında uygulanan programlara bakıldığında, programların hazırlanması sırasında daha çok konu alanları üzerinde durulduğu, dolayısıyla bir önceki programa ders eklemeler ve çıkarmalar yapılarak birbirinin benzeri programların hazırlandığı görülmektedir (Taşpolatoğlu, 1993, s. 140-142 ve Turgut 1992, s. 93).

Ülkemizde, 1950'li yıllara kadar ders ve konular ile bunlara ayrılan zamanlarda ekleme ve çıkarmalar yapmak şeklinde yapılan çalışmalar yerine, gerçek anlamda program geliştirme faaliyetlerinin 1953 -1954 yıllarında başladığı görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı ilgilileri ve üniversitelerde görevli bilim adamlarının işbirliğiyle 1982 yılında bir program geliştirme modeli ortaya çıkarılmıştır. Bu model amaç, davranış, işleyiş ve değerlendirme boyutu içerisinde programların derslere göre hazırlanması esasını getirmiştir. Bu tarihten sonra program geliştirme çalışmalarının bu program modeli çerçevesinde yürütülmesi istenmiştir. Ancak tebliğler dergisinde yayınlanan ders programı incelendiğinde bu modele uygun hazırlanmış programların oldukça az olduğu görülmektedir.

Milli eğitim sistemini yeniden düzenleme çalışmaları içerisinde, 1990'lı yıllara gelindiğinde program geliştirme ile ölçme ve değerlendirmeye ayrı bir önem verildiği görülmektedir. Program geliştirmede yetkili olan Talim ve Terbiye Kurulunun bu yetkisini, programlarla doğrudan ilişkisi olan öğretmen, öğrenci, veli ve diğer ilgili gruplarla paylaşmak istememesi, geliştirilen programların ilgili gruplarca benimsenmesini güçleştirmiş ve programın etkinliğini düşürmüştür. Talim ve Terbiye Kurulu tarafından merkezde hazırlatılan bu programlarda öğretmen karar verme ile ilgili hiyerarşinin en alt kademesini teşkil etmiştir. Ayrıca belli bir merkezde hazırlanan programdaki konuları ve esasları öğretmenlerin aynen uygulamaları istenmektedir. Böylece öğretim sürecinde öğrenciye en yakın kişi olan öğretmen, karar vermede en uzak kişi konumundadır (Doğan, 1971, s. 149). Oysa ki programın bölgenin ihtiyaçları ile öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına cevap vermesi için esnek olması, öğretmene uygulamada karar verme yetkisi verilmesi

gerekir, öğretmen kararlarında öğrenci, veli ve bölge şartlarını göz önüne alarak onlarla birlikte karar vermelidir.

Coğrafya öğretim programı ya da eski kullanımıyla müfredatı genel olarak konuların başlıklar altında çeşitli sınıflara göre sıralanması esasına dayanmaktadır. Günümüze kadar 9 tane coğrafya öğretim programı geliştirilmiş, onuncusu ise 2001 yılında EARGED tarafından hazırlanmış, ancak TTK tarafından onaylanarak yürürlüğe henüz girmemiştir.

TTKB tarafından hazırlanmış olan coğrafya öğretim programları geçmişten günümüze doğru kısaca ele alınacaktır.

1942 Coğrafya Öğretimi Programı

Orta öğretim kurumlarında coğrafya öğretimi, 1941 yılında yapılan Birinci Türk Coğrafya Kongresinde alınan kararlar doğrultusunda programlanmış, ders ve içerikler tespit edilmiş ve bu program bazı değişikliklerle 1987 yılına kadar sürmüştür. Birinci Türk Coğrafya Kongresi, coğrafya eğitim-öğretiminin belirli bir plan dahilinde yürütülmesi açısından ve günümüz öğretim programlarından hayli uzak olmasına rağmen, planlı bir öğretime geçişin ilk basamağını oluşturması bakımından oldukça önemlidir.

27/11/1942 tarih ve 31 sayılı karara göre; lise I ve II de ikişer, III. sınıfta bir saat olarak okutulması öngörülen program, konuların sıralanmasından ibarettir. Lise I. sınıfta okutulması önerilen genel coğrafya konuları, yerin keşfinin tarihçesi, coğrafyanın tanımı, yer hakkında toplu bilgiler (yerin şekli, boyutları, hareketleri, enlem, boylam, yerin oluşumu ve yapısı, kara ve denizlerin dağılışı), atmosfer (atmosfer olayları ele alınmış), denizler (dalgalar akıntılar vs.), karalar, biyocoğrafya, yeryüzünde insan, yeryüzünde coğrafi bölgeler ve ekonomik çalışmalar ünite başlıkları şeklinde sıralanmıştır.

Programda, üniteler ilk önce dünyanın uzaydaki yeri, genel özellikleri açısından ele alınmakta, daha sonra atmosfer, hidrosfer ve litosfer şeklinde incelemektedir. Genel coğrafya programı ile öğrencilerin çevresini ve çevresinde meydana gelen olayları algılamalarını sağlamaya yönelik olarak, konuların öğrencilerin anlayabileceği şekilde ve coğrafyanın mantığı içerisinde verildiği söylenebilir.

Devletler Coğrafyası adıyla geçen, lise II. sınıf programında girişte dünyanın siyasi ve iktisadi durumu, komşu ülkeler ve daha sonra da dünyadaki güçlü devletler ele alınmıştır.

Lise III. Sınıfta okutulan Türkiye Coğrafyası dersi programında ise başta Türkiye'nin coğrafi konumu, hudutları ve yüzölçümü verildikten sonra, coğrafi bölgeleri ve daha sonra da beşerî ve iktisadî coğrafyası işlenmiştir.

Daha sonra da programda okutulacak kitapların hazırlanmasında göz önünde bulundurulacak şartname yer almaktadır.

Coğrafya öğretim programlarının düzenlenmesi, 1942'den 1957 yılına kadar geçen 15 yıllık süre içinde ele alınmamıştır. Dünyada normal zamanlardaki gelişme ve değişimler dahi çok hızlı olduğu halde, bu dönemde bir dünya savaşı gerçekleşmiş ve dünya üzerinde pek çok değişimler olmuştur. Özellikle beşerî ve iktisadî coğrafya açısından değişikliklerin ve gelişmelerin süreci, Türkiye'de coğrafya öğretim programlarının her yıl geliştirilmesini gerektirmektedir. Ayrıca 1946 seçimleriyle Türkiye'de çok partili yaşama geçilmiş, ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamında köklü değişiklikler olmuştur. Gerçekleşen bu olaylar dahi coğrafya öğretim programını değiştirilmesine yetmemiştir. 1950 seçimlerinde hükümetin değişmesi dolayısıyla MEB'nin el değiştirmesi de coğrafya programlarının yeniden ele alınmasını sağlayamamıştır. Bu süre içerisinde dünyada ve Türkiye'de çeşitli alanlarda hızlı bir değişim yaşanmış, ancak bu durum programa yansımamıştır.

1957 Coğrafya Öğretim Programı

Coğrafya öğretim programı 1957 yılında diğer programlarla birlikte ele alınıp düzenlenmiştir. 1957 yılında özellikle lise 3. sınıf coğrafya konularının içerikleri edebiyat ve fen kolları için ayrı ayrı düzenlenmesi istenmiştir. Lise 1. sınıf coğrafya konuları onbeş ana başlık altında ele alınmıştır. 1942 yılı programında harita bilgisi dahilinde yalnızca topografya haritalarına değinilmiştir. 1957 yılında hazırlanan programda ise plan ve harita bilgisi adlı bir ünite açılmış ve haritaların genel tanıtımının yanısıra uygulamalara da yer verilmesi düşünülmüştür.

Lise 1. sınıf programı açısından 1957 yılı programının 1942 yılı programından en önemli farkı konuların dünya üzerindeki birimlere göre ele alınmayıp karmaşık bir şekilde işlenmesidir.

“Yeryüzünde Toprak” adlı bir bölüm 1942 yılı programında yokken, 1957 yılı programında bir başlık olarak yer almıştır.

“Plan ve Harita” ile “Toprak” dan oluşan iki yeni konunun programa dahil edilmesi 1957 programı yönünden bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Lise 2. sınıf coğrafya programı içerik olarak yine Ülkeler Coğrafyası'nı kapsamakta ancak, 1942 yılı programında devletler tek tek ele alınırken, 1957'de kıta boyutunda ana çizgileriyle ele alınmış, daha sonra kıtada yer alan önemli devletlerin tanıtılması şeklinde bir metot izlenmiştir. Fakat, Afrika kıtasına ve ülkelerine Akdeniz Memleketleri başlığı altında yalnızca Kuzey Afrika kısmına değinilmiştir. Bu programın Edebiyat ve Fen Kolları tarafından birlikte okunması önerilmiştir.

Lise 3. sınıf coğrafya programı, Edebiyat ve Fen Kolları için ayrı ayrı önerilmiştir. Ana başlıkları aynı olmakla birlikte içeriğin kitap hazırlanması sırasında Edebiyat Kolunda biraz daha ağırlıklı ele alınması önerilmiştir.

Garip olan, Fen Kolu için Türkiye Coğrafyası bir saat olarak okutulmaktadır ve önerilen programda (Fiziki Coğrafya konuları hakkında ancak genel bilgiler verilecek, ayrıntılara girilmeyecektir) notunu düşülmüş olmasıdır. Yine bölgeler anlatılırken (her coğrafi bölgenin fizikî coğrafyasına ancak genel olarak temas edilecek, fakat beşerî ve ekonomik coğrafya üzerinde daha fazla durulacaktır) notu düşülmüştür. Coğrafyanın Fen Kolunda ders saatinin azaltılmasını anlamak mümkün değildir. Çünkü coğrafya hem fen hem de sosyal konuları kucaklamakta ve her iki bilim alanında temel teşkil etmektedir. Ayrıca coğrafyanın fizikî coğrafya kolu fen bilimlerine daha yakın olan bölümdür. Oysa fen kolunda ağırlıklı olarak fizikî coğrafya, sosyal kollarında da ağırlıklı olarak beşerî ve ekonomik coğrafya konularının işlenmesi daha doğru olacaktır.

Türkiye Coğrafyası içerisinde hem bölgelerin hem de Türkiye'nin bütününün coğrafi özelliklerinin verilmesi iyi düzenlenmiş bir yöntemdir. Bu açıdan, hem Türkiye'nin bütünü ele almak, hem de Türkiye'nin bölgelerinin taşıdığı özelliklerin karşılaştırılması fırsatı yaratılmış olmaktadır. Aradan geçen 14 yıllık sürede (1957-1971) coğrafya programları yine herhangi bir değişikliğe uğramamıştır.

1971 Coğrafya Öğretim Programı

Coğrafya öğretim programı içinde yer alan lise 1. sınıf programı 22.03.1971/ 110 kurul kararı ile, ardından 04.05.1971/ 173 kurul kararı ile de lise 2. sınıf coğrafya programı ele alınıp değiştirilmiştir.

Birinci sınıf coğrafya programının yeniden ele alınış gerekçesi olarak orta dereceli okulların ikinci devre birinci sınıflarının taslak programı ve kitabı hakkında şunlar belirtilmiştir.

Sekizinci Milli Eğitim Şurası kararı gereğince, orta öğretim sistemimizin kuruluşu ile yüksek öğretime geçişin yeniden düzenlenmesi konusunda yapılan çalışmalar arasında orta dereceli okulların ikinci devrelerinin birinci sınıfları için düzenlenen Genel Coğrafya taslak programı hazırlanmış bulunmaktadır.

Bu taslak programa uygun ders kitaplarının da yazılması program geliştirilmenin ayrılmaz bir unsuru olduğundan, orta dereceli okulların ikinci devre birinci sınıf coğrafya kitabının, bir örneği ekli taslak programa göre ve 1971-1972 öğretim yılında yapılacak denemelere yetiştirilecek şekilde, bakanlığımızca kurulan komisyon tarafından hazırlanması ve ayrıca serbest yazarlar tarafından yazılarak herhangi bir tarihte bakanlığımıza gönderilecek müsvedde halindeki eserlerin incelenmesi halen, eski programa göre yazılmış ve sözü edilen sınıf için kabul edilmiş bulunan coğrafya kitaplarının bundan böyle okutulma süresinin uzatılmaması bu çalışmaların, müteakip yıllarda aynı esaslara göre ve kademeli olarak ikinci devre ikinci ve üçüncü sınıflara da teşmil edilmesi uygun görülerek, bu hususun bakanlık makamının tasviplerine arzı kararlaştırıldı.

Coğrafya programının lise birinci sınıflara uygulanan kısmının değiştirilmesi esnasında Genel Coğrafya öğretiminin amaçlarına da yer verilmiştir. Bu amaçlar TD'de programla birlikte yayınlanmıştır. Amaçlar şu şekilde belirtilmiştir:

Genel Coğrafya öğrenimini yapmış bir öğrenci

1. İnsanlığın yaşama alanı olarak yeryüzünün koşullarını ve olanaklarını tanır, bu olanakların sınırsız olmadığını bilir, bu, nedenle onların israfından kaçınmak gerektiğini kavrar ve bunu alışkanlık haline getirir. Tabiatı sever ve onu korur.

2. Bir yandan doğal çevrenin insan hayatını ve kültürünü biçimlendirdiğini öte yandan dünyanın varlıklarından yararlanabilmek için insanın doğal çevreyi nasıl etkileyip değiştirebildiğini kavrar, söz konusu yararlanmanın kültür düzeyi ile ölçülü bulunduğu görüşünü kazanır. Böylece her işte ilme ve tekniğe değer vermek gereğinin coğrafya belirtileri arasında sıkı sebep ve sonuç bağıntısı ile-ahenk ve beraberlik bulunduğunu görür. Bu ahenk ve beraberliğin bozulmamasına özen gösterme alışkanlığını kazanır. Söz

konusu ahenk ve beraberlik bakımından yeryüzünün bir takım özelliklere sahip bölümlere (ülkeler, bölgeler ve yöreler) ayrıldığını kavrayarak farklı bölümlerin koşullarının ve olanaklarının farklı olduğunu buna göre her bölümde aynı sorunlarla karşılaşmadığını ya da aynı sorunların çözümlerinin aynı olmadığını ve olamayacağını anlar, içinde bulunduğu koşulları ve sahip bulunduğu olanakları iyi görüp hayatını buna göre düzenleme alışkanlığını edinir.

3. Hayati önemde olan yurt ve dünya sorunlarını tanır, bu sorunların özümlemesinde ortak bir görüşe ve çabaya ihtiyaç bulunduğunu kavrar. Kültürel ve ekonomik kalkınmada bütün milletlerin ve bir millet fa bütün bireylerinin ve bu arada kendisinin fa ağır sorumluluklar yüklendiğinin ve yükleneceğinin bilincine varır.

4. Dünyanın zamanımızdaki politik, sosyal ve ekonomik sorunları olayları ve gelişmeleri bu arada milletler arası gruplaşmaları hakkında doğru bir görüş ve kavrayış kazanır. Milletler arası yardım ve anlayışın kendi varlığımızın korunması ve refahımız iç fa zorunlu ve gerekli bulunduğunu, her işte çıkar yolun barış ve anlayış yolu olduğunu kavrar.

5. Başka milletlerin ülke koşullarını yaşayışlarını çeşitli sorunlarını ve bu sorunları çözümlene yolundaki çabaları ile sonuçlarını görerek yüksek kültürün ve bilimsel çalışmanın her türlü koşullar içinde başarılı bir hayata olanak hazırladığını kavrar, böylece bu doğrultuda devamlı ilerleme alışkanlığı kazanır.

Ayrıca aynı programın açıklamalar ve tavsiyeler bölümü oluşturulmuştur. Bu bölümde coğrafyanın içeriği ve mantığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Buna göre doğal ortamla insanın ve faaliyetlerinin birlikte ele alınmaları ve bunların birbirlerini etkilemelerinin ön plana çıkarılması önerilmiştir.

Açıklama ve tavsiyelerden sonra lise birinci sınıf coğrafya programı ayrıntılı bir biçimde sunulmuştur. Dört bölüm halinde incelenen konuların ilki “İnsanlığın Vatanı Olmak Bakımından Dünya ve Fiziki Coğrafya Etmenlerinin İnsan Hayatı ve Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri” şeklinde oluşturulmuştur, ikinci bölüm Beşerî Coğrafya Etmenleri; üçüncü bölüm Nüfus, dördüncü bölüm ise Yerleşme olarak ele alınmıştır.

Öğretim programının sonunda dersin işlenmesinde gerekli araç-gereç ve tesisler adı altında bilgiler verilmiştir. Bu araç ve gereçler şöyle sıralanmıştır:

- Yerküre,

-
- Plan ve haritalar (duvar haritaları kabartma haritalar, atlaslar, yazısız haritalar),
 - Çeşitli resimler ve levhalar,
 - Film, slayt projeksiyon ve sinema makinesi
 - Radyo ve televizyon,
 - Grafikler,
 - Ders kitabı kaynak kitaplar, dergiler, günlük gazeteler, istatistik bilgiler,
 - Eşya ve ürün koleksiyonları
 - Kum masası ve kum havuzu,
 - Pusula, termometre, barometre, yağmur ölçęđi
 - Yeryüzü şekillerine ait üç boyutlu modeller,
 - Makaralı harita askıları,
 - Karatma tertibatı olan coğrafya dersanesi.

Bu programın bir diğer özelliği birinci bölümde yer alan, “Yeryüzünde İnsanın Türeyişi ilk Vatan ve Gelişmesi” konusudur. Bu konulardan insanın türeyişi, daha sonraki yıllarda biyoloji, insanın ilk vatanı ve gelişmesi ise tarih konuları içerisinde yerlerini almışlardır. Bu konu başlığının altında “bu konular coğrafya açısından ele alınacaktır” ibaresi yer almaktadır.

Ele alınan bütün konular insan ve insan faaliyetleri ile doğal ortamın karşılıklı etkileşimi esasına dayanılarak belirlenmiştir.

Bu coğrafya öğretim programı bu döneme kadar hazırlananların (1942 ve 1957) üzerinde bir özelliğe sahiptir. Fakat bunun yanısıra haritalar konusuna değinilmemiştir. 04.05.1971 tarih, ve 173 sayılı TTK kararı ile coğrafya programında, diğer bazı programlarla birlikte değışiklikler yapılmıştır. Bu değışiklikle daha önceden lise ikinci sınıfta okutulan Ülkeler Coğrafyası ikiye ayrılarak; yarısının üçüncü sınıfta okutulması planlanmıştır. Ayrıca haftalık ders saati de gerek lise ikide gerekse lise üçte birer saate indirilmiştir.

Yukarıda sözü edilen değişiklik yapılmış olmasına rağmen derse ilişkin hedefler ve açıklamalar yer almamıştır. Oysa ki 22 Mart 1971/110 kurul kararı ile oluşturulan lise birinci sınıf coğrafya programı gerek hedeflerin belirtilmesi, gerekse açıklamalar ile iyi hazırlanmış bir coğrafya öğretim programıdır. Fakat aynı yıl içerisinde hazırlanan lise iki ve üçüncü sınıflarda okutulacak coğrafya konularının belirlenmesi sırasında bu titizlik ve olumlu anlayışın korunmadığı görülmektedir.

1973 Coğrafya Öğretim Programı

Milli Eğitim Bakanlığı TTKB'nın 29.12.1973 tarihinde yeniden ele aldığı coğrafya öğretim programı 1971 yılında düzenlenen programın daha da geliştirilmiş halidir, özellikle öğretim programının hedefleri, Coğrafya Öğretiminin Genel Amaçları başlığı altında verildikten sonra, ayrı ayrı her sınıfta (1, 2. ve 3. sınıfta) okutulacak coğrafya konularının (Genel Coğrafya öğretiminin amaçları, Ülkeler Coğrafyası öğretiminin amaçları, Türkiye Coğrafyası öğretiminin amaçları) öğretim amaçları şeklinde programda yerini almıştır.

1973 yılı Aralık ayında oluşturulan bu program taslağında 1971 yılında düzenlenmiş olan lise birinci sınıf programında yer verilmeyen Harita Bilgisi ünitesi de ilave edilerek diğer kısımlarına dokunulmamıştır.

Lise I. sınıf coğrafya programı oldukça ayrıntılı olarak verilmiştir. Buna karşın lise ikinci sınıf coğrafya programı daha sadedir. Ülkeler Coğrafyası olarak verilen programda en başta ülkelerin hangi kriterler çerçevesinde inceleneceği ele alınmıştır. Bunun yanısıra ilk defa “Türklerin yaşadığı ülkelerdeki durumlarına yeterince değinilecektir” ibaresi konmuştur. Bu durum, Türkiye dışındaki ülkelerde yaşayan Türklere ilişkin, coğrafya konuları arasında ilk defa yer verilmesi anlamına gelmektedir.

Ülkeler Coğrafyası programının birinci bölümüne Ülkeler Coğrafyasının tanımı, metodu ve amacı ile başlanmakta, Dünyanın Jeopolitik ve Ekonomik Gruplaşmalar Açısından Görünümü adıyla anılan konu başlığı ile devam edilmekte ve uluslararası örgütlere yer verilmektedir. Bu bölümün ardından kıtalar ele alınarak, bu kıtalar üzerinde yer alan önemli devletlere değinilmektedir. Bu program 1971 yılındaki programdan daha iyi bir şekilde hazırlanmıştır, yalnızca konuların çokluğu açısından eleştirilebilir. Konuların çok olması eksiksiz verilmesi eğitim açısından en mükemmel olanı yapmak şeklinde değerlendirilmemelidir. Önemli olan orta öğretim seviyesindeki öğrencilere nelerin verilebileceğinin tespit edilmesidir.

Türkiye Coğrafyası konuları 1973 yılı programında da hayli ayrıntılı ele alınmıştır. En başta coğrafi bölgeleri oluşturan şartlar yer almıştır. Daha sonra tek tek bölgeler, bölümler ele alınarak her bölgenin Türkiye Ekonomisindeki yerine yer verilmiştir. Bu her bölge için belli bir sistematik dahilinde uygulanmıştır.

Üçüncü bölümde Türkiye'nin nüfus ve yerleşmeleri kısa bir bölüm halinde ve dördüncü bölümde ise Türkiye'nin ekonomik sorunlarına yer verilmiştir. Ayrıca ekonomik sorunlar bölümünde yeni bir başlık olarak turizm yer almıştır ki turizm faaliyetlerinin 1970'li yıllar itibariyle Türkiye'de gelişimiyle doğru orantılı olarak uygun bir değişikliktir.

Öğretim programının sonunda, 1971 yılında lise I coğrafya öğretim programıyla birlikte verilmiş olan dersin işlenmesinde gerekli araç-gereç ve tesisler adı altında bilgiler verilmiştir. Ayrıca coğrafya programına göre hazırlanacak ders kitaplarının özel şartnamesi de belirtilmiştir. 1942 yılı programı dışında diğer programlarda yer almayan bu şartnameler 1973 programından sonraki programlarda da yer almamıştır.

1982 Coğrafya Öğretim Programı

TTKB'nın 19.11.1982/156 kararı ile kabul edilen coğrafya öğretim programı oluşturulmuştur. Programın amaçları 1973 yılı programına göre kısırlaştırılmış ve her sınıfa hitap eden konu bütünlükleri bozulmuştur. Programın amaçları dokuz madde halinde sunulmuştur.

Lise 1. sınıfta öğretilmesi düşünülen konular büyük ölçüde değiştirilmiştir. Genel Coğrafyanın konuları kısaltılarak verilmiş ve her Genel Coğrafya konusunun ardından ilgili konuların Türkiye açısından ele alınması tasarlanmıştır. Bu da doğal olarak 1973 programında lise üçüncü sınıf konuları içerisinde yer almış konuların da lise I konularına dahil edilmesine yol açmıştır.

1973 yılı program düzenlemesinde lise ikinci sınıfta öğretilen Ülkeler Coğrafyası konuları 1982 programı düzenlemesinde lise ikinci ve üçüncü sınıfta okutulacak konuların ikinci bölümlerini oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.

Lise ikinci sınıfta okutulması düşünülen program düzenlemesinde, daha önceden lise üçüncü sınıfın konularının bir kısmını oluşturan Türkiye'nin Bölgesel Coğrafyası'na yer verilmiştir. Bölgesel coğrafyanın yanısıra ülkelerin bir kısmının da ikinci sınıfta

okutulması programda yer almıştır, üçüncü sınıf programında ise Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyası ve Ülkeler Coğrafyası yer almıştır.

İkinci sınıfta yer alan Ülkeler Coğrafyası bölümü içerisinde ele alınan ülkeler, Türkiye'nin komşularından oluşmaktadır. Üçüncü sınıfta okutulacak olanlar ise “Başlıca Dünya Ülkeleri” adıyla yer almıştır.

1983 Coğrafya Öğretim Programı

Geçici program düzenlemesi yapılan 1982 yılının ardından 08.07.1983/107 nolu kararı ile TTKB programı yeniden ele alarak düzenlemiştir. Bu program düzenlemesine göre programın amaçları, açıklamaları ve içeriği yeniden ele alınmış, pek çok konu değiştirilmiştir.

Açıklamalar bölümü 1982 geçici programı düzenlemesine göre farklılık kazanmıştır. Coğrafyanın ne olduğunu açıklayan birinci madde hiç bir değişikliğe uğratılmadan olduğu gibi korunmuştur, ikinci maddeye ise insanın bitki ve hayvan topluluklarıyla ilişkilerine yer verildiği eklenmiştir, üçüncü madde özde aynen korunmuştur. Yeni programın dördüncü maddesinde Genel Coğrafya ile Ülkeler Coğrafyasının birbirini tamamladığı vurgulanarak, coğrafya disiplininin bir bütün olduğu belirtilmektedir. Bu madde de eski programdaki beşinci maddeye denk düşmektedir. Programda yeni olan açıklamalar Türkiye Coğrafyasını içeren konuların işleniş ile ilgili olanlardır. Burada her bölgenin anlatımı sırasında Milli mücadeleyle ilgili olaylara değinilmesi önerilmektedir. Diğer Türkiye Coğrafyası konularıyla ilgili olarak da Atatürk'ün özdeyiş ve sözlerine yer verilmesi, ekonomik olayların anlatılmasında cumhuriyetin ilk yıllarındaki gelişmelere yer verilmesi önerilmektedir. Ülkeler Coğrafyası konuları için de benzer önerilere değinilmektedir.

1982 yılında düzenlenen geçici programdaki anlayış aynen korunmakla birlikte, konuların sıralanışları değiştirilmiştir, örneğin Türkiye ile ilgili konular Genel Coğrafya konularının içerisinde ayrı üniteler halinde değil, ünitenin içerisinde yeri geldikçe konu başlığı olarak verilmiştir. Fakat Genel Coğrafya konuları ile Türkiye Coğrafyası konuları içice karmaşık olarak verilmiştir.

Lise birinci sınıf programındaki değişikliklerle bazı konular lise üçüncü sınıf programında yer almıştır. Bunlar Türkiye'nin Yer Altı Zenginlikleri ünitesi içerisinde yer alan konulardır.

Lise ikinci sınıf programında bölgelerin tek tek incelenmesi yine aynen mantığını korumakla birlikte, 1983 programında ayrıca, bölgelerin Türkiye Ekonomisindeki ve Türkiye Turizmindeki yeri de ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Bu sistematik bütün bölgelerde uygulanmıştır. Lise ikinci sınıf programının ikinci bölümünde, 1982 programında yalnızca komşu ülkelerle sınırlanan Ülkeler Coğrafyası, 1983 programında biraz daha genişletilmiştir. Böylece;

- Orta doğunun Başlıca ülkeleri,
- Balkan ülkeleri,
- Sovyetler Birliği,
- Afrika'nın Başlıca ülkeleri,
- Asya'nın Başlıca ülkeleri olarak yer almıştır.

Bu durumda ikinci sınıfta işlenen ülkelerin, verilen coğrafi özelliklerinde azalmalar olmuştur. Çünkü 1982 programında komşu ülkeler; tabiat şartları, nüfus ve şehirler, ekonomik hayat, coğrafi yönden yurdumuzla ilişkileri açısından ele alınmıştır. 1983 programında ise böyle bir ayrıştırma görülmemektedir. Yalnızca bölümün başında "tabiat şartlarına, beşerî ve ekonomik hayat üzerindeki etkileri oranında değinilecektir" uyarısı yapılmıştır.

Lise üçüncü sınıfta okutulması düşünülen program değiştirilerek sunulmuştur. Bunlardan en önemlisi programın en başında yer alan Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyasını Etkileyen Şartlar olarak yer alan giriş konusudur. Bunun dışında pek çok yeni konu yer almıştır. Bütün ünitelerde ekonomik faaliyetin Türkiye ekonomisindeki yerine değinilmiştir. Diğer yandan ekonomik faaliyeti etkileyen şartlar gözden geçirildikten sonra faaliyet ele alınmış, bütün ekonomik coğrafya konularına yer vermeye çalışılmıştır.

- a. Toprak ve bakımı,
- b. Sulama,
- c. Gübreleme,
- d. Tohum ıslahı,
- e. Makinalaşma

TC. YÜKSEK
OKUL
EĞİTİM VE
KÜLTÜR BAKANLIĞI

f. Pazarlama,

g. Tarımla ilgili kuruluşlar, gibi coğrafya ile ilgisi olmayan konular hikaye edilerek işlenmiştir.

Lise üçüncü sınıf programının ikinci bölümünde yine ikinci sınıfta olduğu gibi Ülkeler Coğrafyası konuları yer almıştır. Burada Avrupa'nın Başlıca Ülkeleri, Yeni Dünya Karaları ile Milletlerarası Kuruluşlar ve Türkiye konuları incelenmiştir.

1992 Ve 1993 Coğrafya Öğretim Programları

Kredili sistem dışında kalan lise coğrafya programının sonuncusu ise 27.03.1992/79 TTK kararı ile hazırlanan programdır. Programın amaç ve açıklamalarında 1983 programı hiç değiştirilmeden korunmuş, fakat konu içerikleri yönünden bir takım değişikliklere gidilmiştir.

Lise birinci sınıf programında Yer Yuvarlağı ve Evren ünitesindeki Türkiye'nin Coğrafi Konumu program dışı bırakılmıştır. Yine Harita Bilgisi ünitesindeki Türkiye'nin Yüzölçümü ve Boyutları ile Türkiye'nin Kara Sınırları ve Kıyıları konuları çıkarılmıştır. Bunun yanısıra, Yeryüzünün Biçimlenmesi ünitesinden, Türkiye'nin Başlıca Akarsuları ve Havzaları, Türkiye'de Akarsu Rejimleri, Türkiye'de Baraj Gölleri, İnsan ve Tabii Çevre ünitesinden de Yeryüzünde Nüfus Hareketleri ve Sonuçları konuları çıkarılmıştır.

Lise ikinci sınıf programında ise, Bölgesel Türkiye Coğrafyası bölümünde programda hiçbir değişiklik söz konusu değildir. Fakat Ülkeler Coğrafyası bölümünde bazı ülkeler program dışı bırakılmıştır. Bunlardan ilişkilerimizin yoğun olduğu Mısır program dışı bırakılan ülkelerdendir. Bunun yanısıra G. Afrika, Bangladeş ve Malezya da program dışı bırakılmıştır.

Lise ikinci sınıf programında yer alan Ortadoğunun Başlıca ülkeleri başlığı 1982 programıyla birlikte kullanılmaya başlanmıştır. 1973 programında Ön Asya olarak geçen bu bölüm yerine, 1982 programında Mısır, Suudi Arabistan ve İsrail gibi ülkeler ele alınırken, Libya, Tunus, Cezayir, Fas gibi Kuzey Afrika ülkeleri de Akdeniz Ülkeleri olarak ele alınmıştır. 1983 ve 1992 programlarında ise Akdeniz Ülkeleri başlığı yer almamış, Libya ise Ortadoğu ülkesi sayılmıştır. Burada siyasî bir niteleme olan Ortadoğu'nun coğrafi bir ifadeymiş gibi kullanılmasının ülkelerin coğrafi özelliklerinden ziyade siyasî kimliklerinin ön plana çıkması gibi bazı sakıncaları bulunmaktadır.

1992 programında S.S.C.B. olarak anlatılan ülke, 1993 programında, Sovyetler Birliği, Açıklık ve Yeniden Yapılanma Dönemi olarak ele alınmıştır. Oysa ki, S.S.C.B. adında bir ülke kalmamıştır.

S.S.C.B. bir ülke olarak kendisini 1990 tarihinde ortadan kaldırıp yeni bir yapılanmanın doğmasına neden olmuş, bunun sonucunda günümüzde pek çok bağımsız devlet ortaya çıkmıştır. Bu devletlerin kimlikleri 27/3/ 1992 'den önce T.C. tarafından tanınmıştır. Buna rağmen bu programın bu şekilde uygulanması dünyadaki siyasî ve idarî gelişmelerden haberi olmayan bir zihniyetin örneği olarak değerlendirilebilir.

Lise üçüncü sınıf programının ilk bölümü olduğu gibi kalmış, ikinci bölümü oluşturan Ülkeler Coğrafyası değişmiştir. Avrupa ülkeleri topluca verilirken, Almanya bütün ele alınmış ve Norveç ise program dışı bırakılmıştır. Yeni Dünya Karaları ünitesinde Kanada programdan çıkarılmıştır. Bunun yanında Milletlerarası Kuruluşlar ve Türkiye ünitesinden artık işlevi kalmayan ve feshedilmiş Varşova Paktı, AET ve COMECON gibi örgütler de çıkarılmıştır.

Ayrıca, lise programına Atatürkçülük ile ilgili konular dahil edilmiş ve programlarda yer alması istenmiştir. Bunlardan “Tehdit” lise birinci sınıfta, “Yurt Sevgisi” ikinci sınıfta, “Atatürkçü Düşüncede Özellik Taşıyan Önemli Yaklaşımlar” üçüncü sınıfta okutulmak üzere yerini almıştır.

15/ 3/ 1993 / 78 nolu karar ile TTK Başkanlığı 27/ 3/ 1992 tarih ve 79 sayılı kararı ile kabul edilen sınıf geçme sistemini uygulayan liselerin Coğrafya I, II, III dersi öğretim programında 1993-1994 öğretim yılından itibaren geçerli olmak üzere bazı değişiklikler yapılmıştır.

Değişikliklerin en başında “endüstri” sözcüğünün “sanayi” ile değiştirilmesi olmuştur. Lise birinci sınıf programında giriş bölümünün adı “Coğrafyanın Konusu ve Bölümleri” olarak değiştirilmiş, üçüncü ünite kaldırılarak ondan sonra gelen ünitelerin konuları kaydırılmıştır.

Lise ikinci sınıf programında yer alan ikinci bölüm ikinci ünite “Sovyetler Birliğinin Dağılması ile Oluşan Başlıca Cumhuriyetler” olarak değiştirilmiştir. Sırasıyla Rusya Federasyonu, Kafkas Cumhuriyetleri ve Orta Asya Türk Cumhuriyetleri alt başlıklarıyla incelenmesi önerilmiştir.

Ders Geçme Ve Kredili Sistem İçerisinde Yer Alan Coğrafya

MEB bünyesinde öğrenci ilgi, istek ve yeteneklerine, bireysel farklılıklarına ve yönelecekleri alanların özelliklerine göre bir eğitim ve öğretim ortamı oluşturulması düşünülmüş ve 02/09/1991 tarih ve 20979 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Orta Öğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği ortaya konmuştur.

Buna göre bütün öğrencilerin alması gereken ortak dersleri ve birinci sınıftan itibaren öğrencinin seçeceği alana ilişkin alacağı seçmeli dersler tespit edilmiştir. Coğrafya dersleri hem ortak zorunlu hem de seçmeli dersler içerisinde yer almıştır.

Ortak dersler bir öğrencinin okulu bitirinceye kadar almakla yükümlü olduğu derslerdir. Bu derslerle gerçekleştirilmek istenen amaç,

Öğrenciye asgari düzeyde bir genel kültür vermek, onun kendisini tanımasını sağlamak, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ileriki dönemlerde yöneleceği alanları daha doğru bir şekilde seçmesini kolaylaştırmaktır. Bir kısım derslerin öğretim yılının birinci döneminde alınması zorunlu hale getirilmiştir. Coğrafya ise diğer bazı derslerle birlikte (2+2) dört kredi saati olmak üzere altı dönemlik sürede istenildiği zaman alınacak ortak ders haline getirilmiştir.

Seçmeli dersler, ortak dersler dışında belirlenen derslerdir. Bu derslerle gerçekleştirilmek istenen amaç, öğrencinin, ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda yönelecekleri alanlarla ilgili programlarda ilerlemelerini sağlamaktır. Seçmeli dersler yedi alanda toplanmıştır. Bunlar; Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler, Sanat, Spor, Türkçe-Matematik, Yabancı Dil, Genel Kültürdür.

Coğrafyanın ortak zorunlu dersler içerisinde kalan, Coğrafya I ve Coğrafya II için, TTK'nın 08/07/ 1983 tarih ve 107 sayılı kararı ile kabul edilip 29/09/1983 tarih ve 2146 sayılı TD'de yayınlanan "Orta öğretim Kurumları Coğrafya Programı" nın amaç ve açıklamaları esas alınmıştır.

Coğrafya I için hazırlanan programın düzenlenmesi de sınıf geçme sisteminde kullanılan programdan birkaç konu çıkarılarak oluşturulmuştur. Çıkarılan konular, Türkiye'nin Coğrafi Konumu, Türkiye'de Başlıca İklim Tipleri ve Tabii Bitki Örtüsü, bunun yanı sıra son ünite olan Türkiye'de Nüfus ve Yerleşme çıkarılmış ve İç Kuvvetler ayrı bir ünite halinde ele alınmıştır.

Coğrafya II olarak ortak dersler içinde yer alan program için ise yine yukarıda sözü edilen tarih ve sayılı karar geçerli kabul edilmiş, ve 1992 yılında sınıf geçme sistemine göre hazırlanmış Lise II. sınıf programı esas alınmıştır. Bu programın ikinci bölümü ortadan kaldırılarak “Bölgesel Türkiye Coğrafyası” bölümü esas alınmıştır.

Seçmeli dersler kapsamında kalan coğrafya dersleri ise,

1-Türkiye Coğrafyası (Fiziki)

2-Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası I, II

3-Ülkeler Coğrafyası I den oluşmaktadır.

Bu derslerin içerikleri oluşturulurken; TTK'nın 08/ 07/ 1983 tarih ve 107 sayılı kararı ile kabul edilip, 29/08/ 1983 tarih ve 2146 sayılı TD'de yayınlanan Orta öğretim Kurumları Coğrafya Programı'nın amaç ve açıklamaları esas alınmıştır.

Programı oluşturan ünite başlıkları Fizikî Coğrafyanın alt dallarından oluşmuştur. Sırasıyla Türkiye'nin yeryüzü şekilleri, hidrografyası, iklimi, bitki örtüsü ve toprakları ele alınmıştır, ünitelerin konu başlıkları gelişigüzel ve gruplandırılmadan sunulmuştur. Turizm konusunda da bazı değişiklikler yapılarak yeniden düzenlenmiştir.

Kredili sistem içerisinde yer alan bir diğer öğretim programı ise Ülkeler Coğrafyası I'dir. Kredili sistem uygulayan okullarda altı dönem boyunca herhangi bir dönemde zorunlu olarak alınacak Coğrafya I ve II'nin öğretim programları 09.09.1992/277 nolu karar ile TTKB tarafından onaylanmıştır. Programların daha önce Şubat 1992'de yayınlanan (Ders Geçme ve Kredi Uygulamasına ilişkin Program Kılavuz) taslağının bazı yerleri değiştirilmiştir. Kılavuzda Amaçlar ve Açıklamalar için, 1983 yılı programında yer alan amaç ve açıklamaların aynısı olduğu belirtilmekle birlikte, program düzenlemelerinde 1983 yılı programındaki 7. 8. ve 9. maddeleri çıkarılmıştır. Açıklamalar kısmında ise ilk dört madde olduğu gibi bırakılmış, beşinci ve altıncı maddeler çıkarılmış, bölgelerin işlenişi sırasında okulun bulunduğu bölgeden başlanması tavsiye edilmiştir. Programın içeriği ise belli sıralamalar dışında değiştirilmemiştir.

Kredili sistemi uygulayan okullarda seçmeli ders olarak okutulacak Türkiye Coğrafyası I (Fiziki), Türkiye'nin Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası I, II ve Ülkeler Coğrafyası I derslerinin öğretim programları ise TTKB'nın 08.07.1992/190 sayılı kararı

ile kabul edilmiştir. Programın amaçları 08.07.1983 tarih ve 107 sayılı kararı ile kabul edilen amaçlardan aynen alınmıştır.

2.3. Program Değerlendirilmesi

Eğitimde pek çok kavram gibi değerlendirme kavramının da anlamı konusunda bir uzlaşma yoktur. Gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programlarının etkililiği hakkında veri toplama, elde edilen verileri ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve programın etkililiği hakkında karar verme sürecidir (Erden, 1993, s. 9).

Değerlendirme bir süreç ya da süreçler dizisidir ki; genelde programı, programa dayalı eğitim kaynaklarını kabul etme, değiştirme ya da ortadan kaldırma kararlarını içermektedir. Program tasarımı sırasında alınan kararların, yapılan düzenlemelerin, kullanılan yöntem ve tekniklerin ve kazandırılan tecrübelerin isabetlilik derecesi hakkında karar vermek değerlendirme işlemine bağlıdır.

Planlanan ya da beklenenin gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemek amacıyla değerlendirme yapılır. Program değerlendirme; programın tasarlandığı, geliştirildiği, uygulandığı ve istenen sonuçlara ulaşip ulaşmadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bir işittir. Değerlendirme ayrıca program uygulanmadan önce zayıf ve güçlü yönlerini, uygulandıktan sonra da etkili olup olmadığını ortaya koyar.

Doğru ve uygun araçlar kullanılarak yapılan değerlendirmeler başlıca şu soruları cevaplamaya yöneliktir.

- Öğrenciler tasarlanan yeterlilikleri ne ölçüde kazanmışlardır?
- Program tasarımı ne derece başarılı olmuştur?
- Programın verimini arttırmak için ne gibi düzeltmeler yapılması gerekmektedir? Programın başarılı ve zayıf yönlerini ortaya koyacak bilgileri toplamanın amacı programa devam, programı gözden geçirme ya da yeni bir aşamaya geçme konusunda programcılara bilgi vermektir.

Bir öğretim programının ne derecede etkili ve yeterli olduğu, ihtiyaçlara ne derecede cevap verebildiği gibi soruların cevabı ancak programın uygulanmaya konulmasından itibaren ortaya çıkacaktır. Bu yüzden programların değerlendirilmesinde uygulama sürecinin önemi oldukça fazladır.

Değerlendirme, Özçelik'e (1981) göre, ölçme sonucunu bir ölçüt ile karşılaştırma ve bu yolla, ölçme sonucuyla belirlenmiş olan özellik hakkında bir karara varma işlemidir. Turgut'a (1992) göre ise, bir şeyin niteliği hakkında değer yargısına ulaşılabilmesi için o nitelik üzerinde en az bir gözlem yapılmış ve veri elde edilmiş olunması, bu veriyi karşılaştıracak bir ölçüt bulunması gerekir. Bu veri o ölçütle karşılaştırılarak bir değer yargısına ulaşılabilir.

Günümüzde çeşitli eğitimciler tarafından geliştirilen hem niceliksel hem de niteliksel değerlendirmeye ağırlık veren modeller bulunmaktadır. Program değerlendirme modelleri büyük ölçüde program geliştirme yaklaşımlarına göre çeşitlilik göstermektedir. Bu nedenle program değerlendirme için tek bir model önermek mümkün değildir. Araştırmacılar kendi amaç ve koşullarına en uygun modeli seçebilir ya da bu modellerden yararlanarak yeni bir model geliştirebilirler.

Literatürde değişik başlıklar altında program değerlendirme modelleri verilmektedir. Bunlar; hedefe dayalı program değerlendirme modeli, çevre, girdi, süreç ve ürüne dayalı değerlendirme modeli, farklılığı değerlendirme modeli, cevapları değerlendirme modeli, eğitsel eleştiri modeli vb. başlıklar altında verilmektedir.

Değerlendirmenin karar vermede etkili olabilmesi için, değerlendirme modeli de kararın türüne göre seçilmelidir. Bu noktada biçimlendirici ve düzey belirleme değerlendirmesi arasında bir ayırım yapmak gerekir. Biçimlendirici değerlendirme var olan bir programı değerlendirmek için kullanılır. Bu yüzden değerlendirme program geliştirmecileri yönlendirebilmesi için sıkça bilgi vermelidir. Düzey belirleyici değerlendirme ise sona ermiş bir programın oluşturduğu etkiyi tespit etmek için kullanılır. Bu yöntem programa devam edip etmeme veya tamamen kaldırma kararlarını etkileyebilecek bilgileri kapsar. Ayrıca bu yöntemle bir kaç program ve malzemenin hangisinin daha iyi olduğunu anlamak için de kullanılır.

2.4. İlgili Araştırmalar

Coğrafya öğretmeni profili başlığıyla şimdiye kadar yapılmış herhangi bir çalışma mevcut değildir. Konuyla ilgili en yakın çalışma Şahin (2001b) tarafından yapılmış olan "Orta Öğretim Coğrafya Öğretmenlerinin Meslekî Sorunları Hakkında Bir Araştırma" adlı çalışmadır. Ancak öğretmen profili araştırmaları ve coğrafya öğretmenlerinin değişik yönlerinin ele alındığı (Coğrafya Öğretmenlerinin Etkili Öğretme ve Ders Anlatmadaki

Yeterliliği gibi) çalışmalar yapılmıştır. Öğretmen Görüşleri Işığında Müfredat Değerlendirilmesi ile ilgili detaylı yapılmış çalışmalar bir hayli olmasına rağmen, coğrafya öğretim programlarının değerlendirilmesi konusunda yurt içinde yapılmış olan çalışmaların sayısı sınırlıdır. Bu çalışmalar arasında, Şahin'in (2001a), "Orta Öğretim Coğrafya Müfredat Programı Hakkında Bir Araştırma" ve Gümüş'ün (1993), "Orta Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi" adlı çalışmalar örnek olarak verilebilir. Genel mahiyette yapılan çalışmalar ise, Gürsoy (1992), Seyman (1996), Taşlı, (1997) olarak sıralanabilir. Öğretmen Profiliyle ilgili araştırmalar ise Okçabol ve Gök'ün (1998), "Öğretmen Profili Araştırması" ile Milli Eğitim Bakanlığının yaptırmış olduğu "21ci Yüzyıla Girenken Türk Eğitim Sisteminin İhtiyaç Duyduğu Çağdaş Öğretmen Profili" adlı çalışmalardır. Bu çalışmaların hiç birinde araştırma konusunu teşkil eden Orta Öğretimde Coğrafya Öğretmeni Profili ve Öğretmen Görüşleri Işığında Öğretim Programı Değerlendirilmesi birlikte ele alınmamış olup, müfredata yeri geldiğinde değinilmiş, öğretmen profili ise öğretmenlerin genelini kapsayacak şekilde ele alınmıştır.

Profile ilişkin, Okçabol ve Gök (1998), "Öğretmen Profili Araştırması" adında Eğitim Sen. tarafından düzenlenen Demokratik Eğitim Kurultayında tartışılacak konulara veri tabanı oluşturmak amacıyla sendika adına bir çalışma yapmışlardır. Araştırmada hedef kitle ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında görev yapan bütün öğretmen ve idarecilerdir. Bunun için önce iller sosyal-ekonomik-coğrafi özellikleri göz önünde bulundurularak bir kümelemeye gidilmiş ve 21 ildeki değişik okulların çalışma kapsamına alınacağı belirlenmiştir. Ancak 19 ilde çalışma yapılabilmiş, 195 ayrı okuldan 249 öğretmen ve yönetici ankete katılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgular kısaca şöyle özetlenebilir: Öğretmenlerin çoğunluğu (%44) genel liseler, %19'u öğretmen liseleri ve %15'i de meslek liseleri mezunlarından oluşmaktadır.

Öğretmenlerin %46'sı bu mesleğe isteyerek girdiklerini, %17'si şartlar gereği zorunluluktan, %7'si rastlantı sonucu, %6'sı üniversite sınavı sonucu, %5'i ideallerini gerçekleştirmek için, ve %3'ü de aileden gelen meslek olarak öğretmenliği seçtiklerini belirtmişlerdir. Burada dikkati çeken en önemli husus öğretmen lisesi mezunlarının bu mesleği zorunlu olarak seçtiğini belirtenler içerisinde %23 gibi bir değerle en yüksek oranı oluşturmalarıdır. Mesleği isteyerek seçenler arasında da öğretmen lisesi mezunlarının oranı %53'tür ve bu değer diğerlerinden bariz bir şekilde ayrılmamaktadır. (Genel lise %50, meslek lisesi %60 ve imam hatip liseleri de %51'dir.)

- Ankete katılan öğretmenlerin ailelerinde, babaların eğitim durumu annelerinkinden daha yüksektir ve annelerin %80 gibi yüksek bir oranı ev kadınıdır. Ayrıca öğretmenlerin %80'i evli ve eşlerin %47'si yüksek öğrenimli olup, bunların da 1/3'ü öğretmendir.

- Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin çoğu (%59) kendi evinde oturmakta ve kendini orta halli olarak tanımlamakta, %0.4 gibi çok azı ise gelir düzeyini çok iyi olarak belirtmektedir.

- Öğretmenlerin %38'i her ay 1-2 kitap okumakta, %18'i sinema, tiyatro v.s kültürel etkinliklere katılmamakta, %22'si kültürel etkinliklerden yalnızca birine katılmakta, %14'ü hobi olarak resim ve müzikle uğraşmakta, %12'si de spor yapmaktadır.

- Eğitim-öğretimle ilgili ankete verilen cevaplarda öğretmenlerin %25'i öğrencilerin derslere yeterince ilgi duyduğunu, %57'si ise aksini belirtmiş ve %17'si de kararsızdır.

- Araç-gereç yetersizliği %69, kendini yeterli bulma %69, ders programlarının gerekli bilgileri içermediği %63, öğretmenler kurulunun işlevsel olmadığı %59 ve öğrencilerin yeterince soru sormadığı %59 gibi konularda üçte ikiye yakın bir çoğunlukla görüş birliğindedirler. Öğretmenlerin genel görüşü mesleğin o kadar da olumsuz olmadığı şeklindedir.

Milli Eğitim Bakanlığı EARGED'nin proje kapsamında yaptırmış olduğu, Geban'ın danışmanlığını yürüttüğü bir ekip çalışmasında "21ci Yüzyıla Girerken Türk Eğitim Sisteminin İhtiyaç Duyduğu Çağdaş Öğretmen Profili" ise Türkiye genelini kapsayacak bir çalışma evrenine örneklem oluşturmak suretiyle bazı iller seçilmiş ve öğretmen, veli, müfettiş, öğrenci ve idarecilere anket uygulanmıştır. Kapsamlı bir çalışma olmasından dolayı 7047 anket gönderilmiş ve 6003 anket geri dönmüştür.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmenler kendilerini, konu alanına hakim olma, öğrenci gelişimi, öğretimi planlama, öğretim stratejileri, bilimsel işlem becerileri, sınıf yönetimi ve sınıf içi etkinlikler, meslekî gelişim, sosyal-çevresel boyut ve kişisel özellikler bakımından çok yeterli görmektedirler. Yöneticiler ve müfettişler bu konularda öğretmenleri orta düzeyde bulurken, öğretmenlerin kendi değerlendirmelerine en yakın yaklaşım velilerden gelmiştir. Öğretmenler hakkında olumsuz görüşe sahip olan diğer bir grup da öğrencilerdir. Bu görüşleri yüzde olarak verecek olursak şu şekildedir; müfettişlerin %70'i öğretmenleri orta-az yeterlikte, öğrencilerin, %70-80'i orta-az

yeterlikte görmektedirler. Ayrıca öğretmenlerin kıdemleri arttıkça belirtilen özelliklere sahip olma oranlarının arttığı sonucu elde edilmiş ve bulgular ışığında çağdaş öğretmenlerde bulunması gereken özellikler için, öğretmenlerin, öğrencilerin, müfettişlerin, yöneticilerin, velilerin ve sendikaların yapmaları gerekenlere dair önerilere yer verilmiştir.

Şahin (2001b), “Orta öğretim Coğrafya Öğretmenlerinin Meslekî Sorunları Hakkında Bir Araştırma” adlı makalesinde İstanbul ilindeki 37 devlet okulunda çalışan coğrafya öğretmenlerine anket uygulamış ve bu çalışma sonucunda şu bulguları elde etmiştir:

- Coğrafya müfredat programıyla ilgili sorunlar. Ankete katılan öğretmenlerin %51.1’i coğrafya müfredat programında çeşitli sorunlar olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunlardan en önemlileri derslerin sınıflara göre dağılımı ve ders saatleri ile ilgili olanlardır.

- Öğretmenlerin yüksek öğretimde aldıkları coğrafya eğitimiyle, orta öğretim coğrafya müfredat programları arasındaki uyumsuzluktan ileri gelen sorunlar. Görüşlerine başvurulmuş coğrafya öğretmenleri öğretmen yetiştiren kurumlarda almış oldukları coğrafya eğitimi ile orta öğretimde uygulanan öğretim programları arasında önemli farklılıklar olduğunu belirtmişlerdir.

- Ders araç-gereçleriyle ilgili sorunlar. Coğrafya öğretiminde gezi-gözlem ve görsel malzemenin çok önemli olmasına rağmen, bir çok konu, olay ya da bölgeyi yerinde görme imkânı olmadığı belirtilmiştir.

- Ders kitaplarıyla ilgili sorunlar. Ankete katılan öğretmenlerin %39.9’u bu konuda sorun olduğunu belirtmişlerdir ve bu sorunların başlıcaları; okyanuslar, akıntılar, Rusya federasyonu ile ilgili konuları içermektedir.

Göksu (1998), “Öğretmen Davranışlarındaki Değişiklikler ve Sebepleri” adlı çalışmada, 48 son sınıf öğrencisi ve 154 öğretmenle idareciye anket uygulamış, baz alınan 1976’da yapılan çalışmaya göre öğretmen tutum ve davranışlarında olumlu gelişmeler olduğu, istenmeyen davranışlarda azalma görüldüğü sonucunu elde etmiştir.

Yüksel (1996), “Orta öğretim Kurumlarında Görev Alan Öğretmenlerin Program Geliştirmeye Yönelik Tutumları” (Ankara ilinden bir araştırma) adlı çalışmada, değişik sosyo-ekonomik düzeydeki 9 okulda, lise I. Sınıflarda derse giren 230 öğretmene anket

uygulamış ve şu sonuçları elde etmiştir; MEB tarafından yapılan program değişikliklerinden öğretmenler zamanında haberdar olamamakta, bunun yanısıra program geliştirmeyi büyük ölçüde bilmemekte, ancak program geliştirme komisyonlarında yer almak istemektedirler. Ayrıca öğretmenler, uzman, veli, öğrenci, öğretmen ile bakanlık görevlilerinin bulunması ve okullardan periyodik değerlendirme raporlarının istenmesi görüşündedirler.

Artvinli (2000), “Coğrafya Öğretmenlerinin Etkili Öğretme ve Ders Anlatmadaki Yeterliliği” adlı çalışmasında, 1999-2000 öğretim yılında Trabzon ili merkezinde dört lisede 15 öğretmene 10 soruluk ve 350 öğrenciye de 29 sorudan oluşan yazılı mülakat uygulamıştır. Coğrafya öğretmenlerinin bazı hususlar dışında etkili öğretme becerilerine sahip olmadıkları, özellikle öğrencilerin ilgileri, kullanılan yöntem ve teknikler ile öğretme-öğrenme sürecindeki ilkelerin kullanımında eksiklikler olduğu sonucunu elde etmiştir.

Öğretmen profiliyle ilgili yurt dışında yapılmış araştırmalar hayli fazladır. Bunlardan, Schroeder’in (1993), “Profile Of Teachers” adlı çalışmasında şu bulgulara ulaşmıştır:

-Öğretmenlerin yarısının lisans üstü derecesi vardır.

-1987’de öğretmenlik yapan yeni öğretmenlerin %32’si çocuklarla birlikte olmaktan zevk aldıkları için öğretmenlik yaptıklarını söylemişlerdir. %30’u tatmin olduğu, %28’i de hep öğretmen olmak istedikleri için öğretmen olduklarını belirtmişlerdir.

-Yıllık ortalama gelir, tam gün çalışan ilk öğretim öğretmenleri için (1988) 24,435 dolar iken orta öğretim öğretmenleri için 26,080 dolardır.

-1987-88 ve 1988-89 yılları arasında öğretmenlerin %8’i çalıştıkları okuldan farklı okula giderken, %6’sı istifa etmiştir. İstifa edenlerin %18’i tarım okulunda, %12’si de özel okullarda çalışanlardandı ve 1989-90 arsında eğitime tekrar döndükleri umulmaktadır.

Lewis’in (1993), “Teacher Profile” adlı çalışmasında elde edilen bulgular şu şekildedir:

-Amerika’daki öğretmenlik mesleğinin çevresindeki her şey değişirken mesleğin özellikleri de az çok değişmiştir. Öğretmenlerin daha gelişmiş dereceler aldığı bir

gerçekken, geleneksel yöntem hala devam etmektedir. 1987-88 öğretim yılında uygulanan altı temel çalışma analiz edilerek öğretmenlerin profilleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Devlet okulu yöneticilerinin %50'si boş kadroların doldurulmasında zorluk yaşandığını rapor etmişlerdir.

-Öğretmenlerin %33'ü kendi lisans derecelerine göre genel eğitimde yerleştirilmişlerdir.

-Dördüncü sınıf öğretmenlerinin %39'unun Matematik dersini haftada ortalama beş saat, Fen Bilgisi dersini ise haftada iki buçuk saat verdikleri rapor edilmiştir.

-8. sınıf öğrencilerinin %21'i 1988'de Fen Bilgisi dersinde deneyleri uygulamayan öğretmenlerin olduğunu belirtmişlerdir.

-Öğretmenlerin %43'ü kendi okullarındaki maaşlarının dışında da gelir elde etmektedirler.

-Bütün öğretmenlerin 1/3'ü tekrar seçme imkanları olsa yine öğretmenlik mesleğini tercih edeceklerini belirtmişler, diğer kısım ise "belki olabilir" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Program değerlendirmesiyle ilgili olarak, Şahin (2001a), "Orta öğretim Coğrafya Müfredatı Hakkında Bir Araştırma" isimli makalesinde İstanbul'daki çeşitli liselerde (37) görev yapan coğrafya öğretmenlerine (103) anket uygulayarak yürürlükteki müfredat programı ile öğretmenlerin ankete verdikleri cevapları mukayese etmiştir. Bu çalışmanın sonucuna göre orta öğretim müfredat programıyla ilgili çeşitli sorunlar mevcuttur. Bu sorunlar kısaca şöyledir:

Ankete katılan öğretmenlerin %94.1'i coğrafya I dersi için ayrılan sürenin yetersiz olduğu ve bunun yanı sıra Coğrafya I'in temel ders niteliğinde olması nedeniyle konuların tamamının okutulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Yine ankete katılan öğretmenlerin %72.2'si genel beşerî coğrafya konularının lise I. sınıflarda genel fizikî coğrafyanın devamında okutulması gerektiği görüşündedirler. Buna göre fizikî ve beşerî coğrafya konuları I. sınıfta okutulmalıdır. Çünkü diğer coğrafya derslerine temel teşkil etmektedir. Ayrıca ankete katılan öğretmenlerin üzerinde durduğu diğer bir konu da, Ülkeler Coğrafyası dersine ayrılan haftalık ders saatinin fazlalığıdır.

Gümüş (1993), “Orta öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi” adlı çalışmasında coğrafya öğretim programlarının geçmişten günümüze takip ettiği seyri ele almış ve İzmir ilindeki bazı liselerde coğrafya öğretimi ilgili olarak öğretmen ve öğrenci görüşlerine başvurmuş olup coğrafya müfredatının ele alınması ile ilgili en yakın ve orijinal çalışmayı yapmıştır.

Orta öğretim coğrafya öğretimi ile ilgili, öğretmen ve öğrencilere yönelik İzmir ilinde bazı liselerde anket uygulamış ve şu sonuçları elde etmiştir;

- Öğretmen ve öğrenciler coğrafyanın sosyal bilim mi yoksa doğa bilimi mi olduğu konusunda çelişkili bilgiler vermişlerdir.

- Öğretmenler ve öğrenciler coğrafyanın birbirinin karşıtı olan tanımları konusunda net cevap verememişlerdir.

- Öğretmenlerin orta öğretim coğrafya programlarını geliştirilmesi konusunda bilgi sahibi olmadıkları ortaya çıkmıştır.

- Öğretmenler ve öğrencilerin verdikleri bilgilere göre, öğretmenler coğrafya öğretiminde geleneksel ve uygulaması kolay olan takrir metodunu kullanmaktadırlar.

- Öğretmenler ve öğrenciler, ders kitaplarında yer alan harita ve diğer yardımcı öğretim unsurlarının amaca uygun olmadığı görüşündedirler.

- Öğretmenler ve öğrenciler, coğrafya derslerinin seçmeli değil zorunlu olarak okutulması gerektiği görüşündedirler.

- Öğretmenler, alan ve pedagojik formasyon yönünden eksik olduklarını ve hizmet içi eğitimin gerekli olduğunu belirtmişlerdir.

- Öğretmenler, coğrafya derslerinin idarecilerce önemsenmediği görüşündedirler.

- Öğretmenler, coğrafya derslerinin ilgili ortamlarda işlenmesi için düzenlenen gezi-gözlemlerde ilgili kuruluşların ve çevrenin yardımcı olmadığını belirtmişlerdir.

Taşlı (1997), “Öğrenci Merkezli Yöntemlerle Coğrafya Öğretimi” adlı çalışmasında hem alan taraması hem de deneysel yöntem uygulamıştır. Manisa ilinde çalışan coğrafya öğretmenlerine uyguladığı alan taraması sonucu şu bulguları elde etmiştir;

- Derslerin işlenişinde genellikle pasif yöntemler kullanılmaktadır.

-
- Plan yapan öğretmenlerin oranı oldukça düşüktür.
 - Öğretmenler ders kitabı konusunda seçici davranmaktadırlar.
 - Öğretmenlerin %90'ı coğrafya derslerinin öğretimiyle ilgili rehberin gerekli olduğu görüşündedir.
 - Öğretmenlerin yine %70'lere varan bir çoğunluğu materyal eksikliğini belirtmişlerdir.
 - Araştırmacı ayrıca öğrencilere yönelik deneysel çalışmada da sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerine yönelik olarak, kontrol ve deney grupları oluşturarak, her ikisine de öğrenci merkezli, fakat birine rehber materyal de sağlanarak ön-tes ve son-test uygulaması yapmış, sonuçta, rehber materyal sağlanan grubun daha başarılı olduğunu tespit etmiştir.

Anıl (1999), "İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında, 1996-71997 eğitim-öğretim yılında Eskişehir il merkezinde bulunan ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıflarda uygulanan programı öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar, Sosyal Bilgiler Programı ve uygulanmasına dair ve geleceğe yönelik öneriler şeklinde verilmiştir. Sonuçlar şu şekildedir;

- Değerlendirilen dördüncü ve beşinci sınıf Sosyal Bilgiler programı, genel anlamda kısmen yararlı ve uygundur.
- Program, amaçlar, içerik, öğretme-öğrenme süreçleri ve değerlendirme boyutları yönünden, yeterince uygun değildir.
- Programın geleceğine ilişkin ise, öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%90'nın üzerinde) kendilerine sunulan amaçlar birbiriyle tutarlı olmalı, amaçlar gözlenebilir ve öğrenci davranışı bakımından ifade edilebilir vb. şeklindeki önermelere katıldıklarını belirtmişlerdir.

Sezer (2002), "Orta Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretim Teknolojisinin Öğrenci Başarısına Etkisi" adlı çalışmasında lise 9. sınıf öğrencilerine yönelik iki aşamalı (birinci aşamada hazır bulunuşluk düzeyini belirlemek için betimsel) (ikinci aşamada öğretim teknolojisinin öğrenci başarısına etkisini tespit etmek amacıyla deneysel) bir

çalışma yapmıştır. Çalışma grubundaki öğrencilere ön-test ve son-test uygulamış, kontrol ve deney grubundaki öğrenciler arasında fark olduğunu belirlemiştir.

Taşlı (1996), “Coğrafya Öğretimine Öğrenci Kılavuzlu Bir Yaklaşım” adlı çalışmasında; XXI. Yüzyıl insanı için coğrafya bilgisinin gerekliliği ve önemine değinmiştir. Bu durum göz önüne alınarak coğrafya öğretiminde olgu, kavram ve genellemeleri içeren ve bilginin nasıl üretildiği fikrini yakalamış öğretmen ve öğrenciye duyulan ihtiyaç ifade edilmiştir. Coğrafyanın sosyal ve ekonomik içerikli konularında güncelliği yakalayabilmesi için ders kitapları yanında öğretmen ve öğrenci kılavuzlarının gerekliliği belirtilmektedir.

Gürsoy (1992), “Türkiye’de Orta öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi Sorunları ve Çözüm Önerileri”, adlı çalışmasında coğrafyanın içeriği, öğretim programları, yöntem ve teknikler, araç-gereç kullanımı gibi konuları ele aldıktan sonra birkaç okulda 290 öğrenciye uygulamış olduğu anket sonuçlarına yer vermiştir. Öğrencilere uygulanan anket sonucunda; öğrencilerden atlas sahibi olmayanlar, atlası olduğu halde coğrafya dersinin olduğu gün bile okula götürmeyenlerin olduğu, ders kitapları dışında çok az kitap okumakta oldukları gibi çoğaltılabilecek sorunlar olduğunu belirtmiştir.

Sekin ve Üçışık (2001b), “Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının İncelenmesi” adlı çalışmada, öğretim programının tarihi gelişimini ve ders dağılımlarını ele almışlardır. Programın incelenmesi konusunda şu yargıya varmışlardır; coğrafya öğretim programları, 1950 den bu yana köklü bir değişikliğe uğramamış, yapılan akademik çalışmalar ders kitapları yazımında dikkate alınmamış, ülkemiz bu alanda çağdaşlarına ayak uyduramamıştır. Dolayısıyla konuların çoğu öğrencilerin günlük yaşamda kullanabileceği şekilde değildir. Ders kitaplarında, temel kavram ve ilkeler verilmekte ancak ön planda tutulması gereken, coğrafi olaylarla, insan ve doğal ortam ilişkisine yeterince değinilmemektedir. Ayrıca coğrafya öğretim programlarının hazırlanmasında gelişmiş ülkelerin, özellikle A.B. ülkelerinin programlarının incelenmesi gerektiğine işaret etmişlerdir.

Sekin ve Üçışık (2001a), “Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programlarının Amaçlarına Yönelik Eleştirel Bir Yaklaşım” adlı çalışmada, gelişmiş ülkelerin coğrafya öğretim programlarıyla karşılaştırarak, Türkiye’de coğrafya derslerinin amaçları neler olmalıdır? sorusuna cevap aramışlardır. Ayrıca program yenilemelerdeki süreci de ele almışlar ve

programın gençliğin yetiştirilmesi açısından çağdaşıktan uzak olduğu tespitinde bulunarak bu konuda çeşitli öneriler getirmişlerdir.

Coğrafya müfredatının değerlendirilmesine ilişkin yurt dışı çalışmalar bir hayli vardır. Bunlar arasında, Biddle (1999), “Geography In Schools” adlı çalışmasında, Japonya, İngiltere, Galler, Hong Kong, Finlandiya, Amerika ve Avustralya’da okutulan coğrafya öğretim programlarını karşılaştırmıştır. Coğrafya müfredatının analizinde Finlandiya, İngiltere ve Galler’in ana okulundan lise son sınıfa kadar oluşan okul sistemlerinde coğrafya müfredatının sürekli olduğu görülmüştür. Finlandiya’da coğrafya ana okulundan lise sona kadar zorunlu iken, İngiltere ve Galler’de 9. sınıfa kadar zorunludur ve 10-11. sınıflarda seçmelidir.

Araştırmada ele alınan beş ülke ve Avustralya’daki coğrafya programlarının analiz ve karşılaştırılması sonucu şu sonuçlara işaret edilmiştir:

-Eğitimi geliştirme hareketlerinde, fırsatçı yaklaşımların entellektüelizm karşıtı direnci vardır. Coğrafya Galler’de ilk okulda ön plana çıkmaktadır ve genellikle insan ve çevreyle ilgili çalışmalar anlamındadır.

-Öğretmenler tarafından öğrencilere, düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik cesaretlendiren danışmalı öğretim ve problem çözme tekniklerinin kullanılması gibi destekler verilmektedir.

-Öğrenciler, kara verme, analiz etmenin değeri, temel tartışma konularıyla ilgilerinde cesaretlendirilmektedirler.

-Nüfus artışına dikkat edilmesi, çevre sisteminin hassaslığı ve çözümlerin sürdürülebilir şekilde geliştirilmesinin hedeflenmesi konularına vurgular vardır.

-Çalışma yapılan tüm ülkelerde yurttaşlık ve Yurttaşlık Bilgisi derslerinin gelişimi müfredatlarda bir yayılış göstermektedir.

-İlk ve orta dereceli okullarda coğrafyanın ön plana çıktığı ülkelerde, üniversite coğrafyacıları, coğrafya öğretmenleri dernekleri ve coğrafya toplulukları, okul müfredatında coğrafyanın korunması noktasında baskılar oluşturmak adına birlikte çalışmaktadırlar.

Rawling, (1996), “School Geography: Some Key Issues For Higher Education” adlı çalışmasında şu görüşlere yer vermektedir:

Son on yılda okul müfredatlarının yapısı, organizasyonu ve finansmanında dramatik değişiklikler olmuştur. Özellikle 1988’de yapılan eğitim reformu yasasıyla ulusal program oluşturulurken coğrafya programı da şekillendirilmiştir. 1986-89 arası eğitim bakanı olan Baker’in orijinal görüşüyle 5. sınıftan üniversiteye kadar on konunun içerik ve değerlendirilmesinin tam düzenlenmesi gerçekleştirilmiştir. Fakat bu program kullanışlı olamamış ve 1993-94’te ulusal programın yeniden gözden geçirilip değerlendirilmesinde değiştirilmiştir.

İngiltere ve Galler’deki müfredat değişikliklerinin coğrafya üzerine direk etkileri olmuştur. Ulusal müfredattaki yerine rağmen uzun dönemde coğrafyanın statüsü ve niteliğinin garanti altında olmayabileceği belirtilmiştir. Ayrıca orta dereceli okullarla yüksek öğretim arasında, coğrafyanın içeriğinin süreklilik göstermeyen bir gelişme sergilediği yaklaşımı vardır.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu araştırmada survey yöntemi kullanılarak Konya ili merkez ilçelerinde görev yapan coğrafya öğretmenlerinin mevcut profilleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca; il bazında ele alınan coğrafya öğretmenlerinin görüşleri alınarak orta öğretimde yer alan coğrafya dersleri öğretim programı, programın uygulanışı ve programın geliştirilmesi konusundaki mevcut yaklaşımları belirlenmeye çalışılmıştır.

3.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evren ve örneklemini; Konya ili merkez ilçelerinde görev yapan coğrafya öğretmenleri oluşturmaktadır. Coğrafya öğretmenlerinin profillerini ve program hakkındaki görüşlerini belirlemeye yönelik olarak anket Milli Eğitime bağlı resmi ve özel bütün coğrafya öğretmenlerinin bulunduğu okullarda (Konya ili) uygulanmıştır.

Tablo 1. Görev yapılan okul türü.

Seçenekler	Frekans	%
Lise	42	58,3
Tic. Lisesi	4	5,6
Çok prg. Lise	1	1,4
Anadolu lisesi	9	12,5
Mesl. Lisesi	11	15,3
Diğer	5	6,9
Toplam	72	100,0

Tablo 1, araştırmaya katılan öğretmenlerin görev yaptıkları okul türlerine göre sayılarını ve yüzdeleri dağılımlarını göstermektedir. Buna göre, genel liselerden 42 (%53.3), ticaret liselerinden 4 (%5.6), çok programlı liselerden 1 (%1.4), anadolu liselerinden 9 (%12.5), meslek liselerinden 11 (%15.3) ve diğerlerinden de (özel) 5 (%6.9) olmak üzere toplam 72 öğretmen araştırmanın evren ve örneklemini oluşturmaktadır.

3.2. Verilerin Toplanması

Bilgi toplama safhasında en önemli hususlardan biri, araştırmanın amaçlarının gerçekleşmesini sağlayacak olan araçların geliştirilmesidir. Bu nedenle öncelikle araştırmanın kuramsal temelini oluşturmak amacıyla, konuyla ilgili yerli ve yabancı kaynak taramalarından elde edilen bilgiler doğrultusunda, profil ortaya koyma ve program değerlendirme ölçütleri belirlenmiştir. Daha sonra bu ölçütlere uygun olarak öğretmenlere uygulanmak üzere anket soruları düzenlenmiştir. Konuyla ilgili öğretmen görüşleri,

araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan ankete öğretmenler tarafından verilen cevaplarla belirlenmiştir. Anket geliştirme aşamasında, daha önce yapılmış olan benzer nitelikteki araştırmalar gözden geçirilerek, yeterli sayıda kapalı ve açık uçlu soru hazırlanmış, kapalı uçlu soruların cevap seçenekleri de verilerek kaynak kişilerin kendilerine sunulan seçeneklerden uygun olanı belirlemesi sağlanmıştır.

Anket formlarının hazırlanmasının son aşamasında, pilot olarak belirlenen bazı okullardaki coğrafya öğretmenleri ile uzmanlara ön değerlendirme için anketler sunulmuş bu şekilde olası hataların önüne geçilmesi ve anketin kapsam geçerliliğinin sağlanması yoluna gidilmiştir. Uzman görüşleri ve ön deneme sonuçları doğrultusunda ankete son şekli verilerek uygulamaya hazır hale getirilmiş ve daha sonrada yeterli sayıda çoğaltılmıştır.

Bilgi toplama aracı olarak geliştirilen anket formu dört kategoride düzenlenmiştir. Birinci bölümde coğrafya öğretmeni profilini ortaya koymaya yönelik sorular yer almaktadır.

İkinci bölümde programın değerlendirilmesine yönelik öğretmenlerin düşüncelerini yansıtacak sorular yer almaktadır. Program değerlendirmeye yönelik anket soruları, öğretim programlarının hazırlanmasında genel kabul görerek göz önünde bulundurulması gereken, genel amaçlar, hedefler, amaçlar, içerik, ders kitapları, ölçme ve değerlendirme ile teknolojik gelişmeler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Anket formunun üçüncü bölümünü coğrafya öğretim programının geliştirilmesi konusunda öğretmen görüşlerinin tespit edilmesi amacına yönelik önermeler teşkil etmektedir. Yine bu bölümde de programın değerlendirilmesi bölümünde ki ele alınış sırası takip edilmiştir.

Dördüncü bölüm olan son bölümde ise anketin bir, iki ve üçüncü bölümlerinde yeterli sayıda kapalı uçlu soru sorulmasına rağmen olası eksikliklerin giderilmesi amacıyla açık uçlu yazılı mülakat sorularına yer verilmiştir. Bunlara ilaveten öğretmenlere anketlerin bizzat elden verilmesi dolayısıyla zaman zaman öğretmenlerle karşılıklı görüşmeler ve sohbetler gerçekleşmiştir. Bu sohbetler sayesinde de çeşitli bilgiler elde edilmiştir.

Daha sonraki aşamada Konya il merkezinde görev yapan orta öğretim coğrafya öğretmenlerinin İl Milli Eğitim Müdürlüğünden bir listesi temin edilmiştir. Bundan

sonraki aşamayı ise valiliğin yetkiyi ilçe kaymakamlıklarına devretmesinden dolayı merkez ilçe kaymakamlıkları ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinden öğretmenlere anket uygulanabilmesine dair olur izninin alınması teşkil etmektedir.

2001-2002 öğretim yılının ikinci döneminde Konya il merkezinde görev yapan coğrafya öğretmenlerine bizzat ulaşılarak anketler verilmiş, anketlerin cevaplandırılması için bir hafta süre tanınmıştır. Verilen bir haftalık süre sonrasında anketler yine öğretmenlerle bizzat görüşülerek toplanmış, daha önceden pilot uygulaması yapılmış olmasına rağmen bütün öğretmenlere belirtmek istedikleri eksiklik ya da yeni fikirler olup olmadığı tekrar sorularak görüşleri alınmıştır.

3.3. Verilerin Analizi ve Değerlendirilmesi

Bilgi toplama araçlarından 72 adet öğretmen anketi tek tek kontrol edilerek, seçeneklere numara verilmiş ve daha sonra cevaplar kodlanmıştır. Kodlama formundaki veriler bilgisayara aktarılmış ve SPSS paket programında tablolaştırılmıştır.

Ayrıca yazılı mülakat soruları hakkındaki coğrafya öğretmenlerinin görüşleri, görüş birliğine vardıkları veya ayrıldıkları temel noktalar tespit edilmiştir. Anket ve yazılı mülakat sorularına verilen cevaplar karşılaştırılarak daha objektif sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. İşlenen bilgiler, frekans ve yüzdelik değerler olarak ortaya konduktan sonra yorumlanarak açıklanmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda, araştırmaya katılan öğretmenlerden sağlanan bilgilerin istatistiksel çözümlenmeleriyle elde edilen bulgular ve bu bulgularla ilgili yorumlara yer verilmiştir. Bulgular ve yorumlar dört ana sınıflandırma içerisinde ele alınarak;

Öğretmen profiline ait,

Coğrafya öğretimi programının mevcut durumuna ilişkin,

Programın geleceğine dair, ve öğretmenlerin açık uçlu sorular yoluyla dile getirdikleri çeşitli eleştiri ve önerilere ait bilgiler şeklinde verilmektedir.

Ayrıca bu ana sınıflandırma içinde bulgular yine belli özelliklere göre bir sıralamaya tabi tutulmuştur. Profil başlığı altında öğretmenlerin önce kişisel özelliklerine ait bilgiler, daha sonra sosyo-ekonomik ve kültürel durumlarına ilişkin olanlar ile en sonda meslekî yönlerini kapsayan bilgiler yer almaktadır.

Program ve programın geliştirilmesine ait olan bilgiler de yine genel, içerik, ders kitapları, teknoloji kullanımı gibi özellikler dikkate alınarak belli bir plan çerçevesinde sunulmaktadır.

4.1. Profile Ait Bilgiler

4.1.1. Kişisel Bilgiler

Tablo 2. Cinsiyet dağılımı.

Seçenekler	Frekans	%
Kız	24	33,3
Erkek	48	66,7
Toplam	72	100,0

Tablo 2'ye bakıldığında, ankete katılan öğretmenlerin 2/3'ü yani 72 kişiden 48'i erkek, 24'ü ise bayandır. Ağırlıklı olan cinsiyet grubunun açık bir şekilde erkekler olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre meslek olarak öğretmenliği seçen bayanların, coğrafya öğretmenliğini fazla tercih etmedikleri ortaya çıkmaktadır. Buradan üniversite sınavında

kız öğrencilerin eğer öğretmenlik tercihleri olacaksa daha çok kendileri için ideal buldukları branşları seçmelerinin etkisinin olabileceği düşünülebilir.

Tablo 3. Yaş durumunu.

Seçenekler	Frekans	%
20-25	1	1,4
26-30	8	11,1
31-35	8	11,1
36-40	11	15,3
41-45	12	16,7
46-50	31	43,1
51+	1	1,4
Toplam	72	100,0

Tablo 3'e bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %43.1 gibi büyük bir oranın 46-50 yaş diliminde yer aldığı görülmektedir. Ankete katılan öğretmenlerin ağırlıklı olarak on yıldan fazla hizmette bulunmuş oldukları görülmektedir. Yeni mezun olan veya 20-25 ile 26-30 yaş dilimlerinde toplam 9 öğretmen mevcuttur ve bunun toplamdaki payı % 12.5 gibi çok düşük bir orandır. Toplam içinde 41-51 yaş arasındaki oran %60 gibi yüksek bir değerdedir. Öğretmenlerin meslekî tecrübeleri konusunda da ortaya çıkan durum ile birlikte olaya bakıldığında öğretmenlerin daha çok 41-51 yaş dilimi ve uzun süre çalışmış olmaları, millî eğitimdeki tayin konusuyla ve yeni mezun olmakla yakından ilgili gözükmemektedir. Bilindiği gibi yeni atamalarda il merkezlerine genellikle öğretmen verilmemekte, hizmet süreleri arttıkça öğretmenler şehir merkezlerine doğru çekilmektedir. Bu durum mutlaka uyulması gerekmeyen, ancak uygulamada ön planda olan bir gerçektir.

Tablo 4. Çalışılan okuldaki görev durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Müdür	1	1,4
M.yardımcısı	3	4,2
Coğ. Öğretmeni	68	94,4
Toplam	72	100,0

Tablo 4'e bakıldığı zaman çalıştığımız okuldaki göreviniz sorusuna ankete katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (% 94.4) sadece öğretmen olarak görev yaptıkları çok az bir kısmının da müdür ve ya müdür yardımcılığı görevlerini yürüttükleri görülmektedir. Bu tablodan coğrafya öğretmenlerinin genellikle idarî görevlerde yer almadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu noktada coğrafya öğretmenlerinin idarî görevlerde yer almayı tercih edip etmedikleri yönünde elde bulgu olmadığı için tahmin yürütmek güçtür. Ancak

bulgular doğrultusunda idarî görevlerde bulunanların oranının çok düşük seviyede olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

Tablo 5. Meslekteki tecrübe.

Seçenekler	Frekans	%
1-10	18	25,0
11-20	18	25,0
21 ve sonrası	36	50,0
Toplam	72	100,0

Meslekteki tecrübeniz? şeklindeki sorulan soruya ankete katılan öğretmenlerden %50 gibi yüksek bir oranı 21 yıl ve sonrası seçeneğini kendilerine uygun görmüşlerdir. Buradaki cevaplar öğretmenlerin yaşları ile de doğru bir orantı teşkil etmektedir. Öğretmenlere meslekî tecrübe olarak 1-10, 11-20, 21 ve sonrası şeklinde sunulan üç seçeneğe %25, %25 ve %50 gibi bir dağılım ortaya çıkmıştır. Buradan da anlaşılıyor ki; Konya ili merkezinde görev yapan öğretmenlerin büyük çoğunluğu (%75) 10 yıldan fazla hizmet süresinde bulunan genel olarak tecrübeli öğretmenlerdir. Tablo 3'te bu konuda etkili olan nedenlere değinilmişti. Son yıllarda norm kadro uygulamasına geçilmiş, ancak bu uygulamaya itirazlar oldukça fazla olmuştur. Norm kadro uygulamasında hizmet süresinden ziyade okula daha önce tayin edilmiş olmak önemliydi. Fakat norm kadro uygulamasına fazla itiraz olması ve çeşitli aksayan yönleri nedeniyle uygulama güçlükleri ortaya çıkmış ve pratiğe geçirilememiştir. Dolayısıyla il merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin genellikle hizmet süreleri fazladır.

Tablo 6. Bitirilen lise.

Seçenekler	Frekans	%
Öğretmen okulu	6	8,3
Gen. Lise	46	63,9
Mes. Lisesi	16	22,2
Diğer	4	5,6
Toplam	72	100,0

Tablo 6'ya bakıldığında ankete katılan öğretmenlere bitirdikleri lise sorulmuş ve öğretmenlerin ağırlıklı bir oranda (%63.9) genel lise mezunu oldukları cevabı alınmıştır. Burada yüksek olması beklenen öğretmen okulu mezunu olanların oranı, beklenenin aksine %8.3 gibi oldukça düşük bir orandadır. Meslek lisesi mezunlarının oranı dahi (%22.2) öğretmen okulu mezunlarının oranından (%8.3) daha yüksektir. Sonucun bu şekilde olmasında öğretmenlerin, meslekî kıdemleriyle bağlantılı olarak, daha önceki yıllarda öğretmen okullarının lise düzeyinde olmayışı, lisenin türü ile üniversite tercihleri

arasındaki öncelik sağlayan bağın kısa süre öncesinde yürürlüğe konması ve lise türlerinin ülkedeki yaygınlık oranlarının etkisi görülmektedir.

Tablo 7. Öğrenim durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Yük. Okul (3 yıllık)	6	8,3
Fakülte	57	79,2
Yük. Lisans	9	12,5
Toplam	72	100,0

Öğretmenlerin profilinin ortaya konulması kapsamında öğrenim durumları belirlenmeye çalışılmış ve burada öğretmenlerin %79.2 gibi büyük bir çoğunluğunun lisans mezunu oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Ankete katılan coğrafya öğretmenlerinin yüksek lisans ve doktora yapma oranları oldukça düşük hatta doktora mezunu hiç yoktur. Buna karşılık yüksek okul mezunlarının sayısı da oldukça azdır. İki yıllık eğitim enstitülerinden veya 3 yıllık yüksek okullardan mezun olan öğretmenlerin genellikle lisans tamamlama veya açık öğretim vasıtasıyla lisans mezunu oldukları, daha sonra görüleceği gibi bir soru ile belirlenmiştir. Burada coğrafya öğretmenlerinin daha önce zorunlu olmamasına karşın büyük çoğunluğunun lisans tamamlama yolunu tercih ettikleri görülmektedir. Bu noktada öğretmenlerin hizmet sürelerine bakıldığında, daha önceki yıllarda yüksek lisans ve doktora programlarının üniversite sayılarıyla da bağlantılı olarak yaygın olmadığı, bulunduğu ilden başka ile gidiş-geliş yaparak bu programlara katılmanın maddi ve manevî güçlükleri yanında bugün görev yaptığı ilde bu programlar olsa dahi hizmet süresinde sonlara yaklaşmış olmanın ve ekonomik zorluklar dolayısıyla haftalık ders yükünün azami limite kadar kullanılıyor olmasının etkili olduğu düşünülebilir. Çünkü lisans tamamlama ve A.Ö.F. ne devam etmeleri bu düşünceye yönlendirmektedir.

Tablo 8. Mezun olunan üniversite ile fakülte veya yüksek okul.

Seçenekler	Frekans	%
Eğitim	36	50,0
Fen edeb.	8	11,1
D.t.c.f	4	5,6
Tarih-sosyal bilg.	4	5,6
Açık öğretim f.l. Tam.	20	27,8
Toplam	72	100,0

Ankete katılan öğretmenlere mezun oldukları lisans programı açık uçlu soru olarak sorulmuş ancak cevapların tasnifinde gruplandırmaya gidilmiştir. Ankete katılan toplam 72 öğretmenden % 50'si eğitim fakültesinden mezun olmuştur. Bunun yanı sıra % 27.8'i ise daha önce eğitim enstitüsü adı ile bilinen öğretmen yetiştiren kurumlardan mezun

olmuş ve daha sonra Açık öğretim fakültesinde lisans tamamlama programlarına katılarak lisans mezunu olmaya hak kazanmışlardır. Ağırlıklı olmasa da ülke gerçeğiyle paralel olarak % 16.7 gibi bir oranı da D.T.C.F. ve Fen Edebiyat fakülteleri mezunlarından oluşmaktadır. Bu tabloya genellikle ülkemizde bir çok branşta rastlamak mümkündür. Fakat burada asıl dikkati çeken nokta ankete katılan öğretmenlerden % 5.6'lık bir oranın mezuniyet olarak Tarih ve Sosyal Bilgiler lisans programlarından gelmiş olmalarıdır. Bu durum ilköğretimin II. kademesi için normal karşılanabilir. Oysa artık orta öğretimde branşlar tamamen ayrılmaktadır. Milli eğitim politikasında bu durum gözönüne alınmıştır. Ancak eksikliklerin henüz giderilemediği de görülmektedir.

Tablo 9. Öğretmenlik mesleğini seçme şekli.

Seçenekler	Frekans	%
Isteyerek	50	69,4
Zorunlu olarak	7	9,7
Rastlanti	15	20,8
Toplam	72	100,0

Öğretmenlik mesleğini seçme nedeniniz? şeklinde yöneltilen soruya ankete katılan coğrafya öğretmenlerinin %69.4 ü öğretmenliği isteyerek (bilinçli) olarak seçtiğini belirtirken %9.7'si zorunlu olarak muhtemelen istihdam olayı ön plana çıktığı için %20.8'i ise tesadüfen öğretmen olduğunu belirtmiştir. Burada görülüyor ki öğretmenlik gibi çok önemli bir mesleğin ülkemiz gerçekleri göz önüne alındığında, üçte birinin (%30.6) bu mesleği isteyerek tercih etmediği ortaya çıkmaktadır. Bu gerçeğin altında yatan neden öğretmenlik mesleğine ülkemizde verilen değerden kaynaklanmaktadır. Bu meslek dalında görev alanların bir kısmı iş kaygısıyla, bir kısmı ise üniversite sınav sistemine göre tesadüfen kendisini bu mesleğin içinde bulmuştur.

4.1.2. Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Özelliklere Ait Bilgiler

Tablo 10. Çocukluğun tamamını veya büyük bir bölümünün geçirildiği yer.

Seçenekler	Frekans	%
Köy	14	19,4
Kasaba	6	8,3
İlçe	27	37,5
Şehir	25	34,7
Toplam	72	100,0

Çocukluğunuzun tamamını veya büyük bir bölümünü geçirdiğiniz yeri nasıl tanımlarsınız? sorusuna ankete katılan öğretmenlerin %19.4'ü köy, %8.3'ü kasaba, %37.5'i ilçe, %34.7'si de şehir şeklinde cevaplamıştır. Buna göre, öğretmenlerin daha çok orta veya dar gelirli ailelerin çocukları olduğu gözlenmektedir.

Tablo 11. Babanın öğrenim durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Ok-yaz. Değil	12	16,7
İlkokul	42	58,3
Ortaokul	5	6,9
Lise	5	6,9
Yük. Okul (2 yıllık)	3	4,2
Fakülte	5	6,9
Toplam	72	100,0

Öğretmenlerin sosyo-ekonomik ve kültürel durumlarını ortaya konulması amacına yönelik olarak babalarının öğrenim durumları sorulmuştur ve ortaya çıkan durum şöyledir. Ankete katılan öğretmenlerin babalarının öğrenim durumu genel olarak düşük seviyededir. Büyük bir kısmı %58.3 ilkokul mezunu, %16.7'si ise okur-yazar bile değildir. Görüldüğü gibi %75 gibi büyük bir oran okur-yazarlığı olmayan veya ilkokul mezunlarından oluşmaktadır. Yüksek okul mezunlarının oranı ise sadece %11.1 gibi düşük bir seviyededir. Annelerin eğitim durumu da göz önüne alındığı zaman ortaya çıkan gerçek öğretmenlik mesleğinin ülkemizde daha çok kültür seviyesi düşük gruplardan gelenlerin iş istihdamı ön planda olarak tercih edildiğidir. Bu noktada söylenebilecek olan mesleğin sevilip-sevilmemesi veya kolaylığı ya da güçlüğünden ziyade meslek tercihlerinde insanların doğal olarak maddi kazancı gözönünde bulundurdıkları gerçeğidir.

Tablo 12. Annenin öğrenim durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Ok-yaz. Değil	34	47,2
İlkokul	34	47,2
Lise	1	1,4
Yük. Okul (2 yıllık)	2	2,8
Fakülte	1	1,4
Toplam	72	100,0

Anne eğitim durumuna bakıldığında ise günümüz ve geçmiş Türkiye'sinin gerçek görünümünü tam olarak yansıtan bir örnek ortaya çıkmaktadır. Ankete katılan öğretmenlerin annelerinin eğitim durumu oldukça düşüktür. % 47.2'si okur-yazar değil, % 47.2'si ise ilkokul mezunudur. Yüksek okul mezunlarının oranı ise sadece % 4.2 gibi komik bir orandadır. Elbetteki bu durum ülke gerçekleri ile paralellik göstermektedir. Kadın nüfusun okuma oranının kısa süre öncesine kadar çok düşük olduğu ülkemizde bu durum pek şaşırtıcı olmasa gerek, ayrıca bu gerçek sadece öğretmenlik mesleğini seçenlerin ebeveynlerine mahsus da değildir.

Tablo 13. Babanın mesleği.

Seçenekler	Frekans	%
Çiftçi	15	22,7
Memur	6	9,1
İşçi	8	12,1
Serbest meslek	15	22,7
Emekli	16	24,2
Öğretmen	4	6,1
Doktor	1	1,5
Avukat	1	1,5
Toplam	66	100,0
Vefat etmiş	6	-
Toplam	72	-

Öğretmenlerin baba mesleği sorulduğunda alınan cevaplara göre büyük çoğunluğu çiftçi (%22.7), emekliler ve serbest meslek (%22.7) sahiplerinden oluşmaktadır. Toplumumuzda üst meslek grupları olarak görülen doktor, avukat, gibi ailelerin oranı ise sadece %3'tür. Bunun yanı sıra öğretmenlerin belki de tercihlerinde etkilenebileceği baba mesleğinde öğretmen olanların oranı çok küçük bir paya sahip ve sadece %6.1'dir. Tabii ki burada öğretmen çocuklarının mesleği isteyerek mi yoksa diğer şekillerde mi seçtiğini belirlemek ankette sorulan sorularla mümkün olmamıştır. Çünkü baba mesleğinin meslek seçiminde belirleyiciliğini ortaya koyacak bir soru yöneltilmemiştir. Bu konuda bilinen bir ülke gerçeği vardır ki; yıllardır genellikle öğretmenlik mesleğini seçenler daha çok kırsal ya da taşra olarak adlandırılan kesimlerden gelmektedir. Bu kesimlerde devlet memuru olup, kendisini çiftçilik, işçilik veya köy hayatından kurtarmak son derece önemlidir. Memurluk bazında değerlendirildiğinde ise öğretmenlik mesleği kabul edilebilir bir düzeydedir.

Tablo 14. Annenin mesleği.

Seçenekler	Frekans	%
Ev hanımı	61	95,3
Öğretmen	2	3,1
Emekli	1	1,6
Vefat etmiş	8	-
Toplam	72	-

Annenin mesleğine bakıldığında ise eğitim durumu ve Türkiye gerçeklerinin açık bir yansıması olarak %95.3 gibi çok yüksek bir oranın herhangi bir meslekte çalışmadığı ve ev kadını olduğu görülmektedir. Sadece %3.1'i öğretmen ve %1.6'sı ise emeklidir. Ülkemizde bugün bu durum iyiye doğru bir gelişme ve değişim göstermekle birlikte kısa süre öncesine kadar kadın nüfusun okuma oranının ve çalışma hayatındaki yerinin nasıl olduğunu gösteren yabancı olmadığımız bir durumdur. Yukarıda da değinildiği üzere

öğretmenlik mesleğini tercih edenlerin anne-baba eğitim düzeyleri yüksek seviyede değildir.

Tablo 15. Yetişmiş olunan aile şekli.

Seçenekler	Frekans	%
Geniş aile	13	18,1
Çekirdek aile	57	79,2
Ayrılmış veya biri ya da ikisi vefat etmiş	2	2,8
Toplam	72	100,0

Öğretmenlerin nasıl bir çevrede ve ortamda yetiştiklerini belirlemek amacıyla yönelik olan yetişmiş olduğunuz aileyi nasıl tanımlarsınız? sorusunda ankete katılan öğretmenlerin %18.1'i geniş aile, %79.2'si çekirdek aile, %2.8'i ise dağılmış ailelerde yetiştiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 16. Yetişilen ailedeki çocuk sayısı.

Seçenekler	Frekans	%
1	1	1,4
2	6	8,3
3	19	26,4
4	19	26,4
5 ve yukarı	27	37,5
Toplam	72	100,0

Yine profillerinin ortaya konmasına yardımcı olacağı düşüncesi ile öğretmenlerin yetiştikleri ailedeki çocuk sayısı sorulmuş, çoğunluğun (%37.%) 5 ve daha fazla çocuğa sahip ailelerden geldiği ortaya çıkmıştır. Burada dikkati çeken nokta bir veya iki çocuklu ailelerden gelen öğretmenlerin oranının (%9.7) çok düşük olduğudur. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu çok çocuklu ailelerin çocuklarıdır. Buradan çıkan sonuca göre öğretmenlik mesleği yıllardır istihdamı kolay, üniversite sınavında yüksek puan gerektirmeyen bir durumda olduğu için genellikle belirli gelir düzeyindeki ailelerin çocukları tarafından tercih edile gelmiştir.

Tablo 17. Medeni durum.

Seçenekler	Frekans	%
Evli	67	93,1
Bekar	3	4,2
Diğer (boşanmış, dul v.s.)	2	2,8
Toplam	72	100,0

Ankete katılan toplam 72 öğretmenden 68'i yani %94.4'ü evli, %2.8'i eşinden ayrılmış, %2.8'i de evli değildir. Sosyo-ekonomik ve kültürel durumlarının ortaya konulmaya çalışıldığı öğretmenlerin elbetteki medeni durumlarının da bilinmesinde yarar vardır.

Tablo 18. Eşlerin öğrenim durumu.

Seçenekler	Frekans	%
İlkokul	9	13,2
Ortaokul	5	7,4
Lise	19	27,9
Yük. Okul (2 yıllık)	6	8,8
Fakülte	27	39,7
Yük. Lisans	2	2,9
Toplam	68	100,0
Evli değil	4	-
Toplam	72	-

Evli ve ayrılmış olan (%95.9) öğretmenlerin eşlerinin %48.5 gibi yüksek bir oranın yüksek okul ve fakülte mezunu olduğu görülmektedir. İlkokul mezunlarının oranı ise %13.2 gibi toplamda küçük bir değer teşkil etmektedir. Lisans üstü eğitim almış olanların oranı sadece %2.9'dur. Anketten elde edilen cevaplar doğrultusunda öğretmenlerin eşlerinin eğitim durumuna bakıldığında ülke standartlarına yakın olduğu gözlenmektedir. Ne var ki tablo 19'da değinileceği üzere eğitim durumu ile eşlerin iş hayatında yer almaları arasında doğru bir orantı bulunmamaktadır. Günümüz sosyo-ekonomik şartlarında kamu veya özel sektörde aylık gelir ile çalışan insanların eşlerinin de çalışıyor olması zorunlu olmasa da gerekli bir durum olarak gözükmektedir. Bu durum belki kişisel tercih olarak değerlendirilebilir. Ancak ülke şartları genellikle eşlerin her ikisinin de çalışmasını gerekli kılmaktadır. Kültürel duruma bakıldığında eşlerin durumu genel olarak belli bir seviyenin üstündedir. Fakat sosyal statü açısından bakıldığında aynı durum söz konusu değildir.

Tablo 19. Eşlerin çalışma durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Evet	38	55,9
Hayır	30	44,1
Toplam	68	100,0
Evli değil	4	-
Toplam	72	-

Tablo 20. Eş mesleği.

Seçenekler	Frekans	%
Öğretmen	15	22,1
Memur	15	22,1
Doktor	2	2,9
Hemşire	2	2,9
Emekli	2	2,9
Çalışmıyor	31	45,6
Serbest mesl.	1	1,5
Toplam	68	100,0
Bekar	4	-
Toplam	72	-

Tablo 18'e bakıldığında eşlerin öğrenim durumu ile çalışma hayatında yer almaları arasında doğru bir orantı olmadığı görülmektedir. Ankete katılan 72 öğretmenden 68'i evlidir ve evli olanlardan eşleri çalışmayanların oranı %45.6 gibi yüksek bir değerdedir. Eşi de öğretmen olanların oranı ise %22.1'dir. Eşleri her hangi bir meslekte çalışan ancak öğretmen olmayanların oranı da %32.3'tür.

Tablo 21. Çocuk sayısı.

Seçenekler	Frekans	%
1	11	16,9
2	30	46,2
3	19	29,2
4	5	7,7
Toplam	65	100,0
Çocuk yok	7	

Ankete katılan öğretmenlerin kaç çocuk sahibi olduklarını belirlemeye yönelik soruya verilen cevaplardan %46.2 gibi büyük bir çoğunluğunun iki çocuk sahibi oldukları görülmektedir. Üç çocuk sahibi olanların oranı %29, dört çocuk sahibi olanların oranı ise %7.7'dir. Burada dikkati çeken durum öğretmenlerin çoğunluğunun 5 ve daha fazla çocuklu ailelerden gelmelerine karşın kendilerinin iki veya üç çocuk sahibi olmalarıdır. Buradan hareketle öğretmenlerin kültür düzeylerinin arttıkça fazla çocuk konusundaki tercihlerinin değiştiği, bunda belki de çok çocuklu ailede yetişmenin ve günümüz ekonomik şartlarının da etkili olduğu düşünülebilir.

Tablo 22. Okuyan çocuk sayısı.

Seçenekler	Frekans	%
1	13	24,1
2	29	53,7
3	9	16,7
4	3	5,6
Toplam	54	100,0
Yok	18	
Toplam	72	

Öğretmenlerin profillerinin belirlenmesinde yardımcı olacağı düşüncesiyle öğretmenlere okuyan çocuk sayısını belirlemeye yönelik soru yöneltilmiştir. %24.1'inin bir çocuğu, %53.7'sinin 2 çocuğu, %16.7'sinin 3 çocuğu ve %5.6'sının da 4 çocuğu okumaktadır. Öğretmenlerin profilini önemli ölçüde etkileyecek olan bu durum da bir çocuğun okutulmasındaki ekonomik güçlükler dikkate alındığında 4 çocuk okutan bir öğretmenin sosyo-ekonomik durumunun nasıl olacağı konusunda çok fazla yorumuna ihtiyaç olmasa gerek. Son yıllarda oluşan bilinç doğrultusunda, çocuk okutmanın maddi zorlukları, istihdamı düşünülerek belli bir gelir düzeyine sahip, devlet memuru olarak

adlandırılan kesimin artık çok çocuklu olmanın sorumluluklarının ağır olması dolayısıyla tercihleri az çocuk sahibi olmaya doğru değişmektedir. Artan nüfus dolayısıyla üniversite mezunlarının bile istihdam edilemeyişi karşısında artık aileler çocuklarının daha fazla iş imkânı ve maddi kazancı olan mesleklere yönelmeleri için ilkokuldan itibaren maddi yük altına girmektedirler. Günümüzde dershaneye gitmeden üniversite sınavına hazırlanan öğrenci sayısı gittikçe azalmaktadır. Tabii ki bu durumlar ailelere sürekli bir maddi külfet yüklemektedir.

Tablo 23. Araba sahibi olma durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Evet	54	75,0
Hayır	18	25,0
Toplam	72	100,0

Ankete katılan öğretmenlerden %75'nin özel arabaya sahip olduğu görülmektedir. Bu oran gelir düzeyleri göz önüne alındığında oldukça yüksek bir değer teşkil etmektedir. Oysa çalışma ortamı ile ilgili en öncelikli sorunuz nedir? sorusuna ekonomik durum şeklinde cevaplayanların oranı oldukça fazladır. Bu sonuca bakıldığında günümüz ekonomik şartlarından memnun olmayan öğretmenlerin meslekî kıdemlerinin de göz önüne alınması yerinde olacaktır. Büyük çoğunluğu 10 yılın üzerinde hizmet süresinde bulunan öğretmenlerin ülke şartlarının müsait olduğu zamanlarda birikim yaparak ev ve araba sahibi oldukları değerlendirilebilir. Çünkü anketin uygulandığı 2002 yılından önce yaşanan ekonomik krizler ve yüksek enflasyon gözönüne alındığında eşlerden birisinin çalışması sonucu elde edilen gelire bu imkanlara sahip olmak olağanüstü bir tutumluluk gerektirmektedir. Zira öğretmenlerin tatil yapabilme konusunda verdikleri cevaplar bu görüşü doğrular niteliktedir.

Tablo 24. Oturulan evin durumu

Seçenekler	Frekans	%
Kendimin	47	65,3
Kira	21	29,2
Lojman	4	5,6
Toplam	72	100,0

Tablo 24'e bakıldığında ortaya çıkan durum şöyledir; Ankete katılan öğretmenlerden %65.3'ünün oturduğu ev kendisininidir. Diğer kısmı ise genellikle kirada oturmakta, çok küçük bir oran lojmanda kalmaktadır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun ev sahibi olması durumu daha çok uzun yıllar hizmette bulunmuş olmaları ile yakından ilişkilidir. Meslekî kıdemle ilgili soruya büyük çoğunluğu 10 yılın üzerinde hatta %50'si

20 yıl ve daha fazla hizmet süresinde bulduklarını belirtmişlerdi. Bu bağlamda muhtemelen uzun yılların birikimi ile kendi evlerine sahip oldukları sonucu çıkmaktadır.

Tablo 25. Ortalama aylık gelir düzeyi.

Seçenekler	Frekans	%
1-500milyon	16	22,2
501-1 milyar	51	70,8
1 milyar+	5	6,9
Toplam	72	100,0

Ortalama aylık geliriniz? (Evlıyseniz eşinizinkiyle birlikte) sorusuna anketin uygulandığı 2002 yılında öğretmenlerin, %70.8 gibi büyük bir çoğunluğu 501 milyon-1 milyar arası bir aylık gelirleri olduğunu beyan etmişlerdir. 2002 yılı değerlerine göre bu gelir dilimi bir çok sivil toplum ve kamu kuruluşlarının belirlediği açlık sınırına yakın bir değerdedir. Öğretmenlerin %22.2'si 500 milyon ve daha aşığı bir gelire sahip iken 1 milyarın üzerinde geliri olanların oranı sadece %6.9'dur. Bir milyarın üzerinde gelire sahip olan öğretmenlerin eşleri de çalışmaktadır. Öğretmenlerin girdikleri haftalık ders yükü de sorulmuş, ancak ortalama aylık gelir seviyesi 1 milyar ve üzeri olan dilimde yer alanların, sadece ders yükü ile bu seviyeyi yakalayamadıkları görülmüştür.

Tablo 26. Elde edilen gelire tatil yapabilme durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Evet	27	37,5
Hayır	45	62,5
Toplam	72	100,0

Elde ettiğiniz gelire tatil yapabilme imkânına sahip misiniz? sorusuna ankete katılan öğretmenlerin sadece %37.5'i tatil yapabilme imkânına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ancak hangi sıklıkta olduğunu belirtmeleri istenmiştir ve bu soruya alınan cevaplar dikkat çekicidir. Tatil yapabilme imkânına sahibim şeklinde cevap veren öğretmenlerin maalesef büyük çoğunluğu her yıl tatile gidemediğini de belirtmektedir. Bir yıl boyunca çalışan öğretmenlerin durumu maalesef toplumun diğer kesimleri ile benzer olarak iç açıcı değildir. Gelecek nesilleri yetiştirmesi beklenen öğretmenlerin yıl boyunca çalışmaları sonucu oluşan yorgunluğu yıl sonunda kısa süreli de olsa bir tatil yaparak atmaları ve yeni eğitim öğretim dönemine zinde bir şekilde başlamaları beklenir. Ancak gerçekte durum bunun tam aksidir. Öğretmenlerin çoğu tatil yapmak bir yana bu fikri akıllarından bile geçirmedikleri gibi geçim şartları dolayısıyla günü, ayı ve ya yılı nasıl kurtaracağının hesabı içindedirler.

Hangi sıklıkta sorusuna ankete katılan öğretmenlerin, 48'i tatil yapmadığını, 17'si yılda bir defa bir hafta, 3'ü yılda bir veya iki kez, 3'ü üç dört yılda bir defa ve 1'ide aylık kısa süreli olarak tatil yapabildiklerini belirtmişlerdir. Tabii ki öğretmenlerini ülke şartlarının dışında değerlendirmek mümkün değildir. Ancak gençlerin yetiştirilmesindeki rollerini göz önüne alarak onların ülke şartlarının zorluklarından daha az etkilenmelerine gayret ederek geleceğimizin planlanmasına yardımcı olmak gerekmektedir. Anketlerin dağıtımı sırasında hemen tamamıyla yüz yüze görüşülen öğretmenlerin bu konu açıldığında verdikleri cevaplar durumun hiç ihmale gelir yanının olmadığı şeklindedir. Öğretmenlerin birçoğu geçim sıkıntısı yüzünden tatil yapmanın planını dahi hayal etmediklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 27. Aylık gelirden eğitim harcamasına pay ayırabilme durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Evet	41	56,9
Hayır	31	43,1
Toplam	72	100,0

Aylık gelirinizden eğitim harcamasına pay ayırabiliyor musunuz? şeklindeki soruya ankete katılan öğretmenlerden %56.9'u evet şeklinde cevap verirken, %43.1'i hayır şeklinde cevap vermiştir. Oransal olarak bakıldığında yarıdan fazlasının cevabı evet şeklindedir. Fakat öğretmenler gibi eğitimin lokomotifi durumundaki insanların tamamının eğitim harcamasına pay ayırabiliyor olması son derece doğal bir durum olmalıdır. Günlük gelişmeleri, dünyada gelişen olayları, kültürel etkinlikleri vs. takip edebilmesi gereken öğretmenlerin ne yazık ki yarıya yakın bir kısmı kitap, dergi, gazete gibi yayınları alamamaktadır. Elbette ki burada toplumumuzdaki okuma alışkanlığının düşük oranda olmasının öğretmenler dışında değerlendirilemez. Ancak toplumun diğer kesimlerine oranla öğretmenlerin okuma alışkanlığının daha yüksek olması beklenebilir.

Tablo 28. Bilgisayar sahibi olma durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Evet	36	50,0
Hayır	36	50,0
Toplam	72	100,0

Evinizde bilgisayar var mı? sorusuna ankete katılan öğretmenlerin %50'si var, %50'si ise yok şeklinde görüş bildirmiştir. Burada da yine duruma oransal olarak bakıldığında bilgisayara sahip olanların oranı azımsanmayacak ölçüdedir. Fakat gençliğimizi emanet ettiğimiz ve her fırsatta ülkenin geleceğinin gençlerin ellerinde

olduğunu belirttiğimize göre, gençliğe yön verecek, onları aydınlatacak, yeni ufuklar açacak olan öğretmenlerin, çağın teknolojisini kullanabilme imkânına sahip olmaları son derece gerekli bir durumdur. Günümüzde bilgi toplumuna geçişin, dolayısıyla bilgi akışının son derece önemli ve hızlı olduğu halde, maalesef eğitim camiasındaki rolü çok önemli olan öğretmenler bilgisayar ve internet hizmetlerinden yararlanma imkânına yeterince sahip değillerdir. Her ne kadar öğretmenlerin mesleğine bakışı ile ilgili de olsa bir öğretmenin evinde bilgisayara sahip olması bir çok kolaylık sağlayacaktır.

Tablo 29. Evde veya okulda internet hizmetlerinden yararlanabilme.

Seçenekler	Frekans	%
Evet	23	31,9
Hayır	49	68,1
Toplam	72	100,0

Evinizde veya okulunuzda internet hizmetlerinden yararlanabiliyor musunuz? şeklinde yöneltilen soruya maalesef öğretmenlerin %68.1 gibi büyük bir oranı olumsuz görüş belirtmiştir. Bu durum eğitimimiz açısından içler acısıdır. Evinde veya okulunda internet hizmeti bulunmayan öğretmenlerin her hangi bir şekilde internet hizmetlerinden yararlanmayı öğrenme ihtimali de çok azdır. Oysa günümüzde bilgi akışında en yaygın olarak kullanılan yol internettir. Öğretmenlerin alanları ile ilgili veya diğer bütün gelişmeleri en hızlı ve kolay bir şekilde takip edebilecekleri bir hizmetten yararlanamıyor olmaları gelişmekte olan ülkemizin eğitime ve özellikle öğretmenlere verdiği değerinde bir göstergesidir.

Tablo 30. Son bir yılda okunan kitap.

Seçenekler	Frekans	%
Meslekî	31	43,1
Her türlü	29	40,3
Bilim kurgu	1	1,4
Edebi	4	5,6
Diğer	7	9,7
Toplam	72	100,0

Son bir yılda okuduğunuz kitap türü sorusu öğretmenlerin, okumaya vakit ayırıp ayırmadıkları, okuma alışkanlıklarının olup olmadığı konusunda bir fikir edinmek amacıyla yöneltilmiş ve bu soruya öğretmenlerin %43.1 meslekî, %40.3'ü her türlü seçeneklerini tercih etmişlerdir. Diğer, bilim kurgu, edebi, güldürü v.s. kitapları okuduklarını belirtenler de olmuştur. Ancak burada dikkate alınması gereken nokta meslekî kitapların yanısıra diğer kaynaklardan ne derece yararlanıldığı, genel kültürü geliştirme noktasında öğretmenlerin nasıl bir durumda olduklarının ortaya konmasıdır.

Öğretmenlerin çoğunluğu meslekî kitaplar dışında da okuma alışkanlığına sahiptirler. Fakat sadece meslekî kitapları okuduklarını belirtenlerin oranı da oldukça yüksektir. Oysa mesleğin doğası gereği öğretmenlerin sadece alanlarındaki gelişmeleri takip etmekle kalmayıp, genel kültür yönünden de kendilerini sürekli geliştirmeleri uygun olacaktır. Toplumda kültür seviyesi yüksek olarak değerlendirilen öğretmenlerin, ülkemizde ve dünyadaki yeni gelişmelerden haberdar olması ve gelişime açık olması gerekmektedir.

Tablo 31. Kültürel etkinlikler.

Seçenekler	Frekans	%
Sinema	22	30,6
Tiyatro	10	13,9
Konser	2	2,8
Stk (sivil toplum kuruluşları)	5	6,9
Diğer	6	8,3
Gitmeyen	27	37,5
Toplam	72	100,0

Kültürel etkinlikte bulunabiliyor musunuz ve hangi sıklıkta sorusuna öğretmenlerin %37.5 gibi yüksek bir oranı hayır şeklinde cevap vermişlerdir. %30.6'sı yılda bir veya iki defa sinemaya gidebildiğini, %13.9'u yine aynı şekilde tiyatroya gidebildiğini belirtmiştir. %18'i ise STK konser ve diğer seçeneklerini tercih etmişlerdir. Toplumumuzun genel yapısı ile paralel olarak öğretmenlerimizin de kültürel etkinliklere katılma oranı düşük düzeydedir. Fakat öğretmenlerin toplumun geneli ile paralellik arz etmesi normal karşılanacak bir durum değildir. Eğitimin lokomotifleri olarak öğretmenlerin toplumun genelinden bu konuda daha önde olmaları beklenebilir. Bu durum öğretmenlerin ekonomik düzeyleri ile ilgili olmakla birlikte aldıkları eğitim ve yetişme tarzları ile de yakından ilgilidir. Kültürel etkinlik konusuna büyük çoğunlukla vakit ayıramadıkları veya ayırmadıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

Tablo 32. Hobiler.

Seçenekler	Frekans	%
Güzel sanatlar	8	11,1
Spor	22	30,6
Okuma	24	33,3
El sanatı	4	5,6
Diğer	8	11,1
Hobi yok	6	8,3
Toplam	72	100,0

Hobiniz var mı şeklindeki soruya ankete katılan öğretmenlerin %91.7'si olumlu görüş bildirmiştir ki, bunlar arasında hobisinin okuma olduğunu belirtenlerin oranı %33.3

gibi azımsanmayacak ölçüdedir. Öğretmenlerin bir çoğu spor, güzel sanatlar, el sanatları v.s. hobilerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 33: Haftalık ders yükü.

Seçenekler	Frekans	%
1-10	8	11,1
11-20	23	31,9
21-30	38	52,8
30+	3	4,2
Toplam	72	100,0

Öğretmenlerin haftalık ders saati yükünün belirlenmesine yönelik soruya %52.8'i 21-30 saatlik ders yükü olduğunu belirtmiştir. %3.9'u 11-20 saat, %11.1'i 1-10 saat, %4.2'si de 30 saatin üzerinde ders yükü olduğunu belirtmiştir. Görülüyor ki öğretmenlerin yarıdan fazlası 21-30 saatlik ders yüküne sahiptir. Haftalık ders yükünün araştırılmasında öğretmenlerin ekonomik durumunun daha iyi aydınlatılabilmesi ve arada bir bağlantının olup, olmadığı düşüncesi etkili olmuştur. Nitekim bu düşüncüyü destekleyen bir sonuç elde edilmiştir. Öğretmenlerin ekonomik durumlarında (ortalama aylık gelir bazında) eşlerinin çalışıyor olmasının yanı sıra haftalık ders yükünün olumlu bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. 501 milyon-1 milyarlık aylık gelir düzeyine sahip öğretmenlerin %54.9'u 21-30 saatlik ders yüküne sahiptir. Buradan öğretmenlerin ders saatinin fazlalığı ile aylık gelirlerinin yükselmesi arasında bir paralellik olduğu görülmektedir. Bu sonuç elbetteki her hangi bir yan geliri olmayan öğretmenler için şaşırtıcı bir durum değildir. Ancak burada öğretmenlerin aylık gelir düzeyini yükseltebilmek için belki de istemediği oranda ders yükü üstlenmek durumunda kalmalarına vurgu yapmak amaçlanmıştır ve sonucun da bu görüşü destekleyen doğrultuda olduğu görülmektedir. Hatta öğretmenlerin bir kısmı özel okullara giderek ders yükünü tamamlamaktadır.

4.1.3 Meslekî Bilgiler

Tablo 34. Öğretmenlik mesleğini sevip sevmeme durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Evet	68	94,4
Hayır	3	4,2
Fikrim Yok	1	1,4
Toplam	72	100,0

Öğretmenlik mesleğini seviyor musunuz? şeklinde yöneltilen soruya ankete katılan öğretmenlerin %94.4'ü evet şeklinde görüş belirtmiştir ve bu oran oldukça yüksektir.

Çalışma ortamı ile ilgili sorunlarında %50'den fazlası sorunun ekonomik olduğunu belirtmesine rağmen ki; burada öncelikli sorun olarak belirtilmiştir, bu oran %80'lere yaklaşır. Öğretmenlerin hemen tamamının mesleği severek yaptıkları ortaya çıkmaktadır. Ekonomik durumlarını belirlemeye yönelik değişik sorulardan ve yüz yüze görüşmelerden hemen tamamının ekonomik düzeyinin beklentilerinin altında olduğu sonucu elde edilmiştir. Bunun yanı sıra mesleği seçme nedenine *isteyerek* şeklinde cevap verenlerin oranı dahi (%69.4) bu oranın altındadır. Görülüyor ki isteyerek tercihte bulunmasa bile öğretmenlerin hemen tamamı mesleği severek yapmaktadırlar. Ancak mesleği severek yapmalarına rağmen öğretmenlik mesleğinin toplumdaki statüsünün istenilen yerde olmadığını ve ekonomik durumlarının da aynı şekilde mesleğe atfedilen önemden çok uzak olduğu görüşünü yüz yüze görüşmelerde hemen hepsi dile getirmişlerdir.

Tablo 35. Üniversite sınavına tekrar girilse aynı tercihin yapılıp yapılmayacağı durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Evet	43	59,7
Hayır	22	30,6
Fik. Yok	7	9,7
Toplam	72	100,0

Tekrar üniversite sınavına girmiş olsanız yine coğrafya öğretmenliğini tercih eder miydiniz? sorusuna öğretmenlerin %59.7'si evet şeklinde görüş bildirmiştir. Buradaki oran mesleği severek yaptıklarını belirtenlerle tutarlılık göstermemektedir. %30.6 gibi azımsanmayacak oranda hayır cevabı gelmiştir. Buradaki çelişkiyi öğretmenlik mesleğini sevmekle birlikte branş olarak coğrafya öğretmenliğini tercih etmemek veya ekonomik şartlardan dolayı, daha yüksek gelire sahip bir meslekte yer almanın bugünkü değerlendirmelerine yansımaları şeklinde açıklamak mümkündür. Geri dönüş olmasa da zaman zaman birçoğumuzun bugünkü aklım olsaydı, ya da şimdiki bakış açımıla bu mesleği değil de, başka bir mesleği seçerdim şeklindeki düşüncede olduğu gibi algılamak mümkündür.

Tablo 36. Çalışma ortamı ile ilgili en önemli sorun.

Seçenekler	Frekans	%
Ekonomik	43	59,7
Tayin	3	4,2
Okul ortamı	7	9,7
Diğer, sorun yok	19	26,4
Total	72	100,0

Çalışma ortamı ile ilgili en önemli sorunlarının ne olduğu şeklindeki soruya öğretmenlerin %59.7'si ekonomik olduğunu belirtirken, tayin ve okul ortamı ile ilgili sorunları olanların oranı %13.9'dur. Anketlerin bizzat elden verilip teslim alınmasına rağmen çalışma ortamları ile ilgili öğretmenlerin pek problemlerinin olmadığı gözükmemektedir. Esasen ekonomik durumlardan hemen hepsi şikayetçi olmasına rağmen burada öncelikli sorunlarının ne olduğu sorulduğu için oran kısmen daha düşük çıkmıştır. Çalışma ortamı ile ilgili sorunları konusunda öğretmenlerin elbette başka sorunları da olabilir. Ancak burada soru öncelikli şekilde yöneltildiği için diğer sorunlar geri planda kalmıştır.

Tablo 37. Meslekî Özelliklerle İlgili Sorular

(N=72)		Çok yetersiz		Yetersiz		Az yeterli		Yeterli		Çok yeterli	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Öğretmenlik için aldığınız eğitimi yeterli buluyor musunuz?			8	11,1	20	27,8	40	55,6	4	5,6
2	Öğretmenlik için aldığınız eğitim sırasında orta öğretim coğrafya programları hakkında yeterince bilgilendiniz mi?	7	9,7	27	37,5	26	36,1	11	15,3	1	1,4
3	Coğrafya öğretiminde çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerini nasıl uygulayabileceğinize dair aldığınız eğitim yeterli midir?			20	27,8	26	36,1	26	36,1		
4	Staj için uygulama süresi sizce yeterli midir?	6	8,3	25	34,7	13	18,1	27	37,5	1	1,4

1- Öğretmenlik için aldığınız eğitimi yeterli buluyor musunuz? sorusuna %11.1 gibi küçük bir oranı yeterli olmadığını belirtirken, %88.9 yeterli buldukları şeklinde görüş bildirmişlerdir. Burada açık uçlu sorulara verilen cevaplar da dikkate alınarak durum değerlendirildiğinde ortaya çıkan tablo şu şekildedir: Öğretmenler lisans eğitiminde aldıkları derslerle meslekte karşılaştıkları arasında fazla bağlantı olmadığını düşünmektedirler. Az da olsa bir kısım öğretmenler ise lisans eğitiminde genellikle öğretim elemanlarının çalışma alanları ile ilgili derslere ağırlık verdiklerini ve bunun kendilerine meslekî hayatlarında çok da yararlı olmadığını belirtmişlerdir. Burada dikkate alınması gereken en önemli husus ise lisans eğitimi sırasında okutulan dersler ile orta öğretimde okutulan derslerin müfredatlarının birbiri ile bağlantılarının çok az olduğudur. Hatta bir kısım öğretmenler arada hiç bağlantı olmadığını ve aldıkları eğitimi mesleği icrada pek kullanamadıklarını fakat temelde coğrafya eğitimi aldıkları için bir kez okumakla konuları kavrayabildiklerini yüz yüze görüşmelerde belirtmişlerdir. Ayrıca açık uçlu sorularda da yine lisans eğitiminde edindikleri bilgilerin, meslekte kendileri açısından kullanışlı olmadığını belirtenlerin oranı oldukça yüksektir. Lisans eğitimleri ile orta öğretim programları arasında pek bağlantı olmadığını belirtmektedirler. Burada

YÖK'ün başlattığı eğitim fakültelerinde akreditasyon çalışmalarının faydalarının henüz tartışılıyor olmasına rağmen gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

2- Öğretmenlik için aldığınız eğitim sırasında orta öğretim coğrafya programları hakkında yeterince bilgilendirildiniz mi? şeklindeki soruya öğretmenlerin %47.2 gibi yarıya yakın kısmı olumsuz görüş belirtirken %52.8'i ise olumlu görüş bildirmişlerdir. Açık uçlu sorulardan elde edilen bulgular da bu oranları doğrular niteliktedir. Lisans eğitimleri sırasında öğretmenlerin bu konuda yeterince bilgilendirilmedikleri, bu noktada eksiklik olduğunu kabul etmek sonuca daha uygun düşecektir. Bu sorunun çözümü noktasında, eğitim fakültelerinde yeniden yapılandırma çalışmalarının ilerleyen süreçte yardımcı olacağı kesindir.

3- Coğrafya öğretiminde çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerini nasıl uygulayabileceğinize dair aldığınız eğitimi yeterli buluyor musunuz? şeklindeki soruya %27.8'i olumsuz görüş bildirirken, %72.2'si olumlu görüş bildirmiştir. Burada öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarda çok az da olsa bir kısmının iş başında yani mesleğe başladıktan sonra kendilerini yetiştirdikleri şeklindeki görüşleri ile tam olarak uyumlu olmayan bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Açık uçlu sorulardan elde edilen bulgular da gözönüne alınarak bakıldığında öğretmenlerin metot ve teknikler konusunda bilmek açısından problemlerinin olmadığı, ancak çeşitli nedenlerle (sınıf mevcudunun kalabalık olması, coğrafya sınıfının olmaması, araç-gereç ve materyal eksikliği) bu metotları coğrafya öğretiminde kullanabilme imkânına sahip olamadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

4- Staj için uygulama süresi sizce yeterli midir? sorusuna öğretmenlerin %43'ü yetersiz olduğu şeklinde görüş bildirirken, %57'si yeterli olduğunu belirtmiştir. Bu konuda öğretmenlerin aşağı yukarı aynı görüşte mutabık olamamaları aksine yarı yarıya farklı görüş bildirmelerinde öğretmenlerin kişisel özelliklerinin ön plana çıktığı gibi bir durum düşünülebilir. Bunun yanısıra öğretmenlerin mezun oldukları okullar ve uygulama sürelerinin aynı olmaması gibi nedenler de burada etkili olmuştur. Örneğin fen-edebiyat fakültelerinden mezun olanlarla, eğitim fakültelerinden mezun olanların bu konuda farklı görüş belirtmeleri muhtemeldir. Buna ilaveten daha önceki yıllarda uygulamaya ayrılan süre ile bugünkü süre farklılık göstermektedir.

Tablo 38. Meslekî Özelliklerle İlgili Sorular

(N=72)		Hiç		Kısmen		Genellikle		Her zaman	
		f	%	f	%	f	%	f	%
1	Alanınızdaki gelişmeleri izleyebiliyor musunuz?	3	4,2	33	45,8	33	45,8	7	9,7
2	Ders işlerken öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alıyor musunuz?	2	2,8	12	16,7	38	52,8	20	27,8
3	Öğrencilerde coğrafya konularına karşı yeterince öğrenme isteği uyandırabiliyor musunuz?			24	33,3	39	54,2	9	12,5
4	Dersleri etkili bir şekilde planladığınızı düşünüyor musunuz?	1	1,4	7	9,7	46	63,9	18	25,0
5	Öğretimi öğrenci merkezli olacak şekilde planlayabiliyor musunuz?			15	20,8	42	58,3	15	20,8
6	Öğretim araç-gereçlerinden yararlanabiliyor musunuz? (Bilgisayar, tepegöz, video, harita v.s.)	4	5,6	37	51,4	21	29,2	10	13,9
7	Öğrenciyi düşünmeye ve araştırmaya sevk edebiliyor musunuz?	1	1,4	23	31,9	34	47,2	14	19,4
8	Öğrencilerden geribildirim alıyor musunuz?	5	6,9	26	36,1	36	50,0	5	6,9
9	Öğrencilerden aldığınız geribildirimler doğrultusunda kendi etkinliklerinizi düzenleyebiliyor musunuz?	4	5,6	18	25,0	46	63,9	4	5,6
10	Öğreteceğiniz konunun özelliklerine göre öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabiliyor musunuz?			7	9,7	40	55,6	25	34,7
11	Öğrenme ortamını öğrenci ve konu özelliklerine uygun hale getirebiliyor musunuz?	1	1,4	26	36,1	30	41,7	15	20,8
12	Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabiliyor musunuz?			9	12,5	35	48,6	28	38,9

1- Alanınızdaki gelişmeleri izleyebiliyor musunuz? sorusuna öğretmenlerin %4.2'si hiç izleyemediğini %45.8'i kısmen, %55.5'i ise izleyebildiklerini belirtmişlerdir. Bu soruya verilen cevaplardan hareketle öğretmenlerin alanlarındaki gelişmeleri takip edebilme konusunda iyi oldukları kanaatine varmak mümkün olduğu halde, coğrafya öğretiminde teknoloji kullanımı konusunda durumun hiç de böyle olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bilgi çağı olarak adlandırılan günümüzde öğretmenlerin özellikle bilgi akışının hızlı olduğu İnternet kullanımında oranın çok düşük olmasına rağmen alanlarındaki gelişmeleri takip edebilme konusundaki görüşler arasında bir çelişki olduğu görülmektedir. Ancak burada kısmen şeklinde görüş bildirenleri de tamamen olumlu görüş bildirenler içerisinde değerlendirmek doğru olmasa gerek.

2- Ders işlerken öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alıyor musunuz? şeklinde sorulan soruya ankete katılan öğretmenlerin %2.8'i hiç, %16.7'si kısmen %80.6'sı ise genellikle ve her zaman şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu tablodan çıkan sonuç ile öğretmenlerin coğrafya öğretiminde uygulanacak öğretim, yöntem ve teknikleri konusunda aldıkları eğitimi yeterli bulup bulmadıkları sorusuna verdikleri cevapla bir paralellik göstermektedir ki, buradan hareketle coğrafya öğretmenlerinin meslekî bilgilerinin genel anlamda yeterli olduğu kanaatine varılabilir. Fakat millî eğitimde yeni yapılan çalışmalar genellikle farklı öğrenme şekillerine sahip öğrencilerin dikkate alınması ve aktif (öğrenci merkezli) metotların uygulanmasında önceki yıllarda eksiklik görülmesi nedeniyle bu alanlardaki aksayan noktaların giderilmesine yöneliktir. Sadece

coğrafya öğretmenlerine has olmayan ve yıllardır ağırlıklı olarak öğretmen merkezli metotların kullanıldığı gerçeği de bilinmektedir.

3- Öğrencilere coğrafya konularına karşı yeterince öğrenme isteği uyandırabiliyor musunuz? sorusuna öğretmenlerin hemen tamamı olumlu görüş belirtmiştir. Kısmen şeklinde görüş belirtenlerin oranı %33.3 tür. Oysa ki açık uçlu sorulara verilen cevaplarda ve yüz yüze görüşmelerde coğrafya derslerine özellikle lise 2 ve 3. sınıflarda ilginin çok az olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin üniversiteye hazırlanmalarının ve lise 1. sınıfta okutulan konuların dışında öğrencilerin coğrafyaya karşı ilgisiz oldukları görüşü yaygındır. Açık uçlu sorularla elde edilen bulgularda öğretmenlerin büyük çoğunluğunun öğrencilerin coğrafyaya ilgisizliğinden yakındıkları ve bunda ilköğretimden altyapı bakımından yetersiz olarak geldikleri, derslerde işlenen konuların görsellik sağlanamadığı için soyut kaldığı, ezbere dayalı bir eğitim olduğu gibi daha sayıları arttırılabilecek nedenler göstermektedirler. Bu mukayeseden elde edilen sonuca bakıldığında, öğretmenlerin burada sanki kendileri açısından bir eksiklikmiş gibi olayı değerlendirdikleri yargısına varmak mümkündür.

4- Dersleri etkili bir şekilde planladığınızı düşünüyor musunuz? sorusuna ankete katılan öğretmenlerin sade %1.4 gibi çok düşük bir oranı hiç seçeneğini işaretlerken, %9.7'si kısmen, %88.9'u ise genellikle ve her zaman şeklinde görüş bildirmiştir. Bu cevaplardan hareketle coğrafya öğretilerinin derslerin anlatımında bir planlama sorunlarının olmadığı ortaya çıkmaktadır. Yine bu noktada da açık uçlu sorulardan elde edilen bulgulara bakıldığında, özellikle lise I. sınıf coğrafya konularının, kendisine ayrılan ders saati kapsamında işlenmesinin çok zor olduğu ve bu nedenle daha çok anlatım metoduna başvurulduğu, müfredatı yetiştirmek için bazı konuların tam olarak anlaşılması noktasında eksiklik olduğu gibi nedenler ortaya konulmuştur.

5- Öğretimi öğrenci merkezli olacak şekilde planlayabiliyor musunuz? şeklindeki soruya öğretmenlerden olumsuz görüş belirten olmamış, ancak %20.8'i kısmen şeklinde görüş bildirmişlerdir. Buradan da anlaşılıyor ki, coğrafya öğretmenleri öğretimi genellikle öğrenci merkezli bir şekilde yürütmektedirler. Bu tablo ile açık uçlu sorulardan ve kullanılan tekniklerden elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde yine öğretmenlerin özellikle lise I. sınıf derslerinde daha çok anlatım metodunu tercih etmek durumunda oldukları, araç-gereç yetersizliği ve daha birçok çeşitli konularda değinilen eksikliklerden dolayı genellikle anlatım ve soru-cevap metotlarını tercih ettikleri sonucu

çıkmaktadır. Burada soru-cevap metodunu öğrencinin aktif katılımı açısından olumlu değerlendirdiğimizde, diğer öğrenci merkezli metotların çok seyrek kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.

6- Öğretim araç-gereçlerinden yararlanabiliyor musunuz? şeklindeki soruya öğretmenlerin %5.6'sı hiç kullanamadıklarını, %51.4'ü kısmen kullanabildiklerini ve %43.1'i ise genellikle ve her zaman kullanabildiklerini belirtmişlerdir. Coğrafya öğretmenlerinin okullarında mevcut olan araç-gereçlerin kullanımında problemlerinin olmadığı sonucu çıkmaktadır. Daha sonra değinileceği üzere okulların bir kısmında bazı araç ve gereçlerin olmadığı görülecektir. Buradan elde edilen sonuç öğretmenler okulda bulunan araç-gereçlerden yararlanma konusunda oldukça iyi durumda oldukları şeklindedir. Ancak yine açık uçlu sorulara verilen cevaplarda, öğretmenlerden, coğrafya sınıfının olmaması, öğrenci sayısı fazlalığından dolayı bazı araç-gereçlerin bütün öğrenciye hitap edebilecek şekilde kullanılamaması gibi bu konuda çeşitli gerekçeler sunanlar olmuştur.

7- Öğrenciyi, düşünmeye ve araştırmaya sevk edebiliyor musunuz? sorusuna öğretmenlerden %1.4'ü hiç, %31.9'u kısmen, %47.2'si genellikle, %19.4'ü ise her zaman şeklinde görüş bildirmişlerdir. Görülüyor ki öğretmenlerin Hemen hepsi bir kısmı az da olsa öğrenciyi düşünme ve araştırmaya sevk edebilme konusunda bir sıkıntı yaşamamaktadır. Ancak ödev vermenin kısıtlandığı, özellikle lise 3. sınıflarda öğrencilerin tamamen üniversiteye hazırlanmaya yöneldikleri bir ortamda bu durumu gerçekleştirebilmek realiteye ne derece uygun düşmektedir, bunu kestirmek güçtür. Bizzat öğretmenler tarafından, öğrencilerin coğrafyaya fazla sıcak bakmadıkları, bunda üniversite sınavında çıkan soruların da etkisi olduğu, ayrıca öğrencilerin ilköğretimden yeterli temeli almadan geldiği gibi nedenler, yukarıda belirtilen nedenlerle birleştirildiğinde tablo açıkça ortaya çıkmaktadır.

8- Öğrencilerden geri bildirim alıyor musunuz? sorusuna ankete katılan öğretmenlerin %6.9'u hiç almadığını, %36.1'i kısmen ve %56.9'u ise genellikle aldığını belirtmiştir. Öğretmenlere bu sorunun sorulmasında amaçlanan, öğretmenlerin öğrencilerin bakış açısına, ya da kendilerini değerlendirmelerine önem verip vermediklerinin belirlenmesine yöneliktir. Esasen isim yazdırmadan ve öğrencinin objektif olarak değerlendirmesini isteyerek alınan bir geri bildirim, öğretmenin aynada kendini görmesi gibidir ve öğretmenin eksiklerini görebilmesi açısından son derece

yararlıdır. Tabî ki geribildirimden elde edilen sonuçları iyi yönde değerlendirme ve varsa belirtilen eksiklikleri komplekse kapılmadan düzeltmenin yolunu aramak da alınan geribildirim kadar önemlidir. Öğretmenlerin meslekî gelişimlerinin hep daha iyiye gitmesi konusunda geribildirimlerin sürekli alınmaması bile zaman zaman alınması son derece yararlı olacaktır.

9- Öğrencilerden aldığınız geribildirimler doğrultusunda kendi etkinliklerinizi düzenleyebiliyor musunuz? şeklindeki soruya öğretmenlerin %5.6'sı hiç, %25'i kısmen, %63.9'u genellikle ve %5.6'sı da her zaman şeklinde cevap vermişlerdir. Bu soruya alınan cevaplarla bir önceki soruya alınan cevaplar arasında aşağı yukarı paralellik göstermektedir. Geribildirim meslekî gelişimde ki önemine bir önceki soruda değinilmişti. Burada öğretmenlerin geribildirimini alsalar daha onu ne derece dikkate aldıkları ve daha önce değinildiği üzere aynadaki görüntülerine bakarak ne gibi değişiklik veya eksikliklerinin giderilmesi konusunda duyarlı olup olmadıklarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Öğretmenler sık sıkta geribildirim alabilirler, ancak geribildirim almaktan çok, işaret edilen hususların dikkate alınması mesleklerinde başarıyı yakalamaları açısından son derece önemli bir konudur.

10- Öğreteceğiniz konunun özelliklerine göre öğretim yöntem ve tekniklerini kullanabiliyor musunuz? sorusuna öğretmenlerden %9.7'si kısmen, %55.6'sı genellikle, %34.7'si ise her zaman şeklinde görüş bildirmişlerdir. Aslında her bilim dalında veya derslerde işlenen konular ile o konuların nasıl verileceğine dair yöntem ve teknikler arasında çok sıkı bir bağ vardır. Her konuyu aynı yöntemle vermek doğru bir metot olmasa gerek. Bu soruya verilen cevaplarla coğrafya öğretiminde çeşitli yöntem ve tekniklerin nasıl kullanılacağına dair sorulara verilen cevaplara bakıldığında yetersiz ve az yeterli şeklinde görüş bildirenlerin oranı %64 olduğu halde burada kısmen seçeneğini de olumlu kabul edersek öğretmenlerin hemen tamamına yakınının bu konuda bir sıkıntısının olmadığı ve dersleri işlerken konularla yöntem arasındaki bağlantıyı iyi kurdukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Aslında bu iki soruya verilen cevapların birbirine daha paralel bir durum göstermeleri belki daha doğal bir sonuç olurdu. Ancak böyle bir paralellik gözükmemektedir. Ayrıca açık uçlu sorularla elde edilen bulgularda da öğretmenler çeşitli nedenlerle, değişik öğretim metot ve tekniklerini kullanmayı istemelerine rağmen gerçekleştiremediklerini belirtmişlerdir. Meslekî konularla ilgili kapalı uçlu soruları cevaplarırken öğretmenlerin kısmen de olsa sübjektif davrandıkları, ancak açık uçlu sorularda daha içten yaklaşımlar gösterdikleri gözlenmektedir.

11- Öğrenme ortamını öğrenci ve konuya uygun hale getirebiliyor musunuz? sorusuna ankete katılan öğretmenlerden %1.4'ü hiç, %36.1 kısmen, %41.7'si genellikle ve %20.8'i de her zaman şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin diğer meslekî yönleriyle ilgili genellikle olumlu görüş bildirmelerine benzer bir sonuç ortaya çıkmıştır. Ne var ki genellikle meslekî yönleriyle ilgili sorulara verdikleri cevaplarla, araç gereç kullanımı ve açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar arasında tam bir tutarlılık bulunmamaktadır. Araç-gereç eksikliği, coğrafya sınıfının olması gerektiği, fakat olmadığı noktasında eksiklikleri belirtmelerine rağmen, geneli öğrenme ortamını hazır hale getirmek açısından kendini yeterli bulmaktadır. Bu noktada belki öğretmenlerin, eksikliği kendilerinde değil de mevcut imkanların yetersizliğine bağladıklarını düşünmek sonuca daha uygun düşmektedir.

12- Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabiliyor musunuz? şeklindeki soruya öğretmenlerin hemen tamamı iletişim kurabildiklerini belirtmişlerdir. Ancak burada %12.5'i iletişimde eksikliklerin olduğuna işaret eden kısmen seçeneğini tercih etmişlerdir. Elbetteki öğretmenlik mesleğinde özellikle öğrencilerle iletişimi üst seviyede olması son derece önemlidir. Daha çok öğretmenin meslekî yönü ve kişisel özellikleri ile bağlantılı olarak öğrencilerle iletişimin sağlıklı olması her iki taraf açısından da son derece önemlidir. Öğretmenlik mesleğinin tanımında da olduğu gibi sadece derslerin iyi bir şekilde verilmesiyle meslek icra edilmiş olmuyor. Öğretmenlerin öğrencilerini iyi tanımaları, onların her türlü problemlerinin çözümünde yapabileceklerinin en iyisini yapmaları örnek bir kişilik olarak topluma faydalı insanlar olmalarına yönelik yardımcı olmak gibi bir çok özellik öğretmenlerin bulundurması gereken vasıflardandır. Tabii ki burada öğretmenlik mesleğine atfedilen önemi ve bu önemle ilişkili olarak onların bu günkü durumlarının tekrar sorgulanması konusu ister istemez akla gelmektedir.

4.1.3.1. Yöntem ve Teknikleri Kullanma

Tablo 39. Kullanılan yöntem ve teknikler.

Coğrafya öğretiminde en fazla hangi yöntemi uyguluyorsunuz? Hangi Sıklıkta? (N=72)	Hiç		Kısmen		Genellikle		Her zaman	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1 Soru-Cevap			6	8,3	43	59,7	23	31,9
2 Düz Anlatım	1	1,4	35	48,6	27	37,5	9	12,5
3 Tartışma	9	12,5	42	58,3	14	19,4	7	9,7
4 Grup Çalışması	24	33,3	36	50,0	9	12,5	3	4,2
5 Gösteri (Demonstrasyon)	27	37,5	30	41,7	13	18,1	2	2,8
6 Problem Çözme	16	22,2	26	36,1	22	30,6	8	11,1
7 Gezi-Gözlem	26	36,1	36	50,0	7	9,7	3	4,2
8 Beyin Fırtınası	6	8,3	16	22,2	28	38,9	22	30,6

1. Soru-cevap: Ankete katılan coğrafya öğretmenlerinin %8.3'ü kısmen, %59.7'si genellikle ve %31.9'u da her zaman şeklinde görüş bildirmişlerdir. Soru-cevap metodunu kullanmayan öğretmen yoktur, genellikle ve her zaman seçeneklerini tercih edenlerin oranı %91.7 gibi yüksek değerdedir. Bu yöntem öğrencileri yönlendirmek ve onları dersin akışına kanalize edebilmek konusunda gerekli beceriye sahip bir öğretmen açısından uygundur. Bu şekilde öğretmen neyi ne zaman ve nasıl soracağını ayarlamak suretiyle hem öğrencilerin katılımını sağlayacak, hem de onları düşünmeye ve fikir beyan etmeye teşvik etmiş olacaktır.

2. Düz anlatım: Anlatım metodunu hiç kullanmayan öğretmenlerin oranı %1.4, kısmen kullandığını belirtenler %48.6, genellikle %37.5 ve her zaman kullanım şeklinde görüş belirtenlerin oranı ise %12.5'dir. Görüldüğü gibi kısmen seçeneğini kendine uygun bulan öğretmenlerin de bu metodu sık olmasa bile kullandığına göre büyük bir çoğunluğu (%98.6) yani hemen hemen tamamının derslerin işlenişinde bu metodu kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Milli eğitimde uzun süredir çok sık kullanılan gelen bu yöntemde esasen öğrencilerin pasif durumda kaldıkları ve görüşlerini açıklama fırsatlarının olmadığı gerçeği artık anlaşılmıştır. Bu yöntemin avantajı kısa sürede daha fazla konuyu işleyebilmek, sınıf kalabalık bile olsa herkese hitap edebilme kolaylığı sağlaması ve fazla masraf gerektirmemesi şeklinde sayılabilir. Ancak dezavantajları da oldukça fazladır. Öğrencilerin aktif katılımını, soru sormasını engellemek, öğrencilerin düşüncelerine mani olmak, öğrencileri ezberle teşvik etmek vs. sayılabilir.

Öğretmen merkezli olması dolayısıyla, öğrencilerin fikir yürütebilmelerine imkân vermediği gibi, sadece kulağa hitap etmesi de öğrenmenin kalıcılığı yönünden iyi sonuç vermemektedir. Coğrafya öğretmenleri ise bu yöntemi kullanmaya kendilerini iten haklı bir gerekçelerinin olduğunu, lise I coğrafya programını ayrılan ders saatine başka türlü sığdırmanın mümkün olmadığını, hatta bu şekilde dahi çok zorlandıklarını belirtmektedirler. Ayrıca bu metod öğretmenin iletişim yeteneğiyle de bağlantılı olduğu için öğretmenin iletişim tekniklerini de iyi bilmesi gerekir.

3. Tartışma: Tartışma metodunu öğretmenlerin %12.5'i hiç kullanmadığını, %58.3'ü kısmen, %19.4'ü genellikle ve %9.7'si de her zaman kullandığını belirtmiştir. Tartışma metodunda da hiç kullanmadığını belirtenlerin oranı (%12.5) hariç tutulduğunda öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun kullandığı görülmektedir. Bu yöntemde öğrenciler düşündüklerini söyleyebilme imkânı buldukları için, konularla ilgili çözüm üretebilecek

duruma gelirler. Öğretmenin rolü bu metotta öğrencilerin birbiriyle tartışmaları değil, fikirlerini ortaya koymaları doğrultusunda yönlendirmek, tartışma konusunu belirleyerek öğrencileri aydınlatmak ve süreyi kontrol etmek şeklinde belirtilebilir. Bu metot öğrencileri ezberci olmaktan kurtarmak açısından yararlı bir metottur.

4. Grup çalışması: Grup çalışması metodunu öğretmenlerin %33.3'ü hiç kullanmamakta, %50'si kısmen, %12.5'i genellikle ve %4.2'si ise her zaman kullanmaktadır. Esasen grup çalışması metodu her zaman kullanılabilir bir metot değildir ve ankete katılan öğretmenlerin yarısı (%50) kısmen kullandıklarını belirterek bu sonucu doğrulamaktadırlar. Bu metotla öğrenciler işbirliği yapma, birbirleriyle diyalog kurma gibi özellikler kazanarak pasif durumda olmaktan kurtarılacaktır. Bu şekilde öğrenme ile grup içinde grup üyeleri hem daha iyi fikirler ileri sürme ve değerlendirme vasfı kazanacak hem de anlattıklarını daha iyi öğrenmiş olacaktır.

5. Gösteri metodu (*Demonstrasyon*): Gösteri metodunu hiç kullanmayanlar %37.5, kısmen %41.7, genellikle %18.1 ve her zaman kullandığını belirtenlerin oranı da %2.8'dir. Coğrafya öğretiminde her zaman olmasa da kısmen ve genellikle kullanılması gereken metotlardan biri olmasına karşın öğretmenlerin %37.5 gibi yüksek bir oranı bu metodu hiç kullanmamaktadır. Bu metot aslında öğretmenlerin tamamı tarafından kullanılıyor olmalı. Çünkü coğrafya öğretiminde en azından harita, küre, atlas gibi görsel araçlar mutlaka kullanılmaktadır. Buradaki sonuçta metodun gösteri yapmak şeklinde algılanmasının etkili olduğu kanaati ağır basmaktadır. Oysa coğrafya öğretiminde, öğretmenler şekiller çizerek, haritaları kullanarak, kayaç veya maden numuneleri göstererek, bu metodu coğrafyaya uyan şekliyle uygulamaktadırlar.

6. Problem çözme: Problem çözme metodunu öğretmenlerin %22.2'si hiç kullanmadığını, %36.1'i kısmen kullandığını, %30.6'sı genellikle ve %11.1'i de her zaman kullandığını belirtmiştir. Çağdaş insanın en önemli özelliklerinden biri, karşılaştığı problemleri bilimsel yöntemlerle çözüm üretebilmesidir. Analiz, sentez gibi akıl yürütme yöntemlerinin yer aldığı bu metodun coğrafya öğretiminde önemli bir yeri vardır. Neden-sonuç ilişkisinin sürekli vurgulandığı coğrafya ilminde bu metot aslında sürekli kullanılmaktadır. Örneğin, göçler ve gecekondulaşma, ya da işsizlik ve nüfus planlaması gibi konular ele alındığında doğal olarak bu metot kullanılmaktadır. Buradaki sonuçta hiç kullanmadığını belirtenlerin ¼ oranında olması, belki de metodun farklı yorumlanmasına dayanmaktadır.

7. Gezi-gözlem: Gezi-gözlem metodunu öğretmenlerin %36.'i hiç, %50'si kısmen, %9.7'si genellikle ve %4.2'si de her zaman kullandığını belirtmişlerdir. Gezi gözlem metodu coğrafya öğretiminde mutlaka kullanılması gereken bir metot olduğu halde hiç kullanmayan öğretmenlerin oranı %36.1 gibi yüksek bir değerde çıkması son derece üzücüdür. Bu metotta her zaman veya her derste kullanılabilir bir metot değildir. Ancak coğrafya öğretiminde kısmen de olsa mutlaka kullanılması gerekir. Çünkü coğrafya öğretiminin temelinde coğrafyanın laboratuvarı diye baktığımız arazi gözlemleri bulunmaktadır. Öğrencilerin teorik olarak öğrendikleri bilgileri veya bazı coğrafi kavram ve olayları kesinlikle pratikte gözlemlenmeleri gerekmektedir. Bu metodun kullanılmasında çeşitli güçlükler olabilir. Fakat coğrafya öğretmenlerinin bu metodu kullanmıyor olmaları da doğal olmayan bir durumdur. Bu metodun maddi, külfeti, bürokratik işlemler ve vakit alması durumu uygulanabilirliğini sınırlandırmaktadır. Ancak öğrencilerin öğrendikleri ile gördükleri arasında bağ kurabilmeleri açısından son derece önemlidir. Hatta gezi-gözlem sonrasında sonuçların değerlendirilmesiyle edinilen bilgiler iyice pekişmiş olacaktır.

8. Beyin fırtınası: Öğrencilerin görüşlerini, doğru ya da yanlış endişesi olmadan ifade edebilmelerine imkân tanımak şeklinde algılanan bu metodu öğretmen %8.3'ü hiç, %22.2'si kısmen, %38.9'u genellikle ve %30.6'sı da her zaman kullandığını belirtmiştir. Sadece coğrafya değil bütün derslerde kullanılabilir olan bu yöntemde öğretmene büyük iş düşmektedir. Öğretmenin sınıfı disipline edebilmesi ve söylenen fikirlerin ders ya da konuyla ilgileri noktasında öğrencilere demokratik bir ortam sağlaması önemlidir. Öğrencilerin fikirlerinin saçma bulunarak kızılması ya da eleştirilmesi onların kendine güvenleri noktasında negatif bir etki yaratabilecektir. Ankete katılan coğrafya öğretmenlerinin verdikleri cevaba bakıldığında büyük çoğunluğun bu yönteme baş vurdukları ortaya çıkmaktadır. Elbetteki bu yöntem tek başına dersi işlemeye yetmeyebilir, ancak koruların özelliklerine göre diğer yöntemlerin yanında işe koşulması son derece yararlı olacaktır. Öğretmenler bu metodu konulara girerken öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri hakkında fikir sahibi olmaya yönelik kullanabilecekleri gibi, dersin her aşamasında hem öğrencileri aktif durumda tutmak hem de onlara öz güven aşlamak için rahatlıkla kullanabilirler. Bu noktadaki en büyük sıkıntı öğretmenin sınıfa hakim olabilmek adına sergileyeceği tavrın demokratik ya da otokratik olmasıdır.

Tablo 40. Coğrafya öğretiminde uygulanan yöntemlerin yeterliliği

Seçenekler	Frekans	%
Çok yetersiz	1	1,4
Yetersiz	7	9,7
Az yeterli	22	30,6
Yeterli	39	54,2
Çok yeterli	3	4,2
Toplam	72	100,0

Coğrafya öğretiminde uyguladığınız yöntem(ler) sizce yeterli midir? sorusuna öğretmenlerin, %88'i az-çok yeterli olduğu görüşündedirler. Yetersiz görenlerin oranı, yeterli görenlerin oranı yanında çok düşük kalmaktadır. Açık uçlu sorularda ise öğretmenler coğrafya öğretiminde her zaman tercih ettikleri yöntemleri kullanabilme imkanlarını bulunmadığını belirtmektedirler. Bazı nedenlerle, (materyal eksikliği, öğrenci sayısının fazlalığı vb.) öğretmenler derse ve işlenecek konuya uygun yöntemleri uygulamakta güçlükler olduğunu belirtmişlerdir.

4.1.3.2. Ölçme ve Değerlendirme

Değerlendirme öğretim sürecinin önemli ayağını oluşturur. Öğrencilerin hedeflenen davranışları kazanıp kazanmadıklarını görmek ancak değerlendirmeye mümkündür. Öğretmenin öğretim konusundaki kararlarında da değerlendirmenin etkisi büyüktür.

Tablo 41. Değerlendirme Teknikleri

	Değerlendirme Tekniklerini Hangi Sıklıkla Kullanıyorsunuz? (N=72)	Hiç		Kısmen		Genellikle		Her zaman	
		f	%	f	%	f	%	f	%
1	Sözlü sınav tekniği	10	13,9	21	29,2	23	31,9	18	25,0
2	Yazılı sınav tekniği	2	2,8	6	8,3	31	43,1	33	45,8
3	Doğru-yanlış test tekniği	34	47,2	25	34,7	8	11,1	5	6,9
4	Kısa cevap gerektiren test tekniği	13	18,1	22	30,6	19	26,4	18	25,0
5	Çoktan seçmeli test tekniği	14	19,4	32	44,4	15	20,8	11	15,3

1. Sözlü sınav tekniği

Sözlü sınav ankete katılan öğretmenlerin %13.9'u hiç, %29.2'si kısmen, %31.9'u genellikle ve %25'i de her zaman sözlü sınav değerlendirmesi yaptıklarını belirtmişlerdir. Sözlü sınav değerlendirme şekli millî eğitimde artık eski şekliyle ve çok kullanılmamaktadır. Sözlü sınav şeklindeki değerlendirme coğrafya öğretmenlerinin, açık uçlu sorulardan da elde edilen bulgularla birlikte değerlendirildiğinde çoğunluğu tarafından kullanılmaktadır. Ancak bu değerlendirmede öğretmenler daha çok öğrencinin sınıf içindeki ve dışındaki durumunu dikkate alarak bir kanaate sahip olduklarını belirtmişlerdir.

2. Yazılı sınav tekniği

Yazılı sınav tekniği, öğretmenlerin %2.8'i hiç, %8.3'ü kısmen, %43.1'i genellikle, %45.8'i de her zaman yazılı sınav değerlendirmesini kullandıklarını belirtmişlerdir. Yazılı sınav şeklindeki değerlendirmeyi, öğretmenlerin yaygın olarak kullandıkları bir gerçektir. Açık uçlu sorulardan elde edilen bulgulara bakıldığında, öğretmenlerin bir çoğu yönetmelik gereği çok soru kısa cevap şeklinde yazılı sınav değerlendirmesine başvurduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanısıra yazılı sınavın öğrencileri ezberden ziyade fikir yürütme yönünde olumlu etkilediği görüşünü savunmuşlardır. Zaten programın açıklamalar bölümünde de değerlendirme sorularının öğrencilerde ezbercilikten çok yorum yapabilme yeteneğini geliştirmeye yönelik olması gerektiği belirtilmektedir. Ancak burada hiç yazılı sınav değerlendirmesi yapmadığını belirten öğretmenler olmuştur ki, yönetmelik gereği açıklaması ile bu cevap çelişki oluşturmaktadır.

3. Doğru-yanlış test tekniği

Doğru yanlış test tekniği bu tekniğin öğretmenlerin %47.2'si hiç, %34.7'si kısmen, %11.1'i genellikle ve %6.9'u da her zaman kullandıklarını belirtmişlerdir. Tabloya bakıldığında doğru yanlış test tekniğinin coğrafya öğretmenlerinin büyük çoğunluğu tarafından tercih edilmediği görölmektedir. Doğru yanlış test tekniği öğrencileri ezberciliğe yönelttiği ve sadece iki şık sunularak yapılmasından dolayı sağlıklı bir ölçme şekli olarak pek kabul edilmemektedir. Coğrafya öğretmenleri de bu kanaatte olmalılar ki bu değerlendirme tekniğini kullanmamaya özen göstermektedirler.

4. Kısa cevap gerektiren test tekniği

Kısa cevap gerektiren test tekniği, tabloya bakıldığında öğretmenlerin %18.1'i hiç kullanmadıklarını, %30.6'sı kısmen, %26.4'ü genellikle, %25'i ise her zaman kullandıklarını belirtmişlerdir. Kısa cevap gerektiren test tekniğinin coğrafya öğretmenleri tarafından çok tercih edilen bir değerlendirme şekli olmadığı sonucu çıkmaktadır. Bu teknikte yine uygulanabilirlik açısından rağbet gören bir teknik değildir. Sağlıklı bir ölçme yapılabilmesinde bu tekniğin etkin olduğunu söylemek güçtür. Öğrencilere sunulan boşlukları doldurmaları ya da kısa olan cevabı hatırlamalarının istenmesi, bir noktada onları ezberciliğe teşvik etmek sayılabilir. Bu teknikte öğrencilerin bildikleri cevaplar konusunda kendi ifadeleriyle belirtmelerine yer verilmediği gibi onları düşünme, algılama, yorum getirme vs. bir çok yönden de gelişmelerine bir katkı sağlanmamaktadır.

5. Çoktan seçmeli test tekniği

Çoktan seçmeli test tekniği; ankete katılan öğretmenlerin %19.4'ü hiç, %44.4'ü kısmen, %20.8'i genellikle, %15.3'ü ise her zaman kullandıkları şekilde görüş belirtmişlerdir. Çoktan seçmeli test tekniğinin coğrafya öğretiminde öğretmenler tarafından bir değerlendirme aracı olarak sık kullanılmadığı görülmektedir. Hiç kullanmadığını belirtenlerle kısmen kullandığını belirtenlerin oranı % 63.8 gibi büyük bir paya sahiptir. Test tekniğinin kullanılmasında öğretmenlere kolaylık sağlmasına karşın, fotokopi masrafı nedeniyle öğretmenlerin bu tekniği fazla kullanamadıkları görülmektedir. Aslında öğretmenlerin çoğu masrafı olmasa ve soru bankaları oluşturulsa bu tekniği kullanmak taraftarıdır. Bu tekniği kullanmakla öğrencilerin üniversite sınavlarına hazırlanmalarına katkılarının olacağını belirtmektedirler. Ancak öğretmenlerden bazıları açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarda test tekniklerinin öğrenciyi ezberciliğe ittiği ve yorum yapabilme yeteneklerinin gelişmesine olumsuz etki ettiği görüşünü dile getirmişlerdir.

Bütün değerlendirme tekniklerinde tablolara bakıldığında coğrafya öğretmenlerinin en çok klasik yazılı sistemini ölçme aracı olarak tercih ettikleri diğer ölçme ve değerlendirme tekniklerini ise daha az kullandıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Açık uçlu sorulara verilen cevaplara bakıldığında da öğretmenlerin yazılı sınav değerlendirmesini yönetmelik gereği yaptıkları ve bu yüzden yaygın olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin özellikle çoktan seçmeli test tekniğini de öğrencileri üniversite sınavına hazırlamak gayesiyle uygulamak istedikleri, fakat bu noktada soru bankasının olmayışı ve fotokopi masrafları gibi güçlüklerin engel teşkil ettiği de belirtilmiştir.

Tablo 42. Değerlendirme Soruları

(N=72)		Çok yetersiz		Yetersiz		Az yeterli		Yeterli		Çok yeterli	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Öğrenci başarısının tespitinde yaptığınız değerlendirme objektiflik yönünden yeterli mi?			2	2,8	9	12,5	52	72,2	9	12,5
2	Ölçme ve değerlendirmede uyguladığınız yöntem ve teknikler sizce yeterli mi?			2	2,8	14	19,4	53	73,6	3	4,2
3	Sınıf geçme ve sınav yönetmeliği öğrenci başarısının tespitinde sizce yeterli mi?	4	5,6	19	26,4	24	33,3	23	31,9	2	2,8

1. Öğrenci başarısının tespitinde yaptığınız değerlendirme objektiflik yönünden yeterli mi? şeklindeki soruya öğretmenlerin %2.8'i yetersiz olduğu görüşünü belirtirken, %97.2 gibi büyük çoğunluğu yeterli gördükleri şekilde görüş bildirmişlerdir. Yukarıda da değinildiği üzere öğretmenlerin en çok kullandığı değerlendirme aracı klasik yazılı yapmaktır ve öğretmenler bu değerlendirmenin yeterli olduğu kanaatini yaygın bir şekilde

paylaşmaktadırlar. Çok soru kısa cevap şeklindeki ölçmenin öğrencilerin yorum yapabilme ve muhakeme yeteneğini geliştirdiği, ayrıca ezbercilikten alıkoyduğu şekilde yararlarından, öğretmenler açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarda bahsetmişlerdir.

2. Ölçme ve değerlendirmede uyguladığınız yöntem ve teknikler sizce yeterli mi? sorusuna yine önceki soruya verilen cevaplara aşağı yukarı paralellik arz eden sonuç çıkmıştır. Coğrafya öğretmenleri değerlendirme de kullandıkları tekniklerin isabetli tercih olduğu ve elde edilen sonuçların objektiflik yönünden yeterli olduğu görüşünü büyük ölçüde paylaşmaktadırlar.

3. Sınıf geçme ve sınav yönetmeliği öğrenci başarısının tespitinde sizce yeterli mi? Sorusuna öğretmenlerin %32'si yetersiz, %68'i ise yeterli olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu tablodan çıkan sonuca göre öğretmenlerin bu konuda kısmen de olsa görüş ayrılıklarının olduğu, büyük çoğunluğun yeterli şeklinde fikir beyan etmelerine rağmen yetersiz olduğunu düşünenlerin oranı da azımsanmayacak ölçüdedir.

4.1.3.3. Öğretim Materyallerinden Yararlanma

Tablo 43. Öğretim materyalleri.

Öğretim Materyalleri okulda mevcut mu? ve hangi sıklıkta kullanıyorsunuz? (N=72)	Var		Yok		Hiç		Kısmen		Genellikle		Her zaman	
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%	f	%
1 Haritalar	70	97,2	2	2,8	1	1,4	6	8,3	20	27,8	45	62,5
2 Küre, maket ve modeller	64	88,9	8	11,1	7	9,7	14	19,4	29	40,3	22	30,6
3 Tepegöz	31	43,1	41	56,9	5	6,9	21	29,2	25	34,7	21	29,2
4 Grafik, diyagram, profil, kesit ve tablolar	15	20,8	57	79,2	54	75,0	12	16,7	4	5,6	2	2,8
5 Slayt, fotoğraf ve hava fotoğrafları	14	19,4	58	80,6	47	65,3	16	22,2	6	8,3	3	4,2
6 Kamera ve fotoğraf makinesi	8	11,1	64	88,9	58	80,6	9	12,5	2	2,8	3	4,2
7 Bilgisayar	41	56,9	31	43,1	50	69,4	18	25,0	4	5,6		
8 Data-show	3	4,2	69	95,8	54	75,0	13	18,1	5	6,9		
9 Video, vcd, dvd	34	47,2	38	52,8	68	94,4	3	4,2	1	1,4		
10 Cd ve Video Kasetler	25	34,7	47	65,3	52	72,2	17	23,6	1	1,4	2	2,8

1. Haritalar, öğretim materyali olarak coğrafya öğretmenlerinin %98.6 gibi yüksek bir oranının kullandığı bir materyaldir. Ancak burada okulda mevcut mu sorusuna hayır şeklinde cevap verenlerin oranı %2.8 olduğu, hiç kullanmıyorum şeklinde cevaplayanların oranları %1.4'dür. Coğrafya öğretiminde haritalar öğretim materyali olarak kaçınılmaz bir öneme sahiptir ve tablodan çıkan sonuçta bunu doğrular niteliktedir. Coğrafya öğretiminde, içeriğin verilmesi noktasında görsel materyallerin önemi çok fazladır. Harita kullanımı, kullanılan yöntemlerde dikkate alındığı takdirde coğrafya öğretiminin olmazsa olmazlarından. Türkiye coğrafyası, ülkeler coğrafyası gibi

derslerde harita kullanmadan ders işlemek, direksiyonsuz araba kullanmaya benzer herhalde.

2. Küre, maket ve modeller, okullardan %11.1'inde yoktur. Kullanımına gelince öğretmenlerin %9.7'si hiç kullanmadığını, %12.5 kısmen, %29.2 genellikle ve %56.9'u ise her zaman kullandığını belirtmiştir. Coğrafya öğretiminde küre, maket ve modellerin de birer öğretim materyali olarak çok büyük önemi vardır. Örneğin dünyanın şeklinin gösterilmesinde, ayın evreleri ve ay tutulması gibi olaylarda v.s. maket ve modellerin olayın zihinlerde daha iyi canlandırılabilmesi ve kalıcı olması açısından son derece önemlidir. Görsel araçlar olarak bunların coğrafya öğretiminde öğretmenlerin kullanacağı yöntem ve öğrencilerin öğrenme düzeyleri üzerindeki etkileri de dikkate alındığında önemleri açıkça ortaya çıkmaktadır. Görsel materyallerin coğrafya öğretiminde kullanımı, içerikle bağlantılı olarak oldukça fazladır. Fakat okullarda materyal eksikliği çekildiği de bir gerçektir.

3. Tepegöz, anket uygulanan okulların %56.9'unda bulunmamaktadır. Ancak burada okulunda bulunmadığı halde tepegözü kullanan öğretmenlerin oranı oldukça yüksektir. Okullarında tepegöz bulunduğunu bildirenlerin oranı %43.1 olduğu halde, kısmen kullananlar da dahil kullanıyorum şeklinde görüş belirtenlerin oranı %93.1'dir. Burada okullarında bulunmadığı halde, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun öğretim materyali olarak tepegözden yararlanıyor olması çelişkili bir durumdur. Tepegözün bütün derslerde kullanılma imkânı vardır. Öğretmenin ders sunumunu kolaylaştırması ve görselliğe de hitap etmesi bu aracın önemini arttırmaktadır. Ancak bütün araç-gereçlerde eksikliğin yaşanması, maalesef tepegöz içinde geçerlidir. Okullarında mevcut olsa herhalde bütün öğretmenler ders anlatırken bu araçtan yararlanmak isterler.

4. Grafik, diyagram, profil, kesit ve tabloların, öğretim materyali olarak okullarında mevcut olduğunu belirtenlerin oranı %12.8, olmadığını belirtenlerin oranı ise %79.2'dir. Bu öğretim materyallerinden yararlanma oranına bakıldığında öğretmenlerin %75'i hiç kullanmadığını kalan kısmı ise az çok kullandığını bildirmiştir. Burada okulda öğretim materyalinin bulunup bulunmadığı ile kullanım arasında bir paralellik mevcuttur. Ancak coğrafya öğretiminde özellikle kullanılması gereken materyaller olarak bakıldığında bir tezat ortaya çıkmaktadır. Grafikler, diyagramlar, profil ve kesitler coğrafya öğretiminde, harita bilgisi, nüfus, iklim özelliklerinin gösterilmesi gibi bir çok konuların verilmesi sırasında mutlaka kullanılması gereken materyallerdir. Örneğin üniversite sınavlarında

çıkan coğrafya sorularının büyük çoğunluğu, grafik, profil, tablolar içermektedir. Öğretmenlerin bu materyalleri kullanmadaki eksiklikleri okullarda mevcut olup olmamasıyla bağlantılı olsa gerek. Aksi takdirde bu durum hiç de kabul edilebilir değildir.

5. Slayt, fotoğraf ve hava fotoğrafları konusunda tabloya bakıldığında anket uygulanan okulların %80.6'sında bu öğretim materyallerinin bulunmadığı görülmektedir. Yararlanma oranlarına gelince öğretmenlerin %65.3'ü hiç kullanmadığını bildirmiştir. Buradaki fark daha çok okullarda hava fotoğraflarının bulunmamasından kaynaklanmaktadır ve okullarda bulunmadığını belirtenlerin oranının hiç kullanmadığını belirtenlerden daha yüksek olması bu ayrıntıdan doğmaktadır. Ancak yukarıdaki tablolarda görüldüğü gibi burada da coğrafya öğretiminde fazlaca kullanılması gereken görsel materyallerin okulda bulunmaması ve öğretmenler tarafından kullanılmıyor olması büyük eksikliklerdir. Bu tablolardan çıkan sonuçlarla öğretmenlerin coğrafya öğretiminde ağırlıklı olarak kullandıkları yöntemler arasında (anlatım, soru-cevap) bir paralellik gözükse de, coğrafya öğretimine uygun yöntemler ve materyal kullanımı açısından bir olumsuzluk söz konusudur. Coğrafya öğretiminde görselliğin önemi tartışma götürmez bir konudur.

6. Kamera ve fotoğraf makinesi, öğretim materyali olarak okulların %88.9'unda bulunmamakta ve kullanım olarak ta öğretmenlerin %80.6'sını hiç kullanmamaktadır. Coğrafya öğretiminde bu materyallerin de kullanımı oldukça yaygındır. Özellikle gezi-gözlem metodunda ve coğrafi olayların yerinde gözlenmesinin yanında sınıf ortamına taşınması ve yeri geldikçe konularla bağlantılı olarak gösterilmesi açısından kamera ve fotoğraf makinalarının önemli bir yeri vardır. Gezi-gözlemin yapılmasındaki güçlükler gözönüne alınırsa, en azından coğrafi şekilleri ve olayları onları kameraya alarak veya fotoğrafını çekerek eğitim ortamına taşıma imkânı sağlaması açısından son derece önemlidir. Ayrıca öğrencilerde de imkanları ölçüsünde bu araç-gereçlerin olması gözlemledikleri coğrafi olayların görüntüleri almaları ve daha sonra hatırlamaları açısından da son derece yararlıdır.

7. Bilgisayar, anket uygulanan %56.9'unda vardır. Ancak öğretmenlerin %69.4'ü hiç kullanmadığını ve %25'inde kısmen kullandığını görülmektedir. Bu tabloya göre günümüz teknolojilerinden coğrafya öğretmenlerinin fazlaca yararlanmadığı göze çarpmaktadır. Burada bazı öğretim materyallerinin okullarda bulunmaması bir neden olarak ortaya çıktığı gibi, diğer bir nedenle okullarda materyallerin mevcut olmasına

rağmen öğretmenler tarafından kullanılmadığı veya kullanılmadığıdır. Bilişim teknolojisinin hızla ilerlediği günümüzde coğrafya öğretmenlerinin de bu teknolojinin nimetlerinden öğretim yaparken yararlanmaları onların işlerini büyük ölçüde kolaylaştırdığı gibi, öğrenciler üzerinde de görselliğe dayandığı için öğrenimi kolaylaştıracaktır. Coğrafi bir olayı anlatırken (ay tutulması gibi) öğretmen bilgisayar yardımıyla data-showda olayı canlandırılmış şekliyle gösterebilse, olay soyut olmaktan çıkıp somut hale gelecek ve öğrenme daha kalıcı olacaktır. Bunun gibi bir çok konuda bilgisayar kullanmak mümkündür.

8. Data-Show, anket uygulanan okulların %95.8 gibi büyük bir çoğunluğunda bulunmamaktadır ve dolayısıyla öğretmenlerin %75'i hiç kullanmadığını, %18.1 de kısmen kullandığı şeklinde görüş belirtmişlerdir. Coğrafi şekillerin, çeşitli profil, kesit, diyagram v.s. bir çok konuda bilgisayar yardımıyla bir data-show bulursa öğretmenlerin konuları anlatımları hem çok kolay olacak, hem de öğrencilerin konuları kavramaları daha iyi olacaktır. Data-show vasıtasıyla öğrenme ortamı bir multi-medya gösterisine dönüştürülerek öğrencilerin hem derse ilgileri arttırılabilir, hem de öğrenmelerinde kolaylık sağlanabilir. Örneğin bir kanyon vadi oluşumu bilgisayar programları yardımıyla gerçekleştirilerek, data-show aracılığıyla bütün öğrencilerin rahat izleyebilecekleri bir şekilde canlandırılabilir. Görüldüğü gibi araç-gereç ve materyallerin coğrafya öğretiminde kullanım alanı oldukça yaygın ve önemlidir. Coğrafya derslerinde, içeriğin sunumu noktasında teknoloji kullanımına hemen her zaman gerek vardır. Ancak bu konuda hem okuldaki eksiklikler giderilmeli, hem de öğretmenlerin teknoloji kullanımını iyi bilmelerini sağlayacak çalışmalar yapılmalıdır.

9. Video-vcd-dvd gibi materyallerin okulların %47.2'sinde var olduğu, %52.8'inde ise olmadığı görülmektedir. Bu öğretim materyallerinden de öğretmenlerin %94.4 gibi büyük çoğunluğunun hiç yararlanmadığı görülmektedir. Diğer materyallerde olduğu gibi, coğrafya öğretiminde konular ve seçilen öğretim yöntemiyle bağlantılı olarak video, vcd, dvd.lerin de kullanım alanı oldukça yaygındır. Coğrafi şekillerin, olayların yer aldığı çekimlerin sınıfta gösterilmesi öğretimin daha iyi olması noktasında son derece önemlidir. Örneğin, bir doğal afetin yol açtığı zararlar, depremin etkileri, heyelan oluşumu, gibi sayısı çoğaltılabilecek bir çok konudaki gözlem sonuçları rahatlıkla öğretim ortamına taşınarak içeriğin sunumu somutlaştırılabilir. Bu şekilde öğrenciler olayı yerinde izleme şansı bulmasalar dahi olayı kavrama imkânı bulacaklardır. Aynı zamanda öğretmen de soyut olarak anlatımda karşılaşacağı güçlüklerden kurtularak, sanki arazideymiş gibi daha

canlı bir sunum gerçekleştirecektir. Günümüz teknolojik gelişmelerine bakıldığında öğretmenlerin bu konularda oldukça eksik oldukları görülmektedir. Çeşitli bilgisayar programları yardımıyla artık bazı coğrafi şekiller, olaylar vs. rahatlıkla gerçeğine uygun bir şekilde canlandırılabilen ve çeşitli araç-gereçler yardımıyla eğitim ortamlarına rahatlıkla taşınabilmektedir. İnternet vasıtasıyla bugün çeşitli konulardaki istatistikî bilgilere rahatlıkla ulaşılabilen, tablolar, grafikler gibi veriler artık çok hızlı bir şekilde elde edilebilmektedir. Coğrafya öğretiminde görselliğin önemine paralel olarak bu materyallerin hepsinin de kullanım alanı oldukça yaygındır. Ancak materyallerin elde edilmesi ve öğretmenlerin teknoloji kullanımı konusunda sıkıntıda olduğu ortadadır. Bu bağlamda hem öğretmenler teknoloji kullanımı konusunda bilgilendirilmeli, hem de teknolojinin nimetleri okulların kullanımına sunulmalıdır. Bugün artık bir coğrafya öğretmeni dünyanın dönüşünü bilgisayar programlarıyla canlandırılmış olan şekliyle görsel olarak öğrencilerine anlatabilmelidir.

10. Cd ve Video kasetler, öğretim materyali olarak anket uygulanan okulların %65.3 gibi büyük çoğunluğunda bulunmamaktadır. Dolayısıyla öğretmenlerin de büyük çoğunluğu (%72.2) kullanmadıkları şeklinde görüş belirtmişlerdir. Açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarda öğretmenler, bu konuda MEB'nin ve üniversitelerin, yardımcı olmalarının gerektiği üzerinde durmuşlardır.

4.2. Programa İlişkin Bilgiler

4.2.1. Genel

Tablo 44. Program Ait Genel Değerlendirme

(N=72)		Tamamen katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç katılmıyorum	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Coğrafya öğretim programının dili açık ve anlaşılır niteliktedir.	14	19,4	47	65,3	2	2,8	9	12,5		
2	Coğrafya öğretim programı çevre koşullarına uyarlanabilir niteliktedir.	7	9,7	38	52,8	10	13,9	17	23,6		
3	Coğrafya öğretim programı, çağdaş gelişmelere açıktır.	9	12,5	29	40,3	12	16,7	18	25,0	4	5,6
4	Programda coğrafya öğretiminin etkili olarak verilebilmesine ilişkin, öğrenme-öğretme stratejileri, yöntem ve teknikleri ile ilgili açıklamalara yeterince yer verilmiştir.	2	2,8	30	41,7	14	19,4	21	29,2	5	6,9
5	Coğrafya öğretim programı, öğrencilerin seviyesine uygundur.	5	6,9	39	54,2	6	8,3	16	22,2	6	8,3
6	Coğrafya öğretim programı, Milli eğitimin genel amaçlarına hizmet edecek niteliktedir.	9	12,5	44	61,1	9	12,5	10	13,9		
7	Coğrafya öğretim programı, üniteler ve sınıflar arasında geçiş için basamak teşkil edecek şekilde düzenlenmiştir.	6	8,3	24	33,3	6	8,3	33	45,8	3	4,2
8	Coğrafya öğretim programında yer alan genel açıklamalar bölümü, öğretmenlere programla ilgili yeterince bilgi vermektedir.	3	4,2	32	44,4	9	12,5	26	36,1	2	2,8
9	Coğrafya öğretim programı, öğrencide planlı ve Programlı çalışmayı teşvik edecek niteliktedir.	4	5,6	28	38,9	15	20,8	25	34,7		
10	Coğrafya öğretim programı, öğrencide yapıcı, üretici ve eleştirel düşünmeyi geliştirici niteliktedir.	6	8,3	26	36,1	14	19,4	25	34,7	1	1,4
11	Coğrafya öğretim programı, öğrencileri yüksek Öğretime hazırlayacak niteliktedir.	4	5,6	34	47,2	7	9,7	22	30,6	5	6,9
12	Coğrafya öğretim programı, konuların dengeli dağılımı açısından yeterlidir.	3	4,2	16	22,2	9	12,5	28	38,9	16	22,2
13	Coğrafya öğretim programına ayrılan ders saati yeterlidir.	1	1,4	9	12,5	4	5,6	24	33,3	34	47,2

1. Coğrafya öğretim programının dili açık ve anlaşılır niteliktedir şeklindeki önermeye öğretmenlerin %84.7 gibi yüksek bir oranı katıldığı, şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu sonuca bakıldığında coğrafya öğretim programının anlaşılması gibi bir durum genel olarak söz konusu değildir. Öğretmenlerin %12.5 i ise aksi görüş belirtmişlerdir. Ancak büyük çoğunluğun programı anlamakta güçlük çekmediği görülmektedir. Programın uygulanmasında köprü olma görevi üstlenmiş olan öğretmenlerin programı anlamakta herhangi bir zorluk yaşamamaları en doğal olan sonuçtur. Ancak burada az da olsa bir kısım öğretmenlerin programı anlamakta güçlük çektikleri görülmektedir. Öğretmenler anlamakta zorlanmamalı ki, öğrencilere aktarma noktasında başarılı olabilsinler.

2. Coğrafya öğretim programı çevre koşullarına uyarlanabilir niteliktedir şeklinde yöneltile fikre öğretmenlerin %62.5'i katıldığını, %13.9'u fikri olmadığını, %23.6'ı ise katılmadığını belirtmiştir. Burada da yine öğretmenlerin büyük çoğunluğunun bu fikri

destekler nitelikte görüş belirttiği görülmektedir. Burada program hazırlanması aşamasında dikkate alınması gerektiği belirtilen bölgesel ya da yerel düzey konusu gündeme gelmektedir. Bu konuda programın eksik olduğu ve bölgesel düzeyin tam olarak dikkate alınmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak programın açıklamalar bölümünde ilgili olan konularda örneğin, Türkiye'nin coğrafi bölgeleri anlatılırken öncelikle okulun bulunduğu yerin dikkate alınması, konularla bağlantılı olarak çevreden örnekler verilmesi gibi noktalara temas edilmektedir.

3. Coğrafya öğretim programı çağdaş gelişmelere açıktır şeklinde yöneltilen görüşe öğretmenlerin %52.8 i katıldıklarının, %16.7 si fikri olmadığını, %30.6 sı da katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda da öğretmenlerin çoğunluğunun olumlu bir görüşe sahip oldukları görülmektedir. Ancak öğretmenlerin ders kitaplarındaki çeşitli istatistikî bilgilerin yeni olmadığı, hâlâ Türkiye'nin il sayısının doğru olarak belirtilmediği, teknoloji kullanımı konusundaki yetersizlikler gibi konularda belirttikleri eksiklikler dikkate alındığında buradaki olumsuz görüş bildirenlerin oranının daha yüksek olması beklenebilirdi. Bu noktada öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarla tam bir örtüşme görülmemektedir.

4. Programda coğrafya öğretiminin etkili olarak verilebilmesine ilişkin, öğrenme-öğretme stratejileri, yöntem ve teknikleri ile ilgili açıklamalara yeterince yer verilmiştir, şeklinde yöneltilen görüşe öğretmenlerin %44.5'i katıldıkları, %19.4'ü kararsız olduklarını, %36.1'i de katılmadıklarını bildirmişlerdir. Bu tablodan çıkan sonuca bakıldığında coğrafya öğretim programının bu noktada, öğretmenlerin algılama düzeyleri de dikkate alınsa dahi eksikliğinin olduğu bir gerçektir. Program strateji ve kullanılacak yöntemler hakkında öğretmenleri yeterince yönlendirecek düzeyde değildir. Bu konuda programın açıklamalar kısmında biraz bilgi verilmesine rağmen, öğretmenleri yeterince aydınlatıcı ve yönlendirici nitelikte değildir.

5. Coğrafya öğretim programı öğrencilerin seviyesine uygundur şeklinde yöneltilen görüşe ankete katılan öğretmenlerin %61.1'i olumlu yani katıldığını, %8.3'ü fikri olmadığını, %30.5'i de olumsuz görüş bildirmişlerdir. Bu konuda da öğretmenlerin yarısından fazlasının olumlu bir kanaate sahip oldukları görülmektedir. Coğrafya öğretim programının öğrencilerin seviyesine uygun olduğu görüşü esasen öğretmenlerin hemen tamamının olumlu veya olumsuz görüşte birleşebilecekleri bir konu olmalıydı, ancak böyle bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Öğretmenlerin buradaki bakış açılarının farklılığı,

okullardaki öğrencilerin seviyesinden kaynaklanıyor olsa gerek ki; bu konuda bu kadar görüş ayrılığı ortaya çıkmıştır. Ya da çeşitli okullardaki öğrencilerin seviyelerinin aynı olmadığını düşünmekte mümkündür.

6. Coğrafya öğretim programı Milli Eğitimin genel amaçlarına hizmet edecek niteliktedir şeklindeki görüşe öğretmenlerin %73.6'sı katıldıklarını, %12.5'i fikri olmadığını, %13.9'u da katılmadıklarını belirtmişlerdir. Tabloya bakıldığında bu konuda öğretmenlerin büyük çoğunluğunun olumlu görüşe sahip oldukları görülmektedir. Burada ezici bir çoğunluk programın bu noktada uygun olduğu şeklinde görüş bildirmiştir. Ancak her hangi bir fikri olmadığını belirtenler hakkında, millî eğitimin genel amaçlarından mı haberdar olmadıkları, yoksa programı mı bu konuda değerlendiremedikleri şeklinde bir yorumda bulunmak mümkün değildir.

7. Coğrafya öğretim programı üniteler ve sınıflar arasında geçiş için basamak teşkil edecek şekilde düzenlenmiştir şeklinde yöneltilen fikre öğretmenlerin %41.6 sı katılıyorum, %8.3'ü fikrim yok, %50'si ise katılmıyorum şeklinde fikir beyan etmişlerdir. Bu tabloya bakıldığında coğrafya öğretim programının üniteler ve sınıflar arasındaki geçişte basamak teşkil edecek şekilde düzenlenmemiş olduğu sonucu ağır basmaktadır. Öğretmenlerin yarısı olumsuz görüş bildirmişler ve bir kısmı da kararsız kalmıştır. Ağırlıklı bir sonuç ortaya çıkmamasına karşın, bu konudaki görüşün olumsuza daha yakın olduğunu söylemek mümkündür..

8. Coğrafya öğretim programında yer alan genel açıklamalar bölümü öğretmenlere programla ilgili yeterince bilgi vermektedir. Bu görüşe ankete katılan öğretmenlerin %48.6'sı katılıyorum, %12.5'i kararsızım, %38.9'u ise katılmıyorum şeklinde görüş bildirmiştir. Bu tabloya göre öğretmenlerin yarıya yakın kısmı olumlu kanaat bildirmiştir. Kararsızların dışında bu konudaki görüşler olumlu şekildedir. Programda yer alan genel açıklamalar bölümünün öğretmenlere genel anlamda programla ilgili bir fikir verebildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Buna rağmen katılmadığını bildirenlerin oranı dikkate alınarak düzenlemeye ihtiyaç olduğu söylenebilir. Programın açıklamalar kısmı, daha çok coğrafyanın izahı ve bölümlerini tanıtmaya yöneliktir. Öğretmenlere coğrafya öğretiminin nasıl yapılacağına dair bilgi vermekten ziyade coğrafyanın tanıtılmasına yönelik olarak düzenlenmiştir.

9. Öğrencide planlı ve programlı çalışmayı teşvik edecek niteliktedir şeklinde yöneltilen görüşe öğretmenlerin %44.5'i katılıyorum, %20.8'i kararsızım, %34.7'si de

katılmıyorum şeklinde fikir beyan etmişlerdir. Bu tablodan çıkan sonuca bakıldığında öğretmenlerin yaklaşık yarısı bu konuda olumlu bir görüşe sahiptirler. Olumsuz görüşe oranla olumlu görüş daha ağır basmaktadır ve bu konuda programın eksiklikleri olmakla birlikte kabul edilebilir olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Programın, hem amaçlar, hem de açıklamalar kısmında bu noktada yardımcı olacak ipuçlarına yer verilmemektedir.

10. Öğrencide, yapıcı, üretici ve eleştirel düşünmeyi geliştirici niteliktedir şeklinde yöneltilen görüşe öğretmenlerin %44.4'ü olumlu, %19.4'ü kararsız, %36.1 de olumsuz baktıklarını belirtmişlerdir. Bu tablodan da yine olumlu kanaat belirtenlerin oranının ağırlıkta oldukları görülmektedir. Programın bu konuda da eleştirilebileceği, ama kabul edilebilir olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Programın amaçlar ve açıklamalar kısmında bu konularda yönlendirici bilgiler yer almaktadır. Fakat bu amaçların gerçekleştirilmesi noktasında iş birazda programın yürütülmesi görevini üstlenen öğretmenlere düşmektedir.

11. Öğrencileri yüksek öğretime hazırlayacak niteliktedir şeklinde yöneltilen fikre ankete katılan öğretmenlerin %52.8'i olumlu %9.7'si kararsız, %37.5'i de olumsuz baktıklarını belirtmişlerdir. Bu tabloya göre coğrafya öğretim programının öğrencileri yüksek öğretime hazırlama konusunda eksikliklerinin olmasına karşın kabul edilebilir durumda olduğu sonucu ağır basmaktadır. Ancak öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar bu sonucu çürütür niteliktedir. Öğretmenlerin bir çoğu lise I. Sınıf dışında üniversiteye yönelik olmadığı, öğrencilerin bu yüzden özellikle lise I dışındaki coğrafya derslerine ilgilerinin çok az olduğu şeklinde görüş belirtmişlerdir. Buradan hareketle öğretmenlerin kendilerine sunulan seçenekleri tercihte daha aceleci davranmalarına karşın, açık uçlu sorularda daha net fikir beyan ettiklerini söylemek mümkündür.

12. Konuların dengeli dağılımı açısından yeterlidir şeklinde yöneltilen görüşe öğretmenlerin %26.4 ü katıldıklarını, %12.5 i kararsız olduklarını ve %61.1 i de katılmadıklarını belirtmişlerdir. Bu tabloya bakıldığında konuların dengeli dağılımı açısından coğrafya öğretim programının yeterli olmadığı sonucuna varmak daha doğru olur. Olumlu görüş bildirenler bu konuda oldukça düşük kalmaktadır ve programın konuların dengeli dağılımı yönünden düzeltilmesi gerektiği sonucu belirlemektedir. Bu hususu öğretmenler hem açık uçlu sorularda, hem de yüz yüze görüşmelerde dile getirmişlerdir. Lise I. Coğrafyasının ayrılan ders saatiyle uygun olmadığı, bazı dersler için ülkeler coğrafyası gibi ayrılan sürenin fazla olduğu şeklinde fikirlerini bildirmişlerdir.

13. Programa ayrılan ders saati yeterlidir şeklinde yöneltilen görüşe öğretmenlerin %13.9'u katıldıklarını, %5.6'sı kararsız olduklarını ve %80.5'i ise katılmadıklarını belirtmişlerdir. Tabloya bakıldığında programın en fazla olumsuz görüş bildirilen yönü budur ki öğretmenlerin 2/3 ünden fazlası bu konuda programa olumlu bakmadıklarını belirtmişlerdir. Tabii ki bu tablodan ayrıntılı bir sonuca varmak mümkün değildir. Ancak öğretmenlere yöneltilen açık uçlu sorularda daha çok lise birinci sınıf konuları için ayrılan ders saatinin oldukça yetersiz olduğu görüşü öğretmenlerin hemen tamamı tarafından paylaşılmaktadır.

4.2.2. Konu Alanı

Tablo 45. Konu Alanı (İçerik)

(N=72)		Evet		Hayır		Fikrim yok	
		f	%	f	%	f	%
1.	Üniteler hedeflerle tutarlı mı?	35	48,6	23	31,9	14	19,4
2.	Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmış mı?	38	52,8	21	29,2	13	18,1
3.	Ünitelerin içeriği, basitten karmaşığa, kolaydan zora gibi öğrenme ilkelerine göre sıralanmış mı?	30	41,7	32	44,4	10	13,9
4.	Ünitelerin içerisinde, kavramlar ve ilkeler açık bir şekilde belirlenmiş mi?	29	40,3	32	44,4	11	15,3
5.	İçerik, öğrencinin ilgi ve ihtiyacını karşılayacak nitelikte düzenlenmiş mi?	31	43,1	33	45,8	8	11,1
6.	İçerik, öğrencinin bulunduğu yaşın özelliklerine uygun mu?	38	52,8	24	33,3	10	13,9
7.	İçerik, öğrencinin ilgisini çekebilecek bilimsel verilerle donatılmış mı?	28	38,9	36	50,0	8	11,1
8.	Aynı konular farklı sınıf düzeylerinde tekrar edilmiş mi?	45	62,5	20	27,8	7	9,7

1. Üniteler hedeflerle tutarlı mı? sorusuna ankete katılan öğretmenlerin %48.6 sı evet, %31.9 u hayır ve %19.4 ü de fikrim yok şeklinde görüş bildirmişlerdir. Programda ünitelerin hedeflere uygun olup olmadığı hakkında öğretmenlerin ağırlıklı olarak uygun olduğu görüşünü paylaştıkları görülmektedir. Ancak uygun olmadığını belirtenlerin oranı da küçümsenmeyecek ölçüdedir ve bu konuda programın düzeltilmeye ihtiyacı olduğu sonucuna varmak mümkündür. Açık uçlu sorular vasıtasıyla elde edilen bulgularda öğretmenler, programın amaçlar ve açıklamalar kısmında yeterince değinilmesine karşın, öğrencilere önce yakın çevrenin tanıtılması, ülke potansiyelinin ve kaynaklarının anlatılması gerektiği gibi görüşler belirtmişlerdir. Oysa bu noktalara programın amaçlarının henüz ilk maddesinde temas edilmiştir.

2. Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmış mı? sorusuna öğretmenlerin %52,8'i evet, %29,2'si hayır; %18,1'i de fikrim yok şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu tabloya bakıldığında öğretmenlerin çoğunluğunun ünitelerin sıralanışında uygunluk olduğu görüşünü paylaştıkları görülmektedir, ancak öğretmenlerin

diğer konularda olduğu gibi bu konuda da olumlu veya olumsuz görüş belirtmemeleri dikkat çekicidir. Ya öğretmenlerin bir kısmının bu konularda yeterli bilgisi olmadığı, ya da anketi cevapladıkları anda programı yeterince zihinlerinde canlandıramadıkları sonucunu düşünmek mümkündür.

3. Ünitelerin içeriği basitten karmaşığa, kolaydan zora gibi öğrenme ilkelerine göre sıralanmış mı? sorusuna öğretmenlerin, %41.7'si evet, %44.4'ü hayır, %13.9 u da fikrim yok şeklinde görüş bildirmişlerdir. Burada olumlu ve olumsuz görüş bildirenlerin oranı birbirine çok yakındır. Dolayısıyla bu konuda programın kabul edilebilir veya edilemez olduğu sonucunu çıkarmaktan ziyade düzeltilmeye büyük oranda gereksinim olduğu sonucu daha doğru olacaktır.

4. Ünitelerin içerisinde kavramlar ve ilkeler açık bir şekilde belirlenmiş mi? şeklinde yöneltilen soruya öğretmenlerin, %40.3 ü evet %44.4 ü hayır ve %15.3 de fikrim yok şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu tablodan da yine açık bir sonuç çıkarmak güçtür. Programın bu yönüyle değerlendirilmesinde öğretmenlerin büyük çoğunlukla paylaştıkları olumlu veya olumsuz bir görüş ortaya çıkmamaktadır. O halde programın bu açıdan da gözden geçirilip gerekli düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç vardır demek daha isabetli olacaktır.

5. İçerik, öğrencilerin ilgi ve ihtiyacını karşılayacak nitelikte düzenlenmiş mi? sorusuna öğretmenlerin %43.1 i evet, %45.8 i hayır ve %11.1 i de fikrim yok şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu tabloya göre güçlü olmamakla birlikte programın bu yönüne öğretmenlerin olumlu bakmadığı sonucuna varılabilir. Ancak olumlu görüş bildiren öğretmenlerin oranı da aşağı yukarı olumsuz görüş belirtenlere yakındır. Burada da yine ağırlıklı bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Dolayısıyla programın bu yönden ele alınması gerekir sonucuna varmak tabloyla daha uygun düşmektedir. Zaten, öğretmenlerin çoğu, açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarda içeriğin öğrenciyi üniversiteye hazırlama noktasında olmadığı, Matematik Coğrafya, Harita Bilgisi gibi konularda yüzeysel bilgi verildiği ve bazı derslerin veya bazı konuların olmaması gerektiği şeklinde görüşler belirtmişlerdir. Burada ilgi ve ihtiyacı karşılama durumunu tamamen üniversiteyle özdeşleştirmek doğru olmayabilir. Ancak, bir gerçeklik olarak günümüzde öğrencilerin öncelikli hedefinin üniversiteyi kazanmak olduğu da göz ardı edilemez.

6. İçerik öğrencilerin bulunduğu yaşın özelliklerine uygun mu? öğretmenlerin %52.8 i evet, %33.3 hayır ve %13.9 u da kararsızım şeklinde görüş beyan etmiştir. Bu

tablodan elde edilen bilgilere göre coğrafya öğretim programında içeriğin öğrencilerin bulunduğu yaşla uygun olduğu fikri ağır basmaktadır. Tabii ki öğretmenlerin tamamı aynı görüşü paylaşmamakta hatta 1/3 bu konuda olumsuz düşünmektedir. Ancak olumlu görüş bildirenlerin oranı %50 den fazladır.

7. İçerik öğrencinin ilgisini çekebilecek bilimsel verilerle donatılmış mı? sorusuna öğretmenlerin %38,9'u evet, %50'si hayır, %11,1'i ise fikrim yok şeklinde görüş belirtmiştir. Bu konuda öğretmenlerin bakış açıları ağırlıklı olarak negatiftir. Olumlu düşünenlerin sayısı da azımsanmayacak ölçüdedir. Ancak öğretmenlerin çoğunluğu içeriğin bilimsel verilerle donatılmadığı görüşündedirler. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri açık uçlu sorularda da değindikleri eksikliklerle uygunluk sergilemektedir.

8. Aynı konular farklı sınıf düzeylerinde tekrar edilmiş mi? şeklinde yöneltilen soruya öğretmenlerin %62,5'i evet, %27,8'i hayır ve %9,7'si de fikrim yok cevabını tercih etmişlerdir. Bu tabloya bakıldığında öğretmenlerin büyük çoğunluğunun farklı sınıflarda aynı konuların tekrar edildiği görüşünde büyük oranda birleştikleri görülmektedir. Tabii ki tamamı aynı fikri paylaşmamakta bir kısım öğretmenler ise aynı konuların farklı sınıflarda tekrar edilmediği kanaatindedirler. Ancak bu konuda ağırlıklı olan sonucun, yani aynı konuların farklı sınıf düzeylerinde tekrar edildiği sonucunun ortaya çıktığı görülmektedir.

4.2.3. Teknolojik Gelişmelerin Programda Yer Alması

Tablo 46. Coğrafya alanı ile ilgili yeni gelişmelerin programda yer alma durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Evet	24	33,3
Hayır	48	66,7
Toplam	72	100,0

Coğrafya alanı ile ilgili yeni gelişmeler programda yer almış mı? sorusuna ankete katılan öğretmenlerin %33,3'ü evet %66,7'si hayır şeklinde görüş belirtmişlerdir. Burada öğretmenlerin büyük çoğunluğu (2/3) programda yeni gelişmelerin yer almadığı kanaatini taşıdıkları görülmektedir. Diğer sorularda olduğu gibi bu konuda da bütün öğretmenlerin aynı görüşte birleşmedikleri bir kısmının farklı düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Ancak büyük çoğunluk programın bu konuda eksik olduğu görüşünü taşımaktadır ve programın bu noktada büyük ölçüde revize edilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Tablo 47. Yeni teknoloji ve gelişmelerle ilgili uygulamalara programda yer verilme durumu.

Seçenekler	Frekans	%
Evet	23	31,9
Hayır	49	68,1
Toplam	72	100,0

Yeni teknoloji ve gelişmelerle ilgili uygulamalara programda yer verilmiş mi? şeklinde yöneltilen soruya öğretmenlerin %31,9'u evet, %68,1'i hayır cevabını tercih etmişlerdir. Coğrafya öğretim programının teknolojik gelişmeler ve teknolojinin uygulanması yönünde yenilenmeye ihtiyacı olduğu görüşü öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından paylaşılmaktadır. Programın eksik olduğu noktalarda genellikle öğretmenlerin 2/3'ü aynı görüşte birleşebilmektedirler. Bazı konularda öğretmenlerin %50'si aynı fikri paylaştıkları halde bazı konularda özellikle programın eksikliklerinin vurgulanması olarak yorumlanabilecek şekilde büyük çoğunlukla aynı fikri paylaştıkları görülmektedir. Teknolojik gelişmeler ve kullanımı konusunda programın öğretmenleri yönlendirici özellikte olmadığı, materyal kullanımı ve açık uçlu sorulardan elde edilen sonuçlarda da açıkça ortaya çıkmakta ve buradaki sonuçla örtüşmektedir.

4.2.4. Ders Kitapları

Tablo 48. Ders Kitapları

	(N=72)	Çok yetersiz		Yetersiz		Az yeterli		Yeterli		Çok yeterli	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Coğrafya öğretim programları ile ders kitapları arasındaki uygunluk yeterli midir?	2	2,8	11	15,3	22	30,6	35	48,6	2	2,8
2	Coğrafya ders kitaplarının düzeni ve konuların işlenişi yeterli midir?	1	1,4	16	22,2	22	30,6	32	44,4	1	1,4
3	Coğrafya ders kitapları derslerin geliştirilmesi açısından yeterli midir?	2	2,8	18	25,0	24	33,3	27	37,5	1	1,4
4	Coğrafya öğretimi ile ilgili çeşitli rehber öğretim materyallerine yeterince yer verilmiş midir?	6	8,3	32	44,4	16	22,2	17	23,6	1	1,4
5	Ders kitaplarında, coğrafya öğretimi için çeşitli ders araç ve gereçleri kullanımına yeterince değinilmiş midir?	6	8,3	29	40,3	19	26,4	17	23,6	1	1,4

1. Coğrafya öğretim programı ders kitapları arasındaki uygunluk yeterli mi? sorusuna öğretmenlerin %82 si yeterli olduğu şeklinde görüş bildirmiştir. Dolayısıyla yetersiz olduğu fikrini paylaşılanların oranı bu konuda çok düşüktür. Bu tabloya bakıldığında millî eğitimin onayından geçen ve coğrafya öğretim programının, coğrafya derslerinde okutulan ders kitapları aracılığı ile öğrencilere verilmesi yönünden ihtiyacı karşılamada yeterli olduğu fikri öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından benimsenmektedir. Ders kitapları ile ilgili olarak, açık uçlu sorularda öğretmenlerin dile getirdiği şikayetler daha çok istatistikî bilgilerin yenilenmediği ve görselliğin artırılması gerektiği şeklindedir. İstatistikî bilgilerin değiştiği dikkate alınırsa, ders kitaplarının

programın amacına hizmet noktasında kabul edilebilir olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin bir kısmı son basılan kitapların görselliğe hitap etme noktasında eskilerden daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Tabii ki; son zamanlarda kitapların basımında teknolojinin imkanlarından daha fazla yararlanılmakta, çeşitli grafik ve coğrafi şekiller bilgisayar programları yardımıyla yapılarak kitaplara aktarılabilmektedir.

2. Coğrafya ders kitaplarının düzeni ve konuların işlenişi yeterli midir? Bu soruya öğretmenlerin %76.4'ü az yeterli, yeterli ve çok yeterli seçeneklerini kendilerine uygun bularak ağırlıklı olarak olumlu fikir beyan etmişlerdir. Coğrafya derslerinde takip edilen ders kitaplarına bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin büyük çoğunluğunun müspet bir kanaati olduğu görülmektedir. Açık uçlu sorularda bazı eksiklikler özellikle istatistikî bilgiler konusunda belirtilmiş olmasına karşın, genel görüş kitapların bu noktada yeterli olduğu şeklindedir. Bu eksikliği de istatistikî bilgilerin sürekli değiştiğine bağlamak mümkündür.

3. Coğrafya ders kitapları derslerin geliştirilmesi açısından yeterli midir? Bu soruya öğretmenlerin %27.8'i olumsuz, %72.2'si ise olumlu baktıklarını gösteren seçenekleri tercih etmişlerdir. Bu tabloya bakıldığında, ders kitaplarının da öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından kabul gördüğü sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak bu konuyla ilgili olarak, öğretmenlerin bir kısmı açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarda, bu kitaplarla üniversiteye hazırlanmak mümkün değil, Matematik Coğrafya ve Harita Bilgisi konuları yüzeysel olarak ele alınmış gibi değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

4. Ders kitaplarında, coğrafya öğretimi ile ilgili çeşitli rehber öğretim materyallerine yeterince yer verilmiş midir? sorusuyla ilgili öğretmenlerin %52.7'si olumsuz, %47.2'si ise olumlu yaklaşıtlarını belirtmişlerdir. Ders kitaplarının bu açıdan yetersiz olduğunu, ancak yeterli görenlerin sayısının da azımsanmayacak ölçüde olduğu dikkati çekmektedir. Öğretmenlerin bu konudaki yaklaşıtlarından da açık bir şekilde olumlu veya olumsuz görüş ağırlıklı olarak çıkmamıştır. Ancak açık uçlu sorularla birlikte değerlendirildiğinde öğretmenler, ders kitaplarında, konularla bağlantılı olarak çeşitli şekillerin, grafiklerin, örnek olayların daha fazla yer alması gerektiğini belirtmişlerdir.

5. Ders kitaplarında, coğrafya öğretimi için çeşitli ders araç ve gereçleri kullanımına yeterince değinilmiş midir? Şeklinde yöneltilen soruya öğretmenlerin %48.6'sı olumsuz, %51.4'ü ise olumlu baktıklarını gösteren seçenekleri tercih etmişlerdir. Bu yönden de ders kitaplarının değerlendirilmesinde ağırlıklı bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Olumlu

olarak değerlendirenlerin oranı fazla olmasına karşın arada bariz bir fark yoktur. Bu konulara belki ders kitaplarından ziyade programın açıklamalar kısmında değinilmesi daha doğru olacaktır. Ancak ders kitaplarında da konularla bağlantılı olarak yeri geldikçe değinilmesinde yarar vardır.

4.3. Program Geliştirmeye İlişkin Bilgiler

Tablo 49. Programın tanıtılması ve uygulanmasıyla ilgili hizmet içi eğitim gerekliliği.

Seçenekler	Frekans	%
Tamamen katılıyorum	33	45,8
Katılıyorum	32	44,4
Kararsızım	32	44,4
Katılmıyorum	2	2,8
Hiç katılmıyorum	2	2,8
Toplam	72	100,0

Programın tanıtılması ve uygulanması ile ilgili hizmet içi eğitim kursları verilmelidir şeklinde yöneltilen önermeye retmenlerin %90.2 gibi büyük bir çoğunluğu gerekli olduğu yntnde görüş bildirmişlerdir. Bu tabloya bakıldığında retmenlerin hemen tamamı hizmet içi eğitim kurslarının düzenlenmesi gerektiği görüşünü paylaşmaktadırlar. Bu konuda millî eğitimin pilot okullar belirleyerek programın tanıtılması ve uygulanması suretiyle eksik ve aksayan yönlerinin belirlenmesine yönelik çalışmalarının uygunluğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca program geliştirme çalışmalarında retmenlerin görüşlerinin de bir şekilde elde edilerek dikkate alınması, gte olsa yapılması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 50. Coğrafya dersi üretim programının uygulanmasına yardımcı olacak bilgisayar programlarına duyulan ihtiyaç.

Seçenekler	Frekans	%
Tamamen katılıyorum	42	58,3
Katılıyorum	28	38,9
Kararsızım	2	2,8
Katılmıyorum	-	-
Hiç katılmıyorum		
Toplam	72	100,0

Programın uygulanmasına yardımcı olacak bilgisayar programlarına ihtiyaç vardır şeklinde retmenlere yöneltilen görüşe %97.2 gibi büyük bir çoğunluk katıldıkları yntnde görüş bildirmişlerdir. Programın geliştirilmesi doğrultusunda retmenlerin yaklaşık tamamının bu konuda eksik olduğu ve geliştirilmesi gerektiği noktasında birleşmektedirler. Eğitim-retimde ülkemizde teknolojik gelişmelerden henüz yeterince yararlanılmadığı bir gerçektir. Ancak bu tablodan ve açık uçlu sorularla, materyal

kullanımı konusundaki sorulardan elde edilen bulgulara göre bu konuda daha hızlı hareket edilmesi gerektiği ortadadır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu bu noktada programda ve kendilerinde eksiklik olduğu görüşünü dile getirmekte ve teknolojiyi kullanma imkanlarının olmamasından yakınmaktadır.

Tablo 51. Hedefler

	Hedefler (N=72)	Tamamen katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç katılmıyorum	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Hedefler tespit edilirken yerel ve bölgesel özelliklerin dikkate alınması gerekir.	42	58,3	26	36,1	3	4,2	1	1,4	-	-
2	Hedeflerin tespitinde öğrencinin günlük yaşamında kullanabileceği nitelikteki bilgi ve becerilerin kazandırılmasına ağırlık verilmesi gerekir.	49	68,1	21	29,2	2	2,8	-	-	-	-
3	Seçilen hedeflerin, öğrencilerin yeteneklerini geliştirici nitelikte olmasına özen gösterilmelidir.	48	66,7	22	30,6	2	2,8	-	-	-	-
4	Programda, bilimsel ve toplumsal gelişmeler arasındaki ilişkiyi vurgulayan hedeflere yer verilmelidir.	46	63,9	23	31,9	3	4,2	-	-	-	-

1. Hedefler tespit edilirken yerel ve bölgesel özelliklerin dikkate alınması gerekir şeklinde yöneltilen görüşe öğretmenlerin %94,4'ü katıldığı yönünde görüş bildirmiştir. Bu tabloya bakıldığında öğretmenlerin, programın açıklamalar kısmında Türkiye'nin coğrafi bölgeleri ele alınırken önce okulun bulunduğu bölgeden başlanmalıdır ibaresi yer almasına rağmen, hemen hemen tamamı programın bu yönden eksik olduğu ve geliştirilmesi gerektiği görüşüne sahiptirler. Dikkate degecek ölçüde programın geliştirilmesi konusunda yöneltilen görüşler konusunda öğretmenlerin aşağı yukarı tamamının aynı görüşleri paylaştıkları görülmektedir. Burada program hazırlama noktasında bölgesel düzeyin gerekliliği sonucu bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Merkezde hazırlanan programlarda bölgesel düzeyin dikkate alınmadığı veya eksik planlandığı görüşü öğretmenlerin hemen tamamı tarafından belirtilmiştir.

2. Hedeflerin tespitinde öğrencinin günlük yaşamında kullanabileceği nitelikteki bilgi ve becerilerin kazandırılmasına ağırlık verilmesi gerekir şeklinde yöneltilen görüşe öğretmenlerin %97,3'ü olumlu kanaate sahip olduklarını belirtmişlerdir. Programın bu yönden de eksik olduğu ve geliştirilmesi gerektiği ankete katılan öğretmenlerin hemen tamamı tarafından benimsenmektedir.

3. Seçilen hedeflerin öğrencilerin yeteneklerini geliştirici nitelikte olmasına özen gösterilmelidir, şeklinde yöneltilen görüşe öğretmenlerin %97,3'ü gerekli olduğunu işaret

eden seçenekleri benimsediklerini bildirmişlerdir. Dikkati çeken diğer bir nokta bu konularda olumsuz görüş bildiren öğretmenlerin olmamasıdır. Olumlu görüş bildirenlerin dışında kalan kısımda ise daha ziyade kararsızım seçeneğini kendilerine uygun bulmuşlardır. Öğretmenlerin tamamı millî eğitimin amaçlarında da belirtildiği gibi programların öğrencilerin yeteneklerini geliştirici nitelikte olması gerektiği konusunda hem fikirdirler.

4. Programda toplumsal ve bilimsel gelişmeler arasındaki ilişkiyi vurgulayan hedeflere yer verilmelidir şeklindeki görüşe öğretmenlerin % 95.8'i gibi yine ezici bir çoğunluğun olumlu fikir beyan ettikleri görülmektedir.

Konu alanı

Tablo 52. Coğrafya öğretim programına ilave edilmesi gerekli görülen son gelişme ve yenilikleri içeren konular

Seçenekler	Frekans	%
Evet	32	44,4
Hayır	40	55,6
Toplam	72	100,0

Coğrafya öğretme programı ilave edilmesini gerekli gördüğünüz son gelişme ve yenilikleri içeren konular var mı? Sorusuna öğretmenlerin %44.4'ü evet %55.6'sı ise hayır şeklinde görüş bildirmişlerdir. Burada öğretmenlerin programın geliştirilmesine yönelik sunulan görüşlerdeki paralel düşüncede oldukları durumu görmek mümkün değildir. Bu noktada öğretmenlerin aşağı yukarı yarısı olumlu yarısı da olumsuz fikir beyan etmişlerdir.

Programa ilave edilmesi gereken konularda evet cevabı vererek bu konuda görüş belirten öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

- ÖSS'ye yönelik olarak, dersanelerle bağlantı kurulmalı,
- Depremden korunmanın yolları programda yer almalı,
- Programda bilgisayar kullanımına yer verilmeli,
- Siyasi coğrafya alanında gelişmeler yenilenmeli,
- İstatistik bilgileri yenilenmeli,
- Türkiye ile ilgili bilgiler eksik, ayrıca konuların özelliğine göre, resim, grafik, şekiller vs. konulmalı,
- Lise I. sınıf müfredat programı çok ağır ve ders saati yetersiz,
- Çevre konularına yeterince yer verilmeli,

- Ekonomik faaliyetler (banka, borsa vs.) işlenmeli,
- Programın dili daha açık ve anlaşılır olmalı,
- Uzay konusunda bilgi verilmeli, uzayla ilgili çalışmalar alınmalı,
- Doğa ve çevre konuları daha fazla yer almalı,
- Bilgisayar destekli bölgenin gelir ve geçim kaynakları ele alınmalı,
- Milli güç, iç ve dış tehditler ve bölücü unsurlar konularına daha fazla yer verilmeli,
- Jeoloji ve deprem konusu daha iyi ele alınmalı,
- Deprem ve doğal afetler konusunda detaylı bilgi verilmeli,
- Rüzgarların yağış oluşturmadaki rolü anlatılmalı,
- Denizlerimiz konusu daha ayrıntılı ele alınmalı.

Tablo 53. Coğrafya öğretim programında temel bilgi niteliğinde olmayıp, öğrencinin ilgisini çekmeyen ve güncelliğini kaybettiği için programdan çıkarılması düşünülen konular.

Seçenekler	Frekans	%
Evet	15	20,8
Hayır	57	79,2
Toplam	72	100,0

Coğrafya öğretim programının temel bilgi niteliğinde olmayıp, öğrencinin ilgisini çekmeyen ve güncelliğini kaybettiği için programdan çıkarılmasını düşündüğünüz konular var mı? sorusuna öğretmenlerin %20.8'i evet var, %79.2'si hayır yok şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu tabloya bakıldığında öğretmenler tarafından coğrafya öğretim programlarının güncelliğini koruduğu fikrinin ağırlıklı olarak benimsendiği görülmektedir. Programın bu açıdan eksik olduğunu düşünen öğretmenlerin oranı az sayılabilecek ölçüdedir.

Programdan çıkarılması gereken konular var şeklinde cevap veren öğretmenlerin belirttiği konuları şu şekildedir;

- Ülkelerle ilgili gereksiz, detay bilgiler var, ayrıca çok fazla ülke ele alınmış,
- ÖSS'de ülkeler coğrafyasından soru olmuyor o yüzden kaldırılmalı,
- Bölgeler coğrafyası ile genel coğrafya ayrılmalı,
- Buzullar ve buzul şekilleri konusu daha daraltılmalı,
- Türkiye'nin az ilişki kurduğu ülkeler programdan kaldırılmalı,
- Lise I. Coğrafyası tekrar gözden geçirilmeli,

Tablo 54. Öğrencilerin coğrafya dersi ile ilgili yetenek ve yönelimlerine cevap verecek nitelikteki materyallerin hazırlanmasının gerekliliği.

Seçenekler	Frekans	%
Pek çok	28	38,9
Çok	39	54,2
Kararsızım	-	-
Az	3	4,2
Çok az	2	2,8
Toplam	72	100,0

Öğrencilerin coğrafya dersiyle ilgili yetenek ve yönelmelerine cevap verecek nitelikteki materyallerin hazırlanmasını ne derece gerekli buluyorsunuz? Sorusuna öğretmenlerin %93.1'inin pek çok ve çok seçeneklerini kendilerine uygun bulduklarını dolayısıyla bu konuda programın eksik olduğu ve geliştirilmesi sonucuna işaret etmişlerdir.

Tablo 55. Gelişen teknolojilere uygun materyallerin hazırlanmasını gerekliliği.

Seçenekler	Frekans	%
Pek çok	22	30,6
Çok	47	65,3
Kararsızım	-	-
Az	2	2,8
Çok az	1	1,4
Toplam	72	100,0

Gelişen teknolojiye uygun materyallerin hazırlanmasını ne derece uygun buluyorsunuz? şeklindeki soruya da yine öğretmenlerin %95.1'i gibi büyük bir çoğunluğunun pek çok ve çok seçeneklerini kendilerine uygun görerek bu konudaki eksikliğe işaret ettikleri görülmektedir. Programın bu yönden eksik olduğu öğretmenlerin tercih ettikleri seçeneklerle açık bir şekilde ortadadır. Öğretmenler programı eksik buldukları bazı konularda %100'e yaklaşan bir görüş birlikteliği sergilemektedirler.

4.4. Açık Uçlu Soruların Değerlendirilmesi

1. Coğrafya öğretmen adaylarının lisans eğitimi sizce yeterli midir? Hayır ise neden?

Ankete katılanlardan 29 öğretmen lisans eğitimini yeterli görmektedir. Yeterli görenler içinde 2 öğretmen yeterli ama soyuttan somuta geçilemiyor ve öğretmenin başarısı mesleği süresince yapacağı çalışmaya da bağlıdır şeklinde görüş bildirmiştir. Öğretmenlerden 28'i bu konuda olumsuz görüş belirtmiş; 2 kişi kısmen, 2 kişi fikrim yok şeklinde cevaplarken, hiç görüş belirtmeyenler de olmuştur. Yeterli görmeyenlerin belirttikleri gerekçeleri şu şekilde toplamak mümkündür:

- Orta öğretimde okutulan müfredata biraz daha yer verilmeli ve idarî konularda adaylar mesleğe atanmadan önce bilgilendirilmeli.
- Lisans eğitimi sırasında orta öğretimde işe yarayacak yeterince bilgi verilmedi.
- Teknoloji kullanımı konusunda bilgilendirme yetersiz.
- Öğretmenlerin staj döneminde kendilerini yetiştiremediği görülmektedir.
- Öğretmen adaylarına, öğretmenlik deneyimi ve piyasa şartlarında çalışabilme becerisi kazandırılmalı.
- Uygulama süresinin daha uzun olması gerekir, ayrıca arazi çalışmalarına ağırlık verilmeli ve görsel araçların kullanımı öğretilmeli.
- Öğrenci lisans öğrenimi sırasında kendini daha iyi yetiştirmeye gayret etmeli.
- Lisans müfredatıyla orta öğretim müfredatı uygun olmalı.
- Lisans eğitimi sırasında coğrafya eğitimi verilmiyor, coğrafya öğretilmeye çalışılıyor.
- Lisans eğitimi sırasında akademik bilgiler veriliyor, adaylar orta öğretime hazırlanmıyor.
- Orta öğretim müfredatı konusunda bilgi verilmiyor.
- Teknoloji kullanımı öğretilmeli.
- Lisans eğitimi daha çağdaş, kalıcı, görsel olmalı, pedagojik formasyon ağırlıklı olmalı.
- Bireye yönelik değil, üretken değil, görsel değil, ezbere dayalı ve öğrencilerle iletişim kurmakta öğretmeni desteklemiyor.
- Özellikle alan bilgisi konusunda yetersiz.

2. Orta öğretim kurumlarındaki coğrafya programları sizce yeterli mi? Eksiklikler görüyorsanız kısaca belirtiniz.

TEKNOLOJİ FORMASYON KURUMU

Bu soruya 22 öğretmen evet yeterli şeklinde cevap vermiştir. 42 öğretmen hayır yetersiz şeklinde değerlendirmede bulunmuş, bunların dışındakiler ise görüş belirtmemiş veya “yeterli sayılır” şeklinde cevap vermişlerdir.

Hayır şeklinde görüş belirtenlerin gerekçeleri şu şekilde sayılabilir:

- Lise 1. sınıf için hem program ağır hem de süre yetersiz.
- Lise 1. sınıf konuları diğer sınıflara dağıtılmalı.
- Günün ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ve yenilenmeye açık olmalı.
- Bilgiler uygulanmaya yönelik olmalı, program geliştirme merkezleri kurulmalı ve üniversitelerle diyalog kurulmalı.
- Program modern çağın gerekleri ile donatılmalı, üniversitelerle daha çok ilişki kurulmalı.
- Araç gereçler konusunda çok eksiklik var.
- Müfredat ile ders saati arasında uygunluk olmalı.
- Bölge tanıtılmalı, öğrenci önce yaşadığı çevreyi tanımalı.
- Ö. S. S ye yönelik olmalı, ÖSS de genellikle lise birden soru çıkıyor bu konuda süre yetersiz dolayısıyla yeterince verilemiyor.
- Lise 3 Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafya konuları yetersiz ve lise 2 Türkiye Coğrafyası için 3 saat gereksiz.
- Gereksiz bilgilerle öğrenci oyalanıyor.
- Türkiye ile ilgili konulara daha çok yer verilmeli.
- Ülke potansiyeli, millî güç, iç-dış tehditler konularına daha fazla yer verilmeli.
- Üç yanı denizlerle çevrili olan ülkemizde denizlerle ilgili daha fazla bilgi verilmelidir.
- Güncel, akılda kalıcı, araştırmaya yönlendiren ve özendirici olmalı.
- Deprem konuları, yer altı zenginlikleri madenler konuları yetersiz.

- Lüzumsuz bilgiler hâlâ çıkarılmamış durumda, uzay çalışmalarından elde ediler: bilgilere yer verilmiyor.
- İstatistiki bilgiler yeni değil.
- Kendi ülkemizi yeterince tanımıyoruz, bu yüzden Ülkeler Coğrafyasına ayrılan süre fazla.
- Bazı konularda çok detaya inilmiş, bazıları ise çok yüzeysel olarak ele alınmış.

3. En fazla hangi öğretim yöntem ve tekniklerini uyguluyorsunuz? Neden?

Öğretmenlerin hemen tamamı, anlatım ve soru cevap metodunu kullanmaktadır. Bunun dışında bu metotları kullanmakla birlikte gösteri, tartışma, aktif metot, problem çözme, beyin fırtınası, grup çalışması ve dilsiz harita çalışmaları da kullanılmaktadır. Bütününün cevabında soru cevap ve anlatım metodu yer almaktadır. Bazı metotları kullanamamak da öğretmenlerin gerekçeleri olduğu görülmüştür. Bu gerekçeler şöyle sıralanabilir:

- Araç gereç yetersizliği,
- Gezi-gözleme vakit ayıramamak,
- Müfredatın özellikle birinci sınıflarda yoğun olması dolayısıyla daha çok anlatım gerektirmesi,
- Sınıfların yoğun oluşu bazı metotların kullanılmasını zorlaştırması,
- Soru-cevap ve tartışmayı tercih etmelerindeki en büyük neden ise öğrenciyi aktif hale getirmek, hazır bulundurmak, Ö. S. S.'ye yönelik ve kalıcı olduğu şeklindedir.

4. Coğrafya ders kitapları (programa uygunluğu, konuların işlenişi ve düzeni) hakkında ne düşünüyorsunuz?

24 öğretmen evet şeklinde cevaplamıştır. Ancak bunların içinde evet ama şeklinde cevaplayanlar vardır ve gerekçeleri şu şekildedir:

- Konular daha düzenli işlenmeli.
- Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası kitabı yetersiz ve istatistikler eski.

- Bilgiler güncelleştirilmeli ve görsellik artırılmalı.
- Son yıllarda basılanlar nispeten iyi.
- Özellikle jeomorfoloji konusunda şekiller daha çok olmalı.
- Çevreden biraz daha örnekler verilerek hazırlanırsa daha iyi olur.

44 öğretmen bu konuda olumsuz görüş belirtmiş ve bunların dışındakiler ise görüş belirtmemiştir. Hayır şeklinde görüş belirten öğretmenlerin gerekçelerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bu kitaplardan ÖSS'ye hazırlanan öğrenci var mı?
- Bazı konular çok ayrıntılı bazıları ise çok yetersiz.
- Gereksiz bilgilerle donatılmış, görsellik yetersiz ve yenileme konusunda geri kalıyor.
- Süreye uygun olarak tekrar düzenlenmeli.
- Konular ezberden uzak görselliğe dayalı hazırlanmalı.
- Kitapların hazırlanmasında yeni yöntemler uygulanmalı ve yardımcı kaynaklarla desteklenmeli.
- Okullar arası fark dikkate alınarak hazırlanmalı (Fen, Anadolu, Genel, Meslek Liseleri).
- Gereksiz, unutulacak ve daha sonra kullanılmayacak bilgiler kaldırılmalı.
- Lise I sadece Genel Coğrafya konularını içermeli.
- Özellikle Fiziki Coğrafya konuları basitten karmaşığa şeklinde verilmeli.
- Kitaplarla birlikte Cd ve video kasetler verilmeli.
- Lise 1 için bir yılda iki kitap fazla.
- Konular seviyenin üstünde.
- ÖSS'de dikkate alındığında matematik, coğrafya konuları yüzeysel kalıyor.
- Ders kitaplar ticari olmaktan uzak olarak hazırlanmalı.

- Kitapların sonunda düzeltme cetveli olmalıdır.

5. Coğrafya öğretimi için geliştirilmiş örnek rehber materyaller, öğretmen el kitabı veya geliştirilmiş rehber program örneklerine ulaşabiliyor musunuz?

44 öğretmen bu konuda hayır şeklinde cevap vermiş, 16 Öğretmen “evet ulaşabiliyorum” şeklinde cevap vermiştir. Bunların dışındakiler ise “kısmen” veya “bazen” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu konudaki şikayetler daha çok öğretmenlerin kendi gayretlerinin gerektiği ve zor elde edebildikleri şeklindedir. Ayrıca öğretmenler, maalesef ne üniversiteler ne de MEB yeni kaynakları göndermiyor, yeni araştırma ve çalışmalardan haberdar olamıyoruz şeklinde görüş belirtmişlerdir.

6. Araç-gereç kullanımı ile ilgili problemler nelerdir?

Coğrafya öğretmenlerinin tamamı araç-gereç kullanımında eksikliklerinin olduğunu belirtmiştir, araç-gereçlerin bir kısmının bulunduğu okullar vardır, ancak bu okullarda da coğrafya sınıfının olmaması gibi bir sıkıntı ortaya çıkmaktadır, araç-gereçlerin taşınma zorluğu, yıpranması gibi nedenler mevcut olan araç-gereçlerin dahi kullanımını zorlaştırıcı etki yapmaktadır, okulların büyük çoğunluğunda harita ve küreler mevcuttur, özellikle bilgisayar, tepegöz, data-show, cd'ler konusunda büyük eksiklik olduğu ve bu eksikliğin coğrafya öğretiminde görkselliği olumsuz etkileyerek bilgilerin kalıcılığının sağlanması konusunda güçlüklerin olduğu belirtilmiştir.

7. Nasıl bir ölçme değerlendirme uygulaması yapıyorsunuz? Karşılaştığınız sorunlar varsa belirtiniz.

Ölçme-değerlendirme konusunda öğretmenlerin tamamı yönetmeliğe uygun olarak çok soru-kısa cevap şeklinde yazılı sınav ve ders içi etkinlikleri dikkate alarak sözlü notu verdiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra kısmen çoktan seçmeli test tekniğini de kullanmaya çalışmaktadırlar, bu tekniğin kullanılmasında ise ÖSS sınavına hazırlık etkili olmaktadır, bazı öğretmenler ÖSS'ye hazırlık için test tekniğinin gerekli olduğunu ancak bu konuda destek verilmediğini (fotokopi vs) belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra bazı öğretmenlerde test tekniğinin sınıf mevcudunun fazla olması nedeniyle kopya gibi ahlaki dejenerasyona yol açtığı şeklinde görüş bildirmiştir.

8. Coğrafya öğretiminde karşılaştığınız en öncelikli sorun nedir?

Bu konuda öğretmenlerin belirttikleri sorunları şu şekilde sayabiliriz:

- Büyük ölçüde materyal eksikliği çekilmesi ve gezi- gözleme yer verilmemesi,
- Sayısalı düşünen öğrencilerin coğrafya derslerine yeterince ilgi göstermemesi,
- Konuların, özellikle lise 1'in orta öğretim için ağırlığı tekrar gerektiriyor ve zaman dar,
- Öğrencinin İ.Ö den seviye düşük olarak gelmesi,
- Kaynaklar, soru bankası, teknoloji kullanımı yok,
- Öğrenciler coğrafyaya ilgi duymuyor,
- Öğrenim ezbere dayalı oluyor, görsellik sağlanamıyor,
- Lise 1 için müfredat yoğun ve zaman az,
- Araç gereç yetersiz olunca sınıfta öğretim monoton kalıyor,
- Lise1 de matematikle ilgili konular (alan, saat hesapları vs.) var. Sayısalcılar dışında öğrenciler bu konuları kavrayamıyor ve bu konular yüzeysel verilmiş durumda, coğrafyaya sözel olarak bakılıyor ama sayısal konular olunca öğrenci zorlanıyor,
- Program öğrenciye yönelik olarak hazırlanmalı,
- Öğrenci İ.Ö den coğrafya altyapısı almadan geliyor,
- Eğitimde kalite düştü,
- Seçmeli olmasından dolayı motivasyon sağlanamıyor,
- Nüfus ve ekonomi konularında veriler yenilenmeli,
- Ülkeler coğrafyası ÖSS ye yönelik değil ve bir yıl işlenmesi gereksiz.

9. Değinilmediğini düşündüğünüz, fakat sizin önermek istediğiniz konular varsa lütfen belirtiniz, şeklindeki öneriye öğretmenlerden gelen görüşler şu şekildedir:

- Okumanın, meslek sahibi olmanın bilinci özellikle İ.Ö de geliştirilmeli.
- Lise 1 müfredatı ağır ve ders saati az.
- Fen lisesinde problem olmuyor ancak lise 1 genelde çok sıkıntılı.

-
- Ülkeler Coğrafyası azaltılmalı veya kaldırılmalı.
 - Görsel kaynaklar üniversiteler tarafından hazırlanıp okullara düşük maliyetle pazarlanabilir mi?
 - Toplumda coğrafyacıların yeterince değeri yok, çevre, kentleşme, ormancılık gibi alanlarda da yer alabilirler.
 - Ö.S.S de coğrafya sorularının payı az, bu yüzden öğrenci ilgisi azalıyor.
 - Öğretim ezbere dayalı.
 - Sabit devlet politikası.
 - Müfredat hazırlanması ve kitaplar konusunda öğretmen görüşlerine başvurulması daha iyi olur.
 - Öğretmene mesleği haricinde işlerle uğraşmayacak bir ortam sağlanmalı
 - Mümkün olan her okulda coğrafya sınıfı yapılmalı.
 - Ülke potansiyeli göz önüne serilmeli.
 - Örneklemeler yeterince olmalı.
 - Yıllarca bir takım problemleri duyurmaya çalıştık ama emekliliğimiz geldi hâlâ aynı durum devam ediyor.
 - Ders kitaplarındaki sayısal bilgiler düzeltilmeli. Örneğin hâlâ 81 yerine 67 il geçiyor, ayrıca nüfus bilgileri yanlış vs.
 - Eğitimde branşlar arasında eşitlik yok. Genelde sözel derslere girenler ile yabancı dil dersine girenlerin arasında ücret eşitsizliği var.
 - Üniversitelerle okullar yeterince işbirliği yapmıyor.
 - Ders kitapları mutlaka bir bilim heyeti tarafından hazırlanmalı.
 - Okul kitaplıkları üniversite yayınlarının da bulunduğu kitaplıklar haline getirilmeli.
 - Ülke çapında tüm üniversitelerin birlikte ortaya çıkaracağı bilimsel bir coğrafya dergisi ya da haftalık bültenler çıkarılmalı.

-
- Televizyon aracılığıyla bölgesel programlar yapılmalı.
 - Öğretmenler il veya ilçe çapında zümre dışında bir araya gelerek yapılabilecekler tartışılabilir.
 - Üniversitelerle de aynı şekilde bağ kurulabilir.
 - Zümre tutanakları rapor halinde bakanlığa gönderilmesine rağmen dikkate alınmıyor.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, coğrafya öğretmeni profili, öğretmenlerin coğrafya öğretim programı ve uygulamasına ilişkin görüşleri ile öğretmenlerin program hakkındaki geleceğe yönelik önerileri olarak üç ana başlık altında sunulmuştur.

5.1.1. Öğretmen Profiline İlişkin

Coğrafya öğretmeni profili başlığı altında öğretmenlere ait kişisel bilgiler, öğretmenlerin sosyo-ekonomik durumları, meslekî ve alan bilgilerine yönelik olarak yöneltilen sorulara öğretmenlerin verdikleri cevaplar değerlendirilmiştir.

Öğretmenlerin cinsiyet, görev yaptıkları okullar, mezun oldukları okullar, yaş, hizmet süresi, yöneticilik görevi, haftada verdikleri ders saati gibi özelliklere bakıldığında ortaya çıkan durum şöyledir;

Ankete katılan öğretmenlerin 2/3'ü erkek ve 1/3'ü de bayandır. Bu oranlara bakıldığında Konya ili merkezinde görev yapan coğrafya öğretmenlerinin ağırlıklı olarak erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca bu sonuç, coğrafya öğretmenliğinin bayanlara nazaran erkekler tarafından daha fazla tercih edildiğine de bir işaret olabilir.

Öğretmenlerin görev yaptıkları okula gelince, %58.3 gibi büyük bir çoğunluğu genel liselerde çalışmaktadır. Burada ülkemizdeki okulların hangilerinin daha yaygın olduğu tabii ki sonuca direk olarak tesir eden bir etkidir. Meslek liseleri, Anadolu liseleri vs. genel liselere oranla oldukça azdır.

Mezun olunan okul konusunda elde edilen sonuçlara göre ise, öğretmenlerin %50'sinin eğitim fakültelerinden geldikleri görülmektedir. Eğitim fakültesi mezunlarının bir kısmı iki veya üç yıllık enstitü ve yüksek okul mezun oldukları halde, daha sonra lisans tamamlama programlarına devam etmişlerdir. Bunun yanı sıra açık öğretim fakültesi mezunları da (%27,8) köken olarak eğitim enstitüsü veya eğitim yüksekokullarından gelmektedir. Dolayısıyla eğitim fakültesi mezunlarının çoğunluğu teşkil ettiği gözlenmektedir.

Öğretmenlerin %43.1'i 46-50 yaş diliminde, %16,7'si de 41-45 yaş diliminde yer almaktadır. Buradan hareketle öğretmenlerin %50'den fazlasının 40 yaş üstü olduğunu söylemek mümkündür. Yaş grubu olarak 40 yaşın üstünde oranın yüksek çıkmasında muhtemeldir ki, millî eğitimin tayinlerle ilgili yürüttüğü politikanın etkisi de vardır. Norm kadro uygulamasına geçilmeden önceki uygulamaya çerçevesinde öğretmenlerin şehir merkezlerine veya daha büyük okullara geçişleri, hizmet süreleri ile yakından ilgilidir.

Öğretmenlerin hizmet süreleri de yaşları ile bağlantılı olarak genellikle 21 yıl ve sonrası grubunda (%50) yer almaktadır. Konya ili merkezinde görev yapan coğrafya öğretmenlerinin hizmet süreleri %75'inin 10 yıldan daha fazladır.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, (%94,4) sadece öğretmenlik yapmakta; herhangi bir idarî görevde bulunmamaktadır. Bu orana bakıldığında idarî görevi olan öğretmen sayısının çok az olduğu zaten rahatlıkla ortaya çıkmaktadır. Burada coğrafya öğretmenlerinin idarî görevi isteyip istemedikleri hakkında fikir yürütmek çok güçtür.

Öğretmenlerin haftalık ders yüküne gelince %52.8 gibi büyük bir oranının 21-30 saat ders yüküne sahip oldukları görülmektedir. Coğrafya öğretmenlerinin büyük çoğunluğu haftada girmek zorunda oldukları ders saatinden daha fazla derse girmektedir. Elbette ki burada ülke ekonomik şartlarının etkisi göz ardı edilemez. Aksi halde öğretmenlerin büyük çoğunluğu girmekle yükümlü oldukları ders yükünden fazlasını belki de tercih etmezlerdi.

Öğretmenlerin sosyo-ekonomik durumlarını belirlemeye yönelik elde edilen sonuçlar ise şu şekildedir:

Öğretmenlerin %72.2'si şehir ve ilçelerde çocukluklarını geçirmişlerdir. Buradan hareketle az bir kısmının kırsal kökenli olduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin anne ve babalarının eğitim durumuna bakıldığında büyük bir oranı okur-yazar olmayanlarla, ilkokul mezunları oluşturmaktadır. Okur- yazar olmama oranı özellikle annelerde hayli yüksektir (%47.2). Okçabol ve Gök'ün (1998), araştırmasında da öğretmenlerin genelini kapsayacak nitelikte olmasına rağmen, paralellik gösteren bir durum ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin genelinin anne-baba eğitim durumunda da yine babaların eğitim durumu daha yüksek düzeydedir. Tabii ki bu sonuç ülke gerçeklerine uygun gözükmemektedir. Yakın yıllara kadar kız çocuklarının okula gönderilmediği veya

ilkokuldan sonrasına gitmesine pek sıcak bakılmadığı bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla bu sonuç şaşırtıcı gelmemektedir.

Bu sonuçlardan öğretmenliği tercih eden insanların nasıl bir kültürden geldikleri hakkında bir fikir sahibi olunabilir. Anne-baba eğitimi yüksek okul ve fakülte olanların oranı oldukça düşük kalmaktadır.

Yine anne-baba mesleğine bakıldığında elde edilen sonuçlara gelince; öğretmenlerin babalarının büyük çoğunlukla, çiftçilik, işçilik ve serbest meslek gruplarında yer aldıkları, annelerin ise %95.3 gibi çok büyük bir oranının ev hanımı olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin büyük bir kısmı (%79,2) çekirdek aileden geldiklerini belirtmişlerdir. Bu oranın yüksek olmasında ülkemizde geniş aile yapısından çekirdek aileye geçişin yıllar geçtikçe yaygınlaşmasının yanı sıra öğretmenlerin daha önce belirttikleri çocukluğun geçtiği yerin büyük çoğunlukla şehir ve ilçeler olmasının da etkisi vardır. Şehirlerde çekirdek aile tarzı yaşam köylere ve kasabalara oranla daha yaygındır.

Sosyo-ekonomik durumlarının ortaya konmasına yönelik olarak araştırılan yetiştikleri ailedeki çocuk sayısına gelince; öğretmenlerin büyük çoğunluğunun çok çocuklu sayılabilecek ailelerden geldiği görülmektedir. 3,4 ve 5 çocuklu ailelerin toplam oranı %90,3 gibi çok yüksektir. Burada öğretmenlerin yaşları ve hizmet sürelerine de bakıldığı zaman, ülkemizde insanların nüfus planlamasına daha sıcak yaklaşmaya günümüzden kısa bir süre önce başladıkları dolayısıyla eskiden halkta böyle bir bilincin olmayışının da bir etkisi olduğunu düşünmek mümkündür.

Öğretmenlerin medeni durumuna bakıldığında büyük çoğunluğunun (%93,1) evli olduğu ve 3 veya 4 çocuk sahibi olanların (%75,4) oranının da yüksek olduğu görülmektedir. Medeni durumları konusu öğretmenlerin yaş grubu ile çok yakından ilgili bir sonuç göstermektedir. Ancak çocuk sayısı konusu, öğretmenlerin günümüz ekonomik şartları, eşlerin çalışma oranları vs. göz önüne alındığında henüz öğretmenlerin de çocukların geleceklerinin planlanması gibi konularda yeterli hassasiyete sahip olup olmadıkları konusunda istifhama yol açabilecek niteliktedir.

Okuyan çocuk sayısına bakıldığında öğretmenlerin büyük çoğunluğunun 1 veya 2 tane okuyan çocuk sahibi oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır (%77.8). Günümüz şartlarında çocuk okutmanın maliyeti ve öğretmenlerin eşlerinin çalışma oranının düşük

oluşu da göz önüne alındığında, öğretmenlerin nasıl bir mali yük altında oldukları açıkça görülmektedir. Öğretmenlerin eşlerinin çalışıp çalışmadığı noktasında elde edilen oranlar çarpıcıdır. Büyük çoğunluğunun eşi (%45.6) çalışmamaktadır. Eşlerin her ikisinin de çalıştığı halde geçim sıkıntısı çeken günümüz öğretmenlerin ne denli zor şartlarda görev yaptıkları açıkça görülmektedir.

Araba ve ev sahibi olma konusunda öğretmenlerin durumunun önemli ölçüde olumlu olduğu görülmektedir. %75'nin araba sahibi olduğu, %65.3'ünün ise ev sahibi olduğu sonucu öğretmenlerin bu noktalarda, sevindirici durumda olduklarının göstergesidir. Öğretmenlerin hizmet süreleri göz önüne alındığında bu durum normal karşılanabilir. Ancak günümüz şartları dikkate alındığında bunun o kadar da kolay olmadığı bir gerçektir. Bu sonuca göre öğretmenlerin ya daha önce bugünden daha iyi ekonomik şartlara sahip oldukları, ya da çok tutumlu hareket ettikleri düşüncesi daha ağır basmaktadır. Okçabol ve Gök'ün araştırmasında da öğretmenlerin yarıdan fazlası kendi evinde oturmakta ve kendilerini ekonomik düzey olarak orta halli görmektedirler. Burada kendi evine sahip olma noktasında benzer bir sonuç çıkmaktadır. Ancak ekonomik düzeylerini yeterli görme noktasında öğretmenler 1998'e göre daha alt seviyeye inmişlerdir.

Ortalama aylık gelirlerine bakıldığı zaman anketin uygulandığı tarih olan 2002'nin ilk altı ayındaki Türkiye'de geçim standartlarının üstünde gelire sahip öğretmen sayısının çok az olduğu görülmektedir. Aylık geliri bir milyar ve üstünde olan öğretmenlerin oranı sadece %6,9 gibi küçük bir ölçüdedir ve bu grupta sadece eşi çalışanlar yer almaktadır. Eşi çalışmayanlardan ders yükü tam dolu olsa dahi bu gelir grubunda yer alan yoktur.

Elde ettikleri gelirle tatil yapabilme imkânına sahip olan öğretmenlerin oranı sadece %37.5'tir. Bu oran yıl boyunca sürekli çalışan öğretmenler açısından son derece düşüktür. Bu oranı gelişmiş ülkelerle kıyaslanacak olsa, komik bir tablonun ortaya çıkacağı bellidir, ancak ülkemizdeki, bazı meslek gruplarıyla karşılaştırıldığında bile tablo hiç de iç açıcı değildir. Oysa öğretmenlik mesleğinin, geleceğimizi emanet edeceğimizi hep vurguladığımız, gençlerin yetiştirilmesindeki rolü göz önüne alındığında hiç de ihmal edilmeyecek bir öneme sahip olması gerekmektedir. Fakat durum bunun tam aksidir ve yıllardan beri öğretmenlerin hem sosyal statüleri, hem de ekonomik düzeyleri sürekli erozyona uğramış, irtifa kaybetmiştir ve bu durum devam edelmektedir.

Aylık gelirlerinden eğitim harcamalarına pay ayırabilmek açısından, öğretmenlerin durumu iyi sayılabilecek durumdadır. Özellikle çalışma ortamlarıyla ilgili sorunları konusunda büyük çoğunluğunun ekonomik durumlarından şikayet ettikleri dikkate alındığında %50'sinin eğitim harcamalarına pay ayırabiliyor olması bu konuda öğretmenlerin bir gayret içinde olduklarına işaret etmektedir.

Teknoloji kullanımı açısından değerlendirebilmeye yönelik olarak bilgisayar sahibi olmaları ve internet kullanma durumlarına verdikleri cevaplardan çıkan sonuç ise, meslekle ilişkilendirildiğinde komik bir tablo ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin ancak %50 sinin bilgisayarı vardır ve %68.1'i internet hizmetlerinden yararlanamamaktadır. Bilgisayar sahibi olanlarla internet hizmetlerinden yararlananların oranları arasında doğru bir orantının olamaması ise, bu konuyu aydınlatmaya yönelik soru sorulmamasına karşın, öğretmenlerin ya ekonomik olarak internet hizmetinden yararlanamadıklarını, ya da yeni teknolojik gelişmelere ayak uyduramadıkları durumunu çağrıştırmaktadır.

Son bir yılda okudukları kitap konusunda öğretmenlerin büyük çoğunluğunun meslekî kitapları okudukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Kültürel etkinlik ve hobileri konusunda öğretmenlerin kültürel etkinliklere fazla rağbet etmedikleri görülmektedir. Büyük çoğunluk kültürel etkinlik olarak sinemaya gittiğini (%30,6) veya herhangi bir kültürel etkinlikte bulunmadığını ifade etmiştir.

Hobilerine gelince öğretmenlerin genelinin bir uğraşısı olduğu ve en büyük oranın da okuma olması sevindirici bir durumdur. Öğretmenlik gibi toplumun yönlendirilmesinde rol alan, gençlere örnek olacak vb. çeşitli vasıflara sahip olması gereken insanların çeşitli kültürel etkinliklerde yer almalarının gerekliliği kendilerine biçilen rolle son derece uygun olur. Ancak toplumumuzun bu konudaki genel duyarsızlığının öğretmenler de dışında kalmamaktadır. Kültürel etkinlikler konusunda toplumun çok az bir kısmı ilgili ve duyarlıdır. Öğretmenlerin genelinin meslek dışında boş vakitlerini değerlendirebilecekleri bir hobisinin olması ve özellikle okuma hobisine sahip olanların oranının diğerlerinden yüksek oluşu ise, meslekle ilişkilendirildiğinde önemlidir.

Mesleği sevmek açısından öğretmenlerin verdiği cevaplar tüm aksayan yönleri ve zorluklarına rağmen son derece önemlidir. Öğretmenlerin tamamına yakını (%94.43) mesleği severek yaptıklarını ifade etmişlerdir. Mesleğin toplumdaki eski saygınlığını yitirmesine, ekonomik zorluklara rağmen sevilerek yapılıyor olması, öğretmenlerin hâlâ

fedakâr insanlar olduğunun bir göstergesidir. Bunun yanı sıra bugün üniversite sınavına girsek yine aynı tercihte bulunurduk diyenlerin oranı da (%59,7) yüksek düzeydedir. Buradaki fark öğretmenliği sevmekten ama branş olarak coğrafya öğretmeliğini benimsemekten kaynaklanıyor olabilir. Bunu belirlemeye yönelik anket sorusu yer almadığı için bu konuda belki de üniversite sınavında istenilen tercihi tutturamamak veya yanlış tercihte bulunmak gibi sebeplerin olabileceğini düşünmek mümkündür. Her şeye rağmen coğrafya öğretmenlerinin mesleklerini isteyerek yapıyor olmaları sonucu sevindiricidir.

Çalışma ortamı ile ilgili sorunları açısından öğretmenlerin her şartta ve zeminde belirtildiği gibi en öncelikli sorunları ekonomik durumlarının mesleğin önemiyle bağdaşmayacak düzeyde olduğu gerçeğinin bir kez daha ortaya çıkmasıdır. Bunun dışında tayin, okul ortamı gibi konularda pek fazla sorun yaşanmamakta veya bu sorunlar ekonomik sorunların yanında arka plana atılmaktadır.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, öğretmenlik için aldıkları eğitimi yeterli görmektedir. Bu durumda öğretmenlerin meslekî yönden kendilerine güvenmekte oldukları ortadadır. Ancak yeni teknolojik gelişmelere adaptasyon sorunlarının olduğu da bir gerçektir. Bu konuda öğretmenleri eksik bulmak yerinde bir değerlendirme olmayabilir. Çünkü öğretmenlerin meslekî tecrübeleri ile yeni teknolojik gelişmelere bakıldığında, bu konularda bilgilendirilme ve uyum sürecine ihtiyaçları olduğunu değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Lisans eğitimleri sırasında orta öğretim coğrafya programı konusunda öğretmenlerin çoğunluğu bilgilendirildiğini düşünmektedir. Ancak bu görüşün aksi de azımsanmayacak ölçüdedir ve bu konuda bilgilendirilmenin tamamını kapsamaması durumu kaçınılmazdır. Buradaki oranın büyük çoğunlukla veya tamamıyla bilgilendirildik şeklinde çıkmamasının nedenleri arasında, eğitim fakülteleri dışından da öğretmen olunabilmesi ve bugüne kadar çeşitli eğitim fakültelerinde ayrı müfredatların takip ediliyor olması sayılabilir. Bugün artık YÖK'ün eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması çalışmaları ile eğitim fakültelerinde aynı branşlarda aynı derslerin okutulması yoluna gidilmekte ve öğretmenlik için bir zamanlar olduğu gibi formasyon olmadan kamu personeli sınavına girilememektedir.

Coğrafya öğretiminde çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinin nasıl kullanılacağına dair alınan eğitimi, öğretmenlerin çoğunluğu yeterli bulmaktadır. Ancak yetersiz

bulanların oranı da az değildir (%27,8). Bu konuda lisans programlarında yer alan özel öğretim metotları veya yöntemleri dersinin daha geliştirilmesi ve özenle üzerinde durulması gerektiği ortadadır.

Öğretmenlerin oran olarak çoğunluğu staja yönelik sürenin yeterli olduğu fikrindedir. Fakat yetersiz olduğunu belirtenlerin oranı da buna yakındır. Buradan çıkan sonuca göre öğretmenlerin önceki yıllarda staj sürelerinin (lisans eğitimi sırasında) kısa olması ve bunun dışında eğitim fakültesi dışından ve yeterlilik sınavı kapsamında formasyon eğitimi almamış olanların da atanmış olmaları değerlendirilebilir.

Alanları ile ilgili gelişmeleri öğretmenlerin yarısı takip edememekte olduğunu ifade etmişlerdir ve bu sonuç düşündürücüdür. Öğretmenlerin bu durumda olmalarında elbette ki en önemli sorun olarak belirttikleri ekonomik güçlükler etkilidir. Bu konuda MEB okulların kütüphanelerine yönelik süreli yayınların alınmasında yardımcı olması düşünülebilir. Bunun yanında her ne kadar söylene gelse de bütün okullara bilgisayar kampanyası henüz yerine getirilememiştir ve okulların bir çoğunda internet hizmetlerinden yararlanılamamaktadır. Bu imkanlar sağlanabilse öğretmenlerin alanlarındaki yeni gelişmeleri takip edebilmeleri elbette ki daha kolay olacaktır.

Ders işlerken öğrencilerin bireysel farklılıklarının dikkate alınıp alınmadığı konusunda öğretmenlerin büyük çoğunluğu dikkate aldıklarını bildirmişlerdir. Tabii ki bu çalışmada öğrenci görüşlerinin yer almaması bu konularda objektif değerlendirmede bulunabilmek açısından bir eksiklik teşkil etmektedir. Ancak bu çalışmanın kapsamında dahi ayrı ayrı çalışmaları gerektirecek konular mevcuttur.

Öğretmenler meslekî konularda kendilerine yöneltilen sorulara ağırlıklı olarak kendilerini yeterli gördükleri şekilde cevaplar vermişlerdir. Yetersiz görenlerin oranları değişmekle birlikte hiç birinde %40'ı geçmemektedir. Bu sonuçları değerlendirmedeki asıl sıkıntı yukarıda da değinildiği üzere öğrencilere öğretmenlerin değerlendirilmesi yönünde anket uygulanmamış olmasıdır. Objektif bir değerlendirme açısından elbette ki bu bir eksiklik olarak kabul edilebilir. Ancak %40'lara yaklaşan oranda bazı sorulara öğretmenlerin kendilerini yeterli görmedikleri şeklinde fikir beyan etmiş olmaları da bu konuda objektif olmaya yakın davrandıkları fikrini güçlendirmektedir. Örneğin araç gereç kullanımı konusunda öğretmenlerin kısmen ve hiç kullanmadığını belirtenlerin oranı %55'i geçmektedir. Elde edilen bulgulara bakıldığında öğretmenlerin meslekî yönden fazla eksikliklerinin olmadığı, ancak özellikle araç-gereç ve teknoloji kullanımı

noktasında kendilerinde eksiklik hissettikleri bir gerçektir. EARGED tarafından yaptırılan projede de öğretmenler meslekî yönden kendilerini yeterli bulurken, anket uygulamasında kendileri dışındaki gruplar (öğrenci, müfettiş, veli, idareciler gibi) olaya aynı şekilde yaklaşmamış, hatta müfettişlerle idareciler ve öğrenciler bu noktada öğretmenleri olumsuz ya da olumsuzu yakın olarak değerlendirmişlerdir. Yine Artvinli'nin (2000), araştırmasında öğrenciler öğretmenleri öğrenme-öğretme teknikleri, öğrenci ilgisinin sağlanması gibi yönlerden eksik bulmuşlardır. Şahin'in (2001b), araştırmasında ise farklı bir ilde yapılmasına karşın, sadece öğretmenlere anket uygulanması nedeniyle benzer sonuçlar elde edilmiştir. Burada ortak sonuç olarak değerlendirilebilecek olan, öğretmenlerin sadece kendilerine uygulanan anket ile öğrenciler veya eğitim-öğretimle ilgili diğer gruplara uygulanacak olan anketlerin aynı sonuçları vermediğidir. Bu konulardaki eksiklikler de ülkemizde ve millî eğitimdeki gelişmelere paralel olarak zamanla azalacaktır. Günümüzün bilgi çağı olduğu ve teknoloji kullanımının da çok önemli olduğu toplum tarafından yavaş da olsa algılanmakta ve bu yönde çalışmalara yönelinmektedir. Örneğin MEB her okula bilgisayar laboratuvarları kurmayı hedef olarak almıştır. Ancak ülkenin ekonomik şartlarının elverdiği düzeyde bu durumun gerçekleşmesi iletilmektedir.

Öğretmenler de on-line veri tabanlarına rahatça erişebilse, teknoloji kullanımı için yeterli donanım sağlansa elbette ki, bu konudaki eksikliklerini giderme yoluna gideceklerdir. Okulunda mevcut olmayan bir araç-gereci öğretmenden kullanmasını beklemek çok da akla yatan bir durum olmasa gerek.

Diğer yandan metodolojideki eksikliklerin giderilmesi noktasında öğretmen yetiştiren kurumlarda bu konuların üzerine daha ciddi eğilinmesi sorunun çözümüne yardımcı olacaktır. Bilmekle, öğretmek arasındaki farkı, ancak metodoloji konusunda eğitim almış olanların yansıtacağı bir gerçektir. Öğretmenler konularda yeterli olabilirler, ancak bu konuların nasıl aktarılacağı hususu metodolojiyi de iyi bilmeyi gerektirmektedir.

Öğretmenlerin öğretimde en fazla soru-cevap ve düz anlatım yöntemlerini tercih ettikleri görülmektedir. Gümüş (1993), ve Şahin'in (2001b), araştırmalarında da yine benzer şekilde coğrafya öğretmenlerinin öğretimde en çok başvurdukları yöntemin anlatım ve soru-cevap olduğu görülmektedir ve diğer metotların kullanılmamasındaki gerekçeler de aşağı yukarı benzer gerekçelerdir. Ancak konuların özelliklerine göre uygun metodu kullanmaya çalıştıkları da bir gerçektir. Çoğu zaman konuların özelliğine uygun

metodu kullanmakta güçlüklerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir ki; en önemli engeller sınıfların kalabalık olması, araç-gereç yetersizliği, mevcut olan araç gereçlerinde coğrafya sınıfı olmamasından dolayı kullanım zorluğu, teknoloji kullanımı konusunda okullarda yeterli alt yapı ve materyalin olmaması gibidir. Soru-cevap metodunu kullanmakta en önemli gerekçe öğrencilerin derse katılımının sağlanması ve derse ilgiyi arttırabilmek olduğu belirtilmiştir. Anlatım metodunun fazlaca tercih edilme nedeni olarak ise öğretmenler müfredatın yoğun olması özellikle lise I. sınıfta ve ders saatinin de yetersiz olması dolayısıyla müfredatı yetiştirmek gayesidir.

Öğretmenler coğrafya öğretiminde laboratuvarın doğal çevre olduğu bilinciyle gezi-gözlemin çok önemli olduğunu, ayrıca görsel materyallerin (resim, grafik, harita, Cd. vs.) çok önemli olduğunu, öğretimin soyuttan somuta aktarılmasında bunların gerekliliğini bilmektedirler, ancak uygulamaya geçirmenin zorluklarına işaret etmişlerdir. Gezi planlamanın zorluklarını araç-gereç konusunda okullardaki eksikliklerin bir türlü giderilemediğini ifade etmişlerdir.

Grup çalışmalarının da öğretmenler tarafından yapılmak istendiği, ancak bu konularda da güçlüklerin olduğu görülmektedir. Öğrencilerin derslere tamamen ÖSS doğrultusunda baktıkları, bu yüzden dersin öneminin istenilen düzeyde algılanmadığı ve çalışmalara katılımın öğrenciler için angarya olarak görüldüğü şeklindedir.

Ölçme ve değerlendirmede ise en fazla tercih edilen ölçme şekli yazılı (çok soru-kısa cevap) ve sözlüdür. Yazılı sınavı öğretmenler yönetmelik gereği yapmanın gerekliliği yanında tercih nedeni olarak da öğrencilerin bildiklerini ifadeye dökmeye önemli olduğu ve ezbercilikten kısmen uzaklaştırdığı gerekçesine dayandığını ifade etmişlerdir.

Öğretmenler çoktan seçmeli test tekniğinin de ÖSS'ye alt yapı oluşturması için kullanılmasında yarar olduğunu, bir kısmı kullandığını, ancak bu tekniğin kullanımında da ekonomik zorluklar ve ahlakî dejenerasyona (kopya çekmek) yol açtığı gibi nedenlerle fazla tercih edilmediğini belirtmişlerdir.

Öğretmenler değerlendirmede, anlatımda vs. hep ÖSS ve dersin önemi arasında sıkışıp kalmaktadırlar. Bir yandan öğrenciye bu dersin önemini kavratmak gerekirken, diğer yandan ortada olan bir gerçek ise üniversiteye hazırlıkta bu dersin payı ve önemi öğrenci tarafından ön planda değerlendirilmektedir. Dolayısıyla öğretmenler bu noktada çok büyük bir çıkmazda olduklarını belirtmektedirler. Öğrencilerin dersanelere gitmesi noktasında müfredatın büyük etkisi olduğu, lise I. sınıf programının dışında ÖSS'ye

yönelik olmadığı ve bunun da öğrenci tarafından lise son sınıfa geldiğinde unutulduğu şeklindeki görüş, öğretmenlerin büyük çoğunluğu tarafından paylaşılmaktadır. Yapılan değerlendirmenin objektiflik açısından ve sınıf geçme ve sınav yönetmeliğinin yeterliliği noktasında da öğretmenlerin çoğunlukla olumlu görüş bildirdikleri görülmüştür.

Öğretim materyallerinin bir çoğu okullarda mevcut değildir. En yaygın olan haritalar ve kürelerdir. Bunların dışındaki öğretim materyalleri okulların bir çoğunda bulunmamakta, bulunanlarda ise coğrafya sınıfının olmaması, taşıma zorluğu, öğrenci mevcudunun fazla olması nedeniyle bütün öğrencilerin yararlanamamaları gibi güçlükler yaşanmaktadır. Öğretmenlerin hemen tamamı coğrafya öğretiminde görselliğin çok önemli olduğunu ancak bu konudaki eksiklik veya güçlükler nedeniyle öğretime görselliği istenilen düzeyde katamadıklarından yakınmaktadır.

5.1.2. Programa İlişkin Bilgiler

Coğrafya öğretim programının genel özellikleri olarak sunulan ve değerlendirmeye alınan kısımda öğretmenlerin çoğunlukla olumlu kanaat taşıdıkları sonucu elde edilmiştir. Bütün önermelere olumsuz fikir beyan edenlerin oranı da azımsanmayacak ölçüdedir ve her önermede kararsız kalanlar da vardır. Ancak öğretim programına ayrılan sürenin yeterliliği konusunda olumsuz görüş bildirenlerin oranı yüksektir. Bu konuda açık uçlu sorularda da öğretmenlerin büyük çoğunluğu yine olumsuz görüş bildirmişlerdir.

Burada önemli olan bütün öğretmenlerin aynı görüşü paylaşmaları mı, yoksa çoğunluğun sağlanması mıdır? Bu değerlendirmeyi, daha çok program hazırlama noktasında görevli olanlara ve MEB'ye bırakmak yerinde olacaktır. Hemen her önerme veya soruda katılanlar ve katılmayanlar bulunmaktadır.

Programın konu alanı (içerik) yönünden değerlendirilmesi noktasında yine öğretmenlerden olumlu görüş bildirenlerin oranı olumsuz görüş bildirenlere nazaran daha yüksektir. Burada dikkati çeken noktalar ise içeriğin öğrencinin ilgisini çekebilecek bilimsel verilerle donatılmış mı? sorusuna çoğunlukla hayır cevabı verilmiş ve aynı konular farklı sınıflarda tekrar edilmiş mi? sorusuna da evet cevabı çoğunlukla verilmiştir. Konu alanı yönünden değerlendirmeye yönelik sorularda bu iki noktada öğretmenlerin çoğunlukla olumsuz bir kanaate sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenlerin, Şahin'in (2001), yaptığı araştırmada da en çok üzerinde durdukları nokta Coğrafya I'ın süreye göre ağır olduğu, konuları normal işleyerek yetiştirmenin mümkün olmadığı ve Ülkeler Coğrafyasına ayrılan sürenin de fazla olduğudur. Buradaki benzer çıkan sonuçları

öğretmenler zümrelerde de dile getirdiklerini ancak bir türlü düzeltilme yoluna gidilmediğini belirtmektedirler.

Programın teknolojik gelişmeler yönünden değerlendirilmesi noktasında ise öğretmenlerin büyük çoğunlukla katılmadıkları sonucu elde edilmiştir. Bu noktada açık uçlu olarak yöneltilen sorularla elde edilen sonuçlara bakıldığında da durum aynı şekildedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu programın teknolojik gelişmelere ayak uyduramadığı görüşünü büyük oranda paylaşmaktadırlar.

Programı ders kitapları ve araç-gereç yönünden değerlendirilmesine gelince genel olarak olumlu görüş belirtenler çoğunluktadır. Ders kitapları konusunda yaygın olan görüş uygunluğu şeklindedir. Ancak ders araç-gereçleri konusunda durum aynı değildir. Bu konuda öğretmenlerin %30'dan fazlası olumsuz kanaate sahiptirler.

Programın geliştirilmesine yönelik olarak öğretmenlerin görüş bildirmelerini sağlayacak şekilde yöneltilen önermelere büyük çoğunlukla gerekli olduğu yönünde görüş bildirilmiştir. Bu noktalarda öğretmenler açık uçlu sorularda da yer yer fikirlerini bu önermelerle örtüşecek şekilde belirtmişlerdir. Program geliştirme noktasında özellikle öğretmenlerin zümreler aracılığı ile görüş belirttikleri ve bunun raporlar halinde gönderildiği, ancak yıllardır bu görüşlerin dikkate alınmadığı şeklinde de bir yakınmaları vardır.

Araştırma konusunun her iki kısmının da çok geniş kapsamlı olması dolayısıyla, derinliğine incelemeyi getiren çok fazla soruya, öğretmenlerin sabrını da zorlamamak adına yer verilememiştir. Anket sorularının sayısı arttıkça, ankete katılanların sabırsızlık gösterecekleri dikkate alınarak, sınırlı sayıda soru hazırlanmış ve sorulardan bu sonuçlar elde edilmiştir.

Sonuçta programın değerlendirilmesi noktasında yöneltilen sorulara birkaç soru dışında öğretmenlerin genellikle olumlu görüş bildirmelerine karşın, programın geliştirilmesi açısından sunulan önermelere bakışları ve olması ve çıkarılması gereken konular yönünden farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. Ayrıca programı genel olarak olumlu bulmalarına rağmen, açık uçlu sorularla elde edilen sonuçlar bu durumla tam olarak örtüşmemektedir. Burada ortaya çıkan sonuç ise kapalı uçlu sorular ve sorularla verilen seçeneklerin öğretmenleri değerlendirme noktasında sınırlandırdığıdır. Açık uçlu soruların varlığı ve önermeler daha sağlıklı bir sonuca ulaşmak açısından son derece yararlı olmuştur.

5.2. Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı olarak, orta öğretimde coğrafya öğretmeni profili ve program değerlendirmesi ve geliştirilmesi konularında var olan problemlerin çözümünde yardımcı olacağı düşüncesiyle şu öneriler geliştirilmiştir.

5.2.1. Profile İlişkin

- Öğretmenlik mesleğinin cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sosyal statü olarak irtifa kaybettiği bilinen bir gerçektir. Toplumun ihtiyaç duyduğu yetişmiş insan gücünün yaratılmasındaki rolleri dikkate alındığında öğretmenlik mesleğinin ne kadar önemli olduğu herkes tarafından dile getirilmektedir. Ancak sayısal bakımdan diğer meslek gruplarına oranla fazla olmaları sebebiyle olsa gerek ki, mesleğin itibarını yükseltecek ve mesleği çekici kılacak gerekli düzenlemeler bir türlü yapılamamaktadır. Devletin yatırım yapması gereken en önemli sektörün eğitim olduğuna göre, eğitimi gerçekleştirecek olan öğretmenlerin toplumda gereken saygınlığa erişmeleri açısından gerekli olan çalışmaların ihmal edilmeksizin bir an önce yapılmasında büyük yarar vardır. Toplumda bekli de öğrencilerin yarına hazırlanmasını düşüneceği için, kendi yarınını düşünmeye en az kafa yorması gerekenler öğretmenler olmalıdır. Devletin en tepesindeki insandan, okuma yazma bilen herkese kadar emeği bulunan öğretmenlerin, toplumun geleceği noktasındaki önemiyle bağdaşacak bir ekonomik ve toplumsal saygınlık düzeyine kavuşturulması bir an önce sağlanmalıdır.

- Genelde öğretmenlik mesleğini, özelde ise coğrafya öğretmenliğini tercih edilir hale getirecek düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç vardır. Bununla ilgili olarak mesleğin sosyal statüsünün bugünkü vasat bir meslek değerlendirmesinden kurtarılması, ekonomik yönden cazip hale getirilmesi gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının 2003 yılında dile getirdiği, mesleği çekici kılacak, terfi ve uzmanlaşma gibi söylemlerin, oyalama sürecine takılmadan bir an önce hayata geçirilmesinin yanısıra, mesleğe özendirici yeni düzenlemelerin yapılması gereklidir.

- Öğretmenlerin kendilerini yenilemeleri açısından yararlı olan akademik çalışmalarda (yüksek lisans, doktora) bulunmalarına prosedürde engel bulunmamasına karşın, uygulamada bunun kolayca gerçekleştirilemediği, öğretmenler tarafından dile getirilmektedir. Bu konuda öğretmenlerin önünü açacak, herhangi bir engele fırsat vermeyecek düzenlemeler getirilmelidir.

• Coğrafya öğretmenlerinin öğretimde etkili olabilmelerine yardımcı olacak çeşitli metotları kullanabilmelerini ve teknolojiden yararlanmalarını sağlayacak hizmet öncesi veya hizmet içi eğitim kurslarının düzenlenmesi çalışmaları yapılmalıdır.

• Öğretmenlerin şikayetlerini, bildirmek istedikleri eksiklikleri, zümreler vasıtasıyla ulaştırmak istedikleri raporları vs. değerlendirmeye alacak bir birimin bulunması ya da varsa daha etkili çalışması eğitim-öğretimin kalitesine olumlu bir katkı sağlayacaktır.

• Öğretmenliğin, alan bilgisi, genel kültür ve pedagojik formasyon isteyen özel bir ihtisas mesleği olduğu bilinciyle, eğitim fakülteleri dışından atamaların mümkün olduğu ölçüde kaçınılması yerinde olacaktır.

• Öğretmenler mesleklerinde ne kadar iyi olursa olsun, onların çalışma ortamlarının da huzurlu olması önemlidir. Bu nedenle idareci tercihlerinde siyasetten uzak durulmalı ve liyakat esas alınmalıdır.

• Öğretmenlerin hizmet süreleri de göz önüne alındığında, teknoloji kullanımı konusunda hizmet içi eğitim kurslarından yararlandırılmaları, hem yeni gelişmelere adaptasyonları, hem de yeterlilik konusunda kendilerine olan güvenleri açısından son derece yararlı olacaktır.

• Okul kütüphanelerinin aktif hale getirilmesi, öğretmenin gelişmeleri takip etmesi yanında okuma alışkanlığının da artması yönünde olumlu bir teşvik olacaktır.

• Okullarda yardımcı ders araç-gereçlerinin yeterli düzeye getirilmesi, derslerin işlenişini kolaylaştıracağından, öğretmenlerin motivasyonunu pozitif yönde etkileyecektir.

• Öğretim programları ne kadar da çağın gereklerine göre hazırlanırsa hazırlansın, öncelikle onları uygulamaya geçirecek olan öğretmenlerin çağın teknolojik gelişmeler ile buluşturulması gerekmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin sürekli kendilerini yenileyebilecekleri hizmetiçi eğitim kursları gibi değişik etkinlikler vasıtasıyla çağın gereklerini yakalamalarına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

5.2.2. Programa İlişkin

• Coğrafya derslerinin işlenişinde kullanılacak öğretim materyallerinin okullarda bulunup, bulunmadığı ve öğretmenlerin bu materyallerden yararlanma noktasında nasıl bir durumda olduklarına dair bir araştırmanın yapılmasında yarar vardır.

- Coğrafya öğretmenlerinin, eğitim-öğretimde teknolojiyi kullanma noktasında ne durumda olduklarını ve gerekiyorsa bu konuda hizmet içi eğitime tabi tutulmaları hususunda bir çalışmanın yapılması eğitim-öğretimin kalitesini arttıracaktır.
- Okullarda coğrafya derslerinin yapılabilmesine yönelik, materyal bakımından donanımlı, sürekli materyal taşınmasına gerek bırakmayacak ve mümkün olduğu ölçüde bütün şubelerin derslerini yapabilecekleri bir coğrafya sınıfının olması eğitim – öğretim açısından verimliliği sağlayacağı gibi, öğrencilerin motivasyonu açısından da son derece önemlidir.
- Her okula bilgisayar laboratuvar kampanyasının mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmesi ve bu laboratuvarların kullanımında bütün alanlara yönelik çalışmaların yapılması çağın gereği olarak son derece önemlidir.
- Coğrafya öğretim programlarının okutulmasında ve öğretim materyallerinin kullanımı konusunda öğretmen kılavuzlarının hazırlanması ve bu kılavuzlardan öğretmenlerin hepsinin elde edebileceği bir ortamın sağlanması son derece yararlı olacaktır.
- Coğrafya öğretim programları, meslekî ve teknik liseler ile, liselerin fen ve sosyal alanları için ayrı ayrı ele alınmalı ve yeni araştırmalara ve gelişmelere açık, dinamik bir yapıda olmalıdır.
- Programı etkili hale getirecek, yöntem ve teknikler geliştirilerek programda yer almalı ve dersler ezbercilikten kurtarılmalıdır.
- Her zeminde ve her platformda belirtildiği gibi lise son sınıfların okul bitmesine iki ay kala tamamen derslerden kopmasının önüne geçilecek tedbirleri M.E.B. konudan haberdar olduğu halde gerekli tedbirleri bir türlü almamaktadır. Öğrenciler gelecek kaygısıyla okuldan ve derslerden tamamen kopmakta, daha çok dershanelere yönelmektedirler. Bu noktada sistemden kaynaklanan sorunlar nedeniyle öğretmenlerin de yapabilecekleri pek bir şey kalmamaktadır. M.E.B. bu konuya acil olarak çözüm getirmelidir.
- Öğretmenlerin sürekli olarak dile getirdikleri Coğrafya 1 için sürenin yetersizliği konusunun bir an önce ele alınıp düzeltilmesinde hem öğretmenler hem de öğrenciler açısından son derece yarar vardır.

- Ders kitapları, düzen, programa uygunluk, konularının işlenişi, eğitim düzeyine uygunluk, sade ve güzel bir anlatım noktalarında daha iyi hale getirilmelidir.
- Ders kitapları akademisyenler, program geliştirme uzmanları, eğitim bilimciler ve dilcilerden oluşan komisyonun gözetiminde hazırlandığı takdirde hataları en aza indirgenmiş olacaktır.
- Araç-gereç ve materyal kullanımı yönünden çağdaş teknolojinin ürünlerinden yararlanmayı teşvik edecek ve kolaylık sağlayacak çalışmalara yönelinmelidir.
- Öğretim sürecinin önemli bir boyutunu da ölçme değerlendirme oluşturmaktadır. Program geliştirme çalışmalarında ölçme ve değerlendirme uzmanlarının görüşü alınarak, tavsiyeleri doğrultusunda hareket edilmelidir.
- Klasik sınav uygulamasının sürekli yapılması yerine, ölçme ve değerlendirmede gelişen tekniklere uygun soru bankaları oluşturularak, bu sorular öğretmenlerin kullanımına sunulmalıdır. Bu yolla daha standarda yakın ve objektif değerlendirmeye yaklaşılmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- Açıklalın, A., (1998), **Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra**. Eğitim-Sanat Kültür Dergisi, Sayı 137, Sayfa 17-19, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- Açıkgöz, K., (1998), **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. Kanyılmaz Matbaası, İzmir.
- Akgül, H., (1994), **Eğitim Fakültelerindeki Öğretim Elemanları ve Öğrencilerin İdeal Bir Öğretim Elemanının Nitelikleri Hakkındaki Görüşleri İle Kendi Kurumlarındaki Öğretim Elemanlarının Bu Niteliklere Uygunluklarının Karşılaştırılması**. D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Akkuş, A., (1998), **Genel Fiziki Coğrafya**. Nobel yayıncılık, Ankara.
- Akyol, Ç., (2000), **Coğrafya Eğitiminde Gelişmeler ve Temel Sorunlar**. M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Alkan, C., (1979), **Eğitim Ortamları**. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayınları No: 85, Ankara.
- Alkan, C., (1991), **Eğitim Teknolojisi Sosyal Bilimlerde Öğretim Teknolojisi**. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Yayın No: 167, Ankara.
- Alkan, C., Atalay, İ., Özçelik. D. A., ve Atalay, L., (1991), **Coğrafya Öğretimi**. A.Ö.F. Yayınları No: 175, Eskişehir.
- Anıl, H., (1999), **İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi**. A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Ardel, A., (1965), **Coğrafya Nedir ve Nasıl Öğretilmelidir?** Türk Kültürü, Sayı 40, Sayfa: 373-376, Ankara.
- Arı, R. ve Saban, A., (2000), **Sınıf Yönetimi**. Mikro yayıncılık, Konya.
- Arpaçay, M. M., (1999), **Liselerimizde Felsefe Dersinin Müfredatı Üzerine Bir İnceleme**, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

- Arslanoğlu, İ., (1992), **Öğretmenin Sosyal Statüsü ve Ekonomik Durumu**. G.Ü.Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 8, Sayı 14, Sayfa: 21-33, Ankara.
- Artvinli, E., (2000), **Coğrafya Öğretmelerinin Etkili Öğretme ve Ders Anlatmadaki Yeterliliği**. K.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Atalay, İ., (1992), **Genel Fiziki Coğrafya**. E. Ü. Basımevi, İzmir.
- Aydın, A., (1998), **Sınıf Yönetimi**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Ayvacı, H. Ş., (1996), **Fizik Öğretmen Adaylarının Profillerinin Başarılarına Etkisi**. K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Azak, N. K., (1999), **Orta Öğretim Kurumlarında Tarih Dersi Eğitim-Öğretim Uygulamalarının Değerlendirilmesi**. K.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Babacan, D., (1999), **Öğretmenlerin Öğrencilere Yönelik Tutumları ve GÜdü**. D. E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Balcı, A. ve Yıldırım, A., (1998), **Liselerde Sosyoloji Dersinin Öğretimi Üzerine Bir Çalışma**. Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 17, Sayfa: 80-94, Adana.
- Barth, L. J. ve Demirtaş, A., (1997), **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**. YÖK-Dünya Bankası, MEGEP, Ankara.
- Başar, E., (1999), **Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1960-1971)**. M.E.B. Yayınları, 3214, Bilim ve Kültür Ürünleri Dizisi, 1131, Araştırma İnceleme Dizisi, 75, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Başaran, İ. E., (1987), **Eğitime Giriş**. Sevinç matbaası, Altıncı baskı, İstanbul.
- Biddle, D., (1999), **Geography In Schools**. Australian Geographer, Mar99, Vol. 30 Issue 1, p75, 18p, Sydney, Australia.
- Bozkurt, F., (1997), **Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun Kabul Ettiği Ortaokul Milli Coğrafya Ders Kitaplarının İncelenmesi**. D. E. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

- Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C., (1996), **Genel Öğretim Metotları**. Özeğitim Yayınları, İstanbul.
- Büyükkaragöz, S. ve Kesici, Ş., (1998), **Eğitimde Öğretmenin Rolü ve Öğretmen Tutumlarının Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisi**. Eğitim-Sanat Kültür Dergisi, Sayı 137, Sayfa: 68-73, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Büyükkaragöz, S., (1997), **Program Geliştirme “Kaynak Metinler”**. Genişletilmiş 2. Baskı, Kuzucular Ofset, Konya.
- Büyükkaragöz, S., Muşta, M.C., Yılmaz, H., ve Pilten, Ö., (1998), **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. (Eğitimin Temelleri). Mikro Yayınları, Konya.
- Büyükkaragöz, S., Muşta. M., Yılmaz, H., ve Pilten, Ö., (1997), **Eğitime Giriş**. Günay Matbaacılık, Konya.
- Celkan, H, Y., (1998), **Öğretmen Yetiştirme Modelinde Yeni Bir Boyut**. Eğitim - Sanat Kültür Dergisi, Sayı 137, Sayfa: 30-31, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Chalkley, B., (1996), **Geography And Teaching Quality Assessment: How Well Did We Do?** Journal of Geography in Higher Education, Jul96, Vol. 20 Issue 2, p149, 10p.
- Cicioğlu, H., (1985), **Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Orta Öğretim (Tarihi Gelişimi)**. A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını, II. Baskı No: 140, Ankara.
- Coşkun, M., (2000), **Coğrafya Dersinde Öğretim Süreçlerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: (Orta öğretim Lise 1)**. G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çilenti, K., (1988), **Eğitim Teknolojisi ve Öğretimi**. Kadioğlu Matbaası, Ankara
- Delikoyun, H., (1994), **İlk Öğretim Kurumları Fen Bilgisi Dersi Öğretim Programlarına İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri** H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Deniz, L., (1998), **Çağdaş Öğretmen, Başarılı Öğretmen, İyi Öğretmen**. M.Ü. Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 10, Sayfa: 83-95, İstanbul.

- Dilek, Ş. İ., (2000), **Orta öğretim (Lise-1) Coğrafya Derslerinin Yer Şekilleri İle İlgili Ünitelerinin Öğretiminde Uygulanan Yöntemler ve Araç-Gereçlerin Kullanımına İlişkin Durum Tespiti.** G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Doğan, H., (1971), **Yeni Orta Öğretim Sistemini gerçekleştirme Üzerine Bir İnceleme.** A. Ü. Yayınlanmamış doçentlik Tezi, Ankara.
- Doğan, H., (1997), **Eğimde Program ve Öğretim Tasarımı.** Önder Matbaacılık, Ankara.
- Doğanay, H., (1989), **Coğrafya ve Liselerimizde Coğrafya Öğretim Programları,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Sayfa: 7-22, Ankara.
- Doğanay, H., (1993), **Coğrafya’da Metodoloji.** MEB. Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi, No: 187, İstanbul.
- Duman, T., (1991), **Orta Öğretimde Öğretmen Yetiştirme (Tarihi Gelişim).** Araştırma inceleme dizisi No: 20, MEB. Yayınları No: 2322, Bilim Kültür Eserleri Dizisi No: 557, İstanbul.
- Dura, C., (1996), **Bilgi Toplumu ve Üniversite.** Türk Yurdu Dergisi, Cilt 16, Sayı 111, Sayfa: 4-9, Ankara.
- Efe, R., (1998), **Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar, Coğrafya Eğitiminde Çağdaş Metot ve Teknikler.** Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı 1, İstanbul.
- Elibüyük, M., (1997), **Coğrafya’nın Önemi, Tanımı ve Sınıflandırılması.** Türk Kültürü Araştırmaları. Prof. Dr. Talip YÜCEL’e Armağan. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yıl XXXIII/1-2, Ankara.
- Ellis, T. I., (1984), **Motivating Teachers For Excellence.** ERIC: ED259449.
- Engin, C. ve Yıldırım, A., (1998), **Liselerdeki Felsefe Dersi Öğretiminin Değerlendirilmesi.** Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 17, Sayfa: 102-117, Adana.
- Erbey, H., (1999), **İzmir Liselerinde Çalışan Coğrafya Öğretmenlerinin Gereksinim Karşılama Yetersizliği Dereceleri.** D.E.Ü. Eğitim Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

- Erdem, A.R., (1998), **21 Yüzyıla Giderken Nasıl Bir İnsan Modeli Yetiştirelim.** Anı Yayıncılık, Ankara.
- Erden, A. M., (1993), **Eğitimde Program Değerlendirme.** Pegem yayınları, No: 6, Ankara.
- Erer, S., (1977), **Coğrafi Yöntemlerde Yeni Eğilimler ve Coğrafyanın Sınırları.** İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Sayı 20-21, Sayfa: 181-188, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.
- Erinç, S., (1973), **Elli Yılda Coğrafya.** Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı 50. Yıldönümü Yay. No: 11, Ankara.
- Ertürk, S., (1991), **Eğitimde Program Geliştirme.** Baskı, Meteksan A.Ş. Ankara.
- Feyzoğlu, O.G., (1982), **Atatürk'ün Eğitim, Kültür ve İnsan Anlayışı.** Eğitim - Bilim ve Sanat Dergisi, Atatürk Özel Sayısı Sayı 57, Sayfa: 19-23 Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Fisher, W.B., (Çeviren; Erol O.), (1981), **Coğrafyada Bugünkü Gelişmeler,** Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı 10, Sayfa: 207-214, Ankara.
- Fidan, N., (1996), **Okulda Öğrenme ve Öğretme.** Alkım Yayıncılık, Ankara.
- Gallavan, N. P., (1999), **Empowering Geographic Questions With Multicultural Perspectives: Suggestions For Teachers By Teachers.** Multicultural Perspectives, 1999, Vol. 1 Issue 3, p23, 4p.
- Gardner, E.W., Demirtaş, A., ve Doğanay, A., (1997), **Sosyal Bilimler Öğretimi.** YÖK/Dünya Bankası, M.E.G.P. Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara.
- Gilsbach, M. T., (1997), **Improvement Needed: Preservice Geography Teacher Education.** Social Studies, Jan/Feb97, Vol. 88 Issue 1, p35, 4p.
- Göksu, M. S., (1998), **Öğretmen Davranışlarındaki Değişiklikler ve Sebepleri.** M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Güler, A., (1998), **Öğretmen Yetiştirme.** Eğitim-Sanat Kültür Dergisi Sayı 137, Sayfa: 20-21, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

- Gümüş, N., (1993), **Orta öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi**. D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Güngördü, E., (1983), **Coğrafya'da Veri Toplama ve Değerlendirme Metodu**, G.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi, Matbaa Bölümü, Ankara.
- Güngördü, E., (1992), **Coğrafya'da Eğitim Metodu ve İlkeler**. Etüd Eğitim Okul Yayınları, Ankara.
- Güngördü, E., (2001), **Liselerde Coğrafya Dersi Öğretimi**. Nobel Yayıncılık No: 315, Ankara.
- Gürsoy, A., (1992), **Türkiye'de Orta Öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi Sorunları ve Çözüm Önerileri**. G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Hazır, F., (1992), **Orta Öğretim Programlarında Yenileşme Çalışmalarının Kritik Analizi**. A.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Heneveld, W., (Çeviren; Özbilgin, L.), (1992), **Program Hazırlama ve Öğretmenleri Geliştirme Süreçlerini Bütünleştirme**. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 4, Sayfa: 195-202, İstanbul.
- İlter, Ö., (1984), **Öğretmenin Yeri ve İşlevi**. Öğretmen Dünyası Dergisi, Sayı 60, Ankara.
- Kalkan, H., Savcı, H., Şahin, M., ve Özkaya, A. R., (1994), **Kimya Öğretmenliği Eğitimi ve Orta Öğretim Kimya Eğitiminin Değerlendirilmesi**. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 6, Sayfa: 155-160, İstanbul.
- Kara, Z., (2000), **Öğretmenleri Sınıf Yönetim Konusunda Yetiştirirken İçerik ve Yöntemlerimiz Ne Olmalıdır?** Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 18, Sayfa: 226- 239, Adana.
- Karabağ, S., (1998), **Coğrafya Öğretiminde Anahtar Sorular ve Kavramlar**, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 18, Sayfa: 25-41, Ankara

- Karakan, A.G., (1991), **Öğretmen ve Öğrenci Algılamalarına Göre Ankara'daki Liselerde Fizik Öğretiminin Problemlerinin Tespit Edilmesi**. G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kennedy, K.S. & Carleton, D., (1996), **Encouraging Peer Dialogue In The Geography Classroom: Peer Editing To Improve Student Writing**. Journal of Geography in Higher Education, 03098265, Nov96, Vol. 20, Issue 3.
- Koca, S., (1999), **Orta Öğretim Fizik Dersi Müfredat Programlarının Değerlendirilmesi**, G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Koçer, H. A., (1974), **Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)**, Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları 12, Eğitim Serisi 3, İkinci Baskı, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Kolstad, R. K. & Windham, R., (1992), **The German Educational System: A Model For Local Control**. Clearing House, Jul/Aug952, Vol. 65 Issue 6, p363, 4p, 1 Chart
- Korkut, H., (1996), **Üniversitelerde Kalite ve Akreditasyon**. Türk Yurdu Dergisi, Cilt, 16, sayı 111, Sayfa: 24-26, Ankara.
- Küçükahmet, L., (1989), **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. G. Ü. Yayınları, No:137, Ankara.
- Lambert, D. P. & Kenneth N., (1994), **International Testing In Geography: Comparing Students' Achievements Within And Between Countries**. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 1994, Vol. 1 Issue 2, p167, 13p.
- Lemberg, D. S. & Joseph P., (1999), **Geography Teaching And The New Technologies: Opportunities And Challenges**. Journal of Education, 1999, Vol. 181 Issue 3, p63, 14p.
- Lewis, A. C., (1993), **Teacher Profile**. Education Digest, Dec93, Vol. 59 Issue 4, p61, 2p.
- Maden, C. ve Diğerleri (2001), **21ci Yüzyıla Girerken Türk Eğitim Sisteminin İhtiyaç Duyduğu Çağdaş Öğretmen Profili**. MEB Projesi, Mili Eğitim Basımevi, Ankara

- Nişancı, A., (1980), **Okullarda Coğrafya Öğretimi Hakkında Bazı Düşünceler**. A.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Araştırma Dergisi, Sayı 12, Sayfa: 343-350 Sevinç Matbaası, Ankara.
- Oğuzkan, F., (1989a), **Öğretmenliğin Üç Yönü**. Kadıoğlu matbaası, Ankara.
- Oğuzkan, F., (1989b), **Orta Dereceli Okullarda Eğitim**. Emel Matbaacılık, Ankara.
- Oğuzkan, T., (1981), **Türkiye’de Orta Öğretim ve Sorunları**. Hisar Eğitim Vakfı Yay. No: 1, İstanbul.
- Okcabol, R. ve Gök, F., (1998), **Öğretmen Profili Araştırması Özet Raporu**. Demokratik Eğitim Kurultayı, 2-6 Şubat, Volkan Matbaası, S. 645-654, Ankara.
- Oktay, A., (1991), **Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenin Niteliği**. M.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 3, Sayfa: 187-193, İstanbul.
- Oktay, A., (1998), **Türkiye’de Öğretmen Eğitimi**. Eğitim-Sanat Kültür Dergisi, Sayı 137, Sayfa: 22-27, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Oliver, A. I., (1977), **Curriculum Improvement: A guide to problems, principles, and process**. New York, NY: Harper and Row. Pagels, HR (1982)
- Özçelik, D. A., (1981), **Okullarda Ölçme ve Değerlendirme**. ÜSYM-Eğitim Yayınları: 3, Basım, Meteksan ltd. Şti. Ankara.
- Özçelik, D. A., (1998), **Eğitim Programları ve Öğretim (Genel Öğretim Yöntemi)**. ÜSYM-Eğitim Yayınları: 8, Basım, Meteksan Ltd. Şti. Ankara.
- Özdayı, N., (1992a), **Öğretmenlik Mesleğini Tercih Eden Öğretmenlerin Meslekî Tercihlerinin İş Tatminine Etkisi**. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 4, Sayfa: 177-188, İstanbul.
- Özdayı, N., (1992b), **Öğretmenlik Mesleğini Tercih Eden Öğretmenlerin Meslekî Tercihlerinin İş Tatminine Etkisi**. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 4, Sayfa: 177-188, İstanbul.
- Özdayı, N., (1992c), **Öğretmenlik Mesleğini Tercih Eden Öğretmenlerin Meslekî Tercihlerinin İş Tatminine Etkisi**. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 4, Sayfa: 177-188, İstanbul.

- Özdayı, N., (1997), **Liselerde Görev Yapan Öğretmenlerin Eğitim Ortamlarının Değerlendirilmesi**. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 9, Sayfa: 311-319, İstanbul.
- Özdayı, N., (1998), **Liselerde Görev Yapan Öğretmenlerin Eğitim Ortamlarının İş Tatmini ve Verimlilik Açısından Değerlendirilmesi**. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 10, Sayfa: 237-251, İstanbul.
- Özdemir, İ. E., (1991), **Öğretmenin Nitelikleri**. G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 2, Sayfa: 53-60, Ankara.
- Özden, M., (1988), **Coğrafya Öğretiminde Programlı Öğretim Yönteminin Uygulanabilirliği**. A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Özey, R., (1996), **Osmanlı Döneminden Bugüne Orta Öğretimde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi**. 2. Ulusal Eğitim Sempozyumu, 18-20 Eylül M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Özler, D., (1999), **Temel Eğitimde (İlköğretim) Öğretmen Niteliklerinin Öğrenci Başarısına Etkileri Üzerine Bir İnceleme**. D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Özoğlu, S., (1987), **Orta öğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış ve Ülkemizdeki Durum**. Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları Sempozyumu, TED, Ankara.
- Paksoy, A., (1980), **Lise Tarih Dersi Müfredat Programları ve Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi**. Öğretmen Dünyası Dergisi, Sayı 18, Ankara.
- Palmer M. L. & Jean, B.E., (2001), **The Classroom As The Field For Studying Geographical Education**. Geographical Review, Oct2001, Vol. 91 Issue 4, p641, 14p.
- Rawling, E. M., (1996), **School Geography: Some Key Issues For Higher Education**, Journal of Geography in Higher Education, Nov96, Vol. 20 Issue 3, p305, 18p.

- Rawling, E. M., (2001), **The Politics And Practicalities Of Curriculum Change 1991-2000: Issues Arising From A Study Of School Geography In England.** British Journal of Educational Studies, Jun2001, Vol. 49 Issue 2, p137, 22p.
- Saban, A., (2000), **Öğrenme Öğretme Süreci.** Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Saracaloğlu, S., (1992), **Türk ve Japon Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması.** E.Ü. Basımevi, Bornova, İzmir.
- Schroeder, K., (1993), **Profile of Teachers.** Education Digest, Oct93, Vol. 59 Issue 2, p73, 2/3p, 1bw.
- Sekin, S ve Üçışık, S., (2001a), **Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programının Amaçlarına Yönelik Eleştirel Bir Yaklaşım.** M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Marmara Coğrafya Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, Sayfa: 49-57, İstanbul.
- Sekin, S ve Üçışık, S., (2001b), **Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programının İncelenmesi.** M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Marmara Coğrafya Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, Sayfa: 113-123, İstanbul.
- Sekin, S., (1996), **Günümüz Türkiye'sinde Coğrafya Eğitiminde Sorunlar ve Çözüm Yolları.** II. Ulusal Eğitim Sempozyumu, 18-20 Eylül M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Seyman, B., (1996), **Orta öğretim Kurumlarında Coğrafya Ders Kitapları.** D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Sezer, A., (2002), **Orta öğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretim Teknolojisinin Öğrenci Başarısına Etkisi.** S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.
- Sezgin, S. İ., (1994), **Meslekî Teknik Eğitimde Program Geliştirme.** 3. Baskı Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- Sönmez, V., (1994), **Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı.** PEGEM, Yayın No:12, Ankara.
- Sünbül, A. M., (2001), **Bir Meslek Olarak Öğretmenlik.** Demirel, Ö ve Kaya, Z., (Ed.) **Öğretmenlik Mesleğine Giriş,** Pegem Yayıncılık, Ankara.

- Şahin, C., (1998a), **Coğrafyaya Giriş**. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Şahin, C., (1998b), **Öğretmen Yetiştirme İle İlgili Görüşler**. Eğitim-Sanat Kültür Dergisi, Sayı 137, Sayfa: 28-29, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Şahin, C., (2001a), **Orta Öğretim Coğrafya Müfredat Programı Hakkında Bir Araştırma**. Marmara Coğrafya Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, Sayfa: 126-138, İstanbul.
- Şahin, C., (2001b), **Orta Öğretim Coğrafya Öğretmenlerinin Meslekî Sorunları Hakkında Bir Araştırma**. Marmara Coğrafya Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, Sayfa: 60-70, İstanbul.
- Şahin, İ., (1999), **İlköğretim Okullarında Görevli Öğretmenlerin İş Doyum Düzeyleri**. D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Şahin, K., (1996), **Eğitim Fakültelerinde Coğrafya Öğretimi ve Sorunları**. II. Ulusal Eğitim Sempozyumu, 10-20 Eylül, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Şendur, E. P., (1999), **Sınıf Atmosferi ve Öğrenci Güdüsü**. D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Taşdemir, M., Baloğlu, N. ve Topcan, C., (1997), **Mili Eğitimin Yasal Temelleri**. Gazi Büro Kitabevi, Ankara.
- Taşlı, İ., (1996), **Coğrafya Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar**. II. Ulusal Eğitim Sempozyumu, 18-20 Eylül M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Taşlı, İ., (1997), **Öğrenci Merkezli Yöntemlerle Coğrafya Öğretimi**. D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Taşpolatoğlu, A. E., (1993), **Türk Millî Eğitiminde Cumhuriyetten Günümüze Program Geliştirme Alanındaki Gelişmeler ve Bir Eğitim Programının Temel Özelliklerine İlişkin Uzman Görüşleri**. H.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Temel, A., (1988), **Öğrenci Gözüyle Öğretmen**. Çağdaş Eğitim Dergisi, Yayın No: 13, Sayı 129, Sayfa: 21-27, İstanbul.
- Tezer, F., (1998), **İdeal Öğretmenin Kişilik Özellikleri**. (M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Öğretmen Adaylarının İdeal Öğretmenin Kişilik Özelliklerini Algılamaları Üzerine

- Bir Çalışma.) M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Torun, T., (1992), **Orta Okullarımızda Okutulan Milli Coğrafya Dersinin Program Yönünden İncelenmesi**. G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Turgut, O., (1992), **Cumhuriyet Dönemi İlk ve Orta Öğretim Programları ve Bu Programlardan Alınan Öğrenim Belgelerinin Değerlendirilmesi**. H.Ü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Turoğlu, H., (1992), **Coğrafyada Bilgisayar Kullanımı**. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 27, Sayfa: 211-214, İstanbul.
- Türkkan, M., (1999), **Orta Öğretim (Lise) Öğretmenlerinin Beklenti ve Sorunları**, D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- Türkoğlu, A., (1998), **İyi Öğretmen Kimdir?** Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, Sayfa: 129-138, Üniversite Basımevi, Adana.
- Ural, M., (1998), **Öğretmen Yetiştirme Meselemiz**. Eğitim-Sanat Kültür Dergisi, Sayı 137, Sayfa: 88-91, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Varış, F., (1983), **Program Geliştirme Çalışmaları (Cumhuriyet Döneminde Eğitim)**. MEB Yay. No: 91, İstanbul.
- Varış, F., (1988), **Program Geliştirme (Teori ve Teknikleri)**. A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 157, Ankara.
- Weiss, E. M. & Weiss, S. G., (?), **New Directions In Teacher Evaluation**. ERIC: ED429052.
- Yalın, H. İ., (2000), **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Nobel yayıncılık, Ankara
- Yanpar, T., (1993), **Ankara İlkokullarındaki Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği ve Konu Alanları İle İlgili Görüşleri**. H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 9, Sayfa: 257-262, Ankara.

Yıldırım, A., (1998), **Program Geliştirme Sürecinin Temel Bir Boyutu Olarak Program Deneme: Bir Model Önerisi.** Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 2, Sayı 17, Sayfa: 58-79 Adana.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H., (1999), **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.** Seçkin Yayınevi, Ankara.

Yüksel, G., (1999), **Öğretmen Adayı Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.** G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 19, Sayı 2, Sayfa: 97-109, Ankara.

Yüksel, S., (1996), **Orta Öğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Program Geliştirmeye Yönelik Tutumları (Ankara İlinde Bir Araştırma).** G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

MEB. TTKB., (1992), **Ders geçme ve Kredi Uygulamasına İlişkin Program Kılavuzu.** Ankara

TC. MEB. (1998), **Orta öğretim Genel Müdürlüğü Lise Ders Programları.** Cilt 1-2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

(1981), **Öğretmen Yetiştirme Komisyonu Raporu.** Eğitim-Bilim ve Sanat Dergisi, Şura Özel Sayısı 54, S. 71-80, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

(1998), **Orta öğretim Kurumları Coğrafya Dersi Taslak Öğretim Dersi Programı.** M.E.B. EARGED Başkanlığı, Ankara.

(1999), **Türkiye’de Öğretmen Eğitiminde Standartlar ve Akreditasyon.** Öğretmen Eğitimi Dizisi, Yök/Dünya Bankası MEGEP, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Ankara.

TC. MEB.Tebliğler Dergileri:

cilt, 4, sayı,163, 16-03-1942,

cilt, 20, sayı, 976, 07-10-1957 .

cilt, 34, sayı, 1652, 12-04-1971

cilt, 34, sayı, 1660, 07-06-1971

cilt, 37, sayı,1775, 21-01-1974

cilt, 45, sayı, 2128, 20-12-1982

cilt, 46, sayı, 2146, 29-08-1983

cilt, 55, sayı, 2357, 27-04-1992

cilt, 55, sayı, 2366, 14-09-1992

cilt, 55, sayı, 2369, 26-10-1992

cilt, 56, sayı, 2381, 26-04-1993

EKLER

EK:1 Anket Soruları

Değerli Meslektaşım,

S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsünde “*Orta öğretimde Coğrafya Öğretmeni Profili ve Öğretmen Görüşleri Işığında Müfredat Değerlendirilmesi*” (Konya ili örneği) adlı doktora çalışması yapmaktayım. Bu amaçla size yöneltilmek üzere hazırlanan anket soruları *profil, program değerlendirme, program geliştirme* ve *yazılı mülakat* şeklinde 4 kategoride toplanmıştır.Hazırlanan anket ve yazılı mülakat sorularına coğrafya öğretiminin en önemli unsurunu teşkil eden ve bizzat programın uygulayıcıları olarak siz öğretmenlerin, vereceğiniz samimi cevapların coğrafya öğretiminin geleceğine olumlu katkılar sağlayacağı inancındayım.Yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder çalışmalarınızda başarılar dilerim. Saygılarımla.

Arş. Gör. Caner ALADAĞ
S.Ü. Eğitim Fakültesi
Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı
Telf: (0332) 3238220/147

I.BÖLÜM

PROFİLE AİT SORULAR

Kişisel Bilgiler

- 1-Cinsiyetiniz.
- a. Bayan b. Bay
- 2-Yaşınız.....
- 3-Çalıştığınız okuldak . göreviniz.
- a. Okul müdürü b. Müdür yardımcısı
- c. Coğrafya öğretmeni
- 4-Meslekteki tecrübeniz (*Lütfen yıl olarak belirtiniz*).....
- 5- Mezun olduğunuz lise.
- a. Öğretmen okulu b. Genel lise
- c. Meslek lisesi d. Diğer
- 6-Öğrenim durumunuz.
- a. Öğretmen okulu ve dengi b. 2 yıllık yüksek okul
- c. 3 yıllık yüksek okul d. 4 yıllık fakülte (Lisans)
- e. Yüksek lisans f. Doktora
- 7-Lütfen mezun olduğunuz üniversite ile fakülte veya yüksek okul adını yazınız.
-
- 8-Öğretmenlik mesleğini seçme nedeniniz. (*Lütfen belirtiniz isteyerek, zorunlu olarak,rastlantı v.s.*)
-
- 9-Görev yaptığınız okul.
- a. Lise b. Ticaret lisesi
- c. Çok programlı.lise d. Anadolu lisesi
- e. Meslek lisesi f. Diğer (lütfen adını yazınız)
-
- Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Özellikler**
- 10-Çocukluğunuzun tamamını veya büyük bir bölümünü geçirdiğiniz yeri nasıl tanımlarsınız?
- a. Köy b. Kasaba
- c. İlçe d. Şehir
- 11-Babanızın öğrenim durumu.
- a. Okur-yazar değil b. İlkokul
- c. Ortaokul d. Lise
- e. Yüksek okul (2 yıllık) f. Fakülte (4 yıllık)
- g. Yüksek Lisans h. Doktora
- 12-Annelerinizin öğrenim durumu.
- a. Okur-yazar değil b. İlkokul
- c. Ortaokul d. Lise
- e. Yüksek okul (2 yıllık) f. Fakülte (4 yıllık)
- g. Yüksek Lisans h. Doktora
- 13-Babanızın mesleği. *Lütfen belirtiniz*
- 14-Annelerinizin mesleği. *Lütfen belirtiniz*
- 15-Yetişmiş olduğunuz aileyi nasıl tanımlarsınız?
- a. Geniş aile (anne, baba, çocuklar, diğer yakın akrabalar v.s.) b. Çekirdek aile (anne, baba, çocuklar)
- c. Diğer (ayrılmış, anne-babadan biri veya her ikisi vefat etmiş v.s.) d. Diğer
- 16-Kendiniz dahil ailedeki çocuk sayısı.
- a. 1 b. 2
- c. 3 d. 4
- e. 5 ve yukarı
- 17-Medeni durumunuz.
- a. Evli b. Bekar
- c. Diğer (Boşanmış, dul v.s.)

- 18-Evliyseniz eşinizin öğrenim durumu.
- a. Okur-yazar değil b. İlkokul
c. Ortaokul d. Lise
e. Yüksek okul (2 yıllık) f. Fakülte (4 yıllık)
g. Yüksek Lisans h. Doktora
- 19-Eşiniz çalışıyor mu?
a. Evet b. Hayır
- 20-Eşiniz çalışıyorsa mesleği. Lütfen belirtiniz
- 21-Çocuk sayısı.
- 22-Okuyan çocuk sayısı.
- 23-Arabanız var mı?
a. Evet b. Hayır
- 24-Oturduğunuz ev.
a. Kendimin b. Kira
c. Lojman
- 25-Ortalama aylık geliriniz (evliyseniz eşinizinkiyle birlikte)
Lütfen TL olarak yazınız
- 26-Elde ettiğiniz gelirle tatil yapabilme imkânına sahip misiniz?
a. Evet b. Hayır
- Cevabınız evet ise lütfen hangi sıklıkta olduğunu yazınız
- 27-Aylık gelirinizden eğitim harcamasına pay ayırabiliyor musunuz? (Kitap, dergi, gazete v.s.)
a. Evet b. Hayır
- Cevabınız hayır ise lütfen belirtiniz
- 28-Evinizde bilgisayar var mı?
a. Evet b. Hayır
- 29-Evinizde veya okulunuzda internet hizmetlerinden yararlanabiliyor musunuz?
a. Evet b. Hayır
- Cevabınız hayır ise lütfen belirtiniz
- 30-Son bir yılda okuduğunuz kitap. (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)
a. Meslekî b. Her Türlü
c. Bilim Kurgu d. Edebi
e. Güldürü f. Diğer
- 31-Kültürel etkinlikte bulunabiliyor musunuz? Hangi sıklıkta?
a. Sinema b. Tiyatro
c. Konser d. STK "Sivil Toplum Kuruluşları"
e. Diğer f. Gitmeyen
- 32-Hobileriniz. (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)
a. Güzel Sanatlar b. Spor
c. Okuma d. El sanatı
e. Diğer f. Hobi yok
- 33-Haftada verdiğiniz ders saati.
Lütfen belirtiniz.....
- Meslekî Bilgiler**
- 34-Öğretmenlik mesleğini seviyor musunuz?
a. Evet b. Hayır
c. Fikrim yok
- 35-Bugün üniversite sınavına girmiş olsanız yine coğrafya öğretmenliğini tercih eder miydiniz?
a. Evet b. Hayır
c. Fikrim yok
- 36-Çalışma ortamı ile ilgili belirtebileceğiniz en önemli sorunuz sizce nedir? (Ekonomik, tayin, okul ortamı v.s.)
Lütfen belirtiniz.....

Değerlendirme Soruları		Sıklık					
		Çok yetersiz	Yetersiz	Az yeterli	Yeterli	Çok yeterli	
1	Öğrenci başarısının tespitinde yaptığımız değerlendirme objektiflik yönünden yeterli mi?						
2	Ölçme ve değerlendirmede uyguladığınız yöntem ve teknikler sizce yeterli mi?						
3	Sınıf geçme ve sınav yönetmeliği öğrenci başarısının tespitinde sizce yeterli mi?						

	Öğretim materyalleri	Okulda		Hangi sıklıkta kullanıyorsunuz?			
		Var	Yok	Hiç	Kısmen	Genellikle	Her zaman
1	Haritalar						
2	Küre, maket ve modeller						
3	Tepegöz						
4	Grafik, diyagram, profil, kesit ve tablolar						
5	Slayt, fotoğraf ve hava fotoğrafları						
6	Kamera ve fotoğraf makinesi						
7	Bilgisayar						
8	Data-show						
9	Video, vcd, dvd						
10	Cd ve Video Kasetler						

II.BÖLÜM PROGRAMA AİT SORULAR A-GENEL		Seçenekler				
Sorular		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1	Coğrafya öğretim programının dili açık ve anlaşılır niteliktedir.					
2	Coğrafya öğretim programı çevre koşullarına uyarlanabilir niteliktedir.					
3	Coğrafya öğretim programı, çağdaş gelişmelere açıktır.					
4	Coğrafya öğretim programında,coğrafya öğretiminin etkili olarak verilebilmesine ilişkin, öğrenme-öğretme stratejileri, yöntem ve teknikleri ile ilgili açıklamalara yeterince yer verilmiştir.					
5	Coğrafya öğretim programı, öğrencilerin seviyesine uygundur.					
6	Coğrafya öğretim programı, Milli eğitimin genel amaçlarına hizmet edecek niteliktedir.					
7	Coğrafya öğretim programı, üniteler ve sınıflar arasında geçiş için basamak teşkil edecek şekilde düzenlenmiştir.					
8	Coğrafya öğretim programında yer alan genel açıklamalar bölümü, öğretmenlere programla ilgili yeterince bilgi vermektedir.					
9	Coğrafya öğretim programı, öğrencide planlı ve programlı çalışmayı teşvik edecek niteliktedir.					
10	Coğrafya öğretim programı, öğrencide yapıcı, üretici ve eleştirel düşünmeyi geliştirecek niteliktedir.					
11	Coğrafya öğretim programı, öğrencileri yüksek öğretime hazırlayacak niteliktedir.					
12	Coğrafya öğretim programı, konuların dengeli dağılımı açısından yeterlidir.					
13	Coğrafya öğretimi: programına ayrılan ders saati yeterlidir.					

C-Konu Alanı (İçerik)		Seçenekler		
		Evet	Hayır	Fikrim yok
1	Üniteler hedeflerle tutarlı mı?			
2	Üniteler birbirinin ön koşulu olacak şekilde sıralanmış mı?			
3	Ünitelerin içeriği, basitten karmaşığa, kolaydan zora gibi öğrenme ilkelerine göre sıralanmış mı?			
4	Ünitelerin içerisinde, kavramlar ve ilkeler açık bir şekilde belirlenmiş mi?			
5	İçerik, öğrencinin ilgi ve ihtiyacını karşılayacak nitelikte düzenlenmiş mi?			
6	İçerik, öğrencinin bulunduğu yaşın özelliklerine uygun mu?			
7	İçerik, öğrencinin ilgisini çekebilecek bilimsel verilerle donatılmış mı?			
8	Aynı konular farklı sınıf düzeylerinde tekrar edilmiş mi?			

D-Teknolojik Gelişmeler

1-Coğrafya alanı ile ilgili yeni gelişmeler programda yer almış mı?

a. Evet

b. Hayır

TRT TÜRKİYE KURULU
DENEYİMİNİZİ BİZİM İÇİN DEĞERLİLİK BİR ARAMA YOLU OLARAK GÖRÜMÜZÜZ

- 2-Yeni teknoloji ve gelişmelerle ilgili uygulamalara programda yer verilmiş mi?
a. Evet b. Hayır

E-Ders Kitapları, Ders Araç ve Gereçleri

Sorular	Seçenekler				
	Çok yetersiz	Yetersiz	Az yeterli	Yeterli	Çok yeterli
1					
2					
3					
4					
5					

III.BÖLÜM		Şıklar				
PROGRAMIN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ÖNERİLER		Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
Öneriler						
A-GENEL						
1	Programın tanıtılması ve uygulanmasıyla ilgili hizmet içi eğitim kursları verilmelidir.					
2	Coğrafya dersi müfredat programının uygulanmasına yardımcı olacak bilgisayar programlarına ihtiyaç vardır.					
B-HEDEFLER						
1	Hedefler tespit edilirken yerel ve bölgesel özelliklerin dikkate alınması gerekir.					
2	Hedeflerin tespitinde öğrencinin günlük yaşamında kullanabileceği nitelikteki bilgi ve becerilerin kazandırılmasına ağırlık verilmesi gerekir.					
3	Seçilen hedeflerin, öğrencilerin yeteneklerini geliştirici nitelikte olmasına özen gösterilmelidir.					
4	Programda, bilimsel ve toplumsal gelişmeler arasındaki ilişkiyi vurgulayan hedeflere yer verilmelidir.					

Başka (Lütfen belirtiniz)

C-KONU ALANI

- 1-Coğrafya öğretim programına ilave edilmesini gerekli gördüğünüz son gelişme ve yenilikleri içeren konular var mı?
a. Evet b. Hayır

Cevabınız evet ise bu konuları öneriniz.....

- 2- Coğrafya öğretim programında temel bilgi niteliğinde olmayıp, öğrencinin ilgisini çekmeyen ve güncelliğini kaybettiği için programdan çıkarılmasını düşündüğünüz konular var mı?
a. Evet b. Hayır

Cevabınız evet ise öneriniz.....

Başka (Lütfen belirtiniz.).....

D- TEKNOLOJİK GELİŞMELER

- 1-Öğrencilerin coğrafya dersi ile ilgili yetenek ve yönelimlerine cevap verecek nitelikteki materyallerin hazırlanmasını ne derecede gerekli buluyorsunuz?

- a. Pek çok b. Çok
c. Kararsızım d. Az
e. Çok az

- 2-Gelişen teknolojilere uygun materyallerin hazırlanmasını ne derecede gerekli buluyorsunuz?

- a. Pek çok b. Çok
c. Kararsızım d. Az
e. Çok az

Başka (Lütfen belirtiniz)

IV. BÖLÜM
YAZILI MÜLAKAT SORULARI

1-Coğrafya öğretmen adaylarının lisans eğitimi sizce yeterli midir?Hayır ise neden?

2-Orta öğretim kurumlarındaki coğrafya programları sizce yeterli mi? Eksiklikler görüyorsanız kısaca belirtiniz.

3-En fazla hangi öğretim yöntem ve tekniklerini uyguluyorsunuz? Neden?

4-Coğrafya ders kitapları (programa uygunluğu, konuların işlenişi ve düzeni) hakkında ne düşünüyorsunuz?

5-Coğrafya öğretimi için geliştirilmiş örnek rehber materyaller, öğretmen el kitabı veya geliştirilmiş rehber program örneklerine ulaşabiliyor musunuz?

6-Araç-gereç kullanımı ile ilgili problemler nelerdir?

7-Nasıl bir ölçme değerlendirme uygulaması yapıyorsunuz? Karşılaştığınız sorunlar varsa belirtiniz.

8-Coğrafya öğretiminde karşılaştığınız en öncelikli sorun nedir?

9-Değinilmediğini düşündüğünüz, fakat sizin önermek istediğiniz konular varsa lütfen belirtiniz.

EK: 2. Coğrafya Öğretim Programları

COĞRAFYA DERSİ PROGRAMI (9. SINIF)

ACIKLAMA:

Ders Geçme ve Kredi Sistemine göre dönemler esas alınarak hazırlanan ve halen Sınıf Geçme Sisteminde uygulanmakta olan bu program, 2455 ve 2470 sayılı Tebliğler Dergisindeki açıklamalar doğrultusunda sınıflar esas alınarak düzenlenmiş olup, uygulama bu doğrultuda yapılmaktadır. (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 27.4.1998/64 sayılı Kararı)

Lise, Anadolu, Yab.Dil Ağır.Liselerinin tüm alanları ile Fen ve Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin 9.10.11. Sınıflarında Ortak Genel Kültür Dersi

TD.26.10.1992/2396

T.C.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

Sayı :277

Tarih : 09.09.1992

Konu: "Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği"ni uygulayan orta dereceli okulların lise ortak dersler uygulamasında yer alan "Coğrafya 1-2" ders programının kabulü.

"Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği"ni uygulayan orta dereceli okulların lise ortak dersler grubu içerisinde yer alan 4 (dört) kredi saatlik "Coğrafya 1-2" ders programının denenip geliştirilmek ve 1992-1993 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere bağlı örneğine göre kabulü hususunun Bakanlığımızca kararlaştırılmıştır.

ORTA ÖĞRETİM KURUMLARI COĞRAFYA 1, 2 PROGRAMI (9. SINIF)

AMAÇLAR:

Öğrencilere;

1. Yakın çevrelerinden başlayarak yurdumu ve dünyayı tanıtmak; onlarda vatan, millet ve insanlık sevgisini daha bilinçli, daha köklü kılmak.
2. Türkiye'nin dünya üzerindeki yerini ve önemini belirterek ve onlarda ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygusunu geliştirmek.
3. Çeşitli coğrafya olaylarının (tabii, beşerî, ekonomik) yeryüzünde dağılımlarını, bunların sebep ve sonuç ilişkilerini ve yeryüzü, canlılar, özellikle insan hayatı üzerindeki etkilerini inceleyerek, olayların farklı dağılışı sonunda yeryüzünde meydana gelmiş olan değişik karakterdeki alanların özelliklerini kavratmak.
4. insanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı ilişkilerini, insan topluluklarının yaşama yerlerini ve geçişme yollarını inceleyerek onların, yurdumuzun ekonomik kalkınmasında faydalı birer eleman olarak yetişmelerini sağlamak.
5. İnsanın yaşama alanı olarak yeryüzünün coğrafi şartlarını, imkân ve kaynaklarını tanıtmak; bu imkân ve kaynakların sınırsız olmadığını, bu sebeple onların israfından kaçınmak gerektiğini kavratmak; tabiatı sevdirmek ve onu koruma alışkanlığını kazandırmak.
6. Milletlerin refah ve mutluluklarının coğrafi çevreden yararlanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu, yurdumuzun henüz işlenmemiş olan tabii kaynaklarının ne kadar geniş çalışma alanı teşkil ettiğini örnekleriyle belirtmek.
7. Buldukları tabii çevrenin, bölgenin, diğer bölgelerin ve bütünüyle Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına yarayan yerüstü ve yeraltı kaynakları ile turistik zenginliklerini tanıtmak.
8. Çeşitli haritaları, resimleri, istatistik, grafik ve diyagramları yorumlamayı, bunlardan yararlanmayı öğretmek ve onlarda plan, kroki ve özellikle Türkiye haritası çizme becerisini geliştirmek,
9. Öğrencilerin, millî servet kaynaklarımızı koruma ve değerlendirme gereğine inanmış ve bu yolda alışkanlıklar kazanmış vatandaşlar olarak yetişmelerini sağlamak,
10. Öğrencileri, yurdumuzun ve milletimizin sorunları üzerine eğilen, bunları inceleyip öğrenen ve bu sorunların yurt ve millet yararına çözümlenmesine içtenlikle katılan aydın yurttaşlar olarak yetiştirmek.

AÇIKLAMALAR :

1. Yeryüzü, havaküre, su küre ve taş kürenin temas alanı, diğer bütün canlı varlıklarla birlikte insanın yaşama yeridir. Yeryüzünde görülen iklim, yer şekilleri ve bu şekillerin devam değişip gelişmeleri, yeraltı suları, akarsular, buzullar, göller, denizler, topraklar, doğal bitki örtüleri, hayvanlar ve bunlarla ilgili bütün belirtiler coğrafya olaylarıdır. Fakat, tabiat olaylarının yanında onlarla ahenkli bir tarzda insan topluluklarını çeşitli faaliyet ve tesisleri de yer almaktadır. Yeryüzünde köy, kasaba, şehir vb. yerleşme yerleri, endüstri, maden işletmeleri ve merkezleri kurulup gelişmiş; tarlalar, bağlar ve bahçeler açılmış; yollar, köprüler, tüneller, istasyonlar, limanlar, barajlar, hava meydanları vb. inşa edilmiştir. Bütün bu tabiat olayları ve insan faaliyetleri gün geçtikçe değişmekte, gelişmekte veya yenileri ortaya çıkmaktadır. İnsanın yaşadığı her yer az veya çok değişmektedir. İşte, insanın hayati faaliyetleri ile ilgili bütün belirtiler de beşerî belirtiler (kültür etmenler) adı altında toplanabilir. Beşerî belirtiler büyük ölçüde tabiat şartlarına bağlı olmakla birlikte, insan toplumları da kültür seviyeleri ile ölçülü olmak ve tabiat şartlarına uygun bulunmak kaydıyla çevreleri üzerinde değiştirici etkiler yapmaktadır. İşte coğrafyanın araştırma ve inceleme konusu yeryüzünde görülen olayların karşılıklı sebep ve sonuç ilişkileridir. Bu bağıntı ve ahenk içinde özellikle zamanımızda en belirgin rol insana düşmektedir.

2. Coğrafya, yeryüzü olaylarının her birini ayrı ayrı değil, bu olayların dağılımını, yeryüzü ve birbirleriyle olan ilişkilerini ve çevre şartlarına uyumlarını araştırıp inceler. Bu sebeple, doğrudan doğruya bu olayların her birini inceleyen diğer bilimlerden farklıdır. Örneğin, coğrafyada sürekli değişebilen hava basıncı, rüzgar, yağmur, şimşek, yıldırım vb. meteorolojik olaylar ile bunların bağlı olduğu kanunlar incelenmez, bunlarla ilgili ölçmeler yapılmaz ve bu ölçmelere dayanılarak hava tahminleriyle uğraşılmaz. Bütün bunlar meteorolojinin amacı ve görevidir.

Coğrafya, meteorolojinin eriştiği sonuçlardan yararlanarak iklim tiplerini, iklim tiplerinin yeryüzüne dağılımlarını; iklim şartlarının, yeryüzü şekilleri, akarsuların rejimleri, bitki ve hayvan toplulukları ve nihayet bütün bu tabiat faktörlerinin nüfus dağılımı, yerleşme, konut, yaşayış ve ekonomi üzerindeki etkilerini araştırır. Yine coğrafya, belli iklim ve toprak şartlarına bağlı bulunan doğal bitki ve hayvan topluluklarını ve insanı, insanların bu bitki topluluklarından hangi amaçlarla nasıl yararlandıklarını ve yararlanabileceklerini, doğal çevrenin değiştirilmesi sonucunda tabiattaki dengenin nasıl bozulacağını ve bütün bunların yaratacağı ekonomik sonuçları araştırır. Bu itibarla coğrafyanın konusu insan ile tabiat arasındaki karşılıklı ilişkilerdir.

3. Coğrafyada fizikî ve beşerî olayları açıklayabilmek için yardımcı bilimlere başvurulur, onların araştırmalarından doğan sonuçlardan yararlanılır.

4. Coğrafya kendi içinde bir takım bölümlere ayrılır. Genel coğrafya ile ülkeler coğrafyası aynı bilimin birbirini tamamlayan iki araştırma ve inceleme koludur. Genel Coğrafya; coğrafi olayların yeryüzünde nasıl meydana geldiğini ve yeryüzünün değişik bölgelerindeki benzerleriyle mukayeselerini, başka deyişle coğrafi olay esas olmak üzere yeryüzüyle ilişkilerini inceler. Buna karşılık ülkeler coğrafyası; çeşitli coğrafi olayların yeryüzünün bir bölümünde veya bütününde meydana getirdiği etkileri ve bunlardan çıkan sonuçları inceler. Yeryüzünün o bölümünde veya bütününde farklı bölgeler olup olmadığını araştırır ve bunların coğrafi niteliklerini ortaya koyar. Bundan dolayı coğrafya bir bütündür ve bir tek disiplindir.

5. Programdaki konular üzerinde etraflı ve yeterli çalışmaların yapılabilmesi için yerküre, çeşitli haritalar, atlaslar mümkün olduğu hallerde büyük ölçekli haritalar, ansiklopediler, dergi, grafik, resim, projeksiyon gibi araçlar ile büyük Türk araştırmacılarının biyograflarının okullarda bulundurulmasına çalışılmalıdır.

6. Öğrencilerden, okuyacakları konularla ilgili, çeşitli kaynaklarda bilgiler toplamaları istenerek, onlara derse hazır girme alışkanlığı kazandırılmalıdır.

7. Öğrenciler atlaslarda ve duvar haritalarında bulunabilen yer adları ile değişken olan istatistik bilgileri ezberleme yerine, coğrafya olaylarını açıklamaya ve sonuç çıkarmaya yönlendirilmelidir.

8. Öğrencilerin bilgilerinin ölçülmesinde belleğe dayalı sorulardan kaçınılmalı, onlara coğrafya öğretiminin amaçlarına uygun olarak düşündürücü, araştırmacı, sebep ve sonuçlar arasında ilişki kurabilecekleri sorular sorulmalıdır.

9. Gezi ve gözlemlerin coğrafya öğretiminde büyük bir yeri olduğundan, sınıfça geziler düzenlemeli, öğrenciler inceleme gezilerine ve gözlemlere teşvik edilmeli, bu gezi ve gözlemlerdeki izlenimlere göre hazırlanacak raporlar sınıfta tartışılarak değerlendirilmelidir.

10. Türkiye'nin coğrafi bölgelerinin incelenmesine okulun bulunduğu bölgeden başlanmalıdır.

11. Bölgeler işlenirken;

a) Türkiye'nin dünyadaki yeri ve önemi konusunda, yurdumuzun bugünkü sınırlarının Atatürk'ün önderliğinde yapılan millî mücadele sonucunda çizilmiş olduğuna ve coğrafi konumu itibarıyla stratejik önemine değinilmeli; ayrıca, Türkiye'nin komşu olduğu Ortadoğu ülkeleri arasında gerek ekonomi, gerek kültürel alandaki üstünlüğün, Atatürk İnkılabının bir sonucu olduğu belirtilmelidir.

b) Karadeniz Bölgesi konusunda Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı ile Kurtuluş savaşının başlamış olduğu vurgulanmalı; Havza ve Amasya tamimlerinin kapsam ve sonuçların değinilmeli; Kastamonu'dan bahsederken de şapka ve dolayısıyla kılık kıyafet değişikliklerinden söz edilmelidir.

c) Marmara Bölgesi konusunda, Boğazların önemine ve Lozan Antlaşmasının bu konudaki sonuçları ile daha sonra Boğazlara yeni bir statü getiren Montreux sözleşmesine yer verilmelidir.

ç) Ege Bölgesi konusunda, Kurtuluş Savaşında bu bölgede yapılan savaşlar ile sonuçlarından bahsedilmelidir.

d) İç Anadolu Bölgesi konusunda, Sivas Kongresi ve önemi Atatürk'ün Ankara'ya gelişi, Sakarya Meydan Muharebesi, Büyük Millet Meclisinin açılışı ve Ankara'nın başkent oluşunun coğrafi sebepleri üzerinde durulmalıdır.

e) Akdeniz bölgesi konusunda, Atatürk'ün Hatay'a verdiği önem ve Hatay'ın Anavatana katılmasına değinilmelidir.

f) Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri konularında, Erzurum Kongresi ile bu kongrede alınan kararların önem ve sonuçlarına yer verilmelidir. Ayrıca, bölgeler incelenirken yöre halkının Milli Mücadele sırasındaki kahramanlıkları, Gaziantep ve Kahramanmaraş örnekleriyle açıklanmalıdır.

COĞRAFYA I (9. SINIF)

GİRİŞ: Coğrafyanın Konusu ve Bölümleri

I. Ünite : Yeryuvarlağı

1. Yeryuvarlağının Evrendeki Yeri
 - a) Yerin şekli ve boyutları
 - b) Paralel, meridyen, enlem, boylam.
2. Yeryuvarlağının Hareketleri ve Sonuçları
 - a) Gece ve gündüz
 - b) Mevsimler

II. Ünite: Harita Bilgisi

1. Harita ve Ölçek
 - a) Haritalarda yüzey şekillerinin gösterilmesi.
 - b) Haritalardan yararlanma, harita işaretleri, harita üzerinde uzunluk ve alan ölçülmesi.

III. Ünite : İklim

1. Atmosfer ve Özellikleri
2. İklim ve İklim Elemanları
 - a) Sıcaklık
 - b) Basınç ve rüzgarlar
 - c) Nemlilik ve yağış
3. Türkiye'de İklim Elemanları
 - a) Sıcaklık
 - b) Basınç ve rüzgarlar
 - c) Nemlilik ve yağış
4. Yeryüzünde Başlıca İklim Tipleri ve Tabii Bitki Örtüsü

IV. Ünite : Yeryuvarlağının Yapısı ve Yer şekillerinin Oluşum

1. Yerkabuğunun Yapısı
2. Yerkabuğunun Malzemesi Taşlar
3. Yeryuvarlağının İç Yapısı
4. Jeolojik Devirler
5. İç Kuvvetler
 - a) Dağ oluşumu (Orojenik Hareketler) ve Türkiye'de Dağ Oluşumu,
 - b) Epirojenik Hareketler, Türkiye'de Epirojenik Hareketler
 - c) Volkanizma, Türkiye'de Volkanik Dağlar.
 - ç) Depremler, Türkiye'de Deprem ve Korunma Yolları
6. Türkiye'de Ovalar ve Platolar

V. Ünite: Yeryüzünün Biçimlenmesi (Dış Kuvvetler)

1. Taşların Çözülmesi, Toprak oluşumu ve Türkiye'deki Başlıca Toprak Çeşitleri
2. Yer Göçmeleri ve Kaymalar
 - a) Yer göçmeleri ve yer kaymalarını oluşturan etkenler
 - b) Türkiye'de yer göçmeleri ve kaymalar
3. Toprak Erozyonu
 - a) Toprak erozyonunu oluşturan etkenler
 - b) Türkiye'de toprak erozyonu ve toprak korunması
4. Akarsular
 - a) Akarsuyun oluşumu, havzası, su bölümü, akımı (Debisi) ve rejimi
 - b) Türkiye'de akarsuların oluşturduğu aşındırma ve biriktirme şekilleri
5. Türkiye'de Yeraltı Suları ve Kaynaklar
6. Türkiye'de Karstik Sular, Aşındırma ve Biriktirme Şekilleri
7. Göller ve Oluşumları

- a) Yeryüzünde ve Türkiye'de göllerin oluşumu
 8. Türkiye'de Buzullar ve Oluşturduğu Şekiller
 9. Türkiye'de Rüzgarların oluşturduğu Şekiller
 10. Denizlerde Hareket
 a) Dalgalar, akıntılar ve gel-git olayları
 b) Türkiye'de dalga ve akıntılarının oluşturduğu kıyı şekilleri

COĞRAFYA 2

GİRİŞ:

- Türkiye'nin Dünya Üzerindeki Yeri ve Önemi
- Coğrafi Bölge, Bölüm, Yöre Kavramları
- Coğrafi Bölgeleri Oluşturan Faktörler
- Türkiye'nin İdari Bölümleri

SINIF	HEDEFLER-DAVRANIŞLAR
9	<p>Hedef: Türkiye'nin dünya üzerindeki yerinin önemini değerlendirebilme</p> <p>Davranışlar:</p> <p>1. Türkiye'nin dünya üzerindeki yerinin önemini açıklama. 2. Türkiye'nin dünya üzerindeki yerinin diğer ülkelerle olan ilişkilerine etkisini açıklama.</p>

KONULAR
<p>TÜRKİYE'YE YÖNELİK İÇ VE DIŞ TEHDİT</p> <p>*Türkiye'nin jeopolitik durumunun önemli olması Stratejik bakımdan dünyanın kritik bir bölgesinde olması Avrupa ve Asya arasında bir köprü teşkil etmesi Karadeniz ve Akdeniz arasındaki su yollarına egemen olması Petrol kaynaklarına yakın olması Dünya güç dengesini etkileyen bir noktada bulunması * Güçlü Türkiye'nin arzulanmayışı Türkiye'nin zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarına sahip olması Ekonomik gücünün gelişmekte olması Halkın hızlı sosyo-ekonomik kalkınma ve modernleşme konusunda sürekli bir istek ve güce sahip olması</p>
<p>AÇIKLAMALAR</p> <p>Bu hedef ve davranışlar, öğretim programının "Türkiye'nin Dünya üzerindeki Yeri ve Önemi" konusunda kazandırılacaktır.</p>

COĞRAFİ BÖLGELER:

I. Ünite : Karadeniz Bölgesi

1. Bölgenin Coğrafi Özellikleri
2. Bölgenin Bölümleri :
 - a) Doğu Karadeniz Bölümü
 - b) Orta Karadeniz Bölümü
 - c) Batı Karadeniz Bölümü
3. Bölgenin Türkiye Ekonomisindeki Yeri
4. Bölgenin Türkiye Turizmindeki Yeri

II. Ünite : Marmara Bölgesi

1. Bölgenin Coğrafi Özellikleri
2. Bölgenin Bölümleri
 - a) Yıldız Dağları Bölümü
 - b) Ergene Bölümü
 - c) Güney Marmara Bölümü
 - ç) Çatalca-Kocaeli Bölümü

3. Bölgenin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

4. Bölgenin Türkiye Turizmindeki Yeri

III. Ünite : Ege Bölgesi

1. Bölgenin Coğrafi Özellikleri

2. Bölgenin Bölümleri :

a) Ege Bölümü

b) İç Batı Anadolu Bölümü

3. Bölgenin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

4. Bölgenin Türkiye Turizmindeki Yeri

IV. Ünite : Akdeniz Bölgesi

1. Bölgenin Coğrafi Özellikleri

2. Bölgenin Bölümleri :

a) Adana Bölümü

b) Antalya bölümü

3. Bölgenin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

4. Bölgenin Türkiye Turizmindeki Yeri

V. ÜNİTE : Güneydoğu Anadolu Bölgesi

1. Bölgenin Coğrafi Özellikleri

2. Bölgenin Bölümleri :

a) Dicle Bölümü

b) Orta Fırat Bölümü

3. Bölgenin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

4. Bölgenin Türkiye Turizmindeki Yeri

VI. Ünite : Doğu Anadolu bölgesi

1. Bölgenin Coğrafi Özellikleri

2. Bölgenin Bölümleri :

a) Yukarı Fırat Bölümü.

b) Erzurum Kars Bölümü

c) Yukarı Murat-Van bölümü

ç) Hakkari Bölümü

3. Bölgenin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

4. Bölgenin Türkiye Turizmindeki Yeri

VII. Ünite : İç Anadolu bölgesi

1. Bölgenin Coğrafi Bölgesi

2. Bölgenin Bölümleri :

a) Konya Bölümü

b) Yukarı Sakarya Bölümü

c) Orta Kızılırmak Bölümü

ç) Yukarı Kızılırmak Bölümü

3. Bölgenin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

4. Bölgenin Türkiye Turizmindeki Yeri

SEÇMELİ COĞRAFYA DERS PROGRAMLARI DERSİ PROGRAMI (10-11 SINIF)

ACIKLAMA:

Ders Geçme ve Kredi Sistemine göre dönemler esas alınarak hazırlanan ve halen Sınıf Geçme Sisteminde uygulanmakta olan bu program, 2455 ve 2470 sayılı Tebliğler Dergisindeki açıklamalar doğrultusunda sınıflar esas alınarak düzenlenmiş olup, uygulama bu doğrultuda yapılmaktadır.

Lise, Anadolu, Yab.Dil Ağır.Liselerinin tüm alanları ile Fen ve Anadolu Güzel Sanatlar Liselerinin 9.10.11.Sınıflarında:Ortak Genel Kültür Dersi

T.D.:14.9.1992/2366

T.C.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

TALİM VE TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞI

Karar Sayısı: 190

Karar Tarihi: 8.7.1992

Konu: Lise seçmeli dersler grubu arasında yer alan “Türkiye Coğrafyası”, “Türkiye’ninBeşerî ve Ekonomik Coğrafyası”, “Ülkeler Coğrafyası” ders programlarının kabulü.

“Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği”ni uygulayan orta dereceli okulların lise seçmeli dersler grubu arasında yer alan 6 (altı) kredi saatlik “Türkiye Coğrafyası 1 (Fiziki)”, 8 (sekiz) kredi saatlik “Türkiye’ninBeşerî ve Ekonomik Coğrafyası 1, 2”, 6 (altı) kredi saatlik “Ülkeler Coğrafyası 1” ders programlarının denenip geliştirilmek ve 1992-1993 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere bağlı örneğine göre kabulü hususunun Bakan’a arzı kararlaştırıldı.

ORTA ÖĞRETİM KURUMLARI SEÇMELİ COĞRAFYA DERS PROGRAMLARI

AMAÇLAR :

Öğrencilere;

1. Yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve dünyayı tanımak; onlarda vatan, millet ve insanlık sevgisini daha bilinçli, daha köklü kılmak.
2. Türkiye'nin dünya üzerindeki yerini ve önemini belirterek ve onlarda ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygusunu geliştirmek.
3. Çeşitli coğrafya olaylarının (tabii, beşerî, ekonomik) yeryüzünde dağılımlarını, bunların sebep ve sonuç ilişkilerini ve yeryüzü, canlılar, özellikle insan hayatı üzerindeki etkilerini inceleyerek, olayların farklı dağılışı sonunda yeryüzünde meydana gelmiş olan değişik karakterdeki alanların özelliklerini kavratmak.
4. İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı ilişkilerini, insan topluluklarının yaşama yerlerini ve geçişme yollarını inceleyerek onların, yurdumuzun ekonomik kalkınmasında faydalı birer eleman olarak yetişmelerini sağlamak,
5. İnsanın yaşama alanı olarak yeryüzünün şartlarını, imkân ve kaynaklarını tanıtmak; bu imkân ve kaynakların sınırsız olmadığını, bu sebeple onların israfından kaçınmak gerektiğini kavratmak; tabiatı sevdirmek ve onu koruma alışkanlığını kazandırmak.
6. Milletlerin refah ve mutluluklarının coğrafi çevreden yararlanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu, yurdumuzun henüz işlenmemiş olan tabii kaynaklarının ne kadar geniş çalışma alanı teşkil ettiğini örnekleriyle belirtmek.
7. Komşu ve uzak ülkeleri, ülkemizi ilgilendiren yönleri ile tanıtmak, ülkeleri birbirleri ile karşılaştırarak onlar hakkında bilgi kazandırmak.
8. Milletlerin birbirlerine muhtaç oldukları ve birbirleriyle işbirliği yapma zorunluluğunda bulduklarını; ortak sorunlarının karşılıklı iyi niyet ve çabalarla çözümlenebileceğini kavratmak.
9. Türkiye'nin başlıca tarım ve endüstri ile ticari ilişkileri hakkında bilgi kazandırırken dünya milletleri arasındaki ekonomik bağları inceleyerek, ülkemizin dünya ekonomisindeki yerine ve önemini kavratmak.
10. Buldukları tabii çevrenin, bölgenin, diğer bölgelerin ve bütünüyle Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına yarayan yerüstü ve yeraltı kaynakları ile turistik zenginliklerini tanıtmak.
11. Çeşitli haritaları, resimleri, istatistik, grafik ve diyagramları yorumlamayı, bunlardan yararlanmayı öğretmek ve onlarda plan, kroki ve özellikle Türkiye haritası çizme becerisini geliştirmek.
12. Öğrencilerin, millî servet kaynaklarımızı koruma ve değerlendirme gereğine inanmış ve bu yolda alışkanlıklar kazanmış vatandaşlar olarak yetişmelerini sağlamak.
13. Öğrencileri, yurdumuzun ve milletimizin sorunları üzerine eğilen, bunları inceleyip öğrenen ve bu sorunların yurt ve millet yararına çözümlenmesine içtenlikle katılan aydın yurttaşlar olarak yetiştirmek.

AÇIKLAMALAR:

1. Yeryüzü, havaküre, süküre ve taşkürenin temas alanı, diğer bütün canlı varlıklarla birlikte insanın yaşama yeridir. Yeryüzünde görülen iklim, yer şekilleri ve bu şekillerin aralıksız değişip gelişmeleri, yeraltı suları, akarsular, buzullar, göller, denizler, topraklar, doğal bitki örtüleri, hayvanlar ve bunlarla ilgili bütün belirtilen coğrafya olaylarıdır. Fakat, tabiat olaylarının yanında onlarla ahenkli bir tarzda insan topluluklarının çeşitli faaliyet ve tesisleri de yer almaktadır. Yeryüzünde köy, kasaba, şehir vb. yerleşme yerleri, endüstri, maden işletmeleri ve merkezleri kurulup gelişmiş; tarlalar, bağlar ve bahçeler açılmış; yollar, köprüler, tüneller, istasyonlar, limanlar, barajlar, hava meydanları vb. inşa edilmiştir. Bütün bu tabiat olayları ve insan faaliyetleri gün geçtikçe değişmekte, gelişmekte veya yenileri ortaya çıkmaktadır. İnsanın yaşadığı her yer az veya çok değişmektedir. İşte, insanın hayati faaliyetleri ile ilgili bütün belirtiler de beşerî belirtiler (Kültür etmenleri) adı altında toplanabilir. Beşerî belirtiler büyük ölçüde tabiat şartlarına bağlı olmakla birlikte, insan toplumları da kültür seviyeleri ile ölçülü olmak ve tabiat şartlarına uygun bulunmak kaydıyla çevreleri üzerinde değiştirici etkiler yapmaktadır. İşte coğrafyanın araştırma ve inceleme konusu yeryüzünde görülen olayların karşılıklı sebep ve sonuç ilişkileridir. Bu bağıntı ve ahenk içinde özellikle zamanımızda en belirgin rol insana düşmektedir.

2. Coğrafya, yeryüzü olaylarının ve her birini ayrı ayrı değil, bu olayların dağılımını, yeryüzü ve birbirleriyle olan ilişkilerini ve çevre şartlarına uyumlarını araştırıp inceler. Bu sebeple, doğrudan doğruya bu olayların her birini inceleyen diğer bilimlerden farklıdır. Örneğin, coğrafyada sürekli değişebilen hava basıncı, rüzgar, yağmur, şimşek, yıldırım vb. meteorolojik olaylar ile bunların bağlı olduğu kanunlar incelenmez, bunlarla ilgili ölçmeler yapılmaz ve bu ölçmelere dayanılarak hava tahminleriyle uğraşılmaz. Bütün bunlar meteorolojinin amacı ve görevidir.

Coğrafya, meteorolojinin eriştiği sonuçlardan yararlanarak iklim tiplerini, iklim tiplerinin yeryüzüne dağılımlarını; iklim şartlarının, yeryüzü şekilleri, akarsuların rejimleri, bitki ve hayvan toplulukları ve nihayet bütün bu tabiat faktörlerinin nüfus dağılışı, yerleşme, konut, yaşayış ve ekonomi üzerindeki etkilerini araştırır. Yine coğrafya, belli iklim ve toprak şartlarına bağlı bulunan doğal bitki ve hayvan topluluklarını ve insanı, insanların bu bitki topluluklarından hangi amaçlarla nasıl yararlandıklarını ve yararlanabileceklerini, doğal çevrenin değiştirilmesi sonucunda tabiattaki dengenin nasıl bozulacağını ve bütün bunların yaratacağı ekonomik sonuçları araştırır. Bu itibarla coğrafyanın konusu insan ile tabiat arasındaki karşılıklı ilişkilerdir.

3. Coğrafyada fizikî ve beşerî olayları açıklayabilmek için yardımcı bilimlere başvurulur, onların araştırmalarından doğan sonuçlardan yararlanır.

4. Genel coğrafya ile ülkeler coğrafyası aynı bilimin birbirini tamamlayan iki araştırma ve inceleme koludur. Genel Coğrafya; Coğrafi olayların yeryüzünde nasıl meydana geldiğini ve yeryüzünün değişik bölgelerindeki benzerleriyle mukayeselerini, başka deyişle Coğrafi olay esas olmak üzere yeryüzüyle ilişkilerini inceler. Buna karşılık ülkeler coğrafyası; çeşitli coğrafi olayların yeryüzünün bir bölümünde veya bütününde meydana getirdiği etkileri ve bunlardan çıkan sonuçları inceler. Yeryüzünün o bölümünde veya bütününde farklı bölgeler olup olmadığını araştırır ve bunların coğrafi niteliklerini ortaya koyar. Bundan dolayı coğrafya bir bütündür ve bir tek disiplindir.

5. Kıtalardaki bölgeler ve ülkeler coğrafi yönden genel olarak tanımlanacaktır. Programdaki ülkelerin beşerî ve ekonomik coğrafyası hakkında kısa ve öz bilgiler verilecek ekonomik etkinlikleri bakımından Türkiye ile karşılaştırılacaktır. Ülkemizle tarihi, kültürel, ekonomik ve siyasî ilişkileri bulunan ülkeler üzerinde yeterince durulacaktır. Bu arada Türklerin bulunduğu yerler belirtilecektir.

6. Programdaki konular üzerinde etraflı ve yeterli çalışmaların yapılabilmesi için yerküre, çeşitli haritalar, atlaslar mümkün olduğu hallerde büyük ölçekli haritalar, ansiklopediler, dergi, grafik, resim, projeksiyon gibi araçlar ile büyük Türk araştırmacılarının biyografyalarının okullarda bulundurulmasına çalışılmalıdır.

7. Öğrencilerden, okuyacakları konularla ilgili, çeşitli kaynaklardan bilgiler toplamaları istenerek, onlara derse hazır girme alışkanlığı kazandırılmalıdır.

8. Öğrenciler atlaslarda ve duvar haritalarında bulunabilen yer adları ile değişken olan istatistik bilgileri ezberleme yerine, coğrafya olaylarını açıklamaya ve sonuç çıkarmaya yöneltilmelidir.

9. Öğrencilerin bilgilerinin ölçülmesinde belleğe dayalı sorulardan kaçınılmalı, onlara coğrafya öğretiminin amaçlarına uygun olarak düşündürücü, araştırıcı, sebep ve sonuçlar arasında ilişki kurabilecekleri sorular sorulmalıdır.

10. Gezi ve gözlemlerin coğrafya öğretiminde büyük bir yeri olduğundan, sınıfça geziler düzenlenmeli, öğrenciler inceleme gezilerine ve gözlemlere teşvik edilmeli, bu gezi ve gözlemlerdeki izlenimlere göre hazırlanacak raporlar sınıfta tartışılarak değerlendirilmelidir.

11. Türkiye'nin dünyadaki yeri ve önemi konusunda yurdumuzun bugünkü sınırlarının Atatürk'ün önderliğinde yapılan millî mücadele sonunda çizilmiş olduğuna ve coğrafi konumu itibarıyla stratejik önemine değinilmeli; ayrıca, Türkiye'nin komşu olduğunu Ortadoğu ülkeleri arasında gerek ekonomi, gerek kültürel alandaki üstünlüğün, Atatürk İnkılabının bir sonucu olduğu belirtilmelidir.

12. Türkiye'de nüfus ve yapısı konusunda, Atatürk'ün eğitim ve öğretime verdiği önem, yeni Türk Alfabesinin kabul edilmesi ve okuma-yazma seferberliği üzerinde durulmalıdır.

13. Türkiye Ekonomisi konusunda Lozan Barış Antlaşması ile kapitülasyonların kaldırılması ve bunun ekonomik yönden sonuçları açıklanmalıdır. Atatürk'ün tarım, endüstri ve madencilik alanlarındaki gelişmelerin gerekliliği hususundaki görüşleri belirtilmeli ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan şeker, dokuma ve demir-çelik fabrikaları gibi endüstri kuruluşlarına örneklerle yer verilmelidir.

14. Siyasal gelişmeler konusunda, İkinci Cihan Savaşından sonra dünyada barış ve güvenliği sağlamak amacıyla kurulan kuruluşlar anlatılırken, Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi açıklanmalıdır.

15. Asya ve Afrika ülkeleri konularında, bu kıtalarda bağımsızlık savaşı veren; Fas, Libya, Irak, Pakistan gibi devletlerin Atatürk'ün yolunu izlediklerini, Atatürk ve Türk İnkılaplarından esinlendiklerini; böylece Atatürk'ün yalnız Türklerin önderi olmayıp dünya devletlerine de örnek bir lider olduğu belirtilmelidir.

TÜRKİYE COĞRAFYASI (Fiziki) (10. SINIF)

ACIKLAMA:

Lise, Anadolu, Yab.Dil Ağır.Liselerinin Sosyal Bil., Türkçe-Mat. Alanlarının 10. Sınıflarında: alan Dersi, Yabancı Dil alanı, Sanat (R/M), Spor ve A.G.S.Liselerinin (R/M) Bölümlerinin 10. Sınıflarında: Alan Seçmeli Dersi, Fen Liselerinin 10. Sınıflarında: Seçmeli Ders

TÜRKİYE COĞRAFYASI - I (FİZİKİ)

Ünite I. TÜRKİYE'NİN YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

Türkiye'de Yeryüzü Şekillerinin Oluşumu ve Özelliklerine Toplu Bakış

A. Türkiye'nin Dağları

1. Orojenik Hareketlerle Meydana Gelen dağlar
2. Volkanik Dağlar
3. Dağların Türkiye'deki Coğrafi Dağılışı
 - Kuzey Anadolu dağları
 - Güney Anadolu dağları
 - Güneydoğu Anadolu dağları
 - Doğu Anadolu dağları
 - İç Anadolu dağları
 - Batı Anadolu dağları

B. Türkiye'nin Platoları

C. Türkiye'nin Ovaları

1. Kıyı Ovaları
2. İç Bölgelerdeki Ovalar
- Ç. Türkiye'de Akarsuların Oluşturduğu Şekiller

1. Aşındırma Şekilleri

2. Biriktirme Şekilleri

D. Türkiye'de Karstik Şekiller

E. Türkiye'de Buzulların Oluşturduğu Yer Şekilleri

F. Türkiye'de Rüzgarların Oluşturduğu Yer Şekilleri

G. Türkiye'de Dalga ve Akıntılarının Oluşturduğu Şekiller

H. Türkiye'de Yer Göçmenleri ve Yer Kaymaları

I. Türkiye'de Toprak Erozyonu ve Korunma Yolları

Ünite II. TÜRKİYE'NİN YERÜSTÜ VE YERALTI SULARI (Hidrografyası)

A. Türkiye'nin Akarsuları

1. Akarsularımızın Genel Özellikleri

2. Başlıca Akarsularımız

- a. Karadeniz'e dökülen akarsular
- b. Marmara Denizi'ne dökülen akarsular
- c. Ege Denizi'ne dökülen akarsular
- ç. Akdeniz'e dökülen akarsular
- d. Basra Körfezi'ne dökülen akarsular
- e. Hazar Denizi'ne dökülen akarsular

3. Akarsu Havzalarımız

- a. İç Anadolu kapalı havzaları
- b. Göller Yöresi havzaları
- c. Van kapalı havzası

4. Akarsularımızın Rejimleri

- a. Yağmur sularıyla beslenen akarsular
- b. Kar ve buz sularıyla beslenen akarsular
- c. Kaynak sularıyla beslenen akarsular
- ç. Gölden çıkan akarsular
- d. Karma rejimli akarsular

B. Türkiye'de Göller ve Oluşumları

1. Doğal Göller

2. Baraj Gölleri

C. Türkiye'nin Yeraltı Suları ve Kaynakları

Ç. Türkiye'nin Kaplıcaları ve Maden Suları

- Güney Marmara Anadolu Kaplıcaları
- Batı ve Güneybatı Anadolu Kaplıcaları
- İç Batı Anadolu Kaplıca ve Maden Suları

—Güney Anadolu Kaplıca ve Maden Suları

Ünite III. TÜRKİYE’NİN İKLİMİ

A. Türkiye’nin İklimini Etkileyen Faktörler

1. Matematik konumu
2. Özel konumu
 - a. Etrafındaki denizlerin etkisi
 - b. Etrafındaki kara kütlelerinin etkisi
 - c. Etrafındaki basınç merkezlerinin etkisi
 - ç. Yeryüzü şekillerinin etkisi
- B. Türkiye’de İklim Elemanları

1. Sıcaklık
 - a. Yıllık ortalama sıcaklık dağılışı
 - b. Ocak ayındaki ortalama sıcaklık dağılışı
 - c. Temmuz ayındaki ortalama sıcaklık dağılışı
2. Türkiye’de Basınç ve Rüzgarlar
 - a. Günlük rüzgarlar
 - b. Yerel (Mevzi) rüzgarlar
 3. Türkiye’de Nemlilik ve Yağış
 - a. Oluşumlarına göre yağış tipleri:
(Orografik yağışlar, yağışları, konveksiyon yağışlar)
 - b. Türkiye’de yağış çeşitleri ve önemi (yağmur, kar, dolu)
 - c. Türkiye’de yağışın dağılışı
 - ç. Türkiye’de sis ve önemi
 - d. Türkiye’de kuraklık ve kurak bölgeler
- C. Türkiye’de Hava Tahminleri ve Belirtilmesi
- Ç. Türkiye’de İklim Çeşitleri

1. Karadeniz İklimi

2. Akdeniz İklimi

3. Kara İklimi

Ünite IV. TÜRKİYE’NİN BİTKİ ÖRTÜSÜ

A. Ormanlar

1. Karadeniz Ormanları
2. Batı Anadolu Ormanları
3. Akdeniz Ormanları
4. Doğu ve İç Anadolu Ormanları
5. Ormanların Korunması ve Faydaları

B. Maki

C. Bozkır

Ç. Yüksek Dağ Çayırları

D. Türkiye’de Ağaçlandırma Çalışmaları ve Ağaçlandırmanın Önemi

Ünite V. TÜRKİYE TOPRAKLARININ OLUŞUMU VE BAŞLICA TOPRAK TİPLERİ

A. Toprakların Oluşumu

B. Toprak Tipleri

1. Yerli Topraklar (Ana kaya üzerinde oluşmuş topraklar)
2. Taşınmış Topraklar (Alüvyal topraklar)

ÜLKELER COĞRAFYASI (10-11. SINIF)

ACIKLAMA:

Lise, Anadolu, Yab.Dil Ağır.Liselerinin Sosyal Bil. Alanının 10. Sınıflarında: Alan Dersi,
Sanat (R/M) Alanlarının 11. Sınıflarında: Seçmeli Ders

ÜLKELER COĞRAFYASI

I. Ünite: Komşularımız

- Kafkas Ülkeleri (Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan)
- İran
- Irak
- Suriye
- Bulgaristan
- Yunanistan
- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

II. Ünite: Başlıca Ortadoğu Ülkeleri

- Afganistan
- Lübnan
- Ürdün
- İsrail
- Suudi Arabistan
- Kuveyt
- Birleşik Arap Emirlikleri
- Mısır
- Libya

III. Ünite: Balkan Ülkeleri

- Makedonya, Yugoslavya (Sırbistan, Karabağ), Bosna-Hersek, Hırvatistan, Slovenya
- Arnavutluk (Balkan ülkelerinden olan Yunanistan, Bulgaristan, “Komşularımız” ünitesinde ele alındığından burada üzerinde durulmayacaktır)

IV. Ünite: Başlıca Avrupa Ülkeleri

a. Güney Avrupa

- İtalya
- İspanya
- Portekiz

b. Orta Avrupa

- Almanya
- İsviçre
- Macaristan

c. Kuzey Avrupa

- İsveç
- Norveç
- Danimarka
- Finlandiya

ç. Batı Avrupa

- Fransa
- İngiltere
- Hollanda
- Belçika
- Lüksemburg

d. Doğu Avrupa

- Romanya
- Moldavya

V. Ünite: Başlıca Afrika Ülkeleri

- Fas
- Cezayir
- Tunus
- Güney Afrika Cumhuriyeti
- Nijerya

VI. Ünite: Amerika'nın Başlıca Ülkeleri

- a. Kuzey Amerika Ülkelerinden:
—Amerika Birleşik Devletleri (ABD)
—Kanada
—Meksika

- b. Güney Amerika Ülkelerinden:
—Brezilya
—Arjantin

VII. Ünite: Asya'nın Başlıca Ülkeleri

- a. Orta Asya Cumhuriyetlerinden:
—Türkmenistan
—Özbekistan
—Kırgızistan
—Kazakistan
—Tacikistan

- b. Güney Asya Ülkelerinden:
—Pakistan
—Hindistan
—Bangladeş

- c. Güneydoğu Asya Ülkelerinden:
—Malezya
—Endonezya

- ç. Doğu Asya Ülkelerinden:
—Çin Halk Cumhuriyeti
—Japonya
—Güney Kore

VIII. Ünite: Okyanusya
—Avustralya

IX. Ünite: Milletlerarası Kuruluşlar ve Türkiye

Yurt sevgisi

Barışçılık

a. "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" prensibi
sürekli barış için milletlerarası tedbirler

a. Birleşmiş Milletler

b. Nato

c. Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)

ç. Avrupa Konseyi

d. Avrupa Topluluğu (AT)

ÜLKELER

III. ÜNİTE: Milletlerarası
kuruluşlar ve Türkiye

Okuma parçası
şeklinde verilecek

**TÜRKİYE’NİN BEŞERÎ VE EKONOMİK
COĞRAFYASI (11. SINIF)**

ACIKLAMA:

Lise, Anadolu, Yab.Dil Ağır. Liselerinin Sos.Bil., Türkçe-Mat Alanlarının 11. Sınıflarında:
Alan Dersi, Yab.Dil, Spor, Sanat (R/M) Alanlarının 11. Sınıflarında: Alan Seçmeli Ders,
A.G.S.L.Sanat (Resim/Müzik) Böl. 11. Sınıflarında: Alan Seçmeli Ders, Fen Liselerinin 11.
Sınıflarında: Seçmeli Ders

TÜRKİYE’NİN BEŞERÎ VE EKONOMİK COĞRAFYASI - 1 (11. SINIF)

I. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE NÜFUS

—Nüfus ve Nüfus Coğrafyası

—Nüfus Coğrafyasının Coğrafya Bilimi İçindeki Yeri

I. Ünite: Türkiye’nin Nüfusu

1. Türkiye’de Nüfus ve Nüfus Sayımları

2. Nüfus Artışı ve Sonuçları

3. Türkiye’de Nüfusun Coğrafi Dağılışı ve Bu Dağılışı Etkileyen Faktörler

4. Nüfus Yoğunluğu

a. Aritmetik yoğunluk

b. Tarımsal yoğunluk

c. Fizyolojik yoğunluk

5. Türkiye Nüfusunun Özellikleri

a. Nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı

b. Aktif nüfus

c. Çalışan nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılımı

ç. Nüfusun eğitim durumu

d. Kırsal-kentsel nüfus

II. Ünite: Türkiye’de Nüfus Hareketleri

1. Nüfusun Artışı ve Nüfus Artışını Etkileyen Faktörler

2. Göçler

a. İç göçler

b. Dış göçler

II. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YERLEŞME

—Yerleşme Coğrafyası ve Gelişimi

—Yerleşme Alanı ve Yerleşme Alanını Sınırlandıran Faktörler

I. Ünite: Türkiye’de Yerleşme

1. Türkiye’de Yerleşmenin Tarihçesi

2. Türkiye’de Yerleşme Şekilleri

1. Kır Yerleşmeleri

a. Köy altı yerleşmeleri

b. Köyler

2. Şehirler

a. Şehirlerin ortaya çıkışı

b. Şehirlerin sınıflandırılması

—Nüfuslarına göre

—Fonksiyonlarına göre

a. Tarım şehirleri

b. Ticaret şehirleri

c. Liman şehirleri

3. Şehirlerin gelişmeleri ve sorunları

4. Türkiye’de meslek tipleri

TÜRKİYE’NİN BEŞERÎ VE EKONOMİK COĞRAFYASI - 2 (11. SINIF)

GİRİŞ: Türkiye Ekonomisini Etkileyen Faktörler

1. Coğrafi Konum

2. Yer şekilleri

3. İklim

4. Nüfus ve Yerleşme

5. Atatürkçü Düşünçede Özellik Taşıyan önemli yaklaşımlar (30.6.1989/2212 TD.)

Türkiye'nin ekonomik coğrafyasını etkileyen şartlar

I:ÜNİTE: Türkiye'de Tarım

1. Türkiye Topraklarından Yararlanma
2. Türkiye'de Tarımı Etkileyen Faktörler
 - a. Toprak ve bakım
 - b. Sulama
 - c. Gübreleme
 - d. Makineleşme
 - e. Pazarlama
 - f. Tarımı destekleyen kuruluşlar
3. Tarla ve Bahçe Kùltürleri
 - a. Tahıllar(Buğday, Arpa, Mısır, Pirinç ve diğerleri)
 - b. Baklagiller (Fasulye, Nohut, Mercimek, Bakla ve diğerleri)
 - c. Endüstri bitkileri(Tütün, Pamuk, Şeker pancarı ve diğerleri)
 - ç. Yağ bitkileri
 - d. Yem bitkileri
 - e. Sebzecilik
 - f. Meyvecilik
 - g. Zeytincilik
 - ğ. Yağcılık
 - h. Çay
 - ı. Seracılık
4. Tarımın Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

II. ÜNİTE: Türkiye'de Hayvancılık

1. Hayvancılığı Etkileyen Faktörler
 - a. Hayvan soylarının ıslahı
 - b. Otlakların ıslahı
 - c. Besicilik ve ahır hayvancılığı
2. Türkiye'de Hayvan Varlığı ve Coğrafi Dağılışı
 - a. Küçükbaş hayvancılık
 - b. Büyükbaş hayvancılık
 - c. Kùmes hayvancılığı
 - ç. İpek böcekçiliği
 - d. Arıcılık
3. Su ürünleri
 - a. Deniz balıkçılığı
 - b. Tatlı su balıkçılığı
 - c. Kùltür balıkçılığı
 - d. Diğer su ürünleri

III. ÜNİTE: Türkiye'de ormanlar ve Orman İşletmeciliği

1. Türkiye Ormanlarının Coğrafi Dağılışı
2. Ormanlardan Yararlanma ve Orman Ürünleri
3. Ağaçlandırma
4. Ormanların Önemi ve Korunması
5. Ormancılığın Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

IV. ÜNİTE: Türkiye'de Madenler ve Enerji Kaynakları

1. Madenler
 - Demir
 - Bakır
 - Krom
 - Boksit
 - Bor mineralleri
 - Kükürt
 - Zımpara taşı
 - Barit
 - Tuz ve diğerleri
2. Enerji Kaynakları
 - Taş kömürü
 - Linyit
 - Petrol

- Doğal gaz
 - Su gücü
 - Rüzgar gücü
 - Jeotermal kaynaklar
 - Radyoaktif mineraller
3. Madencilik ve Enerji Üretiminde Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi
- V. ÜNİTE: Türkiye'de Endüstri
1. Endüstrinin Kurulması İçin Gerekli Şartlar
 2. Türkiye'de Endüstrinin Kuruluşu ve Gelişimi
 3. Türkiye'deki Endüstri Kolları
 - a. Besin endüstrisi
 - b. Tütün ve alkol içki endüstrisi
 - c. Dokuma, deri ve giyim endüstrisi
 - ç. Maden Endüstrisi
 - d. Makine endüstrisi
 - e. Kimya endüstrisi
 - f. Orman ürünleri endüstrisi
 - g. Çimento, cam ve seramik endüstrisi
 4. Endüstrinin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi
- TEHDİT
- Türkiye'de endüstri
- b. Güçlü Türkiye'nin arzulanması
- VI. ÜNİTE: Türkiye'de Ulaşım
1. Türkiye'de Ulaşımı Etkileyen Tabii ve Beşeri Faktörler
 2. Türkiye'de Kara Ulaşımı
 - a. Karayolları
 - b. Demiryolları
 3. Türkiye'de Deniz Ulaşımı
 - a. Başlıca limanlarımız
 - b. Ticaret filomuz
 4. Türkiye'de Hava Ulaşımı ve Hava Limanlarımız
- VII. ÜNİTE: Türkiye'de Ticaret
1. İç Ticaret
 2. Dış Ticaret
 3. Transit Ticaret
- VIII. ÜNİTE: Türkiye'de Turizm
1. Türkiye'de Turizmi Etkileyen Faktörler
 2. Türkiye'nin Turistik Değerleri
 - a. Doğal özellikler
 - b. Tarihi değerler
 3. Türkiye'de Turizmin Gelişmesi
 4. Turizmin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi
 5. Anarşi ve terörle mücadelede Türkiye'de kişilere düşen görevler

EK: 3 Türkiye'de Sınıf Geçme Yönetmeliği'ni Uygulayan Orta öğretim Okullarında Okutulan Coğrafya Derslerinin Okul Türüne Göre Dağılımı

MEB Orta öğretim kurumları sınıf geçme Yönetmeliği'ni uygulayan orta öğretim kurumlarından Lise, Bazı Derslerin Öğretimini Yabancı Dille Yapan Resmi Okullar (Anadolu Liseleri) ile Yabancı Dil Ağırlıklı Lise ve Anadolu Öğretmen Liseleri haftalık ders çizelgelerinde coğrafya derslerinin dağılımı

Fen Bilimleri Alanı

Ders Kategorileri	IX. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	X. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	XI. SINIF	Haftalık Ders Saati Sayısı
Ortak genel kültür dersleri	Coğrafya 1-2	2				

Sosyal Bilimler Alanı

Ders kategorileri	IX. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	X. SINIF	Haftalık Ders Saati Sayısı	XI. SINIF	Haftalık Ders Saati Sayısı
Ortak genel kültür dersleri	Coğrafya 1-2	2				
Alan dersleri			Türkiye Coğ. (Fiziki) Ülkeler Coğ.	3 3	Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası	3

Türkçe-Matematik Alanı

Ders kategorileri	IX. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	X. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	XI. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı
Ortak genel kültür dersleri	Coğrafya 1-2	2				
Alan dersleri			Türkiye Coğ. (Fiziki)	3	Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğ.	3

Yabancı Dil Alanı

Ders kategorileri	IX. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	X. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	XI. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı
Ortak genel kültür dersleri	Coğrafya 1-2	2				
Alan seçmeli dersleri			Türkiye Coğ. (Fiziki)	3	Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası	3

Sanat (Resim-Müzik) Alanı

Ders kategorileri	IX. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	X. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	XI. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı
Ortak genel kültür dersleri	Coğrafya 1-2	2				
Alan seçmeli dersleri			Türkiye Coğ. (Fiziki)	3	Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası	3
Seçmeli dersler					Ülkeler Coğrafyası	3

Spor Alanı

Ders kategorileri	IX. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	X. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	XI. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı
Ortak genel kültür dersleri	Coğrafya 1-2	2				
Alan seçmeli dersleri			Türkiye Coğ. (Fiziki)	3	Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası	3

MEB Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği'ni Uygulayan Orta Öğretim Kurumlarından Fen Lisesi Haftalık Ders Çizelgesinde Coğrafya Derslerinin Dağılımı

Ders kategorileri	IX. SINIF	Haftalık Ders Saati Sayısı	X. SINIF	Haftalık Ders Saati sayısı	XI. SINIF	Haftalık Ders Saati Sayısı
Ortak genel kültür dersleri	Coğrafya 1-2	2				
Seçmeli dersler			Türkiye coğ. (Fiziki)	3	Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası	3

MEB Orta Öğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliği'ni Uygulayan Orta Öğretim Kurumlarından Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Haftalık Ders Çizelgesinde Coğrafya Derslerinin Dağılımı

Sanat (Resim-Müzik) Bölümü

Ders kategorileri	IX. SINIF	Haftalık Ders Saati Sayısı	X. SINIF	Haftalık Ders Saati Sayısı	XI. SINIF	Haftalık Ders Saati Sayısı
Ortak genel Kült. dersleri	Coğrafya 1-2	2				
Alan/böl. Seçmeli dersleri			Türkiye Coğ. (Fiziki)	3	Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası	3

Ek : 4 Anket Uygulanan Okullar

SELÇUKLU

	Okulum Adı
1	Konya Atatürk Anadolu Öğr. Lisesi
2	Atatürk Lisesi
3	Adil Karagaç And. Tek. Lisesi
4	Anadolu İmam Hatip Lis.
5	Cumhuriyet Lisesi
6	Dolapoğlu Anadolu Lisesi
7	Dumlupınar Lisesi
8	Erbil Kuru Lisesi
9	Gazi Lisesi
10	Mehmet Akif Ersoy Lisesi
11	Selçuklu Lisesi
12	Selçuklu Kız Meslek Lisesi
13	Selçuklu Tek. ve End. Mesl. Lis.
14	Fatih Tek. ve End. Mesl. Lis.
15	Selçuklu İmam Hatip Lis.
16	Selçuklu Anadolu Lisesi
17	Anadolu Güzel Sanatlar Lis.
18	Ticaret Lisesi
19	Özel Dilitaş
20	Özel Gıvıntaş Lisesi
21	Özel İdeal Lisesi

MERAM

1	Fen Lisesi
2	Meram Anarolu Lisesi
3	Konya Lisesi (Yab. Dil A.)
4	Muhittin Güzelkalınç Lis. (Y.D.)
5	Zeki Özdemir Lis. (Y.D.)
6	Naciye Mumcuoğlu Lis.
7	75. Yıl Lisesi
8	End. Mesl. Lisesi
9	Atatürk Anadolu Mesl. Lis. (K.M.L.)
10	İmam Hatip Lis.
11	Ticaret Mesl. Lis.
12	Özel Lale Lis.

KARATAY

1	Anadolu Otel. ve Turizm Mesl. Lis.
2	Zübeyde Hanım Kız Mesl. Lis.
3	Merkez İHL
4	Cemil Keleşoğlu Lis.
5	Karatay Anadolu Lis.
6	Karatay İHL
7	Karatay Lisesi
8	Ticaret Mesl. Lis.
9	Özel Yavuz Selim Lis.
10	Özel Enderun Lise. (Fen ve Normal)

Ek : 5 Kaymakamlık Olurları

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
KARATAY İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI :B.08.4.MEM.4.42.01.07 – 311 / 2587
KONU:Anket Çalışması

21 MART 2002

KAYMAKAMLIK MAKAMINA

KARATAY

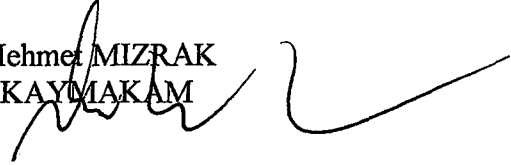
Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Eğitimi Ana Bilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Caner ALADAĞ' ın İlçemiz ortaöğretim Okullarında görev yapan Coğrafya Öğretmenleriyle Anket çalışması yapma isteği ile ilgili Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Müdürlüğünün 899 sayılı yazısı ve anketler ekte sunulmuş olup; Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınıza arz ederim.

M. Altan GÜZEL
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
21.03.2002

Mehmet MIZRAK
KAYMAKAM

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
Selçuklu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

EB.08.4.MEM.4.42.03.02.04.Eğt.Öğr.311/4.328
U: Anket

KAYMAKAMLIK MAKAMINA
SELÇUKLU

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün Coğrafya Eğitimi Ana Dalı doktora programı öğrencisi Caner ALADAĞ'ın "Ortaöğretimde Coğrafya Aneni Profili ve Öğretmen Görüşleri Işığında Müfredat Değerlendirilmesi (Konya İli)" isimli tez konusu için İlçemiz Ortaöğretim Okullarında görev yapan Coğrafya öğretmenleri ile anket çalışması yapma isteği ile ilgili Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün yazısı ve anket formu ilişikte sunulmuş olup,dairemizce uygun olarak değerlendirilmiştir.

İhtisaplarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Yusuf YILMAZ
İlçe Milli Eğitim Müdürü

OLUR
01/03/2002
Ahmet KAYIĞI
Vali Yardımcısı
Selçuklu Kaymakamı V.

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
Meram İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

MART 2002

Sayı :B.08.MEM.04.42.02.07.311/374
Konu :Anket Uygulaması.

KAYMAKAMLIK MAKAMINA
MERAM

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Eğitimi Anabilim dalı Doktora Programı öğrencisi Caner ALADAĞ'ın ilçemize bağlı Resmî ve Özel Ortaöğretim Kurumlarında "Ortaöğretimde Coğrafya Öğretmeni Profili ve Öğretmen Görüşleri ışığında Müfredat Değerlendirilmesi(Konya Örneği) konusunda coğrafya öğretmenlerine Anket Uygulaması isteği ile ilgili yazısı ve Anket Formları ilişikte sunulmuş olup Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Mem.B.PAÇAL :22/03/...
Şef. M.UYAR :22/03/...
Şb.Md.M.N.AYDIN :22/03/...

Ali ÜSTÜNEL
İlçe Milli Eğitim Müdürü

OLUR
22/03/2002

İsmail DEMIRHAN
Kaymakam

EKLER:
EK-1:1 Ad.S.Ü.S.B.Ens.Yazısı
EK-2:1 Ad.Anket Formu(9 Sayfa)

**T.C. YÖKSEKÖĞRETİM VE
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**